

Corpus Juris Hungarici

Magyar Törvénytár
(1000-1526)

VÁLOGATÁS

TARTALOM

Szent István első magyar király (1000-1038) Dekrétoimainak Első Könyve.	Zsigmond Harmadik Decretuma. (1405)
Szent István király (1000-1038) Dekrétoimainak Második Könyve.	Zsigmond Negyedik Decretuma. (1411)
Első Endre (1046-1060) Parancsolatja vagy Rendelése.	Zsigmond Ötödik Decretuma. (1435)
Szent László Király (1077-1095) Dekrétoimainak Első Könyve.	Zsigmond Hatodik Decretuma. (1435)
Szent László Király Dekrétoimainak Második Könyve.	Albert Király (1437-1439) Decretuma. (1439)
Szent László Király Dekrétoimainak Harmadik Könyve.	I. (Corvin) Mátyás (1458-1490) Első Dekretuma. (1462)
Kálmán Király (1095-1114) Dekrétoimainak Első Könyve.	I. Mátyás Második Dekretuma. (1464)
Kálmán Király Dekrétoimainak Második Könyve.	I. Mátyás Harmadik Decretuma. (1471)
Második Endre Király (1205-1235) Dekrétoim, aki jeruzsáleminek mondatik. (Az 1222. évi aranybulla)	I. Mátyás Negyedik Decretuma. (1478)
I. (Róbert) Károly Király (1308-1342) Decretuma.	I. Mátyás Ötödik Decretuma. (1481)
I. (Nagy) Lajos Királynak (1342-1382) 1351. évben kelt egyetlen dekretuma.	A nádori tisztség tárgyában hozott cikkek (1485)
Zsigmond Decretuma. (1397-1437) Zsigmond császár és király adományleveleinek egyik példánya	I. Mátyás Hatodik Decretuma. (1486)
Zsigmond császár és király Kegyelemlevele	II. Ulászló (1490-1516) Első Decretuma (1492)
Zsigmond Első Decretuma. (1404)	II. Ulászlónak Második Decretuma. (1495)
Zsigmond Második Decretuma. (1405)	II. Ulászló Harmadik Decretuma. (1498)

**SZENT ISTVÁN
ELSŐ MAGYAR KIRÁLY
DEKRÉTOMAINAK
ELSŐ KÖNYVE.**

SZENT IMRE HERCZEGNEK.

**ELŐLJÁRÓ BESZÉD,
MELYBEN A HERCZEGET ATYAI TANÍTÁSAINAK ÉS
PARANCSOLATAINAK MEGFOGADÁSÁRA INTI.**

A szent Háromság egy Isten nevében.

1. §. Mélyen érzem, hogy valamit Isten az ő akaratából teremtett és bizonyos eleve látó végezéséből elrendelt, mind a kiterjedt mennyjéi boltjain, mind itt e széles földi téreken, mindent az okosság törvénye éltet és igazgat; látom jól, hogy a mit ez élet javára és tisztességére Isten kegyelme adott, ugymint királyságot, főbiróságot, hadnagyságot, ispánságot, főpapságot és egyéb méltóságokat, mindazt részint isteni parancsolat és rendelés, részint a törvény, részint a bírák, részint a polgári jog hatalma, részint a jobbak és vénebbek tanácsa és javallata intézi, oltalmazza, osztja és alkotja; tudom bizonyosan, hogy minden renden valók mindenütt a földön, akármi tisztók legyen is, nemcsak az ő csatlósáknak, híveiknek, szolgálóinak, hanem fiaiknak is parancsolnak, tanácslanak, javallanak; azért hát, szerelmes fiam, ne legyek én se rest, neked még életemben tanulságot; intést, oktatást és tanácsokat adnom, hogy mind a magad, mind a te alattad valók élete módját azokkal ékesítsed, valamikor a Mindenható engedelmeiből országotlani fogsz én utánam.

2. §. Illik pedig, hogy figyelmetesen hallgatván reám, Isten bölcsességének beszéde szerint, őrizze meg elméd a te atyádnak parancsolatait, a ki Salamon szavával szól hozzád ekképen: *Hallgasd szerelmes fiam, a te atyádnak bölcsességét, és a te anyádnak oktatását el ne hagyjad, hogy kedves ékessége legyen a te fejednek és megsokasuljanak tenéked a te életednek esztendei.* Tehát ezen mondásból veheted eszedben: ha meg utálsz azokat, de távol legyen, a miket én atyai kegyességemből hagyok neked, többé nem nyersz kedvet az Isten és az emberek előtt.

3. §. De halld meg a parancsolatot általhágó engedetlenség esetét és romlását. Ádám ugyanis, a kit a teremtő Isten, mennynek és Földnek alkotója, a maga hasonlatosságára formált és minden állatnak uraságának örökségébe helyezett vala, megszegvén a parancsolatok tilalmát, azonnal elvesztette az ő tisztos boldog állapotját és a paradicsomban való megmaradást.

4. §. Isten ama régi választott és kedvelt népe is, mivelhogy megszállgató a törvény köteleit, melyeket Isten ujja kötözött vala, más-más módon vészelt el azért: némely részét elnyelte a föld, némely részét irtó had ölte ki, némely része egymást konczolta fel.

5. §. Salamon fia is, elvetvén tőle az ő atyjának békességszerető szavát és felfuvalkodván kevélységgel; dárdaütésekkel fenyegeti vala a népet az ő atyjának ostora helyett; azért sok háboruságot szenvedve országában és végezetre kivették a királyságból.

6. §. Hogy ez ne essék rajtad, engedj nekem, fiam! Gyermek vagy, édes kicsi szolgám, pelyhes ágy lakója, ki minden gyönyörűségben tápláltatál és nevelkedél, hadakban, munkában járatlan, és gyöngé a különféle nemzetek támadásai ellen, melyekben én már életemnek jóformán minden idején forgottam.

7. §. Itt az idő, hogy ne mindég a puha párnát ölelgesd, mely elkényeztet és tunyává teszen, a mi a férfiasság elvesztegetése, a gonosz gerjedelmek melegágya és megutálása a parancsolatoknak, hanem olykor keményebben is bánjanak veled, hogy figyelmetessé legyen elméd az én tanításomra. Annakokáért ezeket elmondván, lássunk a dologhoz.

1. FEJEZET.

A keresztyén hit megtartásáról.

Mivel a királyi méltóság rendje úgy hozza magával, hogy arra egyedül a közönséges keresztyén hitet valló hivek jussanak, azért a mi tanításink során az első helyet a szent vallásnak adjuk.

1. §. Elsőben is parancsolom, hagyom, javallom neked, én szerelmes fiam, ha kíváncsi előtted a királyság koronájának tisztessége, légy a közönséges keresztyén apostoli hitnek szorgalmas megtartója és úgy őrizzed azt, hogy minden alattad valóknak példát mutass és minden egyházbeliektől Krisztus vallása igaz követőjének méltán neveztesd, mely nélkül, tedd meg bizonynyal, sem keresztyénnek, sem egyházfiának mondani nem fognak.

2. §. Mert a kiknek hamis hitek vagyon, avagy jó cselekedetekkel bé nem töltik és fel nem ékesítik azt, minthogy megholt állat a hit cselekedetek nélkül, azok sem itt nem országolnak tisztességgel, sem az örök életnek koronájában részesek nem lesznek.

3. §. Ha pedig a hitnek paizsát megtartod, az idvességnek sisakját is felvészed. Ebben a fegyverben harcolhatsz nyilván igazsággal mind láthatatlan, mind látható ellenséged ellen. Lám, az apostol mondja: *Hogyha tusakodik is valaki, nem koronáztatik meg különben, hanem ha igazán tusakodik.*

4. §. Tehát a hit, melyről szólok, im ez: higgy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtőjében, és az ő egyszülött fiában, mi Urunkban Jézusban, a kit az angyal megjelentvén, születék szűz Máriától és mind e világ szabadulásáért keresztfán szenvedte, és szent Lélekben, mely a próféták és apostolok és evangyelisták nyelvek által szólott; e háromnak tökéletes, megoszolhatatlan, szeplő nélkül való egy istenségét higgyed rendületlen, minden kételkedet nélkül. Ez a közönséges keresztyén hit, melyet - mint Athanasius mondja - valaki igazán és állhatatosan nem hiszen, idvességet nem lelhet.

5. §. Ha valamikor, de távol legyen, találatnának a te fejedelemséged alatt olyak, a kik a szent Háromság ezen alkotmányát megbontani, avagy abban valamit elvenni vagy hozzátenni törekednének, tudjad, hogy eretnokség fejének szolgálói azok és nem a szentegyház fiai.

6. §. Ilyeneknek pedig se táplálást se oltalmat ne adj, hogy magad is velők társnak és jóakarójoknak lenni ne láttassál: mert az efféle emberek mindenestől fogván megmételyesítik a szent vallás hiveit, megrontják imez Isten egyházának mostan gyűjtött gyöngé nyáját és széjjel szórják azt. Hogy ez ne következék, fő gondod legyen.

2. FEJEZET.

Az egyházzól és az egyház állapotjának megtartásáról.

A királyi palotában bizonyára másod helyen áll a vallás után az egyház, melynek elsőben a mi fejünk, tudniillik a Krisztus hinte magot, azután az ő tagjai, ugymint az apostolok és a szent atyák által elplántáltatván és meg épülvén erősen, mind az egész föld kerektségén eláradott.

1. §. És noha untalan új sarjat fakaszt magából, némely helyeken mégis mintegy régtől fogva valónak ismerik. De, szerelmes fiam, gyöngé és növendékeny ez, mely mostan a mi országunkban prédikáltatik, és azért szükség, hogy annál vigyázóbb, annál szorgalmasabb őrizői legyenek, hogy azt a jót, a mit a kegyelmes Isten az ő véghetetlen irgalmából nekünk érdemünk felett adott, a te henyéséged és restelkedésed és gondviseletlenséged el ne rontsa, semmivé ne tegye.

2. §. Mert valaki a szentegyház méltóságát kisebbíti avagy szeplővel illeti, Krisztus testének megcsontítója az. Lám, az Ur maga mondotta Péternek, kit az ő szentegyháza őrizőjének és előljárójának állata: *Te, Péter, köszikla vagy, és ezen kösziklán épitem fel az én anyaszent-egyházamat.* Ugyanis ő magát nevezi vala kösziklának, de sem fából, sem kőből épült egyházzól nem szólt, hanem a megtérteket, Isten választott népét, hitre hajtott nyáját, mely keresztvizzel megmosatott, kenettel megkenetett, mondotta az ő szentegyházának.

3. §. Ha valaki boldogtalanul megbotránkoztatja e szentegyház tagjait vagy annak kicsinyeit, az evangéliom írása szerint méltó, hogy malomkövet kössenek a nyakára és a tenger mélységébe vessék; azaz: vessék ki hatalma méltóságából, és az igazak gyülekezetén kívül maradjon a világnak keserűségében, mint pogány és publikánus.

4. §. Ezért hát, fiam, napról-napra buzgó törekedéssel kell őrt állanod a szentegyházban, hogy inkább gyarapodást lásson, mintsem fogyatkozást szenvedjen. Onnan is nevezék elsőben a királyokat felségeseknek, mert felsegélük vala az egyházat. Ezt cselekedjed te is, hogy koronád ékeesebb, életed boldogabb és a te napjaid számosabbak legyenek.

3. FEJEZET.

A püspök nevezetéről és a főpapokat illető tisztelet megadásáról.

A főpapi rend a király székének ékessége, s ezért a királyi méltóság a harmadik helyet a főpapoknak adja.

1. §. Szerelmes fiam! Legyenek ők a te véneid, úgy őrizd őket, mint szemed fényét. Ha megtartod az ő jóakarátjokat, nem lesznek félelmedre ellenségeid. Ha ők megbecsülnek, ugyan bátorsággal fogsz járni minden dolgaidban; az ő könyörgésök leszen a te dicséreted a mindenható Istennél.

2. §. Mert őket rendelte Isten az emberi nemzetnek őrizőkül, tette lelki pásztorokká és az egész egyházban vigyázókká és a szent sákramentom sáfáraivá és osztóivá.

3. §. Mert ő nálok nélkül fel nem állanak a királyok, sem országok. Az ő közbenjáróságok által töröltetnek el az embereknek bűneik. Ha őket igazán szereted, bizonynyal tenmagadnak leszen orvosságos és tisztességgel fogod igazgatni a te országodat; mert nekik adatott hatalom bűnösöket kötniök és bűnből oldaniök.

4. §. Ugyanis örök törvényt szerzett ő nekik Isten, és különrekesztvén őket a világtól, a maga nevének szentségében tette részesekké, és megtiltotta, hogy emberektől meg ne feddessenek. *A szent Dávid királyért, meg ne bántsátok az én kenettimet!* stb. Megbántja pedig Isten kenetteit, valaki az isteni és kánoni végezés ellen papi renden való férfiakat hamis vadak gyalázatával illet és a község elé vonszon; a mit is tenned egyáltalában tiltalak, fiam, ha boldog életet akarsz és királyságodat megbecsülni kívánod, mert az efféle dolgok busítják legfőképen az Istent.

5. §. Ha történetesen valaki azok közül, a kikről szólok, feddést érdemlő vétékbe esnék, dorgáld meg őt csak négy szem között, háromszor, négyszer, az evangéliom tanítása szerint. Ha nem hallgatja meg a te intésidet titkon fenyttesd meg nyilván; mint írva vagyon: *Ha szódat nem fogadja, mondd meg a gyülekezetnek.* Mert ezzel a rendtartással magasztalod fel dicsőségre a te koronádat.

4. FEJEZET.

A főemberek és országnagyok méltó tisztességéről.

A főemberek, országnagyok, ispánok, vitézek, nemesek hűsége, ereje, serénysége, emberségtudása, bizodalma, a királyságnak negyedik ékessége.

1. §. Mert ők oltalmazták az országot, a gyöngéket ők védelmezik meg, legyőzik ellenségeidet, öregbitik birodalmadat.

2. §. Legyenek ők neked, fiam, a te atyáid és testvéreid.

3. §. Senkit pedig ezek közül szolgálásra ne vess, avagy szolgáltnak ne nevezz. Vitézlő rend legyenek, ne szolgáló rend. Uralkodjál felettek mindnyájan harag és kevélység és gyűlölség nélkül, békességesen, szeliden, emberségesen; megemlékezvén szüntelen, hogy minden ember azon egy állapotban vagyon, és semmi fel nem emel, hanem az alázatosság, és semmi meg nem aláz, hanem a kevélység és a gyűlölség.

4. §. Ha békességestűrő leszesz, királynak mondatol és király fiának, és szeretni fognak minden vitézeid; ha haragos, kevély, gyűlölködő, békéletlen, ispánok és főemberek felett fenhéjázó, bizony a vitézek ereje királyságod romlására válik és idegen nemzetnek árulják el a te országodat.

5. §. Ettől félj, és azért jóságos cselekedetek példájával igazgasd az ispánok élete módját, hogy megővezvén magokat a te szeretetteddel, mindenha sérelmetlenül ragaszkodjanak a királyság méltóságához és a te uralkodásod minden tekintetben békességes legyen.

5. FEJEZET.

A türelem gyakorlásáról és az igazságszolgáltatásról.

Türelem és igaz ítélet a királyi korona ötödik ékessége.

1. §. Dávid király és próféta mondja: *Isten, a te ítéletedet adjad a királynak.* És ugyanaz más helyen: *A királynak ereje ítéletet szeret.* A türelemről Pál apostol beszél: *Tűrők legyetek mindenkhez.* És az Úr az evangéliomban: *A ti békességes türeteknek általa birjátok a ti lelketeket.*

2. §. Erre fordítsd elmédet fiam! Ha kívánod a királyság tisztességét, ítéletet szeress; ha birni akarsz a te lelketet, légy békességestűrő.

3. §. Én szerelmes fiam! Valahányszor valamely ítéletet érdemlő ügy, vagy valaki jő te elődbe, a kinek főbenjáró dolga vagy, légy türelmes hozzá és ne esküdjél, hogy megbünteted őt; ez gyarlóság lenne és erőtelen szó, mert a bolond fogadást ember meg nem állja; és ne is ítélj te magad, nehogy alábbvaló ügyekben forgódván, csorbulást szenvedjen a te királyi méltóságod; hanem az efféle ügyet bocsásd inkább a bírákhoz, a kikre bízva vagy, hogy törvény szerint igazítsák el azt.

4. §. Ovakodjál birónak lenned, örvendezz pedig, hogy király vagy és annak neveztetel. A békességstűrő királyok uralkodnak, de a törhetetlenek rettegtetnek.

5. §. Valamikor pedig a te méltóságodhoz illendő dologban adatik ítélned, ítélj békességes töréssel, szánakodással, irgalom szerint, hogy legyen dicséret és tisztesség a te koronádnak.

6. FEJEZET.

Külföldiek befogadásáról és a vendégek tartásáról.

A vendég és jövevény népekben oly nagy haszon vagy, hogy a királyi méltóság érdem szerint nekik adhatja a hatodik helyet.

1. §. Honnan gyarapodott a római birodalom kezdetben, és magasztaltattak fel dicsőségre a római királyok, hanem hogy különféle tartományokból sok jelesek és bölcsek sereglének vala oda? Bizony, hogy Róma mind e mai napig szolgaságban lenne, ha Aeneas maradéka szabaddá nem tette volna.

2. §. Mert a mint külön-különféle tartományok széléről jönnek a vendégek, külön-különféle szót és szokásokat, fegyvert és tudományt hoznak magokkal, a mi mind a király udvarát ékesíti és teszi nagyságosabbá, és igen megrettentí az idegeneknek magahitt szívöket.

3. §. Lám, gyöngé és töredékeny az egynyelvű és egyerkölcsű ország.

4. §. Hagyom azért, fiam, adj nekik táplálást jóakarattal és tisztességes tartást, hadd éljenek nálad örömeztobb, hogysen másutt lakozzanak. Mert ha te elrontani törekezel, a mit én építettem, vagy ha mit én gyűjtöttem, te széjjel hányod azt, bizony mondom, nagyon nagy kárát fogja vallani országod. A mit hogy eltávoztass, növeld naponként a te országodat, hogy a te koronádnak felségét mindenenk tiszteljék.

7. FEJEZET.

A tanács nagyságos voltáról.

A királyok törvénytevő székén a tanácsot illeti a hetedik hely.

1. §. Mert a tanács állat királyokat, kormányoz országokat, védelmezi a hazát és csendesíti a hadakozást, győzedelmet szerez, elkergeti az ellenséget, megnyeri a barátokat, városokat épít és elrontja az ellenség táborát.

2. §. Minthogy pedig hasznos a tanácskozás, már nekem úgy tetszik, hogy ne bolondok és maganagyzó és középszerű emberek gyülekezete legyen, hanem az öregebbek és jobbak, feljebbvalók és nagytiszteletű vének szóljanak hozzá és mixeljék azt.

3. §. Annakokáért, fiam, ifjakkal ne tanácskozzál, és valaki kevésbbé bölcsen szóló, tanácsot attól ne kérj, hanem a vénektől, a kiket az ő esztendeikre és bölcsességekre nézve megillet azon dolog. Mert a királyok tanácsa lakozzék a bölcsek szívében és ne kövesse a nyughatatlan elméjű bolondok ösvényét.

4. §. Mert ha jársz a bölcsekkel, bölcs leszel; ha forgódsz a bolondokkal, társul adod magadat azokhoz; így szólván a szent lélek Salamon által: *A ki jár a bölcsekkel, bölcek barátja lesz, és nem lesz hasonlóvá a bolondokhoz.* Dávid pedig ekképen énekel: *A szenttel szent leszel, és az ártatlan férfiúval ártatlan leszel, és a választottal választott leszel, és az elfordulttal elfordulsz.*

5. §. Ki-ki azért abban legyen foglalatoss, a mit az ő ideje hoz magával, tudniillik az inak fegyverben, vének a tanácsban.

6. §. Mindazáltal az ifjakat a tanácsból egészen kirekesztene nem kell. De valahányszor tanácsot tartasz vélek, ha szinte alkalmas lenne is tanácsok, vidd mégis mindig az öregebbek eleibe, hogy minden cselekedetidet a bölcsesség mértékéhez mérjed.

8. FEJEZET.

Hogy követni kell az ősöket és hogy a fiak engedelmesek legyenek az ő atyjoknak.

Az ősök követése a királyi méltóság nyolczadik lépcsője.

1. §. Tudd meg, hogy legnagyobb disze a királyságnak: az előbbeni királyok nyomában járni és követni a tisztas atyákat. Mert valaki megútálja az ő a eleinek végzésit és Isten törvényére gondja nincsen, elpusztúl. Mert azért atyák az atyák, hogy táplálják az ő fiaikat; és azért vannak a fiak, hogy megfogadják az ő atyjok szavát.

2. §. A ki ellentáll az ő atyjának, Istennek ellensége az. Mert az engedetlenkedők mind Istennel ellenkedők. Mert az engedetlenség fuvallata elhervasztja koronád virágait. Mert az engedetlenség az egész országnak veszedelme.

3. §. Annakokáért, szerelmes fiam, legyenek te előtted mindég nyilván a te atyádnak parancsolatai, hogy szerencséd gyepölőjét királyi kéz hordozza mindenütt. Az én szokásimat legalább, melyek a királyi méltósághoz illendők, minden kételkedés gáncsa nélkül kövesd, mert nehéz lesz e tartomány táján országlanod, ha nem követened az előtted való királyok példáját.

4. §. Kicsoda az a görögök közül, a ki görög törvénnyel igazgatná a rómaiakat? avagy kicsoda az a rómaiak közül, a ki római törvénnyel igazgatná a görögöket? Senki. Kövesd azért az én szokásimat, hogy a te néped között kiváltképen becsültessél és dicséretet nyerj az idegenek előtt.

9. FEJEZET.

Az imádságról és annak módjáról.

Az imádság gyakorlása fő eszköz a királyok idvességéhez, és azért a királyi méltóság rendtartásában a kilenczedik pont ez.

1. §. A szüntelen való könyörgésben megtisztulás és bűnbocsánat vagy. Te pedig fiam, valahányszor Isten házába mégy az ő imáadására, Salamonnal, a király fiával, magad is király lévén, imádkozzál mindég ekképen: *Küldd el Uram a bölcsességet a te nagyvotodnak székétől, hogy velem legyen és velem munkálkodjék; hogy tudjam, mi legyen kedves nálad minden időben.* És ismét: *Uram atyám, én életemnek Istene, ne hagyj engem álnokságnak gondolatában. Az én szemeimnek ne adj kevélységet, és a gonosz kívánságot távoztasd el tőlem Uram. Vedd el tőlem a testnek kívánságait, és a tisztátalan és esztelen léleknek ne adj engem Uram.*

2. §. A régi királyok tehát így imádkoznak vala. Te is épen így imádkozzál, hogy Isten minden bűneidnek eltörlésére méltasson, hogy mindenektől győzhetetlen királynak neveztessél.

3. §. Könyörögj azért is, hogy a henyeséget és tunyálkodást eltávoztassa tőled és adjon tenéked segedelmet minden jóságos cselekedetekben, győzedelmet a te látható és láthatatlan ellenséged ellen, hogy minden alattad valókkal egyetemben bátorságosan és minden ellenséges támadástól menten végezhessél a te életednek folyását békességben.

10. FEJEZET.

A kegyességről és irgalmasságról és egyéb jóságos cselekedetéről.

A jóságos cselekedetek törvénye fő ékesség a királyok koronáján és a parancsolatok közt a tizedik.

1. §. Mert a jóságos cselekedetek ura, maga a királyoknak királya. Tehát valamint az ő mennyei seregének teljességgel tiz kara vagyon, úgy a te életed forgásának is tiz parancsolatja legyen.

2. §. Illik a királynak kegyesnek, irgalmasnak, és több egyéb jóságokkal teljesnek és ékesnek lenni. Mert a kegyetlenséggel és gonosszággal fertőzött király haszontalan keres király nevet, mivel bitornak mondatik.

3. §. Azért hát, szerelmes fiam, te lelkem gyönyörűsége, én reménységes magzatom! kérlek, parancsolom, hogy mindenütt és mindenekben kegyességgel járván, fedezd bé kegyelemmel nemcsak a te atyádfiait és rokonságodat, avagy a főembereket, hadnagyokat, gazdagokat, vagy a szomszédokat és haza lakosait, hanem az idegeneket és minden embert is, valaki tehozzád jövend. Mert a kegyesség jótétele vezérel a fő boldogságra.

4. §. Légy irgalmas minden szenvedőkhöz, az Úrnak amaz intését hordozván szüntelen szivedben: *Irgalmasságot akarok és nem áldozatot.*

5. §. Légy békességestűrő mindenekhez; nemcsak a hatalmasokhoz, hanem azokhoz is, a kik hatalom nélkül szűkölködnek.

6. §. Azután légy erős, hogy a jó szerencsében fölöttébb ne kevélykedjél, vagy a bal szerencsében meg ne aláztassál.

7. §. De alázatos is légy, hogy Isten felmagasztaljon mind itt, mind a jövendő életben.

8. §. Légy mérsékletes, hogy mód felett senkit ne büntess vagy ne kárhoztass.

9. §. Légy szelid, hogy az igazságnak soha ellent ne tarts.

10. §. Légy tisztességtudó, hogy soha senkit szánzándékból gyalázattal ne illess.

11. §. Légy szemérmetes, hogy minden bujaságnak fertőjét, mint a koporsóra való utat, elkerüljed.

12. §. Mind ezekből, a miket im egybeszededtem, készítették a királyság koronája, mely nélkül sem itt nem országolhat senki, sem az örök életre el nem mehet.

SZENT ISTVÁN KIRÁLY DEKRÉTOMAINAK MÁSODIK KÖNYVE.

ELŐLJÁRÓ BESZÉD.

Isten kegyelme velünk.

1. §. A királyi méltósának a közönséges keresztyén hit éltető erejéből táplált munkássága sikeresebb és derekasabb szokott lenni más méltóság munkáinál.
2. §. És mivelhogy minden nemzet az ő tulajdon törvénye szerint igazodik, azért Mi is, országunkat Isten akaratából kormányozván, mind a régi és mostani császároknak példájokra, tanácsi elmélkedésből szabtuk módot a mi népünknek, hogyan élne tisztességes és háboruság nélkül való életet: hogy valamint meggazdagított isteni törvényekkel, azonképen világi törvények alá is vettetett legyen ; hogy a mennyi előmenetelt nyernek a jók az isteniek által, annyi kissebséget szenvedjenek a gonoszok és bűnösök emezek által. Valamelyeket pedig elvégeztünk, a következőkben jegyeztük ide alá.

1. FEJEZET.

Az egyház állapotjáról és Isten házának tiszteletéről.

A ki gőgös kevélységében fenhéjazva, Isten házát semmibe veszi, és az Istennek szentelt és Isten tiszteletére a király oltalmának szárnyai alá helyeztetett javakat becstelenül illetendi avagy azokban elvenni merészkedik, akárki legyen, mint Isten házának megtámadóját és rontóját, rekeszszék ki a gyülekezetből.

1. §. Mert illik, hogy érezze haragját a király urnak, valaki az ő jóakarátát megveti és rendelését általhágja.
2. §. Mindamellett parancsolja meg a király az ő birodalma alatt való embereknek, hogy a mi adományt engedett, azt bántatlanul hagyják. Ne hallgasson pedig afféle meggondolatlan bizonygatásokra, hogy nem kell egyházi vagyon, az az, hogy az Uraknak Urának nem kell jószágot adni. Tehát legyen az a király oltalma alatt és viseljen gondot róla mint a maga tulajdon örökségéről, sőt még jobban, mert a mennyivel nagyságosabb Isten az embernél, annyival előbbvalók Isten dolgai a halandók javainál.
3. §. És azért ugyan megcsalatkozik minden, a ki többet kérkedik ő magának, hogynem az Urnak dolgaival; a melyeknek Istentől rendelt öre és oltalmazója nemcsak megtartani tartozik azokat szorgalmatos gonddal, hanem gyarapítani is köteles; és inkább is illik azokat oltalmaznia és öregbitenie, melyeket előbbvalóknak mondottunk, mint a maga dolgait.
4. §. Valaki tehát esztelenül, jámbortalan botorságból kísértené a királyt, hogy jó szándokától elfordítsa, és az ilyennek elméjét megcsendesíteni semmi módon nem lehetne, ha szinte valamelyes ideigvaló szolgálatra alkalmas tag lenne is, vágja el a király magától és vesse ki, amaz evangéliumi tanítás szerint: Hogyha a te lábad vagy kezed, vagy a te szemed azt miveli, hogy megbotránkozzál, vágd el vagy vájd ki azt és vessed el tőled.

2. FEJEZET.

A püspökök egyházi hatalmáról.

Akarjuk, hogy a püspököknek legyen hatalmok az egyház ügyeit ellátni, igazgatni és kormányozni, és az egyházban sáfárkodni, a kánonok tartása szerinti.

1. §. Akarjuk, hogy a világiak az egyházak igazgatásában, az árvák és özvegyek oltalmazásában az ő szolgálatjokhoz alkalmaztassák magokat, és engedelmesek legyenek nekik a keresztyén vallás megtartásában.

2. §. És az ispánok és bírák legyenek az egyház előljáróival egyetértők az igazságtételben, mint Isten törvénye parancsolja.

3. §. És az igaz törvényt se valakinek hazugsága vagy hamis tanúsága, se hitszegés vagy jutalom, semmiképen meg ne vesztesse.

3. FEJEZET.

Milyenek legyenek a vádlók meg a tanuk? és hogy világi emberek papi renden valókat ne vádolhassanak.

Legyenek pedig a tanuk és vádlók minden gyalázat feltja nélkül való feleséges és családos emberek és mindenestől fogván Krisztus követői.

1. §. Világi ember tanuságát papi rend ellen senki el ne fogadja.

2. §. És senki valakit a papok közül nyilvánságosan vallatni ne bizakodjék, hanem csak az egyház előtt.

4. FEJEZET.

A papok szüntelen és nehéz munkájáról.

Tudjátok meg atyámfiai mindnyájan, hogy mindeneknél feljebb munkálódnak a papok.

1. §. Mert kiki közületek a maga terhét hordozza, ők pedig a magokét és mindenekét egyen egyen.

2. §. Annakokáért, valamint ők ti értetek mindnyájan, ti is azonképen tartoztok ő érettek munkálódnok minden erővel; úgy annyira, hogy ha kell, a lelketeket is rátegyétek értök.

5. FEJEZET.

A király engedelméről, hogy tulajdonát mindenki birhassa.

Királyi hatalmunknál fogva végeztük, hogy kinek-kinek szabad legyen azt a mi az övé, a maga feleségének, fiainak és leányainak, szintugy rokonainak vagy az egyháznak osztania és adnia.

1. §. És az ő rendelkezését halála után se merje megbontani valaki.

6. FEJEZET.

A király és kincstár javai sértetlenek legyenek.

Akarjuk azt is, hogy valamint másoknak adtunk hatalmat az ő javaikat birniok, úgy a mi javaink is, vitézeink, szolgálók, és valamelyek a mi királyi méltóságunkhoz tartozandók, épségben maradjanak.

1. §. És senki valamit azokból el ne ragadjon vagy sikkaszson, se valaki az elől mondottakban a maga számára kedvezést keresni ne merészeljen.

7. FEJEZET.

A vasárnap megtartásáról, hogy a munkának szünete legyen.

Tehát, ha pap vagy ispán, vagy más keresztyén ember vasárnapon találna munkában valakit, akárki legyen, üzzék el a munkától.

1. §. És ha ökrrel dolgozott, vegyék el ökrét és adják ételül a vár népének.

2. §. Ha pedig lóval, vegyék el lovát, melyet a gazdája ökrön váltson meg, ha kedve tartja: és azon ökröt egyék meg, a mint mondtuk.

3. §. Ha valakit egyéb szerszámokkal találunk, vegyék el szerszámaikat és ruháikat, melyeket bőrön váltson meg, ha akar.

8. FEJEZET.

Hogy vasárnap mindenki templomba járjon.

Ugyan a papok meg az ispánok hagyják meg, mindenfelé a falusbiráknak, hogy vasárnaponként az ő felszólításokra minden ember, nagyja és apraja, férfiak és asszonyok, mind templomba menjen, kivéve azokat, akik a tűzhelyét őrzik.

4. §. Valaki pedig konokul hátramarad, csapják meg és kopaszszák meg.

9. FEJEZET.

Kántornapokon húst enni tilos.

Valaki a kántornapi böjtöt, kit mindenki tud, húst evén megszegi, egy egész hétig böjtöljön bezárva.

10. FEJEZET.

Pénteken húst enni tilos.

Valaki pénteki napon, melyet az egész keresztyénségben megtartanak, húst eszik, egy hétig böjtöljön bezárva.

11. FEJEZET.

A gyónatlan megholtakról.

Ha ki annyira megáltalkodik, a mi távol legyen minden keresztyén lélektől, hogy a pap intésére nem akarná meggyónni az ő bűneit, fekügyék sirjába minden egyházi szolgálat és alamizsna nélkül, mint hitetlen.

1. §. Ha pedig a rokonok és hozzá közeliak mulatnák el hogy papot hivjanak, és így történnék gyónatlan halála, boldogítsák könyörgéssel és vigasztalják alamizsnával: de rokonai keserüljék meg az ő gondatlanságokat bőjtöléssel, a papok tetszése szerint.

2. §. A kik pedig hirtelenvaló halál veszedelmébe esnek, temessék azokat az egyház minden tisztességtételével, mert Isten ítéletei titkosak és elrejtettek mi előttünk.

12. FEJEZET.

A keresztyénség megtartásáról.

Ha valaki, nem törődve a keresztyénséggel, henyéségből nagy esztelenül a vallás ellen vétene valamit, ítélje meg a püspök az ő vétségének mivoltához képest az egyház törvénye szerint.

1. §. Ha pedig ellenkezéstől késztetve, a reá mért büntetést elviselni nem akarná, ismét azon ítélet sujtolja hétszer izig.

2. §. Végezetre, ha teljességgel nyaka engedetlennek találják, tegyen a király törvényt reá, mint a keresztyénség védője.

13. FEJEZET.

Az emberölésről, először is, ha történetből esik.

Ha valaki történetesen öl meg valakit, tizenkét arany pénzt fizessen és bőjtöljön, mint a kánonok rendelik.

1. §. Ha pedig szabad ember a szolgáját öli meg valakinek, adjon más szolgát érte, vagy árán váltsa meg és bőjtöljön a kánonok szerint.

14. FEJEZET.

Azokról szól, a kik feleségöket ölik meg.

Ha valaki az ispánok közül megkeménykedve az ő szívében, lelke idvességével nem gondolván, a mi távol járjon a hívők elméjétől, felesége vérében fertőznék, engesztelje meg az asszony rokonságát ötven tinóval mint a királyi tanács végezte, és bőjtöljön a kánonok rendelése szerint.

11. §. Ha pedig valamely jóra való vitéz esik azon vétekbe, adjon a rokonoknak tíz tinót ugyanazon tanácsi végzésből, és bőjtöljön a mint mondtuk.

2. §. És ha közrendű ember cselekesz azon gonoszságot, békéljen meg öt tinón az atyafiakkal és alázza magát bőjtölésben, mint elől mondatott.

15. FEJEZET.

A hitszegésről.

Ha találkozik valaki a tehetősök közül hitetlen, romlott szívű, eskütörő, hiteszegett ember, keze vesztével fizessen hitszegéseért vagy váltsa meg kezét ötven tinóval.

4. §. Ha pedig közrendű ember szeg hitet, vágják el a kezét vagy váltsa meg tizenkét tinóval, és bőjtöljön, mint a kánoni törvény parancsolja.

16. FEJEZET.

A szándékos emberölésről.

Ha valaki haragra gerjedvén és felfuvalkodván kevélységgel, szándékos emberölést követ el, tudja meg, hogy száztíz arany pénzt fizet érte, a mint a mi tanácsunk végezte.

4. §. Ebből ötvenet a király kincstárába vigyenek, a más ötvenet adják a rokonoknak, tize pedig az ítélőbíráké és közbenjártaké legyen. És maga a gyilkos bőjtöljön a kánonok rendelkezése szerint.

17. FEJEZET.

A szolgák felszabadításáról.

Végeztük, hogy ha valaki irgalomból, tanubizonyosság előtt, szabadsággal ajándékozza meg az ő tulajdon szolgáit és szolgálóleányait, irigység miá senki ne merje az ő halála után szolgaságra vetni azokat.

1. §. Ha pedig szabadságot ígért, és halála gátolván, bizonyágtételt nem szerzett róla, özvegyének és fiainak legyen hatalmuk azon szabadságot megbizonyítaniok és alamizsnálkodniok a szegényeknek a férj lelke váltságáért, tetszésök szerint.

18. FEJEZET.

A templomi gyülekezetről és azokról, a kik mise alatt sutognak vagy fecsegnek.

A kik Isten ígéjének hallgatására templomba gyülekezvén, ott a misemondás ideje alatt egymás között sutognak, egyebeket léha fecsegéssel zavarnak és a szent leczkék éltető szavára nem figyelmeznak: ha öregebbek, dorgálják meg őket és szégyenséggel űzzek ki a templomból.

1. §. Az ifjakat és közrendűeket pedig kössék ki mindenek szeme láttára a templom pitvarába és ostorozzák meg az ily nagy vakmerőségért.

19. FEJEZET.

Szolgák vagy szolgálóleányok vádaskodását avagy tanuságtételét az ő urok vagy asszonyok ellen, meghallgatni nem kell.

Hogy ezen ország népének a szolgák és szolgálóleányok minden zaklatásától és vádaskodásától nyugta és maradása legyen, a királyi tanács végzése teljességgel megtiltotta, hogy semmiféle vétek okáért valamely szolgaszemély vádlást és tanuságot az ő ura vagy asszonya ellen ne tehessen.

20. FEJEZET.

Szabad embert senki szolgaságra ne hajtson.

Mivelhogy Istenhez méltó dolog és igen jó az embereknek, ha kinek-kinek az ő szabad szándéka szerint folynak élete napjai, annakokáért királyi végzésből rendeltetett: hogy ezentul senki az ispánok vagy vitézek közül szabad embert szolgaság alá vetni ne merjen.

1. §. A mit ha ki gőgös merészség ösztönéből tenni bátorkodnék, legyen tudtára, hogy tulajdonából váltja meg; a mely váltság király és ispán között oszoljon, mint a többi.

De ha valaki, eddig szolgaságban tartatván, törvény előtt keres oltalmat az ő szabadságának és megtalálja azt, éljen csak a szabadsággal, és a ki őt szolgaságban tartja vala, váltságot ne adjon.

21. FEJEZET.

Azokról szól, a kik elszerzik másnak a vitézeit.

Akarjuk, hogy minden urnál megmaradjon az ő vitéze és senki más rá ne beszélje azt, hogy elhagyván régi urát, hozzá szegődjék. Mert ebből támad a perpatvarkodás.

22. FEJEZET.

A vendégek befogadásáról.

Ha valaki vendéget fogad magához jóakarattal és annak tisztességes tartásáról gondot visel, valameddig tellett szándéka szerint látja, ne hagyja el a vendég az ő gazdáját, se lakó szállást ne keressen másnál.

23. FEJEZET.

Arról, ha valakit megvernek, mikor a magáét keresi.

Ha valakinek vitéze vagy szolgája elszökik máshoz, és az, a kinek vitéze vagy szolgája megszökött, követét küldi annak visszahozatalára, és a követet ottan akárki megveri vagy megosztorozza: elvégeztük a mi nagyjaink tanácsában, hogy a verekedő tiz tinóval fizessen meg érte.

24. FEJEZET.

Az özvegyekről és árvákról.

Akarjuk nyilván, hogy az özvegyeknek és árváknak is legyen részök a mi törvényünkben, ily ok alatt: ha valamely özvegynek fiai, leányai maradnak, és azokat nevelni, mind éltiglen velek lakni fogadkozik, legyen a mi engedelműnkől hatalma, hogy azt mivelhesse, és senki uj házasságra ne kényszeritse őtet.

1. §. De ha megmásolván az ő szándékát, ismét férjhez akarna menni és az árvákat elhagyná, egyáltalában semmit az árvák javaiból magának ne tulajdonítson, hanem csak hozzá illendő öltöző ruhát adjanak véle.

2. §. Ha pedig magzat nélkül maradt el özvegyül, és házasságtalan az ő özvegységében való megmaradásra igéri magát, akarjuk, hogy birja minden javát, és valamit azzal cselekedni akar, cselekedje azt. És az ő holta után szálljanak vissza azon javak a férje rokonságára, ha vannak rokonai; ha pedig nincsenek, legyen örököse a király.

25. FEJEZET.

Leányok elrablásáról.

Ha ki a vitézek közül rút szeméremtelen, valamely leányt az ő szüleinek engedelmé nélkül rablana feleségül magának, parancsoljuk, hogy adja vissza a leányt a szülőknek, ha mingyárt valami erőszakot mivelt volna is rajta; és a rabló tíz tinóval fizessen a rablásért, jóllehet azután meg is békéljen a leány szüleivel.

1. §. Ha pedig valamely szegény vagy közrendű ember indul ilyen cselekedetre, tegye jóvá a rablást öt tinóval.

26. FEJEZET.

Ha szabad ember másnak a szolgálóleányával paráználkodik.

Hogy a szabadok az ő szabadságok szeplőtelen tisztaságát megőrizték, óvni akarjuk őket a mások szolgálóleányaival való paráználkodástól.

1. §. Valaki tehát ezen törvényt meggondolatlanul átalhagván, másnak a szolgálóleányával paráználkodnék, tudja meg, hogy bűnbe esett, mely bűneért első ízben vérig vesztőzik és megkopasztják. Ha pedig második ízben paráználkodik azzal, ismét vesztőzzék vérig és kopasztják meg. Ha harmadik ízben, legyen szolgatársa a szolgálóleánynak vagy váltsa meg magát.

2. §. Ha pedig a leány fogadna tőle méhében és nem tudna szülni, hanem a szülésbe halna, más szolgálóleányt adjon érte.

3. §. Hasonlóképen ha valaki szolgája paráználkodik másnak a szolgálóleányával, azt is vesztőzzék vérig és kopasztják meg; és ha a leány fogadna tőle méhében és a szülésbe halna, adják el a szolgát és árának fele legyen a leány uráé, fele pedig maradjon mindenkor a szolga urának.

27. FEJEZET.

Azokról szól, a kik másnak szolgálóleányát kérik feleségül.

Hogy senki azok közül, a kik szabadok nevén neveztetnek, valakinek bosszuságot tenni ne merjen, rettentjük és óvjuk őket.

1. §. Mert im ezen királyi tanács végezte, hogy ha szabad ember másnak a szolgálóleányát választja házas társul, tudtával a leány urának, elvesztvén az ő szabadsága birását, örök szolgaságra vettessék.

28. FEJEZET.

Azokról, a kik az országon kívül szöknek az ő feleségöktől.

Hogy mind a két nemben valók bizonyos törvény alatt és bosszuállás nélkül éljenek és gyarapodjanak, ezen királyi végzéssel rendeltetett: ha valaki szilaj gerjedelmében az ő felesége utálása miá elhagyja hazáját, minden a mit a férj bir vala, legyen az asszonyé, valameddig férjére várakozni akar, és senki ötöt más házasságra kényszeríteni ne merje.

1. §. De ha kedve tartja, magával vivén hozzá illendő ruháit, egyéb javakat pedig kibocsátván kezéből, szabad legyen házasságra mennie. És ha férje, hallván ezt, visszatérend, ne legyen szabad neki mást feleségül venni az ő vétkeért, hanem csak a püspök engedelmevel.

29. FEJEZET.

Arról, ha férjes asszonyok, lopnak.

Mivelhogy szörnyűséges dolog és utálatos minden ember előtt, ha férfinép, és még annál is inkább, ha asszony nép tapasztaltatik lopásnak cselekedetében, azért a királyi tanács ezt végezte: ha férjes asszony lop, férje váltsa meg.

4. §. És ha másodszor esik azon vétekbe, hasonlóképen váltsa meg: ha pedig harmadszor, adják el.

30. FEJEZET.

A gyujtogatásokról.

Végeztük: hogy ha valaki más ember épületeit ellenségeskedésből felgyujtja, állassa helyre az épületeket, és valami házi eszköz odaégett, fizesse meg, és annakfelette adjon tizenhat tinót, ki összevéve hatvan ezüst pénzt ér.

31. FEJEZET.

A boszorkányokról.

Ha valami boszorkány találkozik, vigyék a birák törvénye szerint az egyház eleibe és bizzák a papra, hogy bőjtöltesse és oktassa hitben: bőjtölés után pedig menjen haza.

4. §. Ha másod izben találtatik azon vétekben, alázza meg magát ismét bőjtöléssel; annakutána a templom kulcsával keresztforma bélyeg süttetvén mellére, homlokára és a válla közzé, menjen haza.

2. §. Ha pedig harmad izben, adják a birák kezébe.

32. FEJEZET.

A bűbajosokról, ördögösökről és jövendőmondókról.

Hogy Isten teremtménye minden gonosznak ártalmától ment maradjon és senkitől kárvallást ne szenvedjen, hacsak nem Istentől, ki előmenetelét is adja, tanácsi végzésből vetettünk nagy rettentő tilalmat az ördögösöknek és bűbajosoknak: hogy senki bűbájjal vagy ördögös tudománnyal egy embert is eszéből kiforgatni vagy elveszteni ne merjen.

4. §. De ha mégis ember vagy asszonyember ennekutána illetén dologra vetemednék, adják annak a kezébe, a kit megrontott, avagy rokonai kezébe, hogy tegyenek törvényt reá az ő akaratjok szerint.

2. §. Ha pedig jövendőmondók találtatnának, a kik hamuban s más effélékben mesterkednek, igazítsa meg őket a püspök az ostorral.

33. FEJEZET.

Arról, ha valakinek házára mentek és ottan viadal támad.

Akarjuk, hogy állhatatos béke és egyesség legyen mind nagyok és kicsinyek között, mint az apostol mondja: Mindnyájan legyetek egyesek; és senki másra támadni ne merjen.

1. §. Mert ha valaki az ispánok közül ezen köztanácskozás határozata után oly nyakas engedetlen leend, hogy mást a házában keres halálra és dulja annak javait, és a ház urát otthon találván, vele viaskodik vagy megöli őt, bűnhődjék a kivont kardról való törvény szerint.

2. §. De ha azon ispán esik el ott a bajban, fekügyék megtorlatlanul.

3. §. És ha valamely vitéz más vitéz udvarát vagy házát támadja meg, fizessen érte tíz tinóval. Ha pedig amaz maga el nem jövend, hanem az ő vitézeit küldi oda, száz tinót adjon a támadásért.

4. §. Ha közember más hasonló sorsúnak a kunyhójára tör, bűnhődjék öt tinóval.

34. FEJEZET.

Templomok építéséről és arról, hogy mivel ajándékozzák meg a faluk az egyházat.

Minden tíz falu templomot építsen és ajándékozza meg azt két házzal és ugyanannyi cseléddel, továbbá lóval, kabalával, hat ökörrel és két tehénnel, harminc négy darab apró barommal.

4. §. Ruhákról pedig, mind papi öltözőkről, mind oltártakarókról, a király gondoskodjék; papról és könyvekről a püspökök.

35. FEJEZET.

A királyok adományairól és a tulajdon javak birásáról.

Hajoltunk a tanács egyakaró kérelmére, hogy ki-ki ura legyen az ő tulajdonának, szinte úgy a király adományainak is, míg él; kivéve a püspökséghez vagy ispánsághoz tartozandókat.

1. §. És az ő halála után fiaik hasonló urasággal bírják örökségöket.

2. §. És senki semmi vétek okáért kárvallást az ő javaiban ne szenvedjen, hanem ha a király életére tör, vagy országárulást követ el, vagy idegen földre szökik.

3. §. Akkor a királyra szálljanak javai, őt magát pedig ítéljék meg, de ártatlan fiainak bántások ne legyenek.

36. FEJEZET.

Arról, ha szolga szolgát öl.

Ha valakinek szolgája más ember szolgáját öli meg, a gyilkos ura a megölt szolga fele árával elégítse meg annak urát, ha tudja; ha pedig nem, negyvennap böjt után adják el a szolgát és osztozzanak az árán.

37. FEJEZET.

A gyilkos szolga váltságáról.

Azt a szolgát, ki szabad embert öl, váltsa meg ura száztíz tinón ha akarja, vagy adja kézbe.

38. FEJEZET.

Azoknak büntetésökről, a kik más ember szolgálait igyekeznek elszabadítani.

Ha valaki más ember szolgálait elszabadítani igyekeznék, valahány szolga leszen, annyi cseléddel fizessen érte.

1. §. Ebből két rész a királyé, a harmadik a szolgák uráé legyen. A király pedig az ő részéből egy harmadot adjon az ispánnak.

39. FEJEZET.

Az első lopásról, mit szolga követ el.

Valamely szolga először követend el lopást, adja vissza a mit lopott és váltsa meg az orrát öt tinóval, ha tudja; ha pedig nem, vágják le.

40. FEJEZET.

Annak büntetéséről, a ki másod és harmad izben lop.

Ha vágott orral újra lop, váltsa meg a fülét öt tinóval, ha tudja; ha pedig nem, vágják le a füleit.

1. §. Ha harmadszor lopott, haljon meg.

41. FEJEZET.

Arról, ha szabad ember lop egyszer, kétszer és háromszor.

Szabad embernek, ha lopásban vétkezik, ily törvényt szerzettünk bűnhődésére: hogy egyszer váltsa meg magát, ha tudja; ha pedig nem, adják el szolgaságra.

1. §. Ha eladatván lopand, a szolgák törvénye alá vettessék.

2. §. Ha másodszor is, ugyanazon törvény teljék be rajta. Ha pedig harmadszor, élete veszszen.

42. FEJEZET.

A mi a királyé, azt az ispánok ő maguknál ne tartsák.

Ha ki az ispánok közül a király részét elsikkasztja, adja meg a mit sikkasztott és a kétszeresével bűnhődjék.

43. FEJEZET.

Arról szól, a ki az ispán igaz ítéletét megveti, el nem szenved.

Ha ki a vitézek közül megvetvén az ítéletet, a mit az ő ispánja igazán ítelt, feljebb a királyhoz viszi ügyét, hogy az ispán hamis birónak láttassék: tiz arany pénzzel legyen adózója az ő ispánjának.

44. FEJEZET.

Arról, hogy az ispánok adják vissza, a mit a vitézekről erőszakkal vettek el.

Ha valamely ispán keresett oknak ürügyével, erőszakkal veszen el a vitéztől valamit, adja vissza és azonfelül a magáéból fizessen megannyit.

45. FEJEZET.

Igéret adományt választ.

Ha pedig a vitézek közül valaki szabad akaratjából adott valamit, és hazudván állítja, hogy erőhatalommal vették el tőle: azt is veszítse el és azonfelül adjon megannyit.

46. FEJEZET.

Azokról szól, a kik karddal ölnek embert.

Valaki embert öl karddal, azon kard által veszzen el.

46. FEJEZET.

A test tagjainak megnyomorításáról.

Valaki pedig kardot vonván, akárkit mást megnyomorit, vagy a szemén, vagy a lábán, vagy a kezén, hasonló veszedelmét szenvedje az ő testének.

48. FEJEZET.

Arról, a ki megsebesül kardvágás miatt.

És ha valaki megsebesít valakit kardjával, és a sebesült meggyógyul és felépül az ő sebéből, fizesse meg a vérdíjat érte, a ki okozta.

49. FEJEZET.

Arról, a ki kardot von, de sebet nem ejt.

Ha valaki dühe gerjedelmében kardját kivonja, de mindazáltal sebet nem ejt vele, csupán a meztelen kardért bűnhődjék a vérdíj felével.

50. FEJEZET.

A király vagy ispán udvarán előljárókká tett szolgák tanuságáról.

Ha valaki a szolgák közül a király vagy ispán udvarán előljáróvá leszen, hallgattassék meg az ő tanuságtétele az ispánok között; szintugy akkor is, ha valamely szolga a maga urát, vagy vitéz a maga ispánját öli meg.

51. FEJEZET.

A király és ország ellen való pártütésről.

Ha valaki pártot üt a király vagy ország ellen, annak oltalmat ne adjon a templom.

1. §. És ha valaki akármilyen módon a király élete vagy méltósága ellen esküszik össze, vagy megkísérli azt, avagy a kísértővel tudva egyetért, legyen átok rajta és foszszák meg a hivekkel való minden közösségtől.

2. §. Vagy ha valakinek valami efféléről tudomása vagyon, és noha bizonyosságot tehetne róla, meg nem jelenti, ugyanazon büntetés szálljon reá.

52. FEJEZET.

A tizedről.

A kinek Isten tizedet ad egy évben, a tizediket adja Istennek.

1. §. És ha valaki elrejt a tizedet, kilencz részt adjon érte.

2. §. Valaki pedig a püspöknek osztott tizedet meglopja, mint lopót ítéljék meg és az ilyennek váltsága mind a püspöké legyen.

53. FEJEZET.

A király rágalalmazóiról.

Ha ki valamely ispánnak vagy más keresztyén embernek álnokul ezt mondja: Hallám vesztetre szólni a királyt, és reá bizonyodik a dolog, haljon meg.

54. FEJEZET.

Azokról, a kik a király udvarló népe között koholnak hazugságokat.

Ha valaki két ispánt hazug hirhordozással áztat és hallgatásra bírja őket, hogy ördögi ravaszsággal meghasonlást szerezzen közöttök, fizesse meg kétszer hamis nyelve váltságát a hazugságért.

1. §. Ha csak egynek susárlott, messék ki a nyelvét.

55. FEJEZET.

Arról, ha udvarnokok lopnak.

Ha valaki azok közül, a kiket közönségesen udvarnokoknak nevezünk, lopást követ el, ítéljék meg a szabadok törvénye szerint.

4. §. De az ő tanuságtételét szabad emberek közt senki meg ne hallgassa.

ELSŐ ENDRE PARANC SOLATJA VAGY RENDELÉSEI.

Megparancsolta: hogy minden magyar avagy jövevény Magyarországon, ki a scythiai ősi pogány szokást el nem hagyja, Jézus Krisztus igaz vallására nyomban vissza nem tér és nem hallgat a szent törvényre, melyet a dicsőséges István király adott vala, feje és jószágá vesztével bűnhődjék.

1. §. Városok, mezővárosok, faluk, építsék meg ismét a ledöntött és elpusztult templomokat.
2. §. Főpapok és papi gyülekezetek a régi tiszteletben tartassanak és mindenki engedjen nekik.
3. §. Minden keresztyén szertartást vissza kell hozni.
4. §. A szentségtelen scythia szokásoktól és hamis istenektől forduljanak el és rontsák el a bálványokat.
5. §. Valaki Istent és az ő szentjeit és papjait szidalommal illetné, vagy valami gonoszságot cselekednék azokon, tudja meg, hogy elsőben Isten, azután az ő büntető haragja száll reá.
6. §. A ki papi személyt vagy akár világi embert ölt volna, lakoljon a régi mód szerint büneért. Végezetre vérontástól, ragadozástól és egyéb bosszuság és erőszak tételétől minden ember tartózkodjék.
7. §. A ki pedig ezen rendelést megvetné és ellene szegülne annak az ő szívében, fejére és minden jószágára ítéltessek.

SZENT LÁSZLÓ KIRÁLY DEKRÉTOMAINAK ELSŐ KÖNYVE.

A teremő Isten és a mi Urunk a megváltó Jézus Krisztus kegyelme velünk.

1. §. Az ő megtestesülésének ezer kilenczvenkettedik esztendejében, május hava huszadik napján lőn szent zsinat Szabolcs városában, melyet a magyarok nagy keresztyén királya, László, ül vala országának valamennyi főpapjával és apáturaival és minden jobbjával, mind az egész papság és nép jelenlétében. A mely szent zsinat szerze törvény szerint és dicséretesen ily végzéseket.

1. FEJEZET.

A másodnős papokról és diakonusokról.

Parancsoljuk, hogy a másodnős papok és diakonusok és a kik özvegygyel vagy urahagyott asszonynyal keltek egybe, bocsássák el azt magoktól, és bűnbánat után térjenek vissza az ő papságok rendjébe.

1. §. A kik pedig a tiltott házasságtól elállani nem akarnának, azok a kánoni törvény szerint alacsonyabb rendre lépjenek alá.

2. §. És parancsoljuk, hogy az elbocsátott asszonyokat adják vissza az ő rokonságuknak; és mivel nem valának törvényes társak, legyen szabad házasságra menniök.

2. FEJEZET.

Azokról szól, a kik szolgálóleányt vesznek feleség gyanánt.

Ha pedig valamely pap az ő szolgálóleányát vette társul magához feleség gyanánt, adjon tul rajta; mit ha nem akarna, adják mégis, és az arát vigyék a püspöknek.

3. FEJEZET.

A papoknak ideiglen adott engedelemről, hogy feleségökkel maradhassanak.

Az olyan papoknak pedig a kik első és törvényes házasságban élnek, minthogy a szeretet kötötte és a szent lélek birta egybe őket, ideiglen való engedelmet adtunk, mig az apostoli szent atya adna tanácsot rólok nekünk.

4. FEJEZET.

Arról, ha a püspök enged azoknak, a kik tiltott házasságukat felbontani nem akarják.

Ha pedig valamely püspök vagy érsek, megvetvén a zsinat végzését, engedne annak, a ki tiltott házasságát felbontani nem akarja, vagy javallaná az ő cselekedetét, avagy egyházat adna neki, vagy megengedné hogy papi rendje tisztéhez tartozandó valami dologban eljárjon, ítélje meg a király és ítéljék meg püspöktársai, a mint jónak látják.

1. §. De ha a főesperes lenne elnéző a püspök tudtán kívül, vagy a pap annak megegyezésével maradna meg az ő vétkes állapotjában, tegyen ítéletet a püspök szabad akaratja szerint.

5. FEJEZET.

Az egyháznak ígért adomány meg nem adásáról.

Akárki épít házat Istennek és ahoz adományt ígér, de ígéretét nem teljesíti, elsőben is a püspöknek legyen hatalma annak teljesítését követve által sürgetnie; kinek ha valaki ellenmond, és ellenmondván a követet megveri, legyen bírása a király.

6. FEJEZET.

Az egyház javainak a pap gondatlansága miá való vesztéről.

Valaki a papok közül az egyház javait az ő tulajdon házához viszi és ottan eladja, vagy gondatlanságból elvesztegeti, térítse meg az egyháznak háromszor.

7. FEJEZET.

A háboru időkben elpusztult templomok felépítéséről.

A háború időkben elpusztult vagy leégett templomokat építsék fel a hives a király parancsolatjából; kelyheket és öltöző ruhákat a király költségén vegyenek; könyvekről gondoskodják a püspök.

8. FEJEZET.

A régiség miá romba dült templomokról.

A régiség miá romba dült templomokat építse meg a püspök.

9. FEJEZET.

Az izmaelita kalmárokról.

Ha az izmaelitáknak nevezett kalmárok között volnának olyanok, a kik a keresztség után környülmételkedvén, visszatértek az ő régi törvényökre, távoztassák el székeiktől és telepítsék más falukra őket.

1. §. A kik pedig ítélet szerint bünteleneknek találtnak, azok az ő tulajdon székekben vagy házaikban maradjanak.

10. FEJEZET.

A zsidókról, ha keresztyén asszonyt vesznek társul magokhoz.

Ha zsidó keresztyén asszonyt veszen társul magához, vagy valamely keresztyén személyt szolgaságban tart az ő házánál, vegyék el tőle és adják vissza annak szabadságát; a ki pedig eladta volt, attól az árat vegyék el és legyen az a püspökök jövedelme.

11. FEJEZET.

Azokról szól, a kik vasárnap és ünnepeken templomba nem mennek.

Valaki vasárnap vagy nagyobb ünnepeken el nem megyen a község templomába, csapják meg.

1. §. Ha pedig a falu távolabb esik és a falu népe el nem mehet a templomba, mégis egy közölők menjen el mindnyájuk képében, kezében a bottal, és vigyen az oltárra gyertyát meg három kenyeret.

12. FEJEZET.

A mondott ünnepnapok megtartásáról.

Ha valaki e napokon vadászni talál, vegyék el ebeit és a lovát; de lovát ökrön válthassa meg.

1. §. Ha pedig pap vagy egyházi személy vadászna, veszítse el egyházi rendjét, miglen eleget teend vétkeért.

13. FEJEZET.

A parázna asszony megöléséről.

Valaki mással paráználkodó feleségét megöli, Istennek adjon számot róla; és ha kedve tartja, vegyen mást feleségül.

1. §. De ha valaki az asszony közelvalói közül ellene kelne, hogy igaztalanul ölte volna meg, bíró eleibe vigyék a dolgot; és minden módon arról tudakozzanak a szomszédoktól, ha gyűlölségben és utálatban lett volna-e az ő férje előtt, avagy az ő paráznasága felől valami gyanúság támadott volna már előbb? és a bíró ítéljen benne igazság szerint.

14. FEJEZET.

Arról, a ki gyertyát engedelem nélkül viszen el.

Ha valaki az ő papjának és társainak engedelmé nélkül gyertyát viszen el, tíz pénzen váltsa meg azt a kezét, a melylyel orzott.

15. FEJEZET.

Arról, a ki kalmárkodás okáért ront ünnepet.

Valaki vasárnap vagy nagyobb ünnepeken templomba nem megyen, hanem kalmárkodik, lovát veszítse el.

16. FEJEZET.

A vasárnap megszegéséről.

A szent zsinat parancsolja, hogy a ki vasárnap vásárt üt, bontsa el sátorát, a mint állította.

1. §. Ha pedig ellenkezik, ötvenöt pénzt fizessen.

17. FEJEZET.

A jövevény egyházi személyekről.

Ha valamely jövevény egyházi személy az ő püspökének ajánló levele nélkül jövend e hazába, törvénnyel avagy tanuvallás által kell meglátni, hogy nem talán barát vagy valami gyilkos egyén-e, avagy micsoda szerzetnek vallja magát.

18. FEJEZET.

Egyházi személyek egy helyben való megmaradásáról.

Ha valamely egyházi személy, e hazában jövevény, valamely püspökhöz vagy ispánhoz áll, és az ő ura jól bánik vele és a szegődség szerint tartja őt, semmiképen el ne hagyja azt ha távozni akarna, míg a szenvedett igaztalanságról való panaszát a király nem hallja.

19. FEJEZET.

Mikor a nép az ő templomát megveti és elhagyja.

Ha valamely falu népe elhagyván az ő templomát, más helyre költözik, a püspök hatalma és király parancsolatja kényszerítse visszaszállani oda, a honnan eltávozott.

20. FEJEZET.

A paráznaságon kapott asszonyról.

Ha valaki az ő feleségét paráznaságon kapván törvény eleibe viszi, tartson az asszony bűnbánatot a kánoni rendelkezések szerint és bűnbánat után fogadja vissza férje, ha akarja; ha pedig nem, hát maradjanak házasságkivül, a meddig mindkettő életben leend.

21. FEJEZET.

Miképen tartsák magokat az apátok az ő püspökeikhez.

Az apátok, mint az atyák végezték vala, maradjanak meg alázatosan az ő püspökeik kormányzása alatt, a kiknek földi határában vannak.

1. §. És a püspökök nem egyszer egy esztendőben, hanem gyakorta látogassák meg a kolostorokat és vizsgálják meg, micsoda mérsékletes életet és társalkodást folytatnak a szerzetesek. A szerzetbe lépők, valamely kolostorhoz akarják, ahoz ajánlják magokat javaikkal egyben; hasonlóképen az apácák is az ő kolostoraikhoz.

2. §. De ennekutána bizonyos tartózkodás helyének megnevezése nélkül szerzetest vagy apácát a rendbe felvenni, se püspök, se apát ne merjen.

22. FEJEZET.

A pogány módra áldozók büntetése.

A ki pogány módra kutak mellett áldoz, avagy fának és forrásnak és kőnek ajándokot ajánl, akárki legyen, egy ökörrrel bűnhődjék érte.

23. FEJEZET.

Az egyháznak adott javakról.

Valaki az ő javait vagy jószágát valamely egyháznak adta, semmi okon attól elvonni és másiknak adni ne merje.

24. FEJEZET.

Egyházi javak megtalálásáról.

Egyházak javait, bárhol találtassanak meg, akár más egyháznakál, akár uraknál, annak az egyháznak adják vissza, a melyik előbbször birta vala.

25. FEJEZET.

Az ünnepek megszegéséről és a hivek holt testének eltakarításáról.

A ki meg nem szenteli a vasárnapot és az ünnepnapokat meg nem tartja, vagy a kántornapokon és ünnepek estin nem bőjtöl, avagy nem a templom mellé temeti az ő halottjait: tizenkét napon át vezekeljen kenyéren és vizen, kalodába zárva.

1. §. Ha valamely ur az ő szolgálja testét, vagy a falusbíró a helybeli szegény vagy jövevény halottat a templomhoz nem viteti, azonképen vezekeljen.

26. FEJEZET.

Arról, ha zsidó, ünnepnapon dolgozik.

Ha valaki vasárnap vagy más nagyobb ünnepen talál zsidót munkában, tehát hogy a kereszténység meg ne botránkozzék, valamely szerszámmal a zsidó dolgozott, azt veszítse el.

27. FEJEZET.

Az apátok szabad népeinek tizedadójáról.

Az apátok az ő szabad népeiken engedjenek tizedet a püspököknek.

28. FEJEZET.

A tüzes vas és forró víz próbájánál való tanuságról.

Valahányszor vizzel vagy vassal való ítélletétel leszen, legyen ott három alkalmas tanu, hittel próbált emberek, a kik mind az ártatlannak ártatlanságát, mind pedig a vétkesnek vétkét megbizonyítsák.

1. §. A vastól két pénz, a vitztől egy pénz járjon a papnak.

29. FEJEZET.

A templomon kívül való misemondásról.

Egy pap se merjen misét mondani templomon kívül, hanem ha történetesen utazás okából szükség hajtja reá.

1. §. De ha csak uti társa kényszeríti őt, akkor szünjék meg papi tisztétől, és a ki rákényszerítette, ötvenöt pénzt fizessen.
2. §. Utazás közben pedig sátor alatt legyen szabad isteni szolgálatot tartani.

30. FEJEZET.

A szabadok tizedadójáról és az egyház szolgálatába való szegődésökről

A püspökök vegyenek tizedet a szabadoktól.

1. §. A szabadokkal pedig, akármely püspökhöz vagy ispánhoz állottak legyen, úgy bánjanak azok, a mint nekik tetszik, mindazonáltal az ő szabadságok épségben maradjon.
2. §. De a kiket lelki idvességért szabadítottak fel, oly okkal mégis, hogy az egyháznak szolgáljanak, azok senkinek másnak, hanem egyedül a papnak adjanak tizedet.

31. FEJEZET.

A hushagyatról.

Az olaszok, kik a magyarság törvényes szokását követni nem akarják, tudniillik hogy ők, mikor a magyarok már elhagyták a husnak ételét, még azután hétfőn és kedden is hust esznek, ha azt mondják, hogy a mi jobb szokásunk nekik nem kellemetes: menjenek, a hová akarnak.

1. §. De pénzüket, mit itt kerestek, hagyják itten; hacsak eszközre nem térnek és velünk együtt nem kezdenek a bőjthöz.

32. FEJEZET.

Hajadon leányon vagy asszonyon való erőszaktételről.

Valaki hajadon leányon vagy asszonyon, egyik faluból a másikba menő útjában erőszakot teszen, úgy bánja meg, mintha embert ölt volna.

33. FEJEZET.

Más püspökség határában levő barmok tizedéről.

Ha valamely püspök más püspökség határában ellett barmokból veszen tizedet, adja negyedrészt az ő püspökségében lakó papoknak.

34. FEJEZET.

A lator asszonyok és boszorkányok meglakoltatásáról.

A lator asszonyok és boszorkányok úgy lakoljanak, a mint a püspök jónak látja.

35. FEJEZET.

Arról, hogy miképen járuljon az apát vagy szerzetes a királyhoz vagy a püspökhöz csókadásra.

Ha valamely apátságban a királynak vagy a püspöknek történik látogatása, az apát és a szerzetesek ne járuljanak csókadásra a király vagy a püspök eleibe a templomban, hanem felmenvén a kolostorba és ottan renddel állván, várják a király vagy a püspök csókját.

1. §. Az apát pedig engedje a királyt vagy a püspököt a kolostorba lépni, a hány emberrel és a kikkel nekik tetszik.

36. FEJEZET.

Az apát vagy szerzetes udvarlásáról a királynál.

Ha pedig történik, hogy valamely apát vagy szerzetes jó a király udvarába, ne menjen a királyt köszönteni az Isten házában, hanem minekutána onnan kijött volna, a maga házában vagy sátorában köszöntse őt.

37. FEJEZET.

Az ünnepi szent böjtök megtartásáról.

Végezte pedig ezen szent zsinatban tisztelendő László király, és valamennyi püspök javallásával törvénybe ment, hogy boldog István király böjtöt és Gellért püspökét, a mely napon mártíromságot szenvedett, megtartsák, és három napot szenteljenek szent Mártonnak.

1. §. És a mit az ő apja bátyja, Endre király, mind ama püspökökkel, kik akkor voltak, fogadott és rendelt vala, azt e nagy keresztyén király sem akará eltörölni, sőt inkább megerősítette: ugymint három napi böjtöt szent Péter ünnepe előtt.

38. FEJEZET.

A szent ünnepek megülésétől.

Esztergomban által pedig ezeket az ünnepeket kell megülni: Nagykarácson napját, szent István első mártír napját, szent János evangyélita napját, Aprószentek napját, Kiskarácson, Vizkeresztet böjtjével együtt, Gyertyaszentelő Boldogasszony napját, Husvétkor négy napot, szent György mártír napját, Filepet Jakabot böjtjével együtt, a szent keresztnak megleletét, Áldozó csütörtököt, Pünkösdkor négy napot, Keresztelő szent János napját, Péter és Pál apostolokat egy napon, szent Jakab napját, szent Lőrincz napját, Nagyasszony napját, szent István király napját, szent Bertalan napját, Kisasszony napját, a szent keresztnak felmagasztalását, szent Máté apostol és evangyélita napját, szent Gellért püspök napját, szent Mihály arkangyal napját, szent Simont és Júdát, Mindszentek napját, szent Imre herczeg napját, szent Márton, szent András, szent Miklós, szent Tamás apostol napját, és mindegyik egyház üljön meg az ő szentjének és temploma felszentelésének ünnepét.

39. FEJEZET.

A kalandosban ülő apátokról és szerzetesekről.

Apátok vagy szerzetesek ne üljenek a kalandosbeli társak közzé, hanem az apát vegye kezéhez adományait a kolostorban, és ossza annak rendje szerint a szerzeteseknek.

40. FEJEZET.

Azokról, a kik a tizedet eltagadják.

A püspök mindenből tizedet vegyen, de ily módon: a püspök poroszlója kérdezze meg a termés vagy a barmok gazdájától, mennyije vagyon? és ha hiszen az ő szavának, szedje a tizedet a szerint; ha pedig nem hiszen, esküdtesse meg és azután tizedeljen. Gabonában pedig el ne fogadjon elegyest, hanem külön-külön szedje.

1. §. És ha valaki, a püspök poroszlóján kívül más, a termés gazdáját letett hite után hamis esküvőnek mondja, számlálják meg a termést a király meg az ispán poroszlója előtt: és ha a gazdát vétkesnek tapasztalják, legyen övé csak a tized, és kilencz részt adjanak a püspöknek.

2. §. De ha ki felszólalt vala, maga marad a hazugságban, ugyanazon törvény szerint fizessen vétkeért. Ha nincs a miből megváltsa magát, adják el szolgaságra őt egyedül, gyermekei nélkül.

3. §. Mind az egész tizedadót be kell pedig szedni karácsonig.

4. §. A fiu, ki apja házában lakik, vagy a szolga, ne külön, hanem az apával együtt adjon tizedet.

5. §. De oly fiaktól és szolgáktól, a kik külön kenyéren vannak, valamijek vagyon, mindenből tizedet vegyenek.

6. §. Ha pedig valaki nyakaskodik, és megkérdeztetvén a tizedről, nem akar a püspök poroszlójának vallani, akkor a poroszló alkalmas tanuk jelenlétében tizedeljen annyit, a mennyit igazságosnak lát. Lenből vagy kenderből annyit vegyen, a mennyit marokkal a földhöz szoríthat. Ha cséplett gabonát talál, tiz vederig semmit ne vegyen belőle; ha husz vagy annál több vederre való leszen, tizedelje meg.

41. FEJEZET.

A királyi palotára jövő peresekről.

Ha valamely nemes vagy vitéz, avagy az ispánok közül valaki az udvar eleibe hozván ügyét, a királyi palotában az ő peresével törvényt nem áll, és mikor a kiáltó hívja, haza ment a király engedelmével nélkül, veszítse el perét és azonfelül ha mit a másiktól elvett volna, adja meg kétszer.

42. FEJEZET.

Arról, a ki a király vagy a bíró pecsétjét meg nem becsüli.

Ha valaki a király pecsétjét küldi másra és maga meg nem jelenik az udvarnál, veszítse el perét és fizessen öt pénzt birságul; és valahányszor újra miveli azt, mindannyiszor öt pénzt fizessen.

1. §. Ha pedig a bíró pecsétjét küldi és nem jövend, száz apró pénz legyen a birsága.

SZENT LÁSZLÓ KIRÁLY DEKRÉTOMAINAK MÁSODIK KÖNYVE.

1. FEJEZET.

Arról, ha akármely főember közelvalója lop.

A kegyességes László király idejében gyülekeztünk egybe mi, Pannónia országának jobbjai mindnyájan, a szent hegyen, és módot keresénk benne, miképen lehetne a gonosz emberek szándékát megakadályoztatnunk és előmenetelt szerezni a mi nemzetünk ügyének.

1. §. Mindenekelőtt végeztük és esküt mondtunk reá, hogy akármely főember közelvalója találatnék lopás vétkében egy tyuk áránál feljebb, senki semmiképen el ne rejthesse vagy meg ne oltalmazhassa azt.

2. §. Tetszett azt is végeznünk, hogy magát a tolvajt, ha csak templomba nem jutand, akasztják fel és minden vagyona veszszen utána. És ha ki megfogta vala, annak vigyázatlanságából menekedik a templomba, vagy a király udvarába, vagy a püspök lábaihoz, ne nyerjen elégtételt a lopásért, a ki nem vigyázott.

3. §. Ha pedig kezeze kezén szabadul meg, ment legyen ugyan az akasztófától, de mindazonáltal a kezessel együtt adják el szolgaságra az ország más részébe és javai a királyi kincstárra szálljanak.

2. FEJEZET.

Arról, ha szolga lop.

Ha szolgát érnek lopáson rajta és meg nem válthatja magát ára szerint, vágják le az orrát, hacsak templomba, vagy a király udvarába, vagy a püspök lábaihoz nem menekedik. És ha megmenekedett, ne nyerjen elégtételt a lopásért az, a ki fogta.

1. §. Ha pedig másod ízben fogatik meg azon módon, akasztják fel.

3. FEJEZET.

A tolvaj megkötözéséről.

Valaki a tolvajt megkötözi, annak legyen hatalma, hogy megkötöztén azt, a bíró eleibe vigye, akár méltán, akár méltatlanul kötözte legyen meg.

1. §. Valaki pedig nem engedné megkötözni, fizessen ötvenöt pénzt és kötözötten ugyanazon büntetést szenvedje.

4. FEJEZET.

A lopás vádjától való megtisztulásról, mikor az egész falu tolvajnak kiált valakit.

Ha valakit ennekutána az egész falu tolvajnak kiált, próbával kell megbizonyítani.

1. §. A miből ha tisztának tetszenék meg, fizessen a falu csak egy pénzt a papnak. De ha vétkeseknek ítéltetik, foszszák meg minden vagyonától, mely a királyra szálljon, és egy negyedrészt adjanak belőle a falu népnek.
2. §. Ha pedig a falu lakosai egyenként mondanak valakit lopónak, egy pénzt kapjanak.
3. §. Ha pediglen egy rész vádolja, más rész védelmezi a tolvajt, a védelmezőkre hallgatni nem kell; és ha a vádlott a próbán vétkeseknek találtatik, nekik ne legyen részök a büntetés negyed részében.

5. FEJEZET.

A lopott jószág nyomon kereséséről.

Ha valaki ellopott jószága nyomán vagyon, küldje követét előre a faluba, hová a nyom vezet, nehogy a falubeliek az ő barmaikat kihajtván, eltapodják a keresett nyomot; a mit ha általkodottan megcselekednének, fizessenek meg az elveszett jószágért.

1. §. Ha pedig a falubeliek előbb kihajtották az ő barmaikat, hogynem a követ elérkezett volna, akkor a nyomozók házról-házra motozzanak, a mint nekik tetszik.
2. §. Ha valakinek valamije elveszett, vigyen alkalmas tanukat a jószág nyomozására, a hol azt lenni gondolja; és ha mások tiltanak őt a nyomozástól, próbáltassanak meg a tiltók, és ha vétkesek lesznek, veszsenek mint tolvajok; ha pedig megtisztulnak, fizessenek a tilalomért ötvenöt pénzzel.
3. §. Ha vitézek az ő ispánjok ösztönzéséből vetnek akadályt a nyomozásnak, fizessen érték ötvenöt pénzt az ispán és annakutána próbáltassék meg.

6. FEJEZET.

A birónak szolgaszemélyre vagy szabad emberre való törvénytételéről.

Ha valamely bíró le nem vágatja a szolgának orrát, avagy a szabad embert fel nem akasztatja, mindene veszsen, kivéve fiait és leányait; és magát a bírót adják el szolgaságra.

1. §. Ha pedig ártatlant akasztat fel, száztíz pénzt fizessen és az elítéltnak minden javait adja vissza övéinek.
2. §. És ha két alkalmas tanuval megmenti magát, akkor attól a ki őt a tanács előtt bevádolta vala, ötvenöt pénzt vegyen.
3. §. És ha törvényre menne a dolog és a bíró igaznak tetszenék meg, vádlóját sujtsa azon büntetés, melylyel a bíró lett volna sujtandó.
4. §. És ha tehetősebb ember a bírónál, szabadságát is veszítse el.

7. FEJEZET.

A lopott jószágot vásárló kalmárról vagy kereskedőről.

Senki ne adjon vagy vegyen vásáron kívül.

1. §. Ha valaki ennek ellenére lopott jószágot vásárlana, veszsenek mindnyájan mind a vevő, mind az eladó, mind a tanuk.

2. §. Ha pedig igaz jószággal kereskednek, veszítsék el azt meg az árát, és a tanuk ugyanannyival bünhődjenek.

3. §. Hogyha pedig vásáron kötnek alkut, kössék a biró meg a vámos előtt és tanuk jelenlétében.

4. §. És ha kitudódik, hogy a mit vásárlottak, lopott jószág legyen, a vevőt mentse meg ugyan a biró meg a vámos tanubizonyosága, de az eladót adják kézre a tanuk.

8. FEJEZET.

Az emberölésről.

A ki kivont karddal embert öl, vessék tömlöczbe a király ítélete szerint és osszák három részre minden vagyonát: ugymint szölleit, földet, cselédségét, szolgáit.

1. §. Ebből két rész illesse a megöltnek rokonságát, a harmadikat adják a gyilkos fiainak és feleségének.

2. §. Ha pedig száztíz pénz érőnél kevesebb vagyona lenne, szabadságát is veszítse el.

9. FEJEZET.

Arról, ha valakinek családfabelije lop.

Ha valaki Isten kedvező kegyelméből gyermekét vagy atyjafiát, vagy akármely közelvaló rokonát a törvény keze előtt éri lopáson rajta, az ilyen tolvaj ne szenvedjen akasztófát vagy testi veszedelmet, hanem adják el mint számkivetettet, ha közrendű ember; ha pedig nemes embert kapnak azon vétekben rokonai, azt nem kell eladni, hanem vessék a tömlöcz fogságába.

10. FEJEZET.

Arról, ha valaki az ő szolgáját éri lopáson.

Ha pedig valaki az ő szolgáját éri rajta, hogy vagy az övéből, vagy a másokéból lopott, az előbb mondottak szerint ne kimélje azt orra levágatása végett a birák kezébe adnia.

11. FEJEZET.

A más házára támadó nemesről vagy vitézről.

Ha valamely nemes vagy vitéz más nemes ember házára megyen és ottan viaskodik és a ház asszonyát bántalmazza: ha van annyit érő vagyona, két részt adjon belőle birságul az ő rosz cselekedetiért, a harmadik pedig a feleségének és fiainak maradjon.

1. §. Hogyha pedig vagyona nincsen, megnyirt fejjel, kötözötten, ostorozva hordozzák körül a piacon és ugy adják el szolgaságra.

2. §. Más szabad emberek, ha kik vele valának, ötvenöt bizanci pénzzel fizessenek meg vétkökért. A szolgák pedig azonképen bünhődjenek, miképen az ő uraik. De ha mások szolgálai urok tudtán kívül egyelednek a harczba, azokat adják el, és áruk felerésze legyen az ő bűnök birsága, felerésze pedig urokat illesse.

12. FEJEZET.

A lopáson kapott szabad emberről vagy szolgáról, és a szabadoknak szolgaságra vetett fiaikról.

Ha szabad embert vagy szolgát lopáson kapnak, akasztják fel.

1. §. Ha pedig az akasztófa előtt templomba menekedik, hozzák ki onnan és vakítsák meg.
2. §. A lopáson kapott szolgát, ha templomba nem menekedik, akasztják fel szinte mint a szabad embert; és a felakasztott szolga legyen kára az ő urának, az ellopott jószágnak pedig a jószág gazdája vallja kárát.
3. §. Ha lopáson kapott szabad ember a templomba menekedik, és kihoztatván onnan szemét vesztí, tizedik esztendejekben járó vagy annál kisebb kora fiai és leányai szabadok maradjanak; de ha tiz esztendőnél idősebbek, vessék szolgaságra őket és minden vagyonukat vegyék el tőlök.
4. §. Ha szolga vagy szabad ember ludat vagy tyukot lop, tolják ki fél szemét és a mit lopott, adja meg.

13. FEJEZET.

Arról, ha papi renden valók lopnak.

Ha papi renden való ember ludat vagy tyukot, gyümölcsöt vagy más effélét lop, fenyítse meg csak az ő előjárója vesszővel, de a mit lopott, azt megtéríteni tartozzék. Ha többet érő oroz, püspöke vesse le papi rendjéről és ítéljék meg a köztörvény szerint.

14. FEJEZET.

A lopásban talált szabad emberről.

Ha valamely szabad ember tiz dénár árát lop, akasztják fel. Ha tiz dénárnál kevesebb érő leszen, adja meg a lopást tizenkétszer és egy ökörrel váltsa meg magát.

1. §. Ha pedig szolga lop annyit, hétszer adja meg és bünhödjék az orrával érte.
2. §. A szökevény szolgát, ha valahol tolvajságban tapasztaltatik, vakítsák meg; és azért végezők, hogy se fel ne akasztják, se nyelvét ki ne messék, hogy ha annakutána az ő ura megtalálja őt, rajta kereshesse, ha valamit elvesztett volna.

15. FEJEZET.

Hogy semmiféle kereskedőnek ne legyen szabad lovat vagy ökröt árulni vagy venni, hanem csak annyit a mennyi az ő szükségére kívántatik.

Ez ország végein sehol semmiféle kereskedő ne merjen lovat vagy ökröt árulni vagy venni; hanem ha szükség, lovat egyedül a maga használatára, avagy szántó ökröt igába valót vegyen, ha kedve tartja.

16. FEJEZET.

Arról, a ki lovat és ökröt árul a király engedelmé nélkül.

Ha valaki a király engedelmé nélkül viszen árulni lovat a végekbe, az ott való ispán vegye el tőle lovát, a ló gazdáját pedig vesse tömlőczbe, miglen az ő ispánja bizonytságot tenne mellette.

1. §. És ha vétkes leend, bűnhődjék mint tolvaj; különben pedig bocsássák bántatlan szabadon, de lovát, mit oda vitt, veszítse el.

17. FEJEZET.

Az ispánoknak az ő tisztségektől való megfosztásáról, ha az adást vagy vételt megengedik.

A végek ispánjai, ha megengedik, hogy valaki a király engedelmé nélkül áruljon lovat vagy ökröt e haza határán tul, fosztassanak meg az ő ispánságok tisztétől.

1. §. Tehát a végbeli katonák, a kiket közönségesen öröknek neveznek, ha az ispán tudtán kívül mivelnek valami afféle dolgot, ha szegények, veszítsék el szabadságukat.

2. §. A kik pedig azon öröknek előttök járóik, ha olyan vétekben taláztatnak, veszszenek mindenestől valamijek vagyon; egyedül fiaik és leányaik maradjanak szabadságban.

18. FEJEZET.

A jövevény kereskedőről.

Ha más ország tájáról jövevény ember érkezik a végekbe lovat venni, vagy egyéb áruval való kereskedés okáért, menjen azon végbeli ispán követével a király eleibe, és vásároljon a király engedelmeből, a mit és a mennyit engedni fog neki, a király poroszlója előtt.

SZENT LÁSZLÓ KIRÁLY DEKRÉTOMAINAK HARMADIK KÖNYVE.

1. FEJEZET.

A századosokról és tizedesekről.

Ezt végezzék, ily törvényt szerzének: hogy a király követe menjen minden vármegyébe és a kiket közönségesen öröknek neveznek, azok századosait és tizedeseit mind az alattok valókkal egyetemben összehíván, parancsolja meg nekik, hogy valakit tolvajság vétkében tudnak, valljanak reá; és ha azok, a kikre rávallanak, próbával akarják megbizonyítani ártatlanságokat, adassék meg nekik a próba. És a kiket az örök megneveznek, tizenként álljanak elő és minden tizért egy közülök hordozza meg a vasat; a ki ha igazul, a többi kilencz is igazult legyen; ha pedig nem, akkor mind a kilencze próbát álljon, ki-ki magáért. És ki a kilenczért fogott vala vasat, ő magáért is azonképen hordozza meg azt.

1. §. Annakutána meg kell kérdezni mind a jobbakat és a népet, ha tudnak-e valamely tolvajsággal hires falut; és ha jelentenek olyat, mondja meg a király követe a falubelieknek, hogy a kiket azon faluban lopóknak ismernek, adják ki. Azokat pedig, a kiket kiadnak, ha próbával akarják menteni magokat, meg ne tiltsa tőle; de a kikről már annakelőtte hallatott volna, hogy tolvajok lennének, azokat semmiképen próbára ne bocsássa.

2. §. Továbbá azon falu lakosai tizen-tizen csoportozzanak, és a tizedik hordozza meg kilenczért a vasat. Ha tiszta leszen, a többi kilencz is tiszta legyen; ha vétkeseknek tetszenek meg, minden egyik magáért álljon próbát, mint feljebb mondtuk; a tizedik pedig, a ki kilenczért próbálkozott vala, maga is azonképen próbáltassék meg.

3. §. Azután járjon a király követe faluról falura és tudakozzék a faluk népétől; és valahol tolvajt tudnak, jelentsék meg. Azt is tegye hirrre, mikép egész Magyarország fejedelmei esküvel fogadták, hogy a tolvajnak nem kedveznek, sem el nem rejtik azt. Ők is hasonlóképen cselekedjenek.

4. §. És ha a pórok követni akarják az eskü szavát, mondják meg a tolvajokat, kit hol tudnak. De ha ennekutána vádolja őket valaki, hogy a tolvajokat elrejtették volna és ily módon hitszegésben tapasztaltatnak, tiz pénzen váltsák meg nyelvöket és vezekeljenek a kánonok szerint.

2. FEJEZET.

Azokról szól, a kik mások szolgáló népeit megtartóztatják.

Azt is parancsoljuk, hogy azon király követe hirdesse meg nyilván mindeneknek, nemeseknek és nem nemeseknek, elsőben a püspököknek, apáturaknak, ispánoknak, azután pedig a kisebb rendűeknek, hogy a kiket a várak népeiből vagy az inek nevéen nevezett szolgáló népek közül Endre király és Béla herczeg idejétől fogván és a Sarchas nevű biró összeírása óta megtartóztatnak, akárkik legyenek, azokat Nagyasszony napja ünnepén mind a király eleibe állassák.

1. §. Hogy ha valaki ellenkezni talál, kétszer adja meg az árát; vagy ha valakinek mentsége vagyon, jőjjön a mondott ünnepen az udvarhoz és mentse magát.

2. §. Szinte azon ünnepnapon jőjjenek az udvarhoz azok is mindnyájan, a kiket üzbégeknek mondanak; és valamit a király ítélőszéke végez róluk, annakutána abban maradjanak.

3. §. És akárki legyen, a ki az elől mondott napon túl tartóztatna magánál valakit azok közül, a kiknek akkoron elbocsátását parancsoljuk, adjon kétannyit érte és ötvenöt pénzzel fizessen a parancsolat általhágásáért; és ha valami gyanúság támadna felőle, mint ki a másét tartogatja, mert a kit megtartóztatott, lopó és lator hírében áll vala, próbával igazolja magát. Ha vétkes leend, őt is mint lopót ítéljék meg.

4. §. A kiket közönségesen üzbégeknek nevezünk, akárki szolgálatában legyenek, Nagyaszonny napján vigyék a király eleibe őket.

5. §. A mit ha valaki elmulatna, kétszer megannyit adjon érte és annakfelette bűnhődjék a törvényszegésért ötvenöt pénzzel.

3. FEJEZET.

A nádorispánról és az ő pecsétjéről, és hatalmáról.

Tetszett azt is végeznünk, hogy mikor a nádorispán haza megyen, a király és udvara pecsétjét annál hagyja, ki az ő helyén leszen, hogy valamint egy a király udvara, azonképen pecsétje is egy legyen.

1. §. Valamig pedig azon ispán otthon leend, senkire pecsétjét ne küldje, hanem csak azokra, kik udvarnokoknak hivattatnak; és a kik szabad akaratjokból járulnak eleibe, azokon legyen hatalma itélnie.

2. §. Ha máskülönben cselekszik, ötvenöt pénzt fizessen.

3. §. Hasonlóképen a herczeg ispánja is, ha mást mint ki alatta vagyon, megítél, ugyanazon törvénnyel fenytessék.

4. FEJEZET.

Arról, ha akármely tolvaj a templomba menekedik.

Ha szabad ember lop és templomba menekedik, a melyik egyháznak oltalmát kereste, annak legyen szolgáljává.

1. §. Az pedig, a kinek javallásával megmenekeden, vesztse el az ő igazságát.

2. §. Ha utóbb szabadon bocsátja a pap, ő maga szolgáljon helyette az egyháznak. Azt pedig, a ki lopott, adják el más vidékre, és ha annakutána visszatérend, foszszak meg szeme világától.

5. FEJEZET.

A szolgáról vagy szabad emberről, ha ugyanazon vétek okától templomba menekedik.

A szolgát, ki lopván, templomba menekedik, adják vissza az ő urának, és a kinek tanácsából menekedett, elégítse meg az egyházat két pénzzel.

1. §. És ha szabad ember mivel tolvajságot, de sem meg nem fogják, sem meg nem kötik, és úgy menekedik a templomba, legyen hasonlóképen az egyház szolgáljává, és a kit meglopott, az ne vesztse el az ő igazságát.

2. §. Ha szolga menekedik ily módon a templomba, váltsa meg ura egy pénzen, és a kit meglöpött vala, annak minden kárát fordítsa vissza.

3. §. Továbbá, ha valamely szolga valami derék dolgot és annyit oroz, a mennyit ura megtéríteni nem tud, adjon a kárvallott egy pénzt az egyháznak és legyen a szolga az övé.

6. FEJEZET.

A lopásban talált asszonyról.

Ha valamely férjes asszony lopásra vetemedik, veszítse orrát, őt pedig adják el és minden vagyona, melylyel férje halála után máshoz mehetett volna feleségül, veszszen utána.

1. §. És ha özvegy asszony esik azon vétekbe, tolják ki fél szemét, és kivévén az ő fiait illető részt, legyen semmivé a maga részével.

7. FEJEZET.

A lopó leányról.

Ha valamely hajadon leány lop, adják el és ne nyerje vissza többé szabadságát.

1. §. És ha valaki felszabadítja, veszítse el az árát, a leányt pedig vigyék a király udvarába.

8. FEJEZET.

A tiz vagy hat dénár érőt lopó tolvajokról.

A szabad ember, ha tiz dénár érőt lop, veszszen minden vagyonával. Ha kevesebbet, vájják ki fél szemét és ítéltesék meg szent István törvénye szerint.

1. §. Továbbá a szolga, ki hat dénár árát lop, veszítse mind a két szemét; ki kevesebbet, fél szemét; és a mit orzott, azt az ő ura térítse meg és fizesse vissza kétszer.

9. FEJEZET.

Azokról, a kik tolvajt fognak.

Valahányszor tolvajt fog valaki és megkötözi azt, három napon által tartóztassa csak magánál, negyed napra pedig állassa a bíró eleibe.

1. §. És ha talán azt mondja, hogy a tolvaj bűnös társainak is nyomára akar menni, hat heti engedelem adassék neki és azonközben nyomozza ki a bűnös társakat, a mint ígérte vele; de ha meg nem találja őket, királyi törvényt lássanak reá.

2. §. Ha pedig három napon tul tartóztatja meg a tolvajt, és negyed napra, mint mondtuk, a bíróhoz nem viszi, és osztán azon tolvaj rokonai vagy ura, ha ura vagyon, zajt ütnek miatta, állassák a bíró eleibe; és a ki fogságban tartá és törvény szerint harmad vagy negyed napra kézbe nem adta, azt is állassák a bíró eleibe, és mivelhogy törvénytelen tartóztatta meg a tolvajt, fizessen tiz pénzt birságul, a tolvajt pedig ítéljék meg törvény szerint.

3. §. És valaki a bíró ítéletét makacsul mellőzi, hat pénzt fizessen; a bíró pedig hozassa bé a tolvajt erővel, és ha a tolvaj próbát kíván és a próbán ártatlannak tetszik meg, azon hat pénzből egy a szentegyháznak járjon; ha pedig vétkes leend, adják el minden vagyonával a király javára.

10. FEJEZET.

Azokról, a kik hadjárat idején lopnak.

Mikor a király hadakozik és történetesen azonközben fog tolvajt valaki, őrizze jól, a ki megfogta; de mihelyt a király és főemberei haza térnek, a mondott időhatáron túl magánál tartóztatni ne merje.

1. §. Hogyha másképen cselekszik, hat pénzzel fizessen érte.

2. §. Továbbá, valaki a hadban lop, veszszen mindenestől.

11. FEJEZET.

A városról városra járó kereskedőkről.

Ha valaki városról városra járván vásárol avagy árul, és utóbb kivilágosodik, hogy lopott jószágot adott el, az eladó mint tolvaj bűnhődjék, a tanukra pedig lássanak törvényt. Ha vétkeseknek találtnak, tolvajok gyanánt ítéljék meg őket.

12. FEJEZET.

A nemes ember udvarában kapott tolvajról.

Ha valaki nemes ember udvarában követ el tolvajságot, jelentsék meg azon udvar urának vagy az ő poroszlójának.

1. §. És ha történetesen úgy esnék, hogy egyikök sem lenne otthon, várni kell tiz napig; ha tizenegyed napra sem jó meg egyik is közülök, állassák a tolvajt a bíró eleibe és bánjanak vele törvény szerint.

13. FEJEZET.

A bitang jószág szedőiről.

A bitang jószág szedője, kit közönségesen joch-szedőnek mondanak, valamit csak egybegyűjtend, hajtsa a vármegyére; és a király lovásza meg a megye ispánjának lovásza építsenek aklot a vár allyán, és a mi baromféle szent Mihály arkangyal napjáig összeszedődik, azt ott tartsák; a szökevény szolgákból két részt adjanak a király poroszlójának, a harmadik az ispáné legyen; és a mondott ünnepnapig hagyják és tartsák ottan az egészet; szent Mihály napja után pedig, mikor megosztják, a püspök embere tizedet vegyen belőle.

1. §. Szent Márton napjától szent György napjáig a juhokat és ökröket szedjék össze, osszák meg hasonló módon.

2. §. És ha a bitang jószágot szedő, kit említék, e rendelést általhágja, veszszen minden javával, kivéve fiait és az ő feleségét.

3. §. Az ispán szedője, ha szabad ember, hasonló módon pusztuljon; ha szolga, vegyék el az ispántól.

4. §. Ha a király szedője eltagad vagy másnak ad valamit abból, a mit egybegyűjtött, mind ki kapta, mind ki adta, mindketten veszszenek; és ha valaki tőle tagad meg valamit, a mennyit megtagadott, annyit fizessen tizenkétszer érte.

14. FEJEZET.

Azokról, kik a futó követektől elhagyatott lovat megtartóztatják.

Ha valaki futó követektől elhagyatott lovat fog el, három hétig mutogassa a templomnál vagy a sokadalomban; és ha gazdája nem kerül, adja a király szedőjének.

1. §. Hasonlóképpen bánjanak a tolvajoktól elhagyatott lovakkal; és ki a tolvajt lovastul fogja meg, adja a tolvajt a bíró kezébe, a ló pedig legyen az övé.

15. FEJEZET.

Azokról, a kik megvetik a király törvényét.

A ki tehát a király és a nagyok törvényét megtöri: ha püspök, vegyen ítéletet a király akaratja szerint; ha ispán, foszszak meg az ő ispánságától; ha százados, vessék ki tisztéből és azonfelül ötvenöt pénzzel bünhödjék.

1. §. Ha vitéz, hasonlatosképen ötvenöt pénzzel bünhödjék.

16. FEJEZET.

A bírőról.

Minden bíró a maga járásában ítéljen; az az, senki a bírák közül az ő törvényes hatóságán kívül ne bíráskodjék.

17. FEJEZET.

A templomba futamló és magokat ártatlannak kiáltó tolvajokról.

Ha valami tolvajok, akár szolgák, akár szabadok, templomba futamlanak és ártatlannak kiáltják magokat, próbáltassanak meg.

1. §. Hogyha bűnösök lesznek, úgy ítéljék meg őket, mintha be sem léptek volna a templomba; ha pedig megvallják bűnüket, bánjanak velek szent István törvénye szerint.

18. FEJEZET.

Hogy senki ne merjen a tolvajjal megegyezni.

Senki ne merjen a tolvajjal megegyezni; valaki pedig mivel azt, ötvenöt pénze bánja meg.

19. FEJEZET.

A tolvajt senki ne vigye máshol való bíró elébe.

Azt is akarjuk, hogy ha valaki tolvajt fog, azon bíró lásson törvényt reá, a kinek határában a tolvajt megfogták.

20. FEJEZET.

A birtokba fogott jószágról.

A birtokba fogott jószágot szent György napjától kezdve Keresztelő szent János napjáig szedjék össze és hajtsák a vármegyére, és tartsák ottan szent Mihályig és mutogassák szorgalmasan a sokadalmon, hogy ha valaki a magaéra talál benne, váltsa meg szolgáját kilenczven dénáron, lovát tizenkét dénáron, ökrét öt dénáron.

1. §. Ebből két rész illesse a királyt, a harmadik legyen az ispáné.
2. §. A mi jószágnak pedig szent Mihály napjáig nem akad gazdája, azt osszák meg a mondott arány szerint; mindazáltal eladni vagy elrejtteni semmiképen nem szabad, hanem csak munkára használhatják.
3. §. Hogy ha a szedő ad el vagy rejt el valamit, háromszor térítse vissza és maga tiz pénzt fizessen birságul.
4. §. Az ispán pedig, ha reá bizonyodik, hogy azt cselekedte, ötvenöt pénzt fizessen.
5. §. Azt is parancsoljuk, hogy a kinél Béla király ideje óta birtokba fogott jószág vagy, szent István napjáig bocsássa ki kezéből.

21. FEJEZET.

Azokról, a kik másnak a szolgáját vagy cselédjét fogadják magokhoz.

Tiltjuk, hogy senki másnak a szolgáját vagy cselédjét magához ne fogadja.

1. §. A ki pedig befogad olyat: ha ispán, tudja meg, hogy kétszer adja vissza és hozzá ötvenöt pénzt fizet; ha tisztbéli személy, adjon a kár kétszeresén felül huszonöt pénzt; ha közrendű ember, a kár kétszeresével és öt pénzzel bünhődjék.
2. §. Hogy ha a befogadott vagy lopás vagy egyéb véték okáért lappang, és a befogadó tudván az ő vétkét, megtagadja, hogy nem tudna róla: ha ispán, hittel mentse magát, és annakfelette ötvenöt pénzt fizessen; ha pedig közrendű ember, hasonlóképen adja hitét és tegyen eleget öt pénzzel; és ha a tolvaj ellene kiabál valamit, hallgattassék meg.

22. FEJEZET.

A letett és ujan rendelt birákról.

Ha valaki a birák közül el nem intézte a pert, minekelőtte az ő hatalmát letette volna, menjen a helyébe rendelt biróhoz, és a hogyan itélni szándékozott vala, igazítsa el azzal; és azután a birságból kilenczedet, az uj biró pedig tizedet vegyen.

23. FEJEZET.

Az ál birókról.

Ha tapasztaltatnék, hogy holmi ál birák titkon itélnek, azon biró eleibe vigyék őket, a kinek határában megtaláltatnak; és kikérdeztetvén tőlök a perben forgó dolog, a mit itéltenek, adják meg annak a kétszeresét és azonfelül tiz pénzzel bünhődjenek.

24. FEJEZET.
A pert halogató birákról.

Ha valaki a birák közül harmincz napon tul halogatja a pert, csapják meg.

25. FEJEZET.
A pecsétküldő birákról.

A biró akárkire reá küldhesse az ő pecsétjét, kivéve a papokat és egyházi személyeket, meg az ispánokat.

1. §. Valaki pedig azt hieszti, hogy a biró nem ítelt igazán, és meg nem bizonyítja, öt pénzt fizessen; de ha rajta veszt a biró, térítse meg kétszer a mit ítelt, és annakfelette adjon öt pénzt birságul.

2. §. A biró esztendeig feleljen az ő biróságáról, azontul ne vonják feleletre.

26. FEJEZET.
Azokról, kik a biró pecsétjét semmibe veszik.

Ha valaki a biró pecsétjét megvetvén, az idézésre elő nem áll: először öt pénzzel bünhödjék; másodszor ismét annyival; harmadszor veszítse ügyét és megnyirt fejjel adják el adósságáért.

27. FEJEZET.
Azokról, a kik otthon vínak meg ügyökért.

A kik megvínak otthon és a biró eleibe nem viszik ügyöket, azokon a birónak semmi keresete ne legyen. Ha hozzá jönek, tetszése szerint ítéljen; és ha megegyezteti őket és ezért adnak a birónak valamit, egy harmadot magának, két harmadot a királynak tartson belőle.

28. FEJEZET.
A futó követekről, hogy három mérföldön tul, el ne vigyék a lovat.

Futó követ egy se merje a harmadik falun tul elvinni a lovat, és sem a templomba, vagy a püspök avagy ispán udvarába igyekező emberek, sem papok vagy egyházi személyek lovát el ne vegye, szekerökből ki ne fogja.

1. §. Különben akármicsoda lovat talál, elveheti, hogy a király követsége hamarabb járjon.

2. §. A ki pedig a futó követet megveri, ötvenöt pénzzel, a ki kantárszáron fogván visszatartóztatja, tiz pénzzel bünhödjék.

29. FEJEZET.
Arról, a ki elveszett jószágát keresi.

Ha valaki szökevény szolgáját vagy akármilyen elveszett jószágát indul keresni, senki meg ne tiltsa tőle.

1. §. A ki pedig megtiltja, vagy a keresőt megveri, tiz pénz érő tiz tinót adjon birságul vétkeért.

KÁLMÁN KIRÁLY DEKRÉTOMAINAK ELSŐ KÖNYVE.

ELÖLJÁRÓ BESZÉD SZERAFIN ESZTERGOMI ÉRSEKHEZ.

Isten kegyelmével.

1. §. Szerafin érseknek, az isteni virtusok szerelmében lángoló férfiúnak, Alberik, a ki bár egy a legkisebbek közül, de mindazonáltal a mennyei elmélkedés palotájában jámbor szolgának hivattatik.

2. §. Mivelhogy olyan a mi bizodalmunk Istenhez a Krisztus által, nem mintha elegek volnánk magunk magunktól megfontolni valamit, hanem hogy minden mi elégségünk Istentől legyen, míg neked a szentlélek malasztja mennyei bölcsesség kincsével gazdagítja elmédet, és a te társalkodásod fényes házát oly sok jeles szavu és érdemes oktató mesterekkel, mint megannyi drágakővel ékesíti, nem kicsinnyé retteg csekély elmém az ő együgyűségében, midőn énneke, ki, hogy úgy mondjam, szólni sem tudok és csaknem minden kedvesség módja nélkül szükölködöm, parancsolod, óh papi fejedelem! hogy a királyi tanácskozások rendelkezéseit egybeszedegessem, vagy hogy az egész ország gyűlési végzéseit gyarló szómmal rövideden előadjam.

3. §. Mert engemet a tanácsi ügyek ismeretében tudatlan voltom a király tanácsházába nem viszen, és mint vékony állapotú embert, ki csak ajtón kívül állok, megvetett szegénységem oda bé nem bocsát.

4. §. Mivel azonban inkább igyekezem azon, hogy engedelmes legyek, mint hogy a mindeneket reménylő szeretettől megtagadjak valamit, azért inkább is akarok engedelmességből erőmön túl bizakodnom, hogynem elbizakodva engedetlenkednem.

5. §. Mert jóllehet az én járatlanságom nem ad nekem ékesen szólásra való tehetséget, mindazáltal a szeretet az engedelmességet meg nem tagadja.

6. §. Továbbá én e munkában nem a magam tetszésén járok, hanem idegen tudásnak követem utmutató jeleit; annakokáért, ha pennám a bizonytalan nyomokon merészebben csapongván, megtéved valahol, nem is kételkedem a te hajlandó bocsánatodnak elnyeréséről; és ez ösztökéljen lassu szándékom végbe vitelére.

7. §. De lehetnek olyanok, a kik a vercelli gyűlést, melyről épen szó legyen, minden okos meggondolás nélkül feleslegesnek alítják lenni, esztelenül azt mondván: hogy inkább jámbor eleink rendelkezésén kell megállanunk. A kiknek nyilván mennyire hiábavaló és balgatag az ő vélekedésök, jó lesz kisség megbeszélni.

8. §. Mert az országnak ezen gonoszakarói inkább az ő tulajdon tetszéseket, hogynem az ország közönséges javának előmenetelét követik. Lám, ki kételkednék benne, hogy mikor szent István atyánk, amaz apostoli férfiú, törvényt szerze népünknek, némely dolgokban keményebb, némelyekben viszont szenvedhetőbb, egyszer szigorúan büntető, másszor türelemmel engedő vala; mindazonáltal a fegyelemnek vesszeje nélkül senkit el nem bocsáta, minthogy az ígéretnek ideje akkor még el nem érkezvén, meg nem hozta a hitnek igaz vallását. És bizony nem szabad azt hinnünk, hogy ezek isteni rendelés nélkül történtek volna.

9. §. Mert a megnevezett király idejében, a midőn is az ő egész népe barbár szokásokban sinlett volna, és mint tudatlan és erőszakkal való keresztyén, rugoldozék a szent vallás intő ösztökéje ellen, és a büntetés bosszuló vesszejét visszamardossa vala, szükség volt az egyházi fenyték erejére, hogy a hitetleneket megtérítse, a megtérteknek pedig a bűnön való bánat igazságát szolgáltassa.

10. §. De a mi nagy keresztyén királyunk, Kálmán, az ő galambi szelidségének tisztaságában és jeles tulajdonságainak minden ékességében, minekutána látta, hogy a felserdült hit immár a tökéletes isteni félelemnek erejébe öltözött volna, arra adta elméjét, hogy a törvény lánczának köteleit bölcsen megtágítsa; méltatlannak tartván mintegy, hogy a törvény bosszujától való rettegés gyötörje a hitnek szabad akarata bajnokát, kit a megismert igazság vallásától a halál árnyéka sem tántoritana el többé.

11. §. Ugyanis, midőn látná, hogy az ő korig reánk sulyosodó polgári háboruk miatt az atyák hagyományai megromlottak, az ország tanácsa bomladoz, a királyi udvar tisztelete hanyatlik, félvén, hogy a békéhez nem szokott és a mellett az otthon való ügyekhez is keveset értő vitéz valami helyrehozhatatlan igaztalanságot ne miveljen, gyűlésbe hívta az ország főembereit, és az előbb mondott szent emlékezetű István király törvényét az egész tanács hozzájárulásával rendre általvizsgálta; a melyben, ha megnézed, semmit el nem rontott, sőt inkább megjobbitotta azt, nem ugyan mint fundámentomot vető, hanem mint feljebb építő; azért, hogy a zsenge ültetés, mint hulló eső harmatával hasznosan megöntöztetvén, nyerjen növekedést az igazság által.

12. §. Mert amaz irtotta a hitetleneket, emez a helyes életnek módját segíti elő igazságtétellel; amaz a hitnek fegyverébe öltöztette a népet, emez a földi nagyravágyást mérsékeli az igazság kötelével; amaz Isten igéjének pallosával rettegtetett, emez az idvességnek sisakjával ékesít fel.

13. §. Végezetre mind a két királynak feltett czélja az, hogy az érdemlett bosszu büntetése, míg a kárhoznak fiait elemészti, a választottakat meg elevenítse; mert nem ok nélkül vagyon, hogy kardot hordoz a király.

14. §. Istennek szolgája ő, ki megbosszulja annak haragját a gonosz cselekedőkön; mert a fejedelmek nem a jó cselekedetnek, hanem a gonosznak rettentésére vannak. Mert kicsoda az, a ki ártana tinektek, ha jóban vetekedtek egymással? Ennyit erről.

15. §. Eme gyűlés fentebb említett gáncsolóinak pedig minden egyes fejezetről is, melyet haszontalannak költenek lenni, megfélemlhetnék írásomban, ha nem félnék, óh papi fejedelmek disze! a levélbeli szólás módját általhágnom és kegyes füleidet untatnom beszédemmel. Mindazonáltal azokból is eleget érthetni, melyeket elől röviden megírtam.

16. §. De téged, uram, ki látod, hogy énnekem e nép nyelve járásában kevés gyakorlatom vagyon, kérlek a te hozzám való szokott jóakaratedért, ha pennám az ő megkezdeti útjának ösvényétől eltérne valahol, vesd ki a mi felesleges, pótolj meg a mi hiányos, a hibákat igazgasd meg, valamit pedig tetszésedre írtam, atyai kegyességedből öregbitsd azt; és minekelőtte közhallomásra jutna írásom, méltóztassál gondoskodó kezedet reátenned, hogy legalább a mit a te legbölcsebb ítéleted szerint méltóképen szerzettem, javallásod oltalmazza is meg a gáncsoskodók irigységétől.

1. FEJEZET.

Az egyházaknak boldog István királytól rendelt adományokról.

Tetszett a királynak és az egész gyűlésnek, hogy minden birtokadomány, a mit boldog István király monostorok vagy egyházak számára rendelt vala, sértetlenül megmaradjon.

2. FEJEZET.

Az ispánokkal és más előljárókkal minden püspökségben tartandó zsinatról.

Mínthogy a mi népünk sokszor hol az utazás nagy nehézségei miá, hol szegénységétől felettébb terheltetvén, akármi ügyében bajában a királyi udvarhoz nem mehet, rendeltük, hogy esztendőnként kétszer, ugymint Filep Jakab apostolok ünnepekoron és szent Mihály nyolczad napján, minden püspökségben zsinatot tartsanak; és arra mind az ispánok, mind más egyéb tisztet és hatalmat viselő előljárók gyülekezzenek a püspökhöz; a hová valaki, bárha pecsét nélkül idézve is el nem jövend, perét veszti.

3. FEJEZET.

Az ajánló levél nélkül bejövő idegen papokról.

Idegen papot vagy diakonust csak ajánló levéllel kell befogadni.

1. §. A kiket pedig eddig befogadtak, meg kell vizsgálni, ha igaz uton jöttek-e? azért, hogy ha valamelyiknek valami rossz hire ütné meg fülünket, az ilyen szünjék meg hivatalától, miglen törvény szerint igazolja magát vagy az országból el kitakarodik.

4. FEJEZET.

Hogy kezesség nélkül semmi jövevényt be ne fogadjanak.

Továbbá, kezesség nélkül semmi jövevényt be ne fogadjanak.

5. FEJEZET.

A papok törvényre idézéséről.

Püspökök és ispánok vagy mások udvari papjait, a püspök vagy érsek pecsétjével kell törvényre idézni.

6. FEJEZET.

Papok és világi emberek közt indult perben való idézésről.

Ha pedig egyházi személy visel pert világi ember ellen, a világit a bíró pecsétjével hívják törvény eleibe; de ha világi ember perel pappal, akkor a püspök vagy érsek pecsétjével idézzék meg a papot és ezek lássanak mint bírák törvényt reá.

7. FEJEZET.

Az ispánoknak a zsinaton elintézendő dolgaikról.

Ha két ispán között támad versengés valami dologból, azt a feljebb mondott zsinaton kell megvizsgálni.

8. FEJEZET.

Arról, ha két apátur perel egymással.

Ha két apáturnak vagyon pere egymással, ugyanazon zsinatban ítélik meg őket.

9. FEJEZET.

A király vagy herceg főszolgáinak vagy udvari papjainak peres ügyeiről, melyeket a zsinaton kell törvénnyel meg látni.

A király vagy herceg nagyobb tisztet viselő főszolgáit és udvari papjait, a kiknek személyéhez méltatlan lenne alábbvaló bíró eleibe állaniok, szintén azon zsinatban ítélik meg.

10. FEJEZET.

A bírák makacskodásáról, mikor a zsinatra menni nem akarnak.

Ha valamely bíró a mondott zsinatra való menetelt makacsul elhenyelné, ítélik meg a vád szerint.

11. FEJEZET.

Arról, ha a király és herceg főszolgái makacskodnak.

Ha a király és herceg nagyobb tisztet viselő főszolgái akár egymás között, akár előbbkelőkkel viszálnak és megvetésből bírájok eleibe nem mennek, a megyés ispán a bíróval vizsgálja meg ügyöket.

12. FEJEZET.

A király és herceg főszolgáinak bíráikról.

A herceg főszolgái, kik a király megyéjében vannak, és a király főszolgái kik a herceg megyéjében vannak, perlekedjenek az ott való ispán és bíró előtt, a kisebb tisztbéliek pedig a bíró előtt.

13. FEJEZET.

Az ispánok törvénytevő hatalmáról a zsinaton.

Ha ispán ispánnal vagy a maga népével czivódik, tehát a zsinat bölcsessége vagy a szomszéd ispán ítéljen közöttök.

14. FEJEZET.

Hogy világi biró egyházi személyre ne küldjön pecsétet.

A világi birák közül senki ne merjen egyházi személyre pecsétet küldeni.

15. FEJEZET.

Mindennemü adományok visszafoglalása, kivéve szent István adományát.

Mivel a királyi udvar annál kevesebb erőt látszik venni, mennél inkább megfogyatkozik a szükségesekben, azért, nehogy a mi gazdagságunk felettébb való inségre forduljon, tetszett minden halászó vizeket a királyi széknak adnunk vissza, kivéve melyeket szent István király adományozott vala oda; mert nem illik, hogy mi alább szállván, velünk szálljon alá az udvar méltósága, holott jobb magunknak a hozzánk jövőkkel együl tisztességben bővelkednünk.

16. FEJEZET.

A monostoroknak vagy egyházaknak ajándékozott halászó vizek elvételéről.

Hasonlóképen végeztük, hogy a monostoroknak és egyházaknak ajándékozott halászó vizeket vissza kell venni, de maradjon annyi, a mennyi a barátok mindennapi élésére szükséges, és csak a felesleg valót adják vissza.

17. FEJEZET.

Hogy a szállók, házak és földadományok bántatlan maradjanak.

A mi szállót, házat és földet a királyok adtak, valakinek adták, állandóképen annál maradjon.

18. FEJEZET.

Hogy az egyházaknak ajándékozott erdőket nem kell elvenni.

Az egyházaknak ajándékozott erdőket épenséggel nem engedjük elvenni.

19. FEJEZET.

A kiüzött lakosok elfoglalt földjéről.

A régi lakosok, a kiket kiüztek, ha másutt földjük nincsen, térjenek vissza.

1. §. Mindazonáltal, ha földjeik monostoroknak avagy egyházaknak adattak és ők mást birnak, abban maradjon a dolog.

20. FEJEZET.

A királyoktól adományozott birtokok örökléséről.

Valamely birtokot szent István adományozott vala, abban minden maradék örököljön az ő tetszése szerint.

1. §. Más királyok adománya apáról fiura szálljon, és ha fiu nincsen, következék a testvér, a kinek holta után az ő fiait sem kell kirekeszteni az örökségből.

2. §. De ha testvér nem találkozik olyan, legyen a birtok a királyé.

21. FEJEZET.

A pénzen szerzett örökségről, mely minden örököst illet.

A pénzen szerzett örökséget senki maradékától el ne vegyék, de azonban bizonyoságot kell tenni róla.

22. FEJEZET.

A tüzes vas és forró víz próbájáról. Micsoda helyeken lehessen?

Megtiltjuk, hogy vassal és vízzel való próbát akármely egyházban is ne tegyenek, hanem csak püspöki székhelyen és nagy prépostságokban, mint Pozsonyban és Nyitrán.

23. FEJEZET.

Hogyan kell az igaztalan bírót pecséttel vagy pecsét nélkül törvényre idézni.

A bírót, ki nem ítél igazán, pecséttel kell a király udvarába idézni, de pecsét nélkül a zsinatra.

24. FEJEZET.

A püspökök és ispánok igaz törvénytételéről és a meg nem jelenő peresekről.

Valaki a püspökök és ispánok zsinatára meg nem jelenik, maraszszák el.

1. §. Ők pedig, a mikor szokott módon egybegyülekeznek, oly vigyázó gonddal, oly nagy szorgalmatossággal fontolgassák az igazság mérő serpenyőjét, hogy sem gyűlölségből az ártatlant el ne kárhoztassák, sem kedvezésből a bűnösnek pártját ne fogják.

25. FEJEZET.

A vámok és adók tizedéről.

A vámokból és adókból pedig, valamint az ispánoknak harmadot adtunk, azonképen tizedet rendelünk a püspököknek, mert mind az új, mind az ó testámentom tanítása szerint illeti őket a tized.

1. §. Azért balgatagság és esztelen dolog, elbizakodva megszegnünk a szentek rendelkezéseit, melyeket beteljesíteni tartozunk inkább nagy buzgósággal.

26. FEJEZET.

Arról, hogy a tanuk gyónjanak meg, minekelőtte tanuságot tesznek.

Parancsoljuk, hogy ha valaki tanuságra hivatik és az ő vallomásával másnak az igazságát akarja megbizonyítani, ily okkal fogadják el annak tanuságtételét: elsőben is, ha meggyónta bűneit a papnak, azután, ha földje van azért, hogy a gyónás legyen zálog az igaz tanuságért, a birtok pedig váltság a hazug tanu vétkeért.

27. FEJEZET.

Arról, hogy a hamis tanukat annakutána ne bocsássák tanuságtételre.

Senki ne merjen tanuságot tenni, hanem ha meggyónja bűneit.

1. §. Valakinek pedig az ő vallomása hamisnak találtatik, annak tanuságát el ne fogadják többé.

28. FEJEZET.

Arról, ha a bíró poroszlóját megveri valaki, és a verekedő megbüntetéséről.

Ha a bíró poroszlóját megítélt dologért veri meg valaki, küldjék a verekedőt a megye ispánjához, és a mi meg van ítélve, azt vegyék el mind a bíró hatalmával.

29. FEJEZET.

A poroszlók, mint szinte a tanuk meghihető voltáról.

Parancsoljuk, hogy a poroszlók oly meghihető személyek legyenek, a milyeneknek feljebb a tanukat hagytuk vala lenni.

30. FEJEZET.

Az igaztalanul eljáró poroszló bűnhődéséről.

Ha a bíró poroszlója az ő küldetése alatt igaztalanul jár el valamiben, bűnhődjék a bíróval együtt, a ki parancsolt neki.

31. FEJEZET.

A bírónak a poroszló miatt való bűnhődéséről.

A mi kárt a bíró az ő poroszlója által méltatlanul okoz valakinek, térítsék meg a bíró vagyonából.

32. FEJEZET.

A más földjének elfoglalóiról és az ő büntetésökről.

A ki másnak a földjét hamisan birtokához foglalja, ha ítélet szerint vétkes leend, veszítsen megannyit a maga tulajdon földjéből, annakfelette tiz pénzt fizessen büntetésül.

33. FEJEZET.

A kalmárok kétszeres adójáról.

Olyan kalmárok, a kik csak azért üznek kereskedést áruikkal, hogy gazdagodjanak, kétszerezessék meg régi adójokat; de a szegények, a kik vásárból élnek, a szokott adót fizessék.

34. FEJEZET.

Azokról, a kik tulajdon javaikat árulgatják a vásáron.

A ki az ő tulajdon házi javaiból árul valamit a vásáron, adózzék szent István törvénye szerint.

35. FEJEZET.

A vendég lakos fizetségéről.

Ha vendég lakos telepedik a vár népe földére, az vagy az ő vagyona fele értéke szerint szolgáljon a vár népével, vagy pedig hét dénárt fizessen.

36. FEJEZET.

Hogy a király alá minden megyében lovat adjanak. Továbbá, a követek költségéről, mit a nádorispántól kapnak.

Mikor a király vagy a herceg valamely megyébe bémegyén, adjon a megye hadra való lovat alája.

1. §. Mely ha történetesen eldöglik, tizenöt pénz járjon érte a ló gazdájának; ha pedig megsérül valami módon, de nem halálosan, akkor a mondott árnak a felét adják meg a lóért.
2. §. Ha a végekben valami nagyobb dolognak cserdül hire, az ispán két követet négy hadra való lóval indítson a királyhoz, a kik a magok kenyerén elérkezvén, kérjék meg az ő uti költségeket a nádorispántól, és megannyit kapjanak a vissza utra.
3. §. Ha pedig lovaik eldöglenek avagy megsérülnek, annyi pénz járjon a lovakért, a mennyit feljebb mondtunk.
4. §. De ha épen térnek vissza; egy hadjárat számba menjen útjuk.

37. FEJEZET.

A megyén való királyi törvényszolgáltatásról.

Akármely ispán megyéjébe ránduljon a király, ottan két megyei bíró kísérje, és ezek igazítsák el emberséges módon a nép között való egyenetlenségeket; és őket, ha ellenek zajdul a népnek panasza, ítélje meg a nádorispán.

38. FEJEZET.

Arról, ha a király a vár népéből bocsát el valakit.

Ha valakit a király a vár népéből netalán valamely ispánhoz vagy főszolgájához bocsát, az maga menjen a hadba; ha pedig nem megyén, térjen vissza azon vár népe közzé, a hová való.

39. FEJEZET.

Arról, hogy szökevény várnépet a király engedelme nélkül senki magánál ne tartson.

Tiltunk minden embert, hogy vár népéből való szökevényt senki magánál ne tartson a király engedelme nélkül; valaki pedig cselekeszi azt, mint törvényszegésről tegyen eleget róla.

40. FEJEZET.

Hogy régenten jövedelem szerint rendelnek vala vértés vitézeket.

Minden ispán, kinek az ő tulajdon falvain annyi szabad népe vagyon, hogy lovakat kaphat és száz pénz adó jövedelmet szedhet össze, egy vértés vitézt állítson a királynak; ha pedig negyven pénz a jövedelme, adjon katonát vért nélkül; ám, ha annál is kevesebb, tartsa meg élésére.

41. FEJEZET.

Arról, hogy kóborló szolgának fél fejét nyirják meg.

A kinek a király valami kóborló szolgát ajándékoz, nyirassa meg a szolga fél fejét; mit ha nem teszen, tiz pénze bánja meg; és ha feleséget adott neki, azt is veszítse el vele.

42. FEJEZET.

Azoknak büntetésökről, a kik kóborlókat fogadnak fel a király engedelme nélkül.

A ki kóborlót fogad fel a király engedelme nélkül, akárki legyen, ötvenöt pénzt fizessen; és ha a felfogadott valami lopást követ el ott létében, ura próbával tisztítsa magát a vétekből; a kezeset pedig jelentse meg; és ha büntelen leend, az is azon birságot fizesse, melyet a felfogadó; és ha nincs miből fizetnie, veszszen szabadsága.

43. FEJEZET.

A kóborlónak kiváltásáról attól, a ki megtartóztatta.

Ha valaki a kóborlót megtartóztatja, váltsa ki ura egy pénzen.

44. FEJEZET.

Azoknak büntetésökről, a kik kóborló szolgálkat adnak és vesznek.

A ki a nála tartóztatott kóborlót másnak ajándékozza vagy eladja, tiz pénzzel bünhödjék; és ugyanannyit fizessen a vevő.

1. §. Lovasok, vásárosok, utasok, a merre járnak, öt apró pénzen vehessenek képét ha akarnak; a ki pedig kevesebb érőt ad, vagy a ki nagyobb áron adja, ötvenöt pénzt fizessen.

45. FEJEZET.

A szabadoknak a nyolcz dénáros adótól való mentségökről.

A nyolcz dénáros adót, mit egyen-egyen minden szabad ember fizet vala, ezentul ne szedjék.

1. §. Parancsoljuk, hogy a hetes szolgálatra járó várnépeken nyolcz dénárt vegyenek, tudniillik azokon közülök, a kik nem a királynak, hanem magának a vár népének szabadjai.

2. §. Azok a szabadok pedig, a kik a királynak a határon által utaztában lovat, társzekeret adnak és zsoldos szolgálkatokat teljesítenek vala, négy dénárral adózzanak; hasonlóképen azon szabadok is, a kik közzéjek telepednek, vagy pedig költözzenek el.

46. FEJEZET.

Az izmaeliták bevádolásáról, kik az ő magok szokása szerint élnek.

Ha valaki az izmaelitákat bőjtölésben vagy evésben, disznóhustól való tartózkodásban vagy mosakodásban, vagy akármiben is az ő gonosz szokások szerint való cselekedeten éri rajta, az izmaelitákat vigyék a király eleibe; a ki pedig bevádoló őket, vegyen részt az ő javaikból.

47. FEJEZET.

Az izmaeliták templomairól és azok ellátásáról.

Parancsoljuk, hogy minden izmaelita falu templomot építsen és ugyanazon falu gondoskodjék annak ellátásáról.

1. §. Mikoron pedig a templom felépül, a falu népének fele költözzék el onnan, és úgy telepedjék le máshol, hogy azért mint azon egy erkölcsű házban, maradjon velünk egyakarattal Krisztus megoszthatatlan egyházában.

48. FEJEZET.

Az izmaeliták házasságáról.

Az izmaeliták közül pedig senki ne merje az ő leányát valakihez a maga nemzetéből házastársul adni, hanem csak a mi nemzetünkben való emberhez.

49. FEJEZET.

Arról, hogy az izmaeliták disznóhust egyenek.

Ha valamely izmaelitának vendégei érkeznek, vagy vendégségbe hi magához valakit, mind ő maga, mind az ő vendégei csak disznóhussal éljenek.

50. FEJEZET.

Azoknak büntetésökről, kik a gyilkost magoknál tartják, továbbá az apagyilkosokról és más ilyenekről.

Ha valamely gyilkost az ispánnál vagy akárkinél találnak, a püspök követe menjen érte, hogy vezeklésre vigye; és a ki el nem bocsátja, azt azon egy törvény sujtsa a gyilkossal.

1. §. Végeztük, hogy apagyilkolásokat és egyéb gyilkosságokat, mint említők, ítéljenek meg a püspökök, a kik a bűn és bűnös mivoltához képest, az ő tetszések és a kánonok rendelkezése szerint lássák meg az ilyen gonosz cselekedetet.

2. §. Kissebb emberöléseket pedig a főesperesnek és a világi birónak kell megjelenteni, és a birságból járó tized és kilenczed közöttük oszoljon.

51. FEJEZET.

Arról, hogy a tolvajokat negyed napra állassák törvény eleibe, és ennek módjáról.

A ki tolvajt fog, három napon által tartsa megkötözve, keze száraztása és tüzzel égetése nélkül, negyed napra pedig vigye a bíró eleibe.

1. §. Mikor a tolvajt az ő urának poroszlója viszi, ha csak egy háznép vagyon is ottan, egyikök menjen a tolvajjal, és ha nem akar, a bíró ne féljen ítélnie.
2. §. De ha ottan semmi házbeli nép nincsen, küldje a bíró a megkötözött bűnöst azon urnak valamely közelebb fekvő birtokára, és ítélje meg törvény szerint.

52. FEJEZET.

Annak büntetéséről, a ki méltatlanul fog meg valakit.

Ha a fogott tolvaj büntetlennek tetszik meg a törvény előtt, bűnhődjék a ki megfogta, de ne foszszak meg szeme világától.

53. FEJEZET.

Annak büntetéséről, a ki ál tolvajt fogott.

Ha a fogott tolvajra a lopást reábizonyítani nem lehet, vessék próbára; melyből ha büntetlennek tetszik meg, vádlója veszítsen annyit vagyonából, a mennyi értéket a mondott tolvaj bir, de ne foszszak meg szeme világától.

54. FEJEZET.

Arról, a ki husz dénár érőt lop.

Ha valaki négylábu barmot vagy egy barom árát, vagy husz dénár érő ruhát lop, mint tolvajt ítéljék meg.

55. FEJEZET.

Azoknak büntetésökről, a kik puszta gyanuságból fognak meg valakit.

A ki puszta gyanuságból fog meg valakit tolvaj gyanánt, mint vétken marasztott tolvaj bűnhődjék.

56. FEJEZET.

A tolvajok büntetéséről, meg a tolvaj feleségéről és fiairól.

A vétken marasztott tolvajt foszszak meg szeme világától; és a feleségét, ha részes ura vétkében, érdeme szerint vessék szolgaságra; és az ő fiaik is, ha tizenöt esztendősek vagy annál idősebbek, anyjuk sorsát viseljék; de ha tizenöt esztendejek még nincsen, bocsássák büntetlen őket.

57. FEJEZET.

A boszorkányokról.

A boszorkányokról pedig, mivelhogy nincsenek, semmi emlékezet ne legyen.

58. FEJEZET.
A magzatjokat vesztő asszonyokról.

A magzatjokat vesztő asszonyok a főesperes előtt vezekeljenek.

59. FEJEZET.
Asszonyok elrablásáról.

Asszonyok elrablóira a püspök vagy a főesperes lásson törvényt.

60. FEJEZET.
A bűbájosokról.

A bűbájosokat a főesperes meg az ispán emberei keressék fel és vigyék törvény eleibe.

61. FEJEZET.
A paráznákról.

A paráznák a püspöktől vagy a főesperestől vegyék el méltó büntetésöket.

62. FEJEZET.
Arról, ha valaki lovát veszti a faluban, a hol a király leend.

Ha valamely faluban, a hol a király leend, lovát veszti valaki, senki azon falu népe közül ne feleljen róla; de ha a környéken tolvajok vannak, azokat kötözzék meg.

63. FEJEZET.
Arról, ha utas emberek lovát lopják el.

Ha lovas utasok szállanak meg a faluban és lovakat ott veszti el, a falubeliek tartozzanak a kárt megtéríteni; de ha falun kívül vész el a ló, senki közülök ne fizessen érte.

64. FEJEZET.
A panaszok megvizsgálásának idejéről.

A ki az ő ügyét három zsinaton törvényesen elvégezni nem akarja, annak panaszát továbbá nem kell meghallgatni.

65. FEJEZET.
**Az ispánokról és vitézekről, kik az egyház ügyeiben
hatalmat tulajdonítanak magoknak.**

Senki az ispánok avagy vitézek közül ne bizzék hatalmat tulajdonítani magának az egyház ügyeiben, hanem csak egyedül a püspök.

66. FEJEZET.

A tizedet adó egyházi személyekről.

Papok és apátok, vagy akármilyen tisztelet viselő személyek, tizedet adjanak annak az egyháznak, melynek határában földet művelnek vagy szőlőt szednek.

67. FEJEZET.

A másodnős papokról.

A másodnős papok és a kik özvegyet vagy urahagyott asszonyt vettek feleségül, álljanak el a tiltott házasságtól, vagy rekeszszék ki őket a pápi rendnek társaságából.

68. FEJEZET.

A misemondásról.

Miséket mondani csak felszentelt helyen legyen szabad, hanemha valami szükség oka kívánná máshol, és akkor sátor alatt vagy más tiszta helyen mondják; de azt is csak úton, utazás közben, nem vadászaton, és soha kézi oltár nélkül.

69. FEJEZET.

A szentek ereklyéiről.

A szentek ereklyéit csak jámbor és istenfélő pap vigye utra.

70. FEJEZET.

A pápi rend öltözetéről.

Semmi pápi rendben való személy világi öltözetet ne viseljen, úgy mint hasított mentét vagy dolmányt, tarka kesztyűt, piros nyeregtakarót vagy zöld kurta köntöst, csizmát vagy sapkát, himes sarut vagy selyemmel varrott inget; és ne fogja össze mellén selyem kötéssel ruháját, hanem a nyakánál, gombbal vagy kapocscsal.

71. FEJEZET.

A kántornapokról.

A kántornapokat, mint eddig szokás vala, ezentúl is tartsák meg.

72. FEJEZET.

A szent Háromság ünnepéről.

A szent Háromság ünnepét Pünkösd után nyolczad napon kell megülni.

73. FEJEZET.
A keresztyének temetéséről.

Keresztyének temetése ne másutt, hanem a templom csarnokában legyen.

74. FEJEZET.
A keresztyén cselédet tartó zsidókról.

Senki a zsidók közül keresztyén cselédet venni vagy eladni, avagy magánál szolgaságban tartani ne merjen.

1. §. A melyknél pedig jelenleg van olyan, ha a neki megengedett idő alatt tul nem ad rajta, veszítse el.

75. FEJEZET.
A földmivelő zsidókról, az ő jószágokról és lakóhelyökről.

A kinek közülök mezei gazdasága vagyon, pogány cselédekkel lássa el azt.

1. §. Zsidók, ha módjok van benne venni, birhatnak ugyan mezei jószágot, de ő nekik sehol másutt, hanem csak püspöki székhelyen legyen szabad lakniok.

76. FEJEZET.
Azon lakósok büntetéséről, kik magyar lovakkal idegenbe kereskednek.

Magyarországon lakó ember senki ne merjen a környülfekvő végekben magyar lóval kereskedni.

1. §. Hogyha valaki lovat vásárol és azzal vádolják, hogy mást lopott volna meg, csak Magyarországon belül és Magyarország határáig legyen szabad az ő maga mentségének ügyét követnie.

2. §. Ha pediglen külföldön akarná megtalálni a lónak eladóját, meg ne engedjék neki hogy kimenjen, hanem hordozza meg a tüzes vasat. Ha vétkes leend, mint tolvaj bünhödjék; ha igazul, ne ítéljék meg tolvaj gyanánt, csupán a ló árát veszítse el.

77. FEJEZET.
**Mi féle szolgálakat lehet eladni Magyarországon kívül?
és szinte miféle barmokat és mi módon? és a törvénytörők megbüntetéséről.**

Magyar nemzetbeli szolgát vagy akárkit a ki Magyarországon született, ha idegen nemzet is, avagy szolgáló leányt, kivéve a más tartományokból hozott más nyelven beszélőket, senki el ne adjon.

1. §. Sem ökrön kívül egyébféle barmot Magyarországból kivinni, vagy eladni ne merjen.

2. §. Valaki az ispánok közül e törvényt megtöri, fosztassék meg az ő tisztétől vagy az ő javainak két harmadát veszítse, de a harmadik harmad maradjon meg feleségének és örököseinek.

78. FEJEZET.

Az adónak a király és ispán között való megosztásáról.

Mindenik ispán mindenütt egy harmadot kapjon az adóból az ő megyéjében; a királyt pedig valamennyi megye adójából teljességgel két rész illesse.

79. FEJEZET.

Arról, hogy az ispánok századonként szedjék az adót és vigyék be Esztergomba.

Az ispánok a dénár adót, mit Magyarország minden részeiben szerte szedetünk, a mennyit századonként beszednek, névszerint bizonyos lajstromba irván, a kivel akarják, küldjék Esztergomba szent Mihály napjáig; és az ispánok vagy a századosok el ne vegyék a királynál előbb az ő részöket, hanem azon helyen, tudniillik Esztergomban, legyen kinek-kinek része kiosztása.

1. §. A ki pedig a dénárokat a mondott időre minden fogyatkozás nélkül el nem hozza, kétszer fizesse meg a hiját.

80. FEJEZET.

A szabad tót jövevényekről, kik másnak a földjén munkálnak.

A szabad jövevények, mint a tótok vagy más idegenek, a kik másoknak a földjén munkálnak, csak az ő szabadságokért adjanak dénár adót; ennekfelette egyéb dénárokat, valami munkáért, senki ne vegyen rajtok.

81. FEJEZET.

A várbeliek fizetségéről.

A várbeliek pedig mind munkaváltságul, mind az ő szabadságokért dénár adót fizessenek.

82. FEJEZET.

Hogy senki a vámszedők pecsétje nélkül Magyarországból kimenni ne merjen.

A kik Magyarországból ki akarnak menni, mind a király, mind az ispán vámszedőitől, kik a kijáró helyeket őrzik, jegyet kérjenek a vámról; a melynek egyik oldalára a király vámszedője nyomja rá pecsétjét, másik oldalára pedig az ispán vámszedője az ispán bélyegét üsse.

1. §. Valaki ilyen pecsét nélkül kísérti meg a kijarást, egy pénzzel fizessen a törvény általhágásáért.

83. FEJEZET.

A hamis tanuk büntetéséről.

Ha valakit hamis tanuságtételről vádolnak, az az, ha főbb falubeliek akár vizáلكodás, akár gyűlölség okából vallják azt felőle, próbáltassék meg tüzes vassal; és ha megtisztul, a vádoló bűnhődjék tiz pénzzel.

1. §. Ha pedig vétkes leend, javait megtartsa ugyan, de arczára keresztforma jegyet égessenek vassal, hogy senki el ne fogadja többé az ő tanuságát.

KÁLMÁN KIRÁLY DEKRÉTOMAINAK MÁSODIK KÖNYVE.

1. FEJEZET.

A zsidókról.

Kálmán stb. Ily törvényt szerzett az ő országában lakozó zsidóknak: hogy keresztyén cselédet, akármicsoda nyelvű vagy nemzetű legyen, venni vagy eladni, avagy magánál szolgaságban tartani senki a zsidók közül ne merjen ezentul.

1. §. És ha valamelyik ezen végezést általhágja, szenvedje kárát a nála megtalált keresztyén cseléd elvesztésével.

2. FEJEZET.

A keresztyének és zsidók közt való kölcsönadásokról.

Ha keresztyén zsidónak, vagy zsidó keresztyénnek két vagy három pénz érő kölcsönt akar adni, a kölcsönadó zálogot vegyen a kölcsönvevőtől, és keresztyén meg zsidó tanuk legyenek jelen, hogy ha netalán eltagadná egyik, a mit a másiktól kölcsönzött vala, mégis a zálog és mindkettejek tanui bizonyítsák.

1. §. Ha pedig egyik a másiknak három pénznél nagyobb kölcsönt adand, zálogot és tanukat vegyenek hozzá, mint mondtuk, és a pénznek summáját meg a tanuk neveit irhassák levélbe, és azt mind a kettőnek, tudniillik mind a kölcsönadónak, mind a kölcsönvevőnek pecsétjével pecsételjék meg; hogy ha valamikor ebben a dologban egyik a másikon méltatlanságot akarna tenni, az írás és mindkettejek pecsétje bizonyítsa meg az igazságot.

3. FEJEZET.

Arról, ha keresztyének és zsidók adnak és vesznek egymás között.

Ha zsidó keresztyéntől, avagy keresztyén zsidótól vásárol valamit, meghihető keresztyén és zsidó tanuk jelenlétében vásároljon, és az árut meg a tanuk neveit irassa levélbe, és a levelet mind az eladó mind a vevő pecsétjével megerősítvén, tartsa meg magánál, hogy ha valamikor ezen vételből tolvajsággal vádoltatnék, a nála megismert lopott árunak urát adhassa, és a feljebb említett tanukat előállatván, megmenekedjék.

1. §. Ha pedig a megismert lopott áru eladóját előállatni nem tudná, de a pecsétes írást felmutatja, a beirt tanuk hite alatt szabaduljon.

2. §. Ha pediglen keresztyén tanui nincsenek, de meghihető zsidó tanukat áztat elő, azoknak a zsidók törvénye szerint letett hitek után fizesse meg a lopás birságát négyszer.

3. §. Hogy ha sem a megismert árunak urát nem adhatja, sem pecsétes levelet nem mutat fel, ítéltessek meg az ország szokása szerint: fizesse meg a lopás birságát tizenkétszer.

4. FEJEZET.

A másodnős papok leléptetéséről.

Ha valamely másodnős pap az ő feleségeért elhagyja Istennek szolgálatát, vessék ki minden egyházi tisztéből és menjen a világiak közzé.

5. FEJEZET.

A tizedről és a szolgák dénár adójáról.

Azt végezték a szent zsinaton a püspökök mindnyájan, hogy a nép mindenből tizedet adjon a szentegyháznak, valamije vagyon, az egyház szolgálói pedig három dénárt fizessenek a gyülekezet papjának.

6. FEJEZET.

A hűtelenség szégyenvallásáról.

Apostoli akaratból rendeljük, hogy királyunk javáért és az ő birodalmának állandóságáért minden templomban naponként könyörögjenek.

1. §. És erősen parancsoljuk: hogy ha valaki akármi módon a király élete vagy méltósága ellen esküszik össze, vagy megkisérti azt, avagy a kísértővel tudva egyetért, legyen átok rajta és foszszák meg a hivekkel való minden közösségtől. Hogy ha valakinek valami efféléről tudomása vagyon, és noha bizonytságot tehetne róla, meg nem jelene, ugyanazon büntetés szálljon reá.

7. FEJEZET.

Az urokat elhagyó asszonyokról.

Ha valamely asszony elhagyja urát, adják vissza neki, és valahányszor elhagyja, vigyék vissza hozzá; mert meg vagyon írva: *Kiket Isten egybekötött, ember el ne választja.*

8. FEJEZET.

A parázna asszonyokról.

Ha valaki az ő felesége paráznaságát törvény előtt bizonyítja meg, tartson az asszony bűnbánatot, és annakutána békéljenek meg, ha kedvök tartja; máskülönben maradjanak házasságkivül.

9. FEJEZET.

A másodnős papokat meg kell fosztani javadalmaktól.

A másodnős papok és a kik özvegygyel vagy urahagyott asszonynyal keltek egybe, veszítsék el az egyház földi javadalmait minden egyházi tisztöket.

1. §. A püspök senkit diakonusságra és annál feljebb való papi rendre ne emeljen, hanem csak azt, ki előbb magatartóztatást fogad; és ha felesége vagyon, annak megegyezésével és hasonló fogadásával menjen a dolog.

10. FEJEZET.

A házas papok szolgálatjáról.

Házas pap vagy diakonus egy se áldozzon az oltárnál, hanem csak ha felesége reáhagyja és magatartóztatást fogad, és ő előbb annak külön lakásáról és testi élete szükségéről gondoskodik; mint az apostol mondja: a kinek felesége vagyon is, úgy tartsa, mintha nem volna.

11. FEJEZET.

Hogy senkinek a világiak közül ne legyen hatalma az egyházban.

Senkinek a világiak közül ne legyen hatalma az egyházban.

12. FEJEZET.

Az ágyastartó papokról.

Ha áldozó papnak ágyasa vagyon, vegyék el tőle; ő maga pedig a püspök rendelése szerint élván a vezeklés hasznával, térjen vissza az oltárhoz és szolgáljon az egyháznak.

1. §. A mely falunak temploma vagyon, messze ne távozzék a templomtól; hogyha el távozik, tiz pénzt fizessen birságul és szálljon vissza.

13. FEJEZET.

Arról, ha ünnepnapon árul valaki.

Ha valaki ünnepnapon árul, adja meg az árát négyszer, magát pedig alázza bűnbánattal.

14. FEJEZET.

Azokról szól, kik az ünnepeket meg nem tartják.

Valaki a rendelt ünnepeket meg nem tartja, ily törvényt lássanak reá: ha szabad ember, vezekeljen három nap; ha szolga, csapják hétig.

15. FEJEZET.

A házasságkötésről, hogy az egyház szine előtt legyen.

A házasságkötésre való nézve tetszett a szent zsinatoknak: hogy minden házasságkötés az egyház szine előtt, pap jelenlétében, alkalmas tanuk szeme láttára, az eljegyzésnek valami jelével és mind a két fél megegyezésével menjen végbe; máskülönben nem házasság, hanem parázsnaságnak szerzete lészen.

MÁSODIK ENDRE KIRÁLY DEKRÉTOMA, A KI JERUZSÁLEMINEK MONDATIK.

A szent Háromság egy Isten nevében.

1. §. Endre, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Horvátország, Ráma, Szerbia, Galiczia és Lodoméria királya, örök emlékezetül.
2. §. A miért hogy országunk nemeseinek és másoknak is szent István királytól szerzett szabadságát némely királyok hol tulajdon haragjok bosszujából, hol gonosz, avagy önnön hasznokat szerető emberek hamis tanácsadásából, sok pontban hatalmasul megrontották vala, azért a nemesség gyakorta sürgető könyörgésekkel zaklatta felségünket, és előttünk való királyai fülét az ország állapotjának megjobbításáról.
3. §. Mi tehát az ő kérelmeknek mindenben eleget akarván tenni, kivel tartozunk is, jelesben azért, mert ez okon velek már gyakortább nem kicsiny keserűsége jutott ügyünk, a mit a királyi tisztesség tökéletes megtartásáért eltávoztatnunk illik, ez pedig senki más által nem lehet inkább mint ő általok: megadjuk mind nekik, mind országunk többi lakosinak azt a szabadságot, melyet a szent király adott.
4. §. E fölött egyebeket is, az ország állapotjának épülésére való üdvös dolgokat, rendelünk ily módon:

1. CZIKKELY.

Szent István király ünnepéről.

Rendeljük, hogy a szent király ünnepét minden esztendőnként, ha csak valami nagy nehéz ügyek gondja vagy betegségünk meg nem tilt minket, Fehérvárat tartozzunk megülni.

1. §. És ha mi ott nem lehetnénk, a nádorispán kétség nélkül ott leszen érettünk és a mi képünkben minden ember dolgát meghallgatja; és az egész nemesség, valaki akar, szabadon oda gyűlhessen.

2. CZIKKELY.

Hogy senki perbehívás nélkül el ne marasztassék.

Ezt is akarjuk, hogy a nemes embert sem mi, sem az utánunk való királyok soha meg ne fogják vagy meg ne nyomorítsák valamely hatalmas kedvéért, hanem ha előbb perbe hivatott és rendes uton törvényt láttak reá.

3. CZIKKELY.

A nemesek és egyházak jószágának szabadságáról.

Továbbá semmi szerpénzt, sem szabad dénár adót nem szedetünk a nemesek jószágán.

1. §. Hivatlan sem házokra sem falujokra nem szállunk.
2. §. Azonképen az egyházak népén sem veszünk semminemű szerpénzt.

4. CZIKKELY.

Hogy a nemesség az ő marhájával és birtokával szabad legyen.

Ha valamely nemes ember fiumagzat nélkül hal meg, birtokának negyed részét leánya kapja: a többivel azt mivelje, a mit neki tetszik.

1. §. Ha pedig testamentum nélkül történik halála, valamely közelebb való atyjafiai vannak, azoké legyen, és ha teljességgel semmi nemzetsége nem volna, a királyra szálljon birtoka.

5. CZIKKELY.

A megyés ispánok hatóságáról és a király falus-ispánjairól.

A megyés ispán a nemesek jószágán ítéletet ne tegyen, hanem ha pénzt vagy tizedet illet a dolog.

1. §. A megyei várispánoké egyáltalában senkit ne ítéljenek, hanem csak a magok vára népét.

2. §. A lopókat és latrokat ítéljék meg a király falus-ispánjai, de ugyanazon megye ispánja széke előtt.

6. CZIKKELY.

A pártolkodókról, hogy tolvajt ne kiáltsanak.

Továbbá, összepártolkodásból a nép tolvajnak senkit ne kiálthasson, mint eddig szokta vala.

7. CZIKKELY.

A királynak az országon kívül való hadakozásáról.

Ha pedig a király az országon kívül akarna hadakozni, a nemesség ne tartozzék vele menni, hanem ha a király pénzén; és valamikor haza térend, a nemeseken hadi birságot ne vegyen.

1. §. Ha pedig ellenség támadna haddal az országra, általánfogva mindnyájan tartozzanak elmenni.

2. §. Azonképen, ha az országon kívül akarnánk hadakozni és mi is a haddal mennénk, minden, valakinek ispánsága vagyon, a mi pénzünkön velünk jőni tartozzék.

8. CZIKKELY.

A nádorispán hatalmáról és a helyettes birákról.

A nádorispán minden ember dolgában, ki országunkbeli, különbség nélkül ítéljen.

1. §. De nemesek perét, ha fejök vesztébe vagy birtokuk veszedelmébe jár, a király hire nélkül el ne végezhesse.

2. §. Helyettes birákat pedig ne tartson, hanem ha egyet a maga udvarában.

9. CZIKKELY.
Az országbíró hatóságáról.

Országunk bírāja, míg a curián leend, mindeneket ítélhessen és a curián indult pert akárhol elvégezhesse.

1. §. De mikor az ő jószágában lakik, akkor poroszlót ne bocsásson és a peres feleket meg ne idéztesse.

10. CZIKKELY.
Hadban elesett jobbágyurak fiainak jutalmokról.

Ha valamely jobbágyurnak, a kinek tiszte vagyon, hadban történik halála, annak fiát vagy atyjafiát illendő tiszttel méltó megajándékozni.

1. §. És ha nemes ember halna meg azonként, ajándékozza meg fiát a király, a mint neki tetszik.

11. CZIKKELY.
Vendégek avagy idegenek mi módon jussanak méltóságra?

Ha vendégek, tudni mint jámborok, jönnének az országba, ország tanácsa nélkül méltóságra ne jussanak.

12. CZIKKELY.
Akármi módon megholtak feleségének hitbéréről.

Ha valaki meghal, vagy törvény szerint halálra ítéltetett, vagy perdöntő bajon esik el, vagy akármi más ok miá, annak felesége az ő hitbérében kárt ne valljon.

13. CZIKKELY.
Hogy a hatalmasok meg ne nyomorítsák a föld népét, se a szegénységet.

A jobbágyurak úgy kövessék a király udvarát, vagy akármerre is úgy járjanak, hogy a szegénységet ne foszszák, ne nyomorgassák.

14. CZIKKELY.
Az olyan ispánról, a ki az ő vára népét megrontja.

Továbbá, ha valamely ispán az ő ispánságának módja szerint magát tisztességgel nem viselné, vagy az ő vára népét megrontaná, ebben taláztatván, mind az ország színe előtt vessék ki tisztéből szégyenére, és a mit elragadott, adja vissza.

15. CZIKKELY.
A lovászokról, peczéerekről és solymárokról.

Lovászok, peczéerek és solymárok nemesek falvaira szállani ne merészeljenek.

16. CZIKKELY.

Hogy egész megyék ispánsága örökül ne adassék.

Egész megyét vagy akárminemű méltóságot örök jószágul vagy birtokul nem adunk.

17. CZIKKELY.

Hogy szerzett birtokától senki meg ne fosztassék.

A mely birtokot valaki méltó szolgálatjával szerzett, attól soha meg ne fosztassék.

18. CZIKKELY.

**A nemesek szabadságáról, hogy a király fiához mehessenek,
és a király fia előtt elkezdett perekről.**

Továbbá a nemesek, búcsut véve tőlünk, szabadon mehessenek a mi fiunkhoz, úgy mint a nagyobbtól a kisebbhez; ez azért az ő birtokuk veszedelmébe ne járjon.

1. §. Valakit a mi fiunk igaz törvény szerint fején ítelt, avagy az előtte kezdett pert, míg ugyan ő előtte vége nem szakad, magunk eleibe nem bocsátjuk; viszont a mi fiunk is azonképen.

19. CZIKKELY.

A föld népe és vendégek szabadságáról.

A várakhoz tartozó jobbágyságok szent István királytól szerzett szabadságuk szerint éljenek.

1. §. Hasonlatosképen a vendégek is, akár micsoda nemzet legyenek, azon szabadságban tartassanak, mely kezdettől fogva vagyon nekik engedve.

20. CZIKKELY.

A tizedről.

A tizedet pénzül megváltani senki ne tartozzék, hanem a mit a föld terem, bort vagy gabonát, abból fizessék.

1. §. És ha ebben a püspökök ellentartók lesznek, nem segítjük őket.

21. CZIKKELY.

**Hogy a püspökök ne adjanak a tizedből a király lovainak
és a nép se hordjon tizedet a király jószágára.**

A püspökök a nemesek jószágán való tizedből ne adjanak a mi lovainknak, se az ő népek ne tartozzék a tizedet a király jószágára hordani.

22. CZIKKELY.

A király disznairól.

Továbbá, a mi disznaink nemes ember erdején vagy rétjén ne legeljenek az ő akaratja ellen.

23. CZIKKELY.

Az uj pénzről.

Továbbá, a mi uj pénzünk esztendeig járjon, husvét napjától húsvét napjáig.

1. §. És a dénárok olyfélék legyenek, a mineműek voltak Béla király idejében.

24. CZIKKELY.

Hogy izmaeliták és zsidók tisztséget ne viseljenek.

Pénzváltó kamara-ispánok, só-kamarások és vámosok, országunkbeli nemesek legyenek.

1. §. Izmaeliták és zsidók ne lehessenek.

25. CZIKKELY.

A sóról.

Továbbá, sót az országnak közepette ne tartsanak, hanem csak Szabolcson és Regéczen és a végekben.

26. CZIKKELY.

Hogy az országon kívül valóknak birtokot adni nem kell.

Továbbá, birtokot az országon kívül való embernek ne adjanak.

1. §. Ha valamelyest adtak vagy eladtak, azt a haza fiai válthassák meg.

27. CZIKKELY.

A nyestbőr adóról.

A nyestbőr adót azon szokás szerint fizessék, a mint Kálmán király elvégezte volt.

28. CZIKKELY.

Hogy a kit a törvény elmarasztott, annak oltalma ne legyen.

Ha valaki törvény rendén elmarasztatott, senki a hatalmasok közül meg ne oltalmazhassa azt.

29. CZIKKELY.

Az ispán jövedelméről és a királyi jövedelmekről.

Az ispánok csak az ő ispánságok igazával éljenek; egyebek, a királyhoz tartozók, ugymint cseberpénz, vám, ökrök, és a várak jövedelmének két része is a király számára legyen.

30. CZIKKELY.

**Hogy a nádorispánt, a bánt és a király és királyné országbiráit kivéve,
senki két tisztet ne viseljen.**

Továbbá, e négy jobbágyurat: tudniillik a nádorispánt, a bánt, király országbiráját és királyné asszonyét kivéve, senki két tisztet ne viseljen.

31. CZIKKELY.

**Hogy az előlbocsátott czikkelyek arany pecsét alatt írásba foglaltatván,
különb-különbféle őriző helyekre adassanak és tétessenek el.**

És hogy ezen mi tőlünk engedett szabadság és ezen rendelkezésünk mind a mi időnkben, mind az utánunk következők idejében örökké erős legyen, irattuk egy ígén hét levélbe, és megerősítettük a mi arany pecsétünkkel; úgy, hogy egyik levél küldessék a pápa urnak és ő is irassa bé az ő lajstromába; a másikat az Ispotályban, a harmadikat a Templomban tartsák; a negyedik maradjon a királynál; az ötödik az esztergomi káptalannál, a hatodik a kalocsainál álljon; a hetediket őrizze a nádorispán, ki az idő szerint leszen.

1. §. Oly módon, hogy az írást mindenkor szeme előtt tartván, se ő maga meg ne tévedjen valamikép a mondott dolgokban, se királyt vagy nemeseket, avagy másokat megtévedni ne engedjen; hogy ők is örüljenek az ő szabadságoknak, és azért nekünk és a mi következőinknek minden időben hivek legyenek, és a királyi koronának tartozó engedelmes szolgálatjukat meg ne tagadják.

3 §. Hogyha pedig mi, vagy az utánunk következő királyok közül valaki ezen mi szerzésünknek ellene járna valaha, ez a levél adjon szabad hatalmat mind a püspököknek, mind más jobbágyuraknak és országunkbeli nemeseknek mindnyájan és egyen-egyen, jelenvalóknak és jövődöbelieknek és az ő megmaradékoknak, hogy mind nekünk, mind az utánunk következő királyoknak minden hűtelenség szégyenvallása nélkül ellentállhassanak és ellentmondhassanak mind örökké.

3. §. Kelt Keled kezéből, ki egri prépost és kancellárunk; a testté lett ige után ezer-kétszáz-huszonkettedik esztendőben, mikoron tisztelendő János esztergomi, tisztelendő Ugrin kalocsai érsekek, Dezső csanádi, Róbert veszprémi, Tamás egri, István zágrábi, Sándor váradi, Bertalan pécsi, Kozma győri, Bereczk váci, Vincze nyitrai püspökök voltak, a mi királyságunknak tizenhetedik esztendejében.

I. KÁROLY KIRÁLY DECRETUMA.

Mi Károly, Isten kegyelméből Magyarország királya, jelen levelünk rendén, adjuk emlékezetére és tudtára mindeneknek, a kiket illet:

1. §. Hogy miután hivünknek, Hyppolit mesternek, Árva várnagyának, hűséges és buzgó szolgálatait fontolóra vettük, körmöczi kamaraispánságunkat mindazokkal a megyékkel, járásokkal, falvakkal és mezővárosokkal, a melyek, mint tudva van, régtől fogva ehhez a mi kamaránkhoz tartoznak, ugymint: Nyitra, Nógrád, Bars, Pozsony, Hont, Trencsén, Zólyom, Pest és Komárom vármegyékkel, a melyek a Duna tulsó oldalán, tudniillik a Pozsony és Bács felől való részekben fekszenek, az érseki dézsmákkal egyetemben, főpapjaink és báróink egyértelmű óhajára és tanácsára az Urnak ezerháromszáz negyvenkettedik évében ugyancsak Hyppolit mesternek, a jelen levél keltétől folyó egy év tartamára ismét átengedtük és kezelés, igazgatás s birtokbantartás végett bérbe adtuk nyolczszáz márkáért, mely összeget nekünk az alább irt határidőkben, részint forintokban, vagy az ugyanezen kamaránkban vert avagy verendő arany dénárookban, részint pedig kamaránknak tavali, harmad és negyedévi és ez idei teljes sulyu pénzeivel fog fizetni, s melyeknek ország szerte egyaránt kell forogniok, s a melyeket ugy neki, mint országunk más kamarásainak a tavali mód szerint kell kibocsátaniok illeténképen:

2 §. Hogy az említett Hyppolit mester veressen a mi kamaránkon a tavali, harmad és negyedévi dénárook mértékére, alakjára és értéke szerint valósággal két harmad finomságu dénárokat ezüstből, kibocsátván ezeket valódi kétharmad finomsággal ugy, hogy egy márka finom ezüstből tizenkét pénzt daraboljanak. És ezekből nem több, mint nyolcz penza fog a mérlegen egy budai sulyu márkát nyomni és a bányahivataloknál egy márka finom ezüst értékében lesznek forgalomban.

3. §. Teljes sulyu dénárjaink beváltása pedig olyan módon történjék, hogy a kamaraispánnak vagy az ő tisztjének a király, királyné vagy bárki más városainak és szabad községeinek az egyes piaczaín a kamarának a kellő mennyiségben kibocsátandó dénárjait az érsek ur, tárnokmester ur és vármegyei ispán embereinek és egy szolgabírónak a jelenlétében az illető piacon levő asztalukra nyilvánosan ki kell rakniok, és minden ilyen három dinárt négy széles bécsi pénzen vagy kamaránknak más olyan négy pénzen váltsanak be, a melyek már ötödéve, hogy a forgalomból kijöttek, vagy akár más olyanokon is, a melyek bécsi ötvözés szerint a megelőző években készültek. És mivel azt akarjuk, hogy a tavali, harmad- és negyedévi dénárook a forgalomban maradjanak és váltóértéküket megtartsák, azért a forgalomban és fizetés alkalmával ugy ezeknek az uj dénároknak, mint a kamara tavali, harmad- és negyedévi pénzeinek hat darabja egy garasban és nyolcz penza meg tizenhat dénár egy fizető márkában számítsón, minden ráfizetés nélkül.

4. §. Ha pedig akadnának olyanok, a kik a már említett tavali, harmad- és negyedévi pénzeinket, a melyek szaporítás végett a jelen évben is ugyanazon értékben készitendők, értékükre nézve azzal apasztanák, hogy egy márkából többet darabolnak ki; azokat kamara-ispánunk, mint királyi rendeleteinknek és a kamara statutumainak a megszegőit a mi teljes hatalmunknál fogva vagyonukban és személyükben büntesse meg.

5. §. Nemkülönben, ha bárkinél, akár a városokban vagy más helyeken, akár a kamarások vagy tisztjeik környezetében, a kik az egy márkából verendő pénzdarabok számát szaporítják, bárhol olyan dénárokat kapnának, a melyek a kamara ez idei, tavali, harmad- és negyedévi dénárjainál

könnyebbek, silányabb ötvözésűek, a mennyiben nyolcz penzánál és három vagy négy dénárnál több nyom egy márkát, azok teljhatalmunknál fogva mint hamisítók bűnhődjenek.

6. §. Ennélfogva annak a meggátlására, hogy a kereskedők és más vásárosok vagy akár a polgárok és idegenek is, gonosz szokásukhoz képest és csalárdságból kamaráink ez idei, tavali, harmad- és negyedévi pénzeiből a súlyosabb dénárokat ki ne választhassák, vagy levágással meg ne kisebbithessék, parancsoljuk és meghagyjuk, hogy minden városban és közhelyen mindig egy súlymértékeivel ellátott mérleg álljon készen és legyen kéznél.

7. §. Mindazonáltal kamaráink pénzeinek a szaporítása céljából, kamaráink ispánjával együtt ennek önkénytes kötelezéséhez és a mi határozott szándékunkhoz képest, kiváltképen és különösen parancsoljuk és rendeljük azt, hogy a kamarás mindazokon a kamarai helyeken, a hol a kamarák pénzeit szokták verni, most kezdetben legalább is ezer márkát készíttessen, a melyeket beváltás alá kell bocsátania, s ha ezt meg nem tenné, mint olyan fog számba jönni, a ki minket félrevezetett és az országlakosokat rászedte.

8. §. Hasonlóképen elrendeltük, hogy ezentul mindenki tartózkodjék és szűnjék meg a maga számlájára külön pénzbeváltókat tartani, a mit, mint mondják, tenni szoktak.

9. §. Mert ha a kamarák ispánja rájön, hogy valaki a mi kamaráink megkárosításával állandóan ilyen pénzbeváltókat tart, s ezt az esztergomi érsek és tárnokmester ur embereinek meg a feljebb említett három egyénnek a jelenlétében s ezekkel együttesen valónak találja: nemcsak ezek a pénzváltók, hanem uraik is vagyonuk elvesztésével fognak bűnhődni és személyükre nézve becsstelenné lesznek.

10. §. Továbbá a forintot avagy a kamarai aranydénárt kamaráinknak szaporítandó kilenczven teljes sulya dénárjával kell mindenkor és mindenütt ráadás és ellenkezés nélkül elfogadni és beváltani.

11. §. Továbbá egy budai sulyu tizenkét karatos aranymárkát ugyanazon budai suly szerint mérlegelt két márka kamarai dénárral váltanak be.

12. §. És aranyat vagy ezüstöt senki se válthasson be pénznek a leszámlálásával, hanem a beváltás a királyi kamarán ezekkel a kibocsátandó dénárokkal mérlegelés útján történjék. Ha pedig akadnának olyanok, a kik másképen cselekedtek vagy cselekszenek, azok, mint a királyi parancs áthágói és a kamarai statutumok megszegői, illő büntetéssel fognak lakolni.

13. §. Egyébiránt elrendeljük, hogy egyáltalán senkinek sem szabad holmi régi pénzekkel, vagy különösen arannyal avagy ezüsttel, nevezetesen pedig kicsiny és közepszerű bécsi pénzekkel is, (a melyeknek teljes kiírtását kívánjuk és megparancsoljuk) adni-venni, hanem egyedül csak az előbb említett kamarai pénzekkel; ellenkező esetben a vásárlók és eladók vagyonukat vesztik és személyükre nézve becsstelenné lesznek.

14. §. Ezenkívül semmiféle idegen vagy véletlenül ez országba jövő kereskedő se merje akár posztó-, akár másnemű és fajta holmiját nyilván vagy titkon, a házakban vagy a kamarán, más akármilyen alaku régi pénzért, aranyért vagy ezüstért eladni vagy elcserélni, hanem csak a kamarának előbb említett pénzeiért. Mindamellett, ha valamely árúlerakó helyre jó eladás vagy csere eszközlése végett, akkor az eladás a kamaraispánnak vagy az érsek és tárnokmester ur embereinek és a feljebb említett többi személyeknek az értesítése mellett, azok tudtával szabadságában álljon.

15. §. Ha pedig a kamaraispán vagy tisztjei olyanokat találnának vagy kapnának, a kik másképen cselekszenek és járnak el, azok necsak az eladásra szánt akár posztóneműiket, akár másféle portékáikat, hanem azt is veszítsék el, a mit az eladottakért kaptak és személyükben is bűnhődjenek. És a kikre rábizonyul, hogy kamaráink rendelése és a mi akaratunk ellenére

önmagukra és saját hatalmuknál fogva egyenesen aranyat vagy ezüstöt (hanemha új arany vagy ezüst dénárokban) visznek ki, azok ennek elvételével s személyük megbecstelenítésével annál inkább bűnhődjenek.

16. §. Mindazonáltal különösen kijelentvén a jelen cikkelyben azt, hogy az ólomnak, valamint a kamarák és bányák más nélkülözhetetlen szükségleteinek a beszerzése céljából, a melyeknek bő készlete nélkül az arany és ezüst érczek elő nem teremthetők, kamara-ispánjainknak, a kiknek a bányák joghatóságuk alatt vannak és állanak, joguk leend arra, hogy a mondottak beszerzésére az érsek embereinek és a többieknek a tudtával (de csak ha nyilvánvaló szükség kívánja), csupán aranyat és ezüstöt küldjenek át.

17. §. Továbbá, ha jelen pénzünket, rossz felügyelet következtében akármely kamaraispán ispánságában vagy a tartományokban meghamisítanak és ez forgalomba kerülne s elszaporodnék, az illető kamaraispán pedig ezt a hamis pénzt le nem foglaltatná s meg nem semmisíttetné; ezt annak a kamaraispánnak úgy fogják betudni, mintha ezt a hamis pénzt az ő kamarájának a helyiségeiben készítették volna.

18. §. Ha pedig a kamaraispánnak valahol nem volna saját ereje, hogy ezeket a hamisítótakat gonosz foglalatosságukban megzabolázza, akkor a kamarás tartsa kötelességének, hogy ama hamisítók gaztetteire nézve a feljebb említett öt ember bizonyosága mellett a valóságot kipuhatolván és megállapítván, e hamisítótakat nekünk, báróinknak és ez országnak név szerint följelentse és minket sürgősen azoknak kiirtására serkentsen.

19. §. Továbbá, mivel azt akarjuk, hogy e kibocsátandó kétharmad finomságu pénzünk egész országunkban változatlanul állandó forgalomban legyen és azt eláraszsa, s hogy kamaráinknak tavali, harmad- és negyedévi dénárjai ezekkel az ujakkal együtt egyaránt forgalomban maradjanak s azokat ezekkel együtt fogadják el, határozatképen rendeljük és meghagyjuk, hogy nevezett kamaránk részére minden vármegyében, minden egyes kaputól, a melyen egy szénával vagy gabonával megrakott szekér mehet be, vagy jöhet ki, (kivéven a királynak, királynénak, az egyháznak és bárki másnak a szegődött szolgálait, valamint a földesuraknak azokat a katonáskodó szolgálait, a kiket azok esküjük alatt kivesznek és a kikre nézve az az érseki s más öt ember vizsgálat alapján meggyőződik arról, hogy katonáskodni fognak, kivéven továbbá az egyházakat, városokat vagy másokat is, a kik a nyilvánvaló kiváltságolt szabadságra támaszkodnak), a kirovás megtörténte után tizenöt nap alatt kamaranyereség gyanánt tizenhatsz denárt kell a kamaraispán kezéhez szolgáltatni és fizetni, lakjék bár azon a portán vagy telken három, négy vagy több olyan ember, a kinek kapuja van, avagy tartozkodjék rajta csak egy is, csak annyira szűkölködő és szegény ne legyen, hogy azt meg ne fizethesse, a minek a fizetését tudniillik a feljebb említett öt, érseki s többi ember saját lelkiismerete szerint lehetségesnek tartja és elrendeli. És a földesurak vagy tisztjeik eskü alatt nyilatkozzanak az iránt, hogy részükre a fizetés lehetséges vagy lehetetlen.

20. §. Mindazonáltal annak a kijelentésével, hogy ha valahol, valamely vármegyében vagy országunk valamely részében szokásnál fogva porták nincsenek és fahiány miatt ezután sem létesülhetnének, ottan és az olyanok ugyanazon idő alatt azon a módon, mint más időkben, de a megnevezett öt ember intézkedése és lelkiismeretes rendelése szerint, kötelesek az érintett kamaranyereséget megfizetni.

21. §. Az előbb említett, nyilvánvaló szabadságot élvező városok és más országlakosok ehhez képest a kamaranyereség fizetése alól, mentesek legyenek, ha ugyan kamaránk pénzeit fekvő jószágaikban egymással és jobbágyaikkal elfogadtatván, azokat folytonos forgalomban tartani és beváltani akarják; különben nem mi fosztanók meg szabadságukat az ő erejétől, hanem ők magok és ennek következtében ők is épen úgy lesznek kötelesek a kamaranyereséget

megfizetni, mint más országlakosaink (csak hogy a föntebb említett öt embernek, tudniillik az érsek, a tárnokmester, a megyei ispán, egyik szolgabíró és valamely káptalan emberének a jelenléte alapján kétségtelen legyen előttünk az, hogy pénzünket sem ők maguk el nem fogadták, sem pedig maguk és a hozzájuk tartozók között be nem váltották).

22. §. Ugy mindazonáltal, hogy említett jelenlegi dénárjaink szaporítására mindenik kamarás tartozzék kamaránk dénárjaiból az ő kamarájának egyes ispánságaiba elegendő mennyiséget beszolgáltatni, akkora összegben, hogy azokkal az illető ispánság ki legyen elégitve, a melyeket is beváltás alá kell bocsátani. Ha ezt meg nem tennék, vagy dénárjainkat akkora mennyiségben beváltás alá nem bocsátanák, akkor ott és azokban az ispánságokban jogaikat elvesztvén, sem adókirovást nem eszközölhetnek, sem a kamaranyereséget be nem szedhetik.

23. § A fizetők számára pedig a mondott fizetés céljából mindegyik vármegyében egy megfelelő közhelyet kell kijelölni. S ha a jelenlevők közül némelyek a fizetők sokasága vagy más valamely akadály fönforgása miatt a meghatározott napon nem fizetnének, akkor minden birság nélkül négy egymásután következő napon át kell reájuk várakozni és ha fizetnek, e négy nap alatt nem szabad őket megbirságotni.

24. §. Annak a kijelentésével, hogy ezek a kamaraispánjaink ezt a tisztán beváltás czimén kivetett kamaranyereséget ne másképen, tudniillik bécsi vagy más valamely régi dénárookban avagy garasokban, egyezkedés útján vagy valami másfajta biztosíték mellett, hanem csakis kibocsátandó teljes sulyu dénárjainkban kötelesek beszedni, és hogy az összes régi dénárokat vagy bécsi garasokat úgy a csehországiakat, mint a Pach-féléket és másneműeket, bármily alakuk legyenek (kivéven egyes-egyedül kamaránknak jelenlegi dénárjait, a melyekre nézve elrendeltük, hogy szakadatlanul forgalomban maradjanak) elégetni, megolvasztani és jelenlegi dénárjaink szaporítása végett ilyenekké tartoznak átalakítani, az alatt a föltétel alatt, hogyha valaki a kirovás megtörténte után a kamaranyereséget a kijelölt időben meg nem fizetné, ekkor az az öt ember menjen oda abba a faluba, a honnan azt a kamaranyereséget be nem fizették és (a faluban való pusztítás és fosztogatás nélkül) maradjon ott mindaddig, a míg azt a kamaranyereséget három márka birsággal együtt meg nem fizetik.

25. §. Ha pedig az előbb említett kamaranyereséget meg nem fizető faluk népe vagy urai a fizetés határidejének az eltelte után a tartozás összegével és a már elrendelt birsággal a kamara tisztében eljáró előbb nevezett emberek elé mennek, hogy a tartozást a falun kívül kiegyenlítsék, akkor a kamara ügyeinek a végrehajtói az olyan falukban semmi szin alatt se szállhassanak meg.

26. §. Az olyan, kedvezéssel vagy pénzzel megvesztegetett vármegyei ispánokat és szolgabírákat illetőleg pedig, a kik a kamara igazát el titkolják és az embereket a mondott fizetéstől visszatartják vagy bármely módon a mi rendelkezünk ellen járnak el, (ha ugyanis ezt ellenükben világosan be lehet bizonyítani), azt határoztuk, hogy ugyanavval a büntetéssel lakoljanak, mint azok, a kik nem fizetnek.

27. §. És mivel megígértük, hogy az előrebocsátottak rendjét sértetlenül megtartjuk, parancsoljuk, hogy kamaraispánunk rendithetetlenül az előrebocsátottakhoz tartsa magát.

28. §. És viszont az előrebocsátott dolgok bármelyikén is, a jelen levél kibocsátása után készült valamely levél segélyével vagy valamely keresett ravaszsággal semmit se változtathasson. Mert ha a kamaraispánok valamelyike ez ellen merne cselekedni, jelen levelünk erejénél fogva megparancsoljuk, hogy a mondott öt ember - mint a kiknek a közreműködése nélkül nem akarjuk, hogy a kamaranyereséget beszedhessék - azoknak a társaságából válják ki, mivel ezt az adót nem régi vagy bécsi pénzek beszédése, hanem kamaránk oly pénzeinek a kibocsátása végett láttuk jónak elrendelni, a melyek egész országunkban való állandó forgalomra vannak szánva.

29. §. Parancsoljuk továbbá, hogy nevezett kamaraispánunk a kamarának külső, vagyis kívülvaló ügyeiben, a melyek tudniillik a vármegyékben fordulnak elő s intézendők el, ugymint: a kamaranyereség kirovására és behajtására, a feljebb említett öt ember nélkül semmit se végezessen. Hogyha pedig könnyelmű vakmerőséggel ennek ellenére járnának el, s e részben valami bajba esnének, méltó, hogy ezt eltűrjék és elszenvedjék.

30. §. Ennélfogva, ha valaki a kamaraispánon vagy kíséretén avagy azokon, a kik vele együtt járnak el, hatalmaskodnak, az olyan, vétségének minőségéhez és nagyságához képest, lakoljon érte.

31. §. A kamaraispánságban levő és az ispánságok joghatósága alatt álló városiak pedig kötelesek ugyancsak az előbb érintett időtartamon belül kamaránknak a feljebb említett kibocsátandó pénzeiből a báróinkkal ezuttal megállapított díjszabáshoz képest bizonyos pénzösszeget ezüstön beváltani, vagy a beváltott pénznek a nyilvánvaló finomságát ugyanazokban a kibocsátandó kamarai pénzekben kiegyenliteni és megfizetni. Tudniillik Trencsén városa tíz márkát, továbbá Bács városa harminczöt márkát, aztán Korpona városa hasonlóképen harminczöt márkát, ugy szintén Bars városa tizenöt márkát, továbbá Nagyszombat városa száz márkát és Tapolcsán városa husz márkát kötelesek az említett módon beváltani, még pedig vagy akképen, hogy miután azok a városiak az új kamarai pénznemben az illető összeget megkapták, annak a mérlegben nyolcz penzát nyomó minden egyes márkájáért egy márka finom ezüstöt tartozzanak adni, vagy akképen, hogy semmit sem kapván, az új pénz minden egyes márkájának az ötvözetét vagy vegyülékét adják meg, tudniillik a reájuk kivetett minden egyes márka után az említett pénznemből négy-négy pennát, a melyekből nyolcz penna nyomjon egy márkát.

32. §. Ha pedig valamely város a fizetést elhanyagolná, akkor a kamaraügyeknek előbb mondott végrehajtói maradjanak benn az ilyen városban mindaddig, a míg az előbb érintett fizetést tizenkét márka bírsággal együtt nem teljesítette, de mint fentebb kijelentettük, a város költségének a kimélésével;

33. §. Kinyilvánítván azt is, hogy a kamaranyereség fizetéséről szóló nyugtatólevelet minden nemesnek, habár több faluja volna is, egy garason kell a kamaraispántól kiváltania.

34. §. Határoztuk továbbá, hogy a városokban, minden szokásos helyen, legyen egy királyi ház, a hova az aranyat és ezüstöt eladás, beolvasztás és beváltás czéljából mindenkinek el kell vinnie. A kiket pedig rajtakapnának, hogy azt másképen merészkednek beolvasztani, eladni vagy becserélni, akár nyilván, akár titokban, azoknak a kamaraispán a fentemlített bizonyságok jelenlétében vegye el összes javaikat és ezenfelül mint hűtleneket kell őket megbüntetni.

35. §. Meghagyjuk azt is, hogy másutt, mint a királyi kamarán, senki se merje megvizsgáztatni, hogy hány karatos az ő aranya? hanem a kamarásnak kell a királyi házban a vizsgálatot megejtenie és az aranyra a karatokat és királyi jegyünket rányomni, s az aranyat ilyen módon vigyék a kamarába, megparancsolván a kamaraispánnak, hogy azokat, a kik ez ellen merészelnek cselekedni, az előbb említett büntetés alá vesse.

36. §. Egyébiránt határoztuk, hogy költség fejében két márka dénárnál többet se valamely kereskedő, se bárki más ne merészeljen a bányákba magával vinni. Ha pedig a kamaraispán vagy tisztjei két márkánál többet találnának az ilyeneknél, akkor a feljebb megnevezett bizonyságok jelenlétében vegyék el azok összes javait és személyükben is büntessék meg.

37. §. És hogy kamarásaink igazságossága a dénárok készítése tárgyában kitűnjék, határoztuk, hogy azok mindegyikének legyen az ő pénzén valamely jegye, a melynek alapján meg lehessen tudni, hogy a pénzt ő verte.

38. §. Egyébként rendeljük, hogy ha a kamaraispán a városokban vagy falukban akárhol, pénzcsinálók vagy dénárkészítők nyomára jöhetne és azokat el akarja fogni, akkor ezeket a pénzverőket annak a városnak vagy falunak a birái, esküdtei és közönsége, a hol azokat megkapják, tartozzanak őket a kamaraispánnak vagy tiszteinek a kérésére elfogni és a kamaraispán kezéhez adni. Ha pedig valaki másképen cselekednék, ugyanazzal a büntetéssel lakoljon, a milyennel a konok pénzverőknek kell bűnhődniök.

39. §. Továbbá kamaraispánjainknak városainkban, a hol pénzeinket verik, két szekrényt kell tartaniok, a melyek egyikében az érsek úr és tárnokmester embereinek pecsétai alatt a pénzverésre alkalmas műszerek legyenek elhelyezve, másikában pedig ugyanannak a három embernek, tudniillik az érsek, tárnokmester és kamara embereinek három pecsétje alatt és ezek kulcsaival elzárva a pénzhez való öntött rudak legyenek őrizet alatt, az új pénzek nélkül. És ezeket mindenkor az érsek úr és a tárnokmester embereinek a jelenlétében nyissák föl és ezek valamelyikének a távollétében sem azokat fölnyitni, sem pénzműveleteket végezni nem szabad.

40. §. Akképen, hogy ha kamaraispánunk annak a két tanunak vagy azok valamelyikének a távollétében a lakatokat és pecsétet feltörve, pénzt veretne, a tárnokmester ötet, mint hamisítót büntesse meg, csak hogy az érsek úr és tárnokmester emberei ezt vallomásukkal bizonyítsák.

41. §. Különösen akkor, a mikor az ezüstöt olvasztják, mindnyájuknak személyesen jelen kell lenniök. És az érsek úr meg a tárnokmester emberei azokat az új dénárjainkat, ezek negyven darabjának az összeolvasztása után hetenkint vizsgálják meg és aztán így bocsássák beváltás alá az új dénárokat.

42. §. Továbbá, nehogy kamaraispánunkat pénzhamisításról vádolják, az ama városainkban lakó dénárverők és pénzkészítők az ő hatalma és joghatósága alatt álljanak.

43. §. Egyébiránt így kívánván ezt kamaráink régi szabadsága, elrendeltük, hogy minden szolga, tiszt és pénzverő fölött kamaraispánunk bíraskodjék és más senki. És ha ő azok részéről igazságot tenni vonakodnék, minden panaszosnak közülok előbb említett tárnokmesterünk szolgáltasson igazságot.

44. §. Továbbá kamarapénzeink kibocsátása céljából elrendeltük, hogy egyházaink összes főpapjai az ő dézsmáikat, künnlevő tartozásaikat és mindennemű követeléseiket, úgy szintén országunk összes bárói és nemesei és bármely állásu más emberek is, minden jövedelmüket, tudniillik a vámokat, földbéreket és mindenféle adókat, bármely adósuktól és adózó jobbágyuktól s tisztjüktől kamaránk pénzében vagy forintokban kötelesek elfogadni és beszedetni. Csak hogy kamaránk dénárjait akkora mennyiségben verjék, hogy tartozását minden adós ilyen kamaradénárokból róhassa le.

45. §. Mi pedig igérjük s magunkra vállaljuk, hogy országunk egész területén összes királyi és királynői adóinkat, nevezetesen vámjainkat és harminczadainkat ugyanazon pénzben fogjuk beszedetni és elfogadni.

46. §. Továbbá, ha valakit a tisztségükben eljáró kamarásaink személye ellen elkövetett sérelmek, károk vagy bántalmak okán kamaraispánunk ellenében a mi színünk vagy a tárnokmester elébe fognak idézni, az ilyen ügyet minden további halasztás nélkül az első határidőben kell véglegesen befejezni, a mint az igazság követeli.

47. §. Ha pedig említett kamaraispánunkat vonná valaki a törvény rendje szerint perbe, annak részéről saját hatalmunk erejénél fogva, előbb nevezett tárnokmesterünk fog igazságot tenni.

48. §. Elrendeltük azt is, hogy kamaráink bármely portékája után, a melyet azoknak a tisztei szárazföldön vagy vizen akárhol szállítanak, semmi vámot sem szabad szedni.

49. §. Ezen felül az érsek ur embere részére a műszerek őrzése fejében a királyi szerződésünkkel megállapított összegben felül minden munkanapon minden egyes márka után dénárokból leszámitott egy-egy garast, a tárnokmester emberének pedig egy félfertót kell fizetni. Ha pedig kamaraispánunk minden egyes márka után a dénárokból számitott egy-egy garast és az említett félfertót megfizetni vonakodnék, vagy a fizetést el akarná halasztani, az érsek ur és a tárnokmester embereinek jogában álljon a pénzveréshez szükséges műszereket elzárni.

51. §. Kamaraispánunk tartozzék továbbá udvari alkanczellárunknak az ő régtől fogva szokásos jövedelmeit, tudniillik harmincz márkát az alább megírtak fizetésének a határnapján (a jegyzőket megillető jövedelem épségben maradásával) egész összegükben kiadni és kifizetni.

51. §. Hozzátevén azt is, hogy azokat a jogtalanságokat és károkat, a melyeket kamaratiszteinken követett el valaki, a megnevezett tárnokmester bírálja el és orvosolja. Az ilyenek család pártfogóira nézve pedig országunk régi szokásának a megtartását rendeljük el.

52. §. Elhatároztuk továbbá, hogy kamaráink ispánságaitól vásárjog czimén egy vármegyei ispán se követelhesen vagy vehessen többet három márkánál, egy-egy márkát új pénzünk nyolcz penzájával számítván.

53. §. Az olyan nemesek, vagy más bármely rendű emberek pedig, a kiknek vásárjoguk van, a kamarásoktól vásárjog ürügye alatt semmit se merészeljenek követelni vagy elfogadni.

54. §. Azt is parancsoljuk, hogy se a tárnokmesterek az ő félfertóit, se az érsek ur az ő garasait senkinek el ne adhassa és albérletbe ne adhassa, mit ha megtesznek, eme jogaikat el kell tőlük venni.

55. §. Ezenkívül az érsek és tárnokmester a kamaraügyek ellátására olyan embereket küldjenek ki, a kiknek birtokuk van és a kik, ha vétségük úgy kívánná, fizetni tudnak.

56. §. Továbbá azok a kamaraispánjaink, a kik kamaráikat a jövő évben bérbe akarják venni, a legközelebbi új év napján vegyék bérbe és említett tartozásaikról személyesen adjanak nekünk számot.

57. §. Továbbá, mivel feljebb érintettük, hogy a kamara ügyeiben eljáró előbb említett öt ember köteles, a jelen rendelkezésünknek ellenszegülő városok bíráival és esküdteivel a kamaranyereséget a tizenkét márkából álló bírság terhével együtt egész összegében felhajtani és minden hiány nélkül kamaraispánjaink kezéhez fizetni, azért meghagyjuk, hogyha azok a bírák és esküdtek jelen parancsunknak eleget tenni vonakodnának, magát a kamaranyereséget egész mennyiségében és a mondott tizenkét márka bírságot ennek kétszeres összegében tartozzanak megfizetni.

58. §. Azt is kijelentvén, hogy ha az előbb irt czikkelyek bármelyikének meg nem tartása és királyi parancsunk megszegése miatt bármely személytől és akármely helyen bárminemű dolgokat és javakat fognak elvenni, ezeket három egyenlő részre kell osztani, a melyekből két részt a kamaraispánnak, a harmadikat pedig az érsek ur és a tárnokmester előbb említett embereinek a kezéhez kell juttatni.

59. §. Továbbá, mondott kamaraispánunk a kamaranyereség fejében bármely megyében kirótt és behajtott minden márkából egy garast vagy sulyt az érsek ur embereinek, egy másik garast vagy sulyt pedig a tárnokmester emberének tartozik adni és fizetni.

60. §. Azt azonban határozottan megparancsoljuk, hogy ha kamaraispánunk a kamara szokott helyein kamaránk pénzét nem veretné elég bőven és a kamaranyereség eltitkolásával egyedül csak a kirovást és behajtást teljesíti, akkor ötet felségünk ellenében mint olyant kell elmarasztatni, a ki minket félrevezetett és országunkat megcsalta, vagy mint a ki hazudott.

61. §. Hogy pedig a kamaraispán nekünk az említett nyolczszáz márkát tevő pénzösszeget annál könnyebben megfizethesse, rendeletképen határoztuk, hogy Keresztelő Szent János születése ünnepének a nyolczad napján kétszáz márkát, továbbá a Boldogságos Szűz születésének a nyolczad napján ismét kétszáz márkát és Szent Márton hitvalló nyolczad napján is hasonlóképen kétszáz márkát, új év nyolczad napján pedig, az utolsó fizetést teljesítve, a még hátralevő kétszáz márkát köteles részünkre letenni, még pedig itt Visegrádon, az egymást közvetlenül követő határidőkben, az előbb említett pénzben és az előre bocsátott módon. Ha az elősorolt határidők valamelyikén a fizetést elmulasztaná, az összeg kétszeresének fizetésével fog bűnhődni.

Kelt Visegrádon, Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepén, a feljebb kitett, vagyis az ezerháromszáznegyvenkettedik esztendőben.

I. LAJOS KIRÁLYNAK

1351. évben kelt egyetlen dekretuma.

Lajos, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Horvátország, Ráma, Szerbia, Galiczia, Lodomeria, Kunország és Bolgárország királya, Salerno fejedelme és a szent Angyalhegyi javadalom ura.

1. §. Az összes keresztény hívőknek, úgy a jelenleg élőknek, mint az ezután jövőeknek, a kiknek jelen levelünk tudomására fog jutni, üdvöt abban, a ki a királyoknak üdvöt, szerencsés kormányzást és győzelmi diadalt ad.

2. §. Köztudomásu, hogy a királyi méltóság trónja és hatalma akkor szilárdul meg, ha az alattvalók békéjéről és nyugalmaról előrelátó körültekintéssel gondoskodva van, és ha szabadságok adományozásával, sőt más királyoktól kegyes megfontolással adott szabadságaik elismerésével és jóváhagyásával is bőkezűen méltó jutalomban részesülnek.

3. §. Mert hűségük, melynek az ész és természet törvényeiben van meg a kellő alapja, akkor marad fenn állandóan, a mikor a fejedelemnek az ő országlakosai iránt tanusított kegyessége az alattvalókkal szemben folyton növekszik, ugyannyira, hogy míg az élet szikrája ki nem alszik, a hűség elevensége sem száll alá a testben.

4. §. Ennélfogva, jelen levelünk rendén mindenkinek tudomására akarjuk hozni, hogy országunk főpapjainak, báróinak, valamint előkelőinek és nemeseinek gyülekezete és ugyanaz a közönsége a mi királyi színünk elé jöven, miután úgy magunk mint országunk minden kedvező és szerencsétlen körülményei között felségünknek a leghivebb igyekezettel és szent buzgalommal tanusított és kifejtett hűségüket és hűséges szolgálataikkal szerzett kiváló érdemeiket előadták és emlékezetünkben felelevenítették, megújítás és megerősítés végett elénkbe terjesztették boldog emlékezetű ősünknek és elődünknek, harmadik Béla király fiának, második András urnak, az igen dicső fejedelemnek, Magyarország néhai dicsősége, királyának egy, saját arany pecsétével megerősített kiváltságlevelét és azokat a szabadságaikat, melyeket (miként az előbb említett levél kijelenti) Szent István, a magyar nemzet királya és apostola adott nekik, az alább következő tartalommal.

5. §. Egy értelemmel és akarattal alázatosan könyörögvén felségünknek, hogy azt elfogadván, helyeselvén és jóváhagyván, és jelen levelünkbe szóról szóra átíratván, az abban kijelentett minden szabadságukkal együtt (egyedül csak az alább felemlítendő egy cikkelynek kivételével) megerősíteni, és a mondott levélben foglalt szabadságokat készséges királyi kegyelmünkkel, királyi hatalmunknál fogva megújítván, őket kiváltságlevelünk által az iránt biztosítani méltóztassunk, hogy örök időkre azok birtokában és élvezetében fognak maradni. Annak a kiváltságnak tartalma im ez:

6. §. «A Szent Háromság és oszthatatlan egység nevében.

7. §. «András, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmátia, Horvátország, Ráma, Szerbia, Gallicia és Lodomeria örökös királya.

8. §. «Minthogy úgy országunk nemeseinek, mint másoknak Szent István király adta szabadságát is, némely királyoknak hatalma, néha azért, hogy saját haragjukat kielégítsék, néha meg azért, mert igazságtalan vagy saját hasznukat kereső emberek csalfá tanácsát követték, igen sok részben megcsorbitotta stb.»

9. §. Mi tehát királyi kegyelmünkkel meghallgatván mondott országunk főpapjainak, báróinak, előkelőinek és nemeseinek a kérését, miután fontolóra vettük és emlékezetünkben megújítottuk az ő hű engedelmisségüket és legőszintébb szolgálatkészségüket, melylyel saját magunk és országunk mindennémű, úgy kedvező mint szerencsétlen körülményei között, különösen pedig akkor törekedtek felségünknek megtetszeni s magukat előttünk kedvesekké és kedveltekké tenni, a mikor legkedvesebb fivérünk, néhai András ur, Jeruzsálem és Sicilia királya ártatlan vérének megboszulása végett, a kinek irtóztató erőszakos halála csaknem az egész világ határait és vidékeit töltötte be keserűséggel, velünk az említett Sicilia országába menvén, a legnagyobb hűséggel eltelve, a sors váratlan eseményeivel és különféle személyes veszélyekkel rettenthetetlenül szembeszálltak.

10. §. Óhajuknak kegyesen eleget tenni és akaratukat teljesíteni akarván, hogy őket hasonló hű tetteknek odaadással való véghezvitelére buzdítsuk, legkedvesebb ősünknek és elődünknek, második András király urnak előbb említett, s aranypecsétjével megerősített, minden gyanútól egészen mentes, szóról szóra ide beiktatott levelét az abban foglalt minden szabadsággal egyetemben elfogadván, helyeselvén és jóváhagyván;

11. §. Kivéve egyedül a kiváltságból kizárt, előbb érintett egy cikkelyt, tudniillik ezt: «Hogy az örökösök hátrahagyása nélkül elhaló nemeseknek jogukban és szabadságukban áll az egyházak, avagy tetszésük szerint mások részére, élők közt vagy halál esetére adakozni, hagyományt tenni, birtokaikat eladni vagy elidegeníteni.» Sőt ellenkezőleg, épenséggel ne legyen joguk ezt megtenni, hanem birtokaik jog, és törvény szerént, tisztán és feltétlenül, minden ellenmondás nélkül, legközelebbi atyafiaikra és nemzetségeikre háromoljanak.

12. §. Fentnevezett András király ur bullás kiváltságlevelét tartalma szerint megerősítvén, és azokat a szabadságokat a fenséges fejedelemszszonynak Erzsébetnek, ugyanazon isteni kegyelemből Magyarország királynőjének, a mi legkedveltebb anyánknak kedves akaratával és báróinknak tanácsára készséges királyi kegyelmünkből megújítván, megengedtük, hogy örökké ezeknek birtokában és élvezetében maradjanak.

13. §. Ezenfelül, országlakosaink nyugalmasabb állapota és békét szerető kényelme kedvéért ugyanazon anyánk akaratából és ugyanazon báróinknak tanácsára, szokott jó indulatunknál fogva elhatároztuk, hogy részükre még az alábbirt szabadságokat adjuk és engedjük.

1. CZIKKELY.

Hogy a per függőben léte alatt az egyházi férfiak a nemesek ellen egyházi fenytékekkel fel nem léphetnek.

Hogyha a főpapok vagy egyházi férfiak valamely ügyben országunk nemesei ellenében országunk valamely bírása előtt föllépnek és velük perben állanak: akkor a perbe vitt ügy miatt, a per függőben léte alatt őket a királyi felség hire és tudta nélkül sem egyházi tilalommal nem sujthatják, sem pedig (a mint ezt eddiglen gyakorolni szokták) ellenők egyházi átkot kimondó ítéletet közzé nem tehetnek.

1. §. És ha azokat az egyházi férfiakat vagy főpapokat, a törvény útjának a megtartásával az ország valamely bírása előtt törvényesen elmarasztalják, akkor legott ugyanabba a büntetésbe essenek, a milyennel ellenfeleiket akarták sujtani.

2. CZIKKELY.

Hogy a főesperesek a meggyilkolt ember eltemetéseért semmit se követeljenek.

Továbbá a főesperesek az olyan emberek eltemetéseért, a kiket valaki meggyilkolt, a mint ezt szokásból gyakorlatba vették, semmi márkát se követelhessenek.

3. CZIKKELY.

A kisebb conventek a birtok dolgát illető oklevelek kiállításával hagyjanak fel.

A kisebb conventek is álljanak el a birtokok örökösége tárgyában készitendő leveleiknek kibocsátásától, és pecsétüknek ne legyen semminemű ereje.

4. CZIKKELY.

Az elrendelt kamaranyereségről.

A mi pedig a kamaranyereséget illeti, valamint a mi boldog emlékű legkedvesebb apánknak, Károly dicső fejedelem urnak, Magyarország néhai királyának idejében minden egész jobbágytelektől három garast fizettek, épen úgy most is a mi kamaránkban verendő három garassal (a mely garasoknak mindegyike annyit érjen, mint kamaránknak hat fillérje, hat széles bécsinek az értékében és mennyiségében; tizennégy ilyen garas pedig egy fertót tegyen ki,) kelljen azt fizetni.

1. §. Azonban feles filléreket, a rovatal váltságdíját és élelmiszereket elfogadni nem szabad.

5. CZIKKELY.

Azokról, kik a kamaranyereség fizetésétől fel vannak mentve.

A saját birtokaikon lakó gazdatiszteket és cselédeket, és a szolgálakat a kamaranyereség kivetői meg ne róhassák s rajtuk kamaranyereséget föl ne vehessenek.

1. §. És általában szólva három garasnál többet se el ne fogadhassanak, se ki ne csikarhassanak.

6. CZIKKELY.

A kilenczed fizetéséről és behajtásáról.

Ezenkívül minden, bármely néven nevezendő szabad községben, valamint az udvarnoki és királynői községekben levő összes szántóvető és szőlőbirtokos jobbágyainktól (kivéve a falakkal bekerített városokat) minden terményüknek és boruknak kilenczedét beszedetjük és a királyné asszony is be fogja szedetni. És a fönnt nevezett bárók és nemesek bármely birtokaikon levő minden szántóvető és szőlővel bíró jobbágyuktól ezek minden terményének és borának kilenczed részét a maguk szükségére hasonló képen hajtsák és szedjék be.

1. §. A főpapok és egyházi férfiak is, kiknek jobbágyaik vannak, előbb a tizedet, aztán meg hasonlóképen azok mindennemű terményeinek és borainak kilenczed részét szedjék be.

2. §. És a kik a mondottak beszédese tekintetében másként járnak el, az olyan ellenszegülőknél és a jelen rendeletünket megszegőknek birtokain a terményeknek és bornak ama kilenczed részét minden lejobb szállítás és leengedés nélkül minmagunk fogjuk saját használatunkra behajtani.

3. §. Hogy ezáltal méltóságunk gyarapodjék és magok az országlakosok nekünk annál hivebben szolgálhassanak.

7. CZIKKELY.

Az adományozott birtokok tárgyában a kancelláriában kelt levelek megváltásáról.

Azoktól a birtokoktól, melyeket mi és utódaink adományozandunk, alkancellárunk és íródeákja azok mennyiségéhez képest kapjanak és vegyenek levéldíjat, tudniillik tíz márká jövedelmet hajtó birtoktól: amaz egy márkát, emez egy fertót; és a nagyobb birtokoktól, melyek jövedelme húsz márkát tesz ki, az alkancellár két márkát, az őrök hasonlóképen egy fertót és így tovább az ujabban adományozandó birtokok nagysága szerint.

8. CZIKKELY.

Hogy a szárazföldön igaztalan vámokat nem kell szedni.

És azoktól, kik szárazon vagy folyókon a vámig lefelé jönnek és felfelé mennek, igaz ok nélkül vámot nem kell szedni.

1. §. Hanem csak azok fizessenek, kik hidakon vagy hajókon tulnan kelnek át.

2. §. Mert értésünkre esett, hogy e részben országunk nemeseit és nem nemeseit gyakran és szerfölött zaklatják.

9. CZIKKELY.

Hogy a törvényszéken elmarasztaltakat a bíró fogja el és egyezkedés végett három napig őrizze.

Ha valamely nemest a törvény rendje szerint a nádor és udvarbíránk vagy bármely más bíró előtt akármely tetteért, hatalmaskodás vagy párbajban való elbukás tényében, a patvarság, hamis tanuskodás, ál okiratok előmutatásának büntetésében és főbenjáró ítéletben elmarasztaltak.

1. §. Az ügy bírása az ilyen elmarasztalt embert fogja el és a felek közt létesítendő egyesség eszközzése végett három napon át tartóztassa le.

2. §. S ha ki nem egyezhetnének, akkor az ország szokása szerint, szolgáltatassa ellenfele kezéhez, hogy rajta a törvény szerint megérdemlett büntetést végrehajtsa.

3. §. És ha az ellenfél az elmarasztaltnak valamely pénzösszeg átvételével vagy a birtoknak lekötése mellett megkegyelmezett, az elmarasztalt megszabadul.

10. CZIKKELY.

Az elmarasztaltaknak büneiért azok fiait, fivéreit, rokonait, nővéreit és feleségeit nem kell büntetni.

Az ilyen elítélt embernek büneiért az ő fiait, fivéreit, rokonait, nővéreit és feleségeit nem kell megbüntetni, hanem maradjanak azok békén és nyugodtan birtokaikban, házaikban és jószágaikban.

1. §. Ha pedig az előbb említett módon elmarasztalt ember az ő ellenfelével meg tudna békélni, a bíró nem kaphat többet ötven márkánál, a melyeknek megfizetése végett kellő határidőt kell annak részére adnia.

2. §. És ha a kapott határidő alatt a fizetést elmulasztaná: akkor a bíró (a határidő elteltével) egy királyi embert és valamely káptalannak vagy hiteles conventnek bizonyosságát maga mellé vevén, annak birtokából azt az ötven márkát érő részt vagy részeket elfoglalhatja, a melynek vagy a melyeknek birtokában mindaddig benn fog maradni, míg azok, kiket annak vagy azoknak kiváltása leginkább illet, avval az ötven márkával ki nem váltják.

11. CZIKKELY.

Az ország nemesei ugyanazt az egy szabadságot élvezik.

Ugyanazon nemeseknek kérésébe is beleegyeztünk: hogy az országunk határai közt lakó valódi nemesek még az országunk határai közt fekvő hercegi tartományokban levők is, megannyian ugyanazon egy szabadsággal éljenek.

12. CZIKKELY.

Hogy a Dráva, Száva között lakó, valamint a pozsegai és valkói nemesek is a nyestbőradó fizetése alól mentesek legyenek.

A kamaranyereséget a Dráva, Száva folyók között lakó, valamint a pozsegai és valkói nemesek is országunk más valódi nemesseivel egyaránt tartoznak fizetni.

1. §. Nem is kell őket ezentul a Bansul Moranak nevezett nyestbőradó miatt ezentul zaklatni.

2. §. Hanem, miként országunk más részeinek többi nemesei, ők is szabadok és mentesek maradjanak bárminemű egyéb adók kirovásától, a melyeknek fizetése eddigelé szokásban volt.

13. CZIKKELY.

A nemesek birtokait, melyekben bányák találhatók, ugyanannyit érő birtokok adása nélkül a király el ne vegye.

Ha pedig a nemesek birtokaiban arany vagy ezüst, réz, vagy vasbányák, avagy egyéb bányák lennének, ezeket megfelelő csere mellőzésével nem szabad elvenni; hanem ha a király akarja, az említett nemeseknek, efféle aranyérczet termő birtokaikért hasonértékű birtokokat adományozzon.

1. §. Különben, ha a királyi felség azokat az érczen bővelkedő birtokokat nem akarja cserébe venni, akkor a királyi haszonvételt, vagyis a királyi jogra tartozó bányajövedelmeket a maga nevében szedesse be, magukat a birtokokat mindennemű egyéb haszonvételeikkel, jövedelmeikkel és jogukkal a nemesek kezén hagyván.

2. §. A minthogy ez iránt az országlakosokat legkedvesebb atyánk, Károly király ur is levelének erejénél fogva biztosította.

14. CZIKKELY.

Hogy adományozott birtokok tárgyában folyó peres ügybe a király nevét bele ne keverjék.

Ha pedig birtokot vagy birtokokat adományoztunk valakinek, ez a neki adományozott birtokot vagy birtokokat foglalja el a maga részére, és a mondott birtokba való iktatáskor jelentkező ellenmondókkal ne a mi nevünkben, hanem az ő saját nevében perlekedjék.

1. §. Ugy, hogy abba a peres ügybe a mi nevünket bele ne elegyítsék.

2. §. És az ilyen ügyek végrehajtására tőlünk megbízó levelet se kaphassanak vagy nyerhessenek.

15. CZIKKELY.

A nemeseket ne kényszerítsék, hogy a vámhelyek felé menjenek.

A nemeseket nem kell arra kényszeríteni, hogy a vámhelyek felé menjenek.

1. §. Hanem a réveken mindenfelé, a merre csak akarják, minden akadály nélkül szabad átkelésük legyen.

16. CZIKKELY.

A jobbágyságokat ne vegyék el erőszakkal.

Az országlakosok jobbágyságait, akár a király és királynő ő felségéhez, akár pedig az egyházak főpapjaihoz vagy országunk főuraihoz tartozzanak azok: ama jobbágyságok urainak önként adott engedélye nélkül erőszakkal elvenni tilos.

17. CZIKKELY.

A nemeseket lakadalom idején ne kényszerítsék a vámhelyeken egy márka fizetésére.

Aztán meg azt a szokást, hogy a midőn országunk nemesei házasodni mennek és feleségeikkel szokott módon tűzhelyükre visszatérnek, tőlük a hidakon és vámhelyeken egy márkát követelnek, jónak láttuk megszüntetni és eltörölni.

18. CZIKKELY.

Ha a jobbágyságok költözni akarnak, régi vétsegeikért nem szabad őket letartóztatni.

Országlakosainknak, a városokban, szabad községekben, a király, királynő, a főpapok, bárók és más nemesek területén és birtokaiban levő jobbágyságait, régi tetteikért nem szabad sem személyükben, sem vagyonukban akadályoztatni, tiltani és letartóztatni.

1. §. Hanem ha nyilván sebzést, sértést, ölést, gyújtogatást, vagy ezekhez hasonló más irtóztató dolgokat követnének el, akkor azok részéről minden panaszos saját uraik előtt kapjon ítéletet és megfelelő igazságot.

19. CZIKKELY.

Hogy a fiú apja vétkeiért ne bűnhődjék.

Továbbá az atya vétkeiért, a fiúnak sem személyében, sem birtokaiban vagy vagyonában kárt ne tegyenek, vagy el ne marasztalják.

20. CZIKKELY.

Hogy az egyházi férfiak három tanuvallató levéllel nem szerezhettek birtokokat.

A püspökök, káptalanok, apátok, conventek, prépostok és egyéb birtokos egyházi személyek a nemesek és egyháziak közt való birtokszerzést illető három tanuvallató levéllel (hacsak a királyi felség a dolgot tetszése szerint kirendelt megbízható férfiak útján, meg nem vizsgálhatja és magát nem tájékoztatja) a nemesekkel és egyháziakkal szemben birtokokat sem nem szerezhettek, sem meg nem tarthatnak.

1. §. Hanemha a királynak, királynőnek, vagy a királyi felséget helyettesítő biráknak kiváltság-leveleivel.

21. CZIKKELY.

A káptalanok és conventek bizonyságairól és azok fizetéséről.

A káptalanok és conventek emberei, a kiket királyi parancsra bizonyságul kivisznek, csak olyanok lehetnek, a kik ugyanabban az egyházban méltóságot viselnek.

1. §. És ha a nemesek annak a káptalannak vagy conventnek bizonyságát az ő saját lován vitték ki, akkor napjára két garast; de ha a maguk lován, akkor napjára egy garast kötelesek fizetni.

22. CZIKKELY.

Hogy királyi ember csak abból a megyéből való lehet, a melyben a végrehajtás történik.

Királyi ember pedig, kit idézés vagy tanuvallatás eszközlése végett visznek ki, csakis abból a megyéből vagy kerületből való lehet, a melyben az a fél lakik, a kit idéznek vagy a ki ellen a tanuvallatás történik.

1. §. És a káptalanok bizonyságát a legközelebbi káptalanokból kell idézésre vagy tanuvallatásra kivinni.

23. CZIKKELY.

Hogy tanuvallatások másképen nem történhetnek, hanemha a nemesek egybe gyűjtésével.

Hogy tanuvallatások más módon nem történhetnek, hanem csak a király, a nádor, vagy az udvarbíró levelei útján.

1. §. És annak a megyének vagy kerületnek a nemeseit egybe kell gyűjteni és ezeknél kell nyilvánosan tudakozódni.

24. CZIKKELY.

Hogy békebirságul három márkánál többet nem lehet követelni.

Ha a perlekedők akármily jelentékeny vagy fontos ügyben egyezkedni akarnak, a bíró őket ebben semmi esetre sem gátolhatja meg.

1. §. És tőlük békebirságul három márkánál többet semmi szín alatt se követeljenek.

25. CZIKKELY.

Hogy a birtok dolgát illető minden pert halasztás nélkül, a harmadik határidőben be kell végezni.

A birtok dolgában indított vagy indítandó mindennemű pert, minden halogatás és halasztás nélkül, a harmadik határidőben be kell fejezni.

1. §. És hogy jelen megerősítésünknek, megújításunknak, rendelésünknek, s a szabadság e bőkezű adományozásának és engedélyezésének a rendje örök szilárdságu erőt nyerjen, s hogy azt mi vagy utódaink bármikor bármely részében vissza ne vonhassuk, kiadtuk függő és hiteles pecsétünkkel megerősített jelen kiváltságlevelünket.

2. §. Kelt a tisztelendő atyának Krisztusban, Miklós urnak, Krisztus és az apostoli szék kegyelméből a zágrábi egyház püspökének, a mi udvarunk kedvelt és hű alkanczellárjának a kezével, az Urnak ezer, háromszáz ötvenegyedik évében, december 11-én, uralkodásunknak pedig tizedik esztendejében.

3. §. Jelen lévén a tisztelendő atyák és urak Krisztusban: Miklós, esztergomi érsek és Esztergomnak örökös ispánja, és Domokos, spalatói érsek; Dénes barát kalocsai választott érsek, Miklós egri, Demeter váradi, András tinnini, Kálmán győri, Miklós pécsi, Mihály váczai, János veszprémi, Tamás Csanádi, Tamás barát szerémi, Pelegrin barát boszniai, István nyitrai püspökök, a kik az Isten egyházait szerencsésen kormányozzák.

4. §. A nagyságos bárók: Miklós nádor és a kunok birája, Lőrincz fia, Miklós erdélyi vajda, Olivér tárnokmesterünk és legkedvesebb anyánknak, a királyasszonynak udvarbirája, Tamás ispán, udvarbíró; István, egész Tót- és Horvátországnak bánja; Domokos macsói, Miklós, szőrényi bánok, Pál, királynői tárnokmester, Bertalan, pohárnok, Lewkenes asztalnok, Dénes lovász- és Thewtews ajtónálló mesterünk, valamint ugyanannak az Olivérnek a fia, János, királynői asztalnokmester, Móricz fia Simon, pozsonyi ispán és mások igen sokan, kik országunk ispánságait és tisztségeit viselik.

ZSIGMOND DECRETUMA.

Zsigmond császár és király adományleveleinek egyik példánya.

Mi Zsigmond, Isten kegyelméből Magyar-, Dalmát, Horvát- stb. országok királya, brandenburgi örgróf stb. a szent római birodalom közönséges helytartója és Csehország kormányzója.

1. §. Jelen levelünkkel adjuk emlékezetre, hogy a midőn mi a főpapoknak, báróknak és országunk előkelőinek e részben adott tanácsa következtében országlakosainknak a javára, hasznára és békés állapotára elrendeltük volna, hogy a közelebbi múlt ezer négyszázötödik évi szent György vértanu napjától számított egy esztendő forgása alatt megtekintés, megvizsgálás és ha a szükség úgy kívánná, a mostani hiteles kettős pecsétünkkel való megerősítés és helybenhagyás végett a Mi felségünk személye elibe adják és terjeszték, különben a visszahuzás, megsemmisítés és eltörlés terhe alatt (ha föl nem mutatnák) összesen és egyenkint, mindazokat a kiváltságleveleket, a melyeket a legkegyelmesebb fejedelem, néhai Lajos ur, Isten kegyelméből Magyarország királya, a mi szeretett atyánk és ipunk, csupán csak titkos pecsété alatt kiadott, és a melyek a fenséges-fejedelemszönyöknak, a mi legkedvesebb Erzsébet anyánknak és Mária hitvesünknek, a mondott Magyarország boldog emlékeztű királynőinek pecsété alatt, vagy a mi akár nagyobb, akár kisebb pecsétünk alatt keltek és a melyeket bármely dologban s kiváltképen birtokra nézve bárminő méltóságot viselő személyek nyertek, és hogy minden kétség elenyészszék, a botrány távol maradjon és a bajok elkerülhetők és a különféle alkalmatlanságok, a melyek a királynők és a magunk pecségeinek elvesztéséből, valamint a mi nagyobbik, tudniillik kettős pecsétünknek törvényes okból és alapon való összetöréséből sokak jogaira s különösen birtokjogaira nézve háramolhatnának, elháríthatók legyenek.

2. §. Miután ez a mi rendeletünkkel megállapított határidő letelt, megyei ispánainknak megparancsoltuk, hogy mindezeknek a leveleknek, a melyeket nekünk akár felmutattak, akár nem, és melyeket az említett mostani nagyobb, kettős pecsétünkkel akár megerősítettünk akár nem, a megvizsgálására és megrostálására országunk minden vármegyéjében közgyűléseket tartsanak.

3. §. Végre mivel N. vármegyei X. X. nemesek, az előbb mondott N. vármegye A. falujában levő birtokrész adományozására nézve, melyet felségünk már régen a mondott B fiának C-nek, X. X. atyjának és következésképpen ugyanazon X. és X.-nek és ezek örököseinek javára tett, a megerősítő levelet előtűnk, vagy a mi személyes jelenlétünkben arra különösen kirendelt emberünk és a megnevezett N. vármegye közgyűlésének hites birái előtt föl nem mutathatták vagy fölmutatni nem tudták.

4. §. Azért Mi, előrebocsátott végzeményünknek ennek erejéhez képest eleget tenni és azt örökre foganatban tartani akarván, a megnevezett C.-nek, B. fiának és következőleg X.-nek és X.-nek és ezek örököseinek, a mondott birtokrész adományozására nézve, az említett módon kiadott adománylevelet, melynek a mi fentírt hiteles kettős pecsétünkkel való megerősítéséről nem gondoskodtak, rendről-rendre és szóról-szóra visszaveszszük, eltöröljük, megerőtlenítjük és foganat nélkül hagyjuk és ugyanazt a birtokrészt ismét királyi kezünkbe véve, jelen levelünkkel az említett X.-et és X.-et és ezek összes örököseit és maradékait a megírt A. faluban fekvő birtokrészre és ennek minden haszonvételére és tartozékaira nézve örökös és megmásíthatatlan hallgatás alá vetettük és vetjük.

5. §. Minthogy Mi, a magunkra vállalt királyi méltóság kötelességénél fogva, hűveink erényes cselekedeteit és érdemeit (a királyi méltósághoz illően) igazságos mértékkel mérjük és kinek-kinek érdemei minőségéhez képest, királyi kegyelmünket tanusítani tartozunk; meggondolván és emlékezetünkben följutván a Mi kedvelt hűveinknek, nagyságos X. és X. uraknak, néhai B. fiainak hűségüket, hű szolgálataikat, jeles érdemeiket, vitéz tetteiket és tetsző kedveskedéseiket, melyek által ők Nekünk és királyi szent koronánknak, különféle helyeken és időkben, az őszinteség minden buzgalmával, a hűség melegével, a hódolat állandóságával és a szorgalmatoskodás folytonosságával személyesen fáradozva és dicséretes munkájuk mellett vagyont is áldozva, Felségünk szeme előtt magukat kedvesekké és szeretetre méltókká tenni igyekeztek:

6. §. Ez okból királyi kegyelmünkkel most, azoknak hűvések hódolatukért és szolgálataikért némileg segedelmőkre jönni akarván, az imént megnevezett N. vármegyének mondott A. falujában fekvő királyi birtokrészünket minden haszonvételével és tartozékaival, tudniillik megmivelt és miveletlen szántóföldeivel, mezőivel, kaszálóival, erdőivel, berkeivel, vizeivel, halastavaival, malmaival, vízfolyásaival, hegyeivel, szőlőivel s általában e birtokrész minden-nemű és bármi névvel nevezendő teljes haszonvételeivel, ugyanazon igaz határaival és régi határjeleivel, a melyekkel azt annak birtokosai jogos uralmuk alatt és birtokukban tartották.

7. §. A magunk biztos tudása, valamint főpapjaink és báróink tanácsa szerint királyi kezünkől új adományozásnak czimén, a mások jogainak épségben tartásával, adtuk, ajándékoztuk és adományoztuk, sőt örökös és visszahívhatatlan birtokul adjuk, ajándékozzuk és adományozzuk az említett X. és X.-nek és ezek minden örököseinek és maradékainak uralmába, mindazokkal a jogokkal együtt, a melyekkel a megnevezett faluban fekvő, mondott birtokrész, akár az előbbi, akár bárminő más okból, törvényesen a Mi adományozásunk alá tartozik.

8. §. A mi nevünkben és utódainknak, tudniillik Magyarország királyainak nevében, magunkra vállalván azt, hogy X. és X.-et és ezeknek örököszeit és akármely utódait a mondott birtokrész és minden haszonvételének és a felsorolt tartozékoknak békés és csendes uralmában, jelen levelünk erejénél és bizonyosságánál fogva, bármely támadók, ügyvédek és perlekedők ellenében, a törvény előtt, vagy azon kívül, mindenkor és mindenütt a Magunk és utódaink közreműködésével és költségünkkel megtartjuk, kár és sérelem ellen védelmezzük és megőrizzük.

9. §. És mihelyt ezt a maga valóságában előnkbe terjesztendik, Mi azt kiváltság alakjába foglaltatjuk. Kelt stb. az ezernégyszáztizedik esztendőben.

ZSIGMOND CSÁSZÁR ÉS KIRÁLY KEGYELEMLEVELE

a melyet 1403-ban, miután Siklós, várából kiszabadult, azoknak a hűtleneknek és lázadóknak adott, a kik vetélytársának a bandériumát fölállíták és neki nyugtalanságokat, károkat és hátrányokat okoztak.

Mi Zsigmond, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Horvátország stb. királya és brandenburgi örgróf stb. A szent római birodalomnak közönséges helytartója és Csehország kormányzója. Jelen levelünk rendén mindeneknek emlékezetére és értésére akartuk adni:

1. §. Hogy mivel előttünk személyesen megjelent hű báróinknak és Magyarországunk előkelőinek s nemeseinek sürgető és alázatos könyörgésére, kiknek kérésétől kitartó és igen kedves szolgálataik és rendkívüli hűségük miatt beleegyezésünket meg nem tagadhatjuk, elhatároztuk, hogy Magyar és Szlavonországainkban, valamint az erdélyi részekben levő és található minden lázadóval, vetélytársainkkal és ellenfeleinkkel őszinte békét és egyességet kössünk.

2. §. Azért mi, előbb nevezett hiveink könyörgésébe kegyelmesen beleegyezvén, velünk született kegyességünknel fogva eltökéltük magunkban, hogy előbb említett Magyar- és Szlavonországainkban, valamint az erdélyi részekben tartózkodó minden főpapnak, bárónak, nemesnek, vitéznek, alattvalónak és bármely más rendü, rangu és állásu embernek, valamint hozzátartozóiknak együtt és egyenkint megkegyelmezzünk következő módon:

3. §. Először is: királyi hajlandóságunknál fogva beleegyezzünk abba, hogy ama főpapokat, bárókat, nemeseket, vitézeket, alattvalókat s egyéb föntnevezetteket, ugyszintén azoknak vagy bármelyiküknek örököseit, azért, mert idegen bandériumnak, tudniillik vetélytársunkénak kiállításával felségünk és más hiveink ellenében abban különböző alkalommal harcoltak, összeütköztek és háboruskodtak, várakat, vidékeket, falvakat és birtokokat elvettek, megháborítottak és elfoglaltak, vagy felégettek és elpusztítottak, nemkülönben a mi királyi jószágainkat és jogainkat, vagy az egyházakéit, nemesekéit és általában bármely emberéit feldúlták s magukhoz ragadták; nemkülönben azért is, mert valamely nemes vagy nem nemes embert elfogtak, kifosztottak, megöltek vagy megcsonkítottak, pénzt vagyis dénárokat vertek, és egyáltalán valamennyien vagy valamelyikük eddigelé együttesen vagy külön-külön bármely uton és módon, valamely még oly irtóztató dolgot is cselekedtek, elkövettek és véghezvittek: soha és semmi módon se nekünk, se másoknak ne lehessen vagy kellessék háborgatni avagy valamiképen terhelni.

4. §. Hanem minden ügyvéd mind a bíróság előtt mind azonkívül, ugy tekintse őket, mint a kiket felmentettek és feloldoztak, s az előbb említett alapon az ország egyik rendes birájának sem szabad őket elítélnie vagy megbüntetnie; sőt a föntebbi okból indított vagy indítandó pereket az elébb nevezett birák szüntessék meg és enyésztessek el.

5. §. Beleegyezzünk továbbá abba, hogy ha fönt elősorolt országlakosaink közül valaki mások kezére önként vagy önkéntelenül várakat, várépületeket vagy erőditéseket adott volna át, vagy idegen hatalmat vevén maga mellé, nekünk vagy országlakosainknak kárt okozott volna, avagy ha a szabad városokat, falukat, mezővárosokat és a mi birtokainkat vagy másokéit megadóztatták, megrótták vagy megsarczolták volna; avagy a bányák, sókamarák jövedelmeibe, kamaranyereségbe, vagy pedig bármely más királyi bevételeinkbe és jövedelmeinkbe, vagy az

országlakosokéiba igaz okkal vagy illetéktelenül beavatkozva, azokat elfecsérelték volna, e miatt őket se mi, se mások ne háborgathassák, hanem egészen büntetlenek maradjanak.

6. §. Azonkívül, ha a fentemlitett országlakosok valamelyikénél királyi felségünkre néző várak, várépületek avagy erődtések, vidékek vagy birtokok volnának zálogban, ezeket, előzetesen teljesítendő kellő fizetés nélkül senki se vehesse vissza, ha mindjárt az, ki azokat előbb kapta zálogba, másnak zálogosította volna is el.

7. §. Beleegyezzünk abba is, hogy a részeikre eddigelé tett minden adomány ujonan készülendő nagyobb pecsétünk alatt megerősítést nyerjen.

8. §. Egyébiránt, ha országlakosaink jövőben netalán országgyűlést tartanának, és mi vagy valamely országlakosunk a fentebb előadott dolgok miatt a nevezett bárók, nemesek, vitézek, alattvalók vagy hozzájuk tartozók valamelyikét együttesen vagy külön-külön elmarasztalni vagy megbüntetni akarnók vagy törekednénk, azt sem személyükre, sem birtokaikra s bárminemű javaikra nézve megtenni se nekünk, se országlakosaink bármelyikének is, megtenni szabad ne legyen s ez jogunkban, hatalmunkban ne álljon.

9. §. Ezenfelül elhatároztuk, hogy minden püspökséget, egyházi méltóságot és javadalmat; továbbá Rohoncz, Hrusó és Podolin várakat, a mennyiben Lublyói István fia Miklós, Podolint is nem tisztségképen, hanem örökösen bírja; valamint az egyházi vagy világi személyektől avagy nemesektől bármi módon elvett, elfoglalt és kézrekerített várépítményeket és birtokokat teljes joggal bocsássák vissza azok részére, a kiktől elidegenítették: azoknak tudniillik, a kiknek javára a két Miklós erdélyi vajda jónak látta, hogy nekünk túszoikat állítson.

10. §. Elhatároztuk végül, hogy mindazoknak a főpapoknak, báróknak, nemeseknek, vitézeknek, alattvalóknak és egyéb bármilyen rendű és rangú embereknek s a fentemlitett országoknak és országrészeknek, a kikért ama vajdák túszoikat akarnak állítani akképen, hogy ezeket, jelen levelünk keltétől számítandó harmincz nap eltelté előtt megnevezvén, a megnevezendőket velünk írásban tudassák: megkegyelmezzünk és épen olyan módon megbocsátunk, mint a többi lázadónak.

11. §. Ama hatalmas főurak, valamint vetélytársainknak vagy ezek bármelyikének ama szövetséges társai, pártfogói és hivei tekintetében pedig, kikre nézve nem lesznek túszaink, elrendeltük: hogy ha ezek, mondott Magyarországon lakván, a legközelebbi karácsony ünnepéig felségünk színe előtt személyesen megjelennek, akkor (de tanácsunknak - főpapjainknak és báróinknak - javaslatára) ugyanazon a módon nyerjenek kegyelmet, mint a többiek; ha azonban megjelenni átnának, akkor a jelen megkegyelmezés javukra ne szolgáljon.

12. §. A mi pedig akármely fentemlitett vetélytársunk háznépét, valamint azokat a nemeseket illeti, a kik a nevezett Magyar-, Szlavonországokban és az erdélyi részekben birtokosok, azt határozzuk, hogy ezuttal a megkegyelmezés általánban ezeknek is szóljon, úgy mindazonáltal, hogy hűségük nyilvánítása végett, a jelen levelünk keltével kezdődő egy év forgása alatt felségünk színe előtt megjelenvén, ez iránt a maguk részére királyi levelünket eszközöljék ki.

13. §. Hogyha a fentebb elősorolt lázadók és ellenfeleink közül némelyek ennek utánna netán fosztogatnának, gyújtogatnának, károkat okoznának, gonosztettek, rablásokat, gyilkosságokat vagy akármiféle más sérelmeket követnének el vagy vinnének véghez, avagy felségünk ellenében valamely merényletre vetemednének, elrendeljük, hogy ezeket szabad legyen a jelen levelünkben foglaltak ellenére, még pedig az erdélyi részek és a Dráva közt lakókat, jelen levelünk keltétől számítandó nyolcz nap után, az erdélyi részekből valókat pedig husz és a Dráván tulaikat tizenöt nap elteltével a törvény és igazság rendje szerint elmarasztalni.

14. §. Végül az összes adományaikat, melyeket felségünk a mondott főpapok, bárók, nemesek, vitézek, alattvalók és előbb érintett hozzátartozóik birtokaira, váraira, mezővárosaira és területeire nézve a jelen háboru tartama alatt bárki részére tett, az azokról irt vagy készült levelekkel egyetemben hatályon kívül helyezvén és megsemmisítvén, rendeljük, hogy azok korábbi birtokosaik kezén és rendelkezése alatt maradjanak, ugyanazzal a joggal, a melylyel ezelőtt azok birtokában voltak.

15. §. Fogadván és igérvén, hogy mindazt, a mit előrebecsátottunk, együtt és egyenként, valamennyiökkel és mindegyikükkel, valamint hozzátartozóikkal és örököseikkel szemben, föltétlenül és őszintén, minden csalárdság és hamisság nélkül, igaz és sérthetetlen hűséggel szilárdul megtartjuk.

16. §. Akképen tudniillik, hogy ha közülök valaki, a fentebbiektől bármi módon eltérve, felségünk ellen fel akarna lázadni és ezt megkísértené, akkor szabadságunkban álljon az olyant vétkességének kiderítése után, mindazáltal azokkal a főpapjainkkal és báróinkkal, kik ép akkor tanácsadóink lesznek, együttesen és egyszerre, nem pedig külön, a dolog minőségéhez képest, országunk régi szokása szerint megbüntetni.

17. §. Kelt Budán szent Ferencz hitvalló ünnepe után való hétfőn az Urnak ezer négyszáz harmadik évében.

ZSIGMOND ELSŐ DECRETUMA.

Mi Zsigmond, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Horvátország királya, brandenburgi örgróf stb. a szent római birodalomnak közönséges helytartója és Csehország kormányzója.

1. §. Jelen levelünknek rendén adjuk emlékezetére és tudtára, mindeneknek, a kiket illet: Minthogy az időben, mikor mi a szent római birodalom tekintélye és családi örökségi jogunk érdekében országunkon kívül a csehországi részekben tehetségünkhöz képest fáradoztunk és munkálkodtunk, országunk bizonyos főpapjai, mágnásai és előkelői meg nemesei, rossz tanács után indulva, sőt lázadási szándéktól vezérelve, és aljas érzületet táplálva, hálátlanul, megfélekezve a mi felségünktől nyert jótéteményekről, ellenünk felségsértési büntény elkövetésére esküdvén össze,

2. §. Abban mesterkedtek, hogy minket Magyarország igaz királyát és urát, ez ország koronájától és trónjától, (a mely ország fölött Isten kegyelméből már csaknem tizenhat év óta uralkodtunk és kormányoztunk) megfoszszanak és megbuktassanak, és mást, rájuk nézve idegent, tudniillik néhai Durazzo Károly fiát, Lászlót királyul választva, hozzanak be nevezett országunkba,

3. §. És mi, miután végre Isten segítségével némely hű báróink és előkelőink támogatása mellett mondott országunk kormányát óhajtasunk szerint visszanyertük, mondott hűtleneink közül többekre vétségükhöz mértén, méltán megérdemlett büntetést szabattunk, és másoknak várait, területeit, határait, megyéit, mezővárosait, falvait s mindennemű birtokait elvettük, őket azokból kitéttük, és a mint mondják s mi is visszaemlékezünk, ezeket a várakat, területeket, határokat, mezővárosokat, falvakat és mindennemű jószágokat, mint ama lázadók hűtlensége czimén királyi kezünkre háramlottakat és visszaszálltakat, mondott királyi kezünkből e tárgyban kelt bizonyos levelünk erejénél fogva előbb említett némely báróink, előkelőink, nemesaink részére, a kik kitartással és szilárd hűséggel a mi részünkön voltak, minket támogattak és dicsőítettek, adtuk, adományoztuk és osztottuk ki dicséretes szolgálataikkal szerzett érdemeikhez képest:

4. §. Ennélfogva vannak most némely országlakosaink, a kiknek mint előrebocsátottuk, birtokai és birtokjogai a felségünk részéről az említett módon történt adományozás és kiosztás következtében előbb érintett hiveink kezén vannak, kik is felségünket siralmas panaszaikkal az alábbirt három módon ostromolják:

5. §. «Először, hogy vannak köztük olyanok, a kiknek birtokjogait hűtlenségi vétkük miatt mondott hiveinknek örökös adományul adtak ugyan; de királyi hajlandóságunk sugalmazására, a melylyel a bűnösöknek meg szoktunk bocsátani, utóbb életüknek, birtokaiknak és összes vagyonuknak különös kegyelmet adtunk.»

6. §. «Másodszor meg, hogy noha némelyiküknek birtokjogait ugyancsak hűtlenség vétkének czimén más hiveinknek adományoztuk, mégis a köztünk és az esztergomi érsek: János ur, meg erdélyi vajdái: a két Miklós közt szerencsésen eszközölt, megkötött és létrehozott kegyelmezési egyességhez képest magukat mindenféle gonosztettektől, hatalmaskodási tényektől teljességgel távol tartották s az ilyesmit abbahagyták, a minthogy az előbb említett megbékélés után lázadóinkhoz és ellenfeleinkhez való csatlakozással soha sem nekünk, sem valamely országlakosainknak jogtalanságot, károkat nem okoztak, nem ártottak, szokatlan dolgokat el nem követtek, minket meg nem gyaláztak.»

7. §. «Harmadszor pedig, hogy vannak olyanok, kiknek birtokjogait hasonlóképen az előbb mondott hűtlenség miatt, bizonyos adománylevelünk erejénél fogva más hiveinknek adományoztuk, a kik felségünk, szent koronánk vagy bármely hiveink ellen soha, s kiváltképen a legközelebbi mult zavaros időkben, sem nyilván, sem titkon, valami büntetésre méltó hűtlenségi vétet vagy más bármilyen bűnrészességre valló tettet el nem követtek, véghez nem vittek; az ilyeneket birtokaiktól és birtokjogaiktól megfosztani és elejteni, szintén nem volna méltányos, a kik is sohajtva könyörögnek Felségünknek, hogy róluk az előadottakra nézve alkalmas szerrel gondoskodjunk.»

8. §. Mi tehát, kiknek elvállalt uralkodói tisztünknel fogva bizonyára bármely elnyomottnak és panaszosnak ügyeit el kell bírálnunk, miután, így hozván magával az igazság, az előadott kívánságokat meghallgattuk és teljesen megértettük, az említett panaszosoknak a fent körülírt módon elénkbe és főpapjaink meg báróink elibe terjesztett és kinyilvánított fentebbi pontjai, ellenvetései és panaszai tárgyában, hű főpapjainkkal, báróinkkal és előkelőinkkel ez iránt tartott és folytatott érett tanácskozás után, velük együttesen megállapodtunk, végeztünk és határoztunk, s azokra nézve azt a rendelést tettük:

9. §. Hogy mindazok az országlakosaink együtt és egyenkint véve, kiknek - mint fentebb mondottuk - birtokjogait az előbb említett hűtlenség czimén más hiveinknek adományoztuk, azokat a hiveinket, kiknél a mondott birtokjogok vannak, királyi embereink és valamely hiteles káptalan vagy convent bizonyosága útján saját házaikból vagy onnan, a hol épen megtalálhatják, maguk ellen személyes vagy ügyvédjük által való megjelenésre felségünk elébe idézzék, oda, a hol Isten vezérlése alatt, épen akkor főpapjainkkal, báróinkkal és előkelőinkkel tartózkodunk, hogy az előrebocsátott ügyben igaz, tökéletes és méltó ítéletet s döntő elintézkést nyerjenek.

10. §. Ha aztán a felek, a határidő elérkeztével előttünk megjelentek, hogy ügyükben szabályul szolgáló ítéletet nyerjenek és ügyükre nézve egyértelmű s akarattal bizonyos hitelt érdemlő és becsületes nemeseknek, a kik kezdettől fogva hiveink voltak s magukat felségünknek önként alávetették, a bizonyosság tételében és tanuságában megállapodnak, akkor Mi és báróink a feleknek e megállapodást megengedjük s abba beleegyezzünk, és azok a felek közt a megállapodás vagy tanuságtétel minőségéhez képest haladéktalanul illő és a jognak megfelelő törvényt s igazságot tegyenek.

11. §. Hogy ha pedig az említett felek az efféle tanuk kiválasztására nézve nem egyeznének meg, akkor a mi kötelességünk leszen annak a megyének, hol azok a birtokok ki vannak jelölve, vagy a hol azok fekszenek, főpapjait, báróit és egyéb nemeseit, kik hozzánk hivek maradtak, vagy ha akkoriban abban a megyében nem volnának hiveink, akkora számban és annyian, a mennyinek a tanuságát ebben az ügyben ki kellene venni, hogy az elégséges legyen, más megyéből való s az adományozott birtokokhoz közelebb lakó hiveinket, a vádlott félnek hűsége vagy hűtelensége iránt bizonyos levelünk útján kikérdezni és tőlük erre nézve a tiszta valót kivenni és megtudni, hogy a dolog mibenlétéről meggyőződést szerezvén, az ügyet a felek közt haladéktalanul bevégezhessek.

12. §. E pontok befejezéseül pedig rendeltük:

Először, hogy ha amaz országlakosaink közül, a kiknek birtokjogait az előbb említett módon valamely hivünknek adományoztuk, bárki is hiteles okirattal vagy más elfogadható tanubizonyossággal kimutathatja azt, hogy az említett kegyelmet, melyet az érsek urnak és a vajdának adtunk, igazán tiszteletben tartotta, azt összes birtokjogainak teljes uralmába mindjárt visszavonni kell helyezni.

13. §. De ama hiveink részére, akiknek kezén azok a birtokjogok voltak, ezek helyébe nem tartozunk más birtokokat adni.

14. §. Azoknak a hiveinknek pedig, kik tőlünk nyilvánvaló hűtleneink birtokait kérték fel, a mely hűtlenek magukat a hűtlenség vétke alól nem tisztázhatták, csakis állítván, hogy felségünk az ő életüknek, birtokaiknak és javaiknak, adományozásunk megtörténte után megkegyelmeztet, a nekik adományozott birtokok teljes uralmában örökre benn kell maradniok, s e birtokokat ama hiveinktől, az ő készséges beleegyezésük és akaratuk nélkül semmi szin alatt el ne vehessük; és a mi kegyelmünk azoknak a hűtleneknek ama birtokok visszavevése tekintetében semmit se használjon, mert azt akarjuk, hogy ez az adományozásunk az ő szilárd erejében mindig és mindenütt sértethetlenül fönmaradjon.

15. §. Továbbá ha hiveink közül bárki is, felségunktól akármilyen módon hűtleneink birtokait nyerte el vagy kérte föl és magát lanyhaságból vagy restségből a mi emberünk vagy a káptalan vagy convent emberei útján, a mint ez szokásos, a törvényes időn belül, vagyis egy év forgása alatt, e neki adományozott birtokokba be nem iktattatta, arra nézve okmánylevelének ereje elvész, és maguk a birtokok ismét legott királyi kezünkre fognak visszaszállani; vagy az ilyen esetben legalább azok részére kell azokat visszaadni, a kik fejének és birtokainak megkegyelmeztünk.

16. §. A mely hűtlenekre pedig nézve bizonyos az, hogy csak életüknek kegyelmeztünk meg, de nem birtokaiknak is; azoknak birtokait magunk számára tartjuk meg; vagy ha inkább másnak akarnók azokat adományozni, ez szabadságunkban áll és fog is állhatni.

17. §. A kit pedig a törvényt és szokást megtartva, magukat királyi adományunk erejénél fogva a nekik adományozott birtokok uralmába a mi emberünk s a káptalan vagy convent emberei által a törvényes idő alatt bevezettették, és a nevezett káptalan vagy convent előtt amaz emberek által a kellő bevallást (a mint ez szokásos) megtétették; de időközben némi akadályok vagy nehézségek merülvén fel s gördülvén eléjük avagy a káptalan és convent elé, ez a káptalan vagy convent az ellentmondók tiltakozása, vagy más hatalmaskodó ellenszegülés miatt, vagy kedvezésből, avagy említett hűtleneinktől, avagy ezek atyafiaitól való féltében, vagy más kijelentett oknál fogva az iktató levél kivételét és kiadását megtagadta: e miatt az ő adománylevelüknek nem kell erejüket elveszteniök, csakhogy a történeteket törvényesen bizonyítsák és azokra nézve a való tény kimutassák.

18. §. Azonkívül, ha akár az ellenségtől való félelmében vagy ennek hatalmaskodása miatt, akár saját meghagyásunk, parancsunk avagy adott halasztásunk következtében azoknak a birtokoknak uralmába, a melyeket valakinek hűtlensége miatt adományoztunk neki, eddigelé egy év leforgása alatt magát be nem vezettethette s azok uralmába törvényesen be nem léphetett, és ezt elégséges bizonyítékkal annak rendje szerint és törvényesen bebizonyíthatná: hasonlóképen elrendeljük, hogy e miatt adománylevele erejét ne veszítse.

19. §. Akarjuk, és jelen levelünk oltalma alatt megállapítjuk azt is, hogy mindazokat a hiveket, a kiket felségunktól valamely hűtlenség czimén adományul nyert birtokaikból a hűtleneknek adott kegyelmünk erejénél fogva, akár magok a hűtlenek, akár mások erőszakosan kizártak, vagy a kik, mint előrebocsátottuk, mondott ellenfeleiktől való félelmükben említett birtokaikba eddiglen be nem juthattak, ama megyéknek ispánjai, a melyekben e birtokok fekszenek, együtt és egyenként mindenképen azok teljes uralmába visszahelyezzék és bevezessék.

20. §. Akarjuk azt is, hogy eme hiveinknek száma gyarapodjék, és a bűnösök elől az utat elvágják; elrendeltük hát, hogy a mely országlakosaink ellenében be lehet bizonyítani azt, hogy akármely hűtleneinknek tettel, segélynyújtással és költségadással kezükre játszottak vagy irántok vendégzeretetet tanusítottak, mindazok hasonlóképen összes birtokjogaikat elveszítsék.

Kelt Budán, az «Invocabit» vasárnapot követő kedden. Az Ur ezernégyszáz negyedik évében.

ZSIGMOND MÁSODIK DECRETUMA.

Zsigmond, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Horvátország, Ráma, Szerbia, Galiczia, Lodomeria, Kunország és Bulgária királya, brandenburgi örgróf, a szent római birodalomnak főkamarása, Csehország és Luxemburg örököse. Minden, úgy jelenleg élő, mint jövőendőbeli keresztény hívőnek, kiknek jelen levelünk tudomására fog jutni, üdvöt a mindenek Üdvöztőjében.

1. §. A királyi méltóságnak kormányzó fősége annál éberebb gondnal munkálkodik alattvalóinak megmaradásán és nyugalmán, mentől inkább látja át azt, hogy a közboldogság saját gyarapodására és dicsőségére, a köznyomor pedig saját kárára és megalázására szolgál.

2. §. S bizonyára nem lehet dicstelen az a fejedelem, ki mindig alattvalóinak békéjét és biztonságát forgatja eszében, valamint nem lehet derék az, a ki, mikor tehetné, a jövő bajoknak és veszélyeknek nem veszi elejét.

3. §. Ez az oka, hogy miután országunk minden megyéjéből és kerületéből a követeket, és a királyi joghatóságunk alá tartozó városok, mezővárosok és szabad községek küldötteit összehívtuk, s mindnyájuknak és mindeniküknek kéréseit, kívánságait, előadásait, véleményeit és panaszait meghallgattuk és pontosan megértettük: országunk főpapjainak, báróinak és tekintélyesebb előkelőinek valamint ama követeknek tanácsára s az e részben történt érett megbeszélés után, az egész ország java és békességes állapota kedvéért s annak nyilvánvaló hasznára végeztük, határoztuk és rendeltük, hogy némely városokat védfalakkal kell körülvenni, némely szabad községeket vagy mezővárosokat a városok rangjára kell emelni, némely, inkább visszaélésnek látszó szokásokat el kell törölni, másokat mérsékelni és megjavítani, némelyeket ujonnan is megállapítani, mint alább következik.

4. §. És erre az elhatározásra főképen annak az egy dolognak a megfontolása indította akaratunkat, hogy ez az ország az elmúlt időkben, a mint ezt a magyarok krónikaiban olvashatjuk, különböző csapások következtében, melyeket néha a besenyők, máskor a tatárok, olykor más pogányok, legutóbb pedig a törökök mértek rá, gyakran siralmas pusztításokat, a népnek igen sanyaru elhurczoltatását, s egyáltalán számtalan, borzalom nélkül elő nem sorolható és megbecsülhetetlen károkat volt kénytelen elszenvedni, egyes egyedül azért, mert kőfalakkal ellátott városok vagy egyéb várépítmények hiánya és fogyatékosága miatt nem voltak oly erősített helyei, a hol az emberek vagyonukkal elzárkózhattak és megvonulhattak volna, sőt ellenkezőleg, mindenük a szabadban az ellenségnek prédára volt kitéve.

1. CZIKKELY.

**Hogy a folyó és szilárd testek mértékét az egész országban
Budaváros mértékéhez kell alkalmazni.**

Először is engedve némely alattvalóink kérésének, az alább kijelentett szabadságokat állapítottuk meg:

1. §. Hogy a fonttal, mérleggel, öllel való mérés, a bornak, gabonának kimérése, s általában minden megmérhető és mázsálható dolognak kimérése és megmázsálása minden városban, a mezővárosokban, várakban, falvakban úgy a mieinkben, mint bárki máséban, s egyáltalán országunk határain belül mindenütt Budavárosunk mértéke szerint történjék.

2. §. Kivéven a dézsmamértéket és hegyadót (köznyelven hegyvám, németül: Bergrecht), valamint a papok és egyházi férfiak haszonvételeit, béreit, telkeit és jövedelmeit, melyekre nézve rendeljük, hogy a magok állapotában és minőségében, mennyiségében és értékében maradjanak meg.

3. §. Ha pedig valaki ezzel ellenkezően merne cselekedni, az a megmázsált vagy kimért dolognak elvesztésével fog bűnhődni egy résznek a kiméréseért vagy lemázsálásért a kimérésre vagy lemázsálásra szánt dolgot egészen elvesztvén.

2. CZIKKELY.

Milyen módon szabad az idegen kereskedőknek az országon belül posztót árulni.

Elrendeltük azonkívül, hogy idegen kereskedőknek bármely városban posztót levágni és rőfönként eladni, sőt egyszerre hat végnél kevesebbet eladni semmikor, még vasárnapokon se legyen szabad; ha ugyan azoknak a kereskedőknek van hat, vagy ennél több darab posztójuk.

1. §. Ha pedig hatnál kevesebbük van, álljon jogukban és szabadságukban azokat egészben eladni vagy elcserélni.

2. §. Hogyha másként mernének cselekedni, minden vég posztót, melyet jelen rendelés ellenére eladtak, elidegenítettek vagy elcseréltek, valamint az azokért netalán fizetett pénzt is el kell tőlük venni.

3. CZIKKELY.

A nyilvános jegyzők két világi egyén között folyó perben a világi bíróság előtt ne ügyvédkedjenek.

Elhatároztuk ezenfelül, hogy két világi fél között fenforgó perekben semmi nyilvános jegyző se merjen akár egyházi, akár világi bíró előtt megbizottként vagy ügyvédként szerepelni, hanem csak a szentszéken vagy a szentszéki helyettesek curiáiban legyen helye.

1. §. És ellenük tanuvallatásokat se nemesek, se egyházi férfiak ne eszközölhessenek.

4. CZIKKELY.

Hogy a polgárok, jövevények és városi népség feljebbezésének helyét kell adni.

Továbbá a polgároknak összesen és egyenkint, a jövevényeknek, és bármely városunk valamint valamely nevezetesebb városhoz csatolt szabad községek lakosságának szabadságában álljon bármely ítéletet, melyet bíráik és esküdt polgáraik hoztak, tárnokmesterünkhöz, vagy annak a városnak a bíróságához feljebbezni, a melynek szabadságával az ilyen város vagy község él.

1. §. És azoknak ítéletétől vagy határozatától, a kikhez a feljebbezés történt, nem kell a pert tovább más bírák elibe vinni, hanem amazok előtt kell azt véglegesen befejezni.

5. CZIKKELY.

Kiknek áll jogában a gonosztevők megbüntetése.

Azután valamint országunknak régi szokása szerint, melyet eddigelé megdicsőült királyi elődeink és mi is megtartottunk, a nádor a megyei ispánok és más, bárói tisztséget vagy méltóságot viselők a gyűlésekben és köztörvényszékeken bármely tolvajt, rablót valamint egyéb ott levelesített és kiszolgáltatott gonosztevőket elítélni, elmarasztalni, megbüntetni és levelesíteni szoktak.

1. §. És ezenfelül a nemeseknek is a nekik szokás szerint megadott különös királyi kegyelemnél fogva, szabadságukban állott birtokaikon a büntetteken vagy vétségeken kapott gonosztevőket mint bűnösöket elmarasztalni és megbüntetni.

2. §. Ugy mi is jónak láttuk egyébként a béke fentartásának és a városok s faluk nagyobb nyugalmanak, az utak biztonságának, az utazók javának érdekében s a gonosztevők bűnös hajlamának kiirtása czéljából, jelen rendeletünkkel megállapítani, hogy minden városnak és szabad községnek vagy azok biráinak és esküdteinek teljes szabadságában és jogában álljon az efféle gonosztevőket, a kik az ő területükön büntényeket visznek véghez (a mint ezt a nemesek is királyi kegyelemnél és engedélyénél fogva megtehetik), elmarasztalni és kellő büntetés alá vetni, kivévén, ha a vétkesek vagy büntetésre méltók a királyi felségtől e részben kegyelmet nyertek, a melylyel nekik megbocsátott.

3. §. Ha pedig a nádor, az ispánok és mások, a kik bárói tisztet viselnek, valamint a városok kormányzói az ilyen kiszolgáltatott gonosztevőket el nem foghatnák és meg nem büntethetnék, mindazonáltal bűnösöknek ítélve, levelesitenék: ebben az esetben azok, kik az ilyen gonosztevőket levelesítették, ezeket országunk összes biráinak és igazságszolgáltatóinak bejelenteni és büntetteik leírását tartalmazó levelükkel közzé tenni tartoznak.

4. §. S miután az ilyen levél a birák, igazságszolgáltatók és városi kormányzók kezéhez jutott, joguk és hatalmuk, sőt tartozó kötelességük leszen ezeket a gonosztevőket, ha saját területükön és határaikon belül megkapják, letartóztatni, elfogni és bűnösségükhöz képest méltó büntetéssel sújtani s kintpadra huzni, kivéve mindig azt az esetet, a midőn a királyi felség nekik kegyelem útján megbocsátott.

5. §. A ki a fentemlitett birák, igazságszolgáltatók vagy kormányzók közül a kezére került gonosztevőket megbüntetni átaláná, az tudja meg, hogy kétségkívül a mi Felségünk legsúlyosabb neheztelését fogja magára vonni és hogy Felségünk az ebből származó vétség minőségéhez képest elengedhetetlenül meg fogja büntetni.

6. §. S ama gonosztevőket egyáltalán segíteni, pártolni vagy valamiképen védelmezni se merje senki, az előbb mondott büntetés terhe alatt.

6. CZIKKELY.

A jobbágyok szabad költözésének megengedése.

Elrendeltük ezenkívül, hogy jövendőre, jelen levelünk erejénél fogva, a mi királyi polgáraink, jövevényeink vagy jobbágyaink, a mi városainkból, falvainkból, mezővárosainkból és szabad községeinkből s váraink területéről az egyházak, nemesek és más rendű emberek birtokaira, és megfordítva az egyházak, nemesek és más rendű emberek jobbágyai, a mi előbb nevezett birtokainkra és váraink területére, és általában a szabad sorsu emberek megannyian a nemesek birtokairól az egyházak birtokaira, és az egyházak birtokairól a nemesek birtokaira, az egymást örökre követő minden időben teljesen szabadon és biztonságban átköltözködhetnek, hogy ott megtelepedjenek.

1. §. A jelen levelünkben világosan kifejezett ama mérséklő korlátozással, hogy ha bármely jobbágy az ura a maga birságait, melyekben jobbágya valamikor el lett marasztalva, egy hónap tartama alatt rajta föl nem hajtotta, az ilyen birságokat a mondott hónap elteltével fel nem veheti és azt a jobbágyot vissza nem tarthatja, hanem az a jobbágy az előadott módon károsodás nélkül, ott telepedjék le, a hol neki inkább tetszik.

2. §. A Dráva folyón túl lakó jobbágyoknak azonban e szabad költözködés jogát nem adjuk meg: sőt inkább elrendeltük, hogy az ő régi szokásaik mellett maradjanak meg.

7. CZIKKELY.

Senkit sem lehet letartóztatni, mielőtt bírása elé idézték volna.

Elhatároztuk és rendeltük azonfelül, hogy bármely rendű és sorsu személynek vagy embernek adóssága, bűne, vétke vagy gonosztette alkalmából a főpapok, bárók, előkelők, nemesek vagy bármely más rangú, rendű, állapotú és sorsu országlakosaink és alattvalóink közül senki se merje vagy kísértse meg azt a várost, mezővárost vagy falut, ahol az ilyen adós, bűnös, vétkes vagy gonosztevő tartózkodni szokott, vagy a polgárokat, városiakat avagy falusiakat letartóztatni, elfogni vagy bármi módon háborgatni.

1. §. Hanem a kinek az ilyen ellenében valami keresete van, az az ő rendes bírása előtt foganatossítsa azt, a mint ez ilyen esetekben országunk törvénye szerint az elmúlt időkben is történni szokott, úgy hogy az ártatlanok a bűnösökért ne lakoljanak.

8. CZIKKELY.

A sérelmesek és kárvallott felek elsőben az illető hely bírásától kérjenek az erőszakoskodó ellenében ítéletet.

Elhatároztuk és rendeltük azt is, hogy, valamint országunk régi szokása azt kívánja, hogy ha valamely földesúr falujában vagy birtokán valakin, legyen az bármely rendű és rangú, akár egyházi, akár világi ember, valamely jogtalanság, kár vagy sérelem esnék: az ilyen sértettnek vagy károsnak mindenképp előtte annak a birtoknak urához vagy bírásához kell fordulnia és attól kötetes igazságot kérni.

1. §. És ha ez az úr vagy bíró vonakodnék neki igazságot szolgáltatni, a megyei ispánhoz felebbezhessen.

2. §. És ha az ispán is elhanyagolná vagy megtagadná az igazságszolgáltatást, a mi királyi felségünkhöz is felebbezhessen.

3. §. Azonképen most is meghagyjuk, hogy ha valaki, bármily rendű és állású legyen is, valamely személynek, akár országlakosnak, akár kívülvalónak, városaink, mezővárosaink vagy szabad községeink valamelyikében, valami jogtalanságot, sérelmet vagy kárt okozott avagy tett, akkor az ilyen sértettnek vagy megkárosított embernek mindenekelőtt annak a városnak a bírása előtt kell a maga igazságát keresnie.

4. §. És ha annak a városnak a bírása és esküdtei a köteles igazságszolgáltatást részére megtagadná vagy halogatná, akkor a sértettnek vagy károsnak jogában és szabadságában áll a maga ügyét tárnokmesterünk elibe vinni.

5. §. Ha aztán az efféle panasz tárgyában tárnokmesterünk is átalana igazságot szolgáltatni, akkor az említett sértettnek vagy károsnak szabad leszen ügyét a tárnokmester bíraskodásának elkerülésével felségünk elibe vinni, és Mi bárkinek teljes igazságot fogunk szolgáltatni, aminthogy ezt tenni, királyi uralkodói tisztünkben folyó kötelességünk.

6. §. Ha valamelyik ilyen sértett vagy káros fél, ezt a rendet meg nem tartva, önhatalmulag merne boszút állani és magának elégtételt szerezni: jelen rendeletünknek ilyen áthágója hatalmaskodás tényén fog maradni; mert senkinek sem szabad, az igazságszolgáltatás kérésének mellőzésével, önhatalmulag boszút állani.

9. CZIKKELY.

A kilenczedet és tizedet a hiteles helynél letétbe helyezett pénzből az elmarasztalt vagy az a fél tartozik megfizetni, a ki a letétre okot szolgáltatott.

Elrendeltük azt is, hogy mindazokban az ügyekben és perekben, melyekben bármely pernek birái a pernyertes féltől kilenczedet és tizedet szoktak kapni, ezt a per biráinak nem a pernyertes féltől, hanem attól kell követelniök és behajtaniok, a kit abban a perben elmarasztalnak.

1. §. Mert nem méltányos, hogy az igaztalanokért az igaz bünhödjék és károsodjék vagyonában.

10. CZIKKELY.

A polgárok és a városok egyes lakosai a királynak adót fizetni tartoznak.

Határoztuk azt is, hogy valamint minden polgár, úgy bármely városaink lakosai is különbség nélkül kötelesek lesznek ezentul a mi királyi rovatalainkat és adóinkat aránylagos részben megfizetni, (ellent nem állván bármely kiváltságaik, melyeket nekik eddigelé adtunk, vagy ezután Mi és utódaink adni fogunk, s meg nem engedvén, hogy ezek nekik az előre bocsátottak tekintetében valamit használjanak) és ama polgárainkkal együtt adózni.

1. §. Ha pedig Mi vagy utódaink valamely polgárunkat történetesen felszabadítanak és felmentenők, akkor is abban az esetben Mi és említett utódaink tartozunk és kötelesek leszünk azt, a mivel a felmentett polgároknak az adókhöz járulniok kellene, a városi közönség számadásából leütni és saját számadásunk terhére elfogadni.

11. CZIKKELY.

**Az országban lakó kereskedők oda vihetik áruikat,
a hova akarják és a hova nekik tetszik.**

Továbbá, ámbár tudva van, hogy budai polgáraink egyéb szabadságai között eddiglen annak a kiváltságnak is birtokában és élvezetében voltak, melyet elődeink adtak nekik és Mi megerősítettünk, hogy tudniillik minden, úgy az országban lakó, mint külföldi kereskedőnek, az ő összes és bármiféle árucikkeit, eladásra és elcserélésre szánt holmiját, úgy lefelé jövén, mint felfelé menvén a budai polgárok körében kellett leraknia, és a lerakottakat ott eladnia és elcserélnie, és innen más valahova vinniök vagy szállítaniok szabad nem volt, a mi szokásba is ment.

1. §. Mindamellett, mivel minden királyi városunknak, mezővárosunknak és szabad községünknek imént tartott közönséges gyűlésében, az e tárgyban folyt tanácskozás után, országunk, országlakosaink és kiváltképen polgáraink meg kereskedőink jövedelmének gyarapítása és helyzetének emelése, valamint közjava érdekében, nehogy egy város haszna vagy gyarapodása miatt országunk egész közönsége szenvedjen kárt és rövidséget, s érezzen ártalmas veszteséget, - jónak láttuk és elhatároztuk, hogy a kereskedők, a kik tudniillik országlakosaink, mindannyian együtt és egyenkint, országunkból kimenvén, vagy országunkban tartózkodván összes és bármiféle árucikkeiket, eladó és elcserélni való portékájukat egész országunkon keresztül és országunkon kívül akárhová, akárhányszor és akármikor egészen szabadon és teljes biztonsággal vihessék, szállithassák, hajthassák, visszahozhassák, lerakhassák, és a lerakottakat eladhassák, elcserélhessék, onnan elszállithassák, elhordhassák és azokkal akaratauk s tetszésük szerint rendelkezhessenek.

2. §. Ellent nem állván nevezett budai polgárainknak az áruk említett lerakása tárgyában bármimódon adott és engedélyezett bármiféle szabadságok és kiváltságok, melyeket az előrebocsátottak tekintetében határozott szándékkal visszavonunk.

3. §. Kivéve a külföldieket, kiknek kötelességük az előbb mondottakban a régi szokást megtartani.

12. CZIKKELY.

A szabad városoktól a tárnokmesterhez, s innen, ha szükséges, a király személyes jelenléte elibe történik a feljebbzés.

Ezenfelül, ha azoknak a városoknak a polgárai, melyeket ujonnan létesítettünk és a melyeket más városok szabadságaival láttunk el, bírják és esküdteik ítéletében és határozatában megnyugodni nem akarnának, megannyian ahhoz a városhoz, a melynek szabadságával élnek, vagy tárnokmesterünkhöz feljebbhezhetnek.

1. §. Ugy azonban, hogy miután a tárnokmesterhez fordultak, a bírákhoz és esküdtekhez többé vissza ne térhessenek, és más valakihez se feljebbzhessenek semmiképen, kivévén, ha szükséges volna, a mi személyes jelenlétünkhöz.

13. CZIKKELY.

Milyenek legyenek az ajándékok, melyekkel a szabad városok a királynak és tiszteinek tartoznak?

Nem különben szabályképen elrendeltük, hogy az országunk területén és határain belül levő bármely királyi városunk polgárai és jövevényei azokat az ajándékokat vagy adományokat, melyekkel felségünknek ujévi ajándékok czimén tartoznak, minden uj esztendőben úgy és azon a módon lesznek kötelesek felségünk részére megadni és átszolgáltatni, a mint velük nem régiben megegyeztünk és a miképen az bármely városaink, mezővárosaink és szabad községeink leveleiben, melyeket nekik adtunk, a többi szabadságok között világosan ki van fejezve.

1. §. Ezenkívül ajtónálló mesterünknek, a kitüzött időben hat forintot és nem többet kell adniok és évenként a nekünk járó ajándékkal együttesen fizetniök.

2. §. Ha és a mikor pedig a király vagy királynő ő felsége országunk valamelyik városába, mezővárosába vagy szabad községébe találna menni, ekkor annak a helynek a polgárai és jövevényei, a melybe menni fogunk, a mi felségünknek és a királyné ő felségének egy ebédre és egy vacsorára alkalmas ételmi szereket tartoznak kellő bőségben adni és szolgáltatni, ha ott ebédelni és vacsorálni is akarnánk; avagy pedig egyedül ebédet, vagy vacsorát, ha történetesen csakis egyszer étkeznénk ott.

3. §. A lovászmesternek pedig azok a városok, melyeken netalán Mi vagy a felséges királynő átutaznánk, vagyis inkább az illető városnak bárminemű mesteremberei egy-egy kézművet tartoznak adni és szolgáltatni, de csak egyszer egy esztendőben, bármikor találánk is ott átutazni, és csakis a lovászmesternek, s nem pedig másnak; ugymint: minden szücs egy ködmönt, minden nyereggyártó egy zabolát és így tovább.

4. §. Kivéven egyesegyedül azokat a városokat, melyek régi szokásnál fogva a most említettekre nincsenek kötelezve.

5. §. A többi királyi és királynői tisztviselőknak pedig, tudniillik a pohárnok és asztalnok-mestereknek, sáfároknak, ajtóőröknek, szakácsoknak és másnak, akárkinek, semmit sem kell adniok vagy fizetniök.

14. CZIKKELY.

Egyházi birák világi, és világiak egyházi perekben ne ítéljenek és azokat el ne bírálják.

A régtől fogva divó módhoz és szokáshoz képest elrendeltük azt is, hogy a főpapok és bármely egyházi férfiak ne ítélhessenek és határozhassanak oly perekben, melyeket országlakosaink egymás között indítottak vagy ennekutána fognak bármi módon és bárhol egymás közt indítani és támasztani, mert azok a világi bíróság elé tartoznak.

1. §. És megfordítva a báróknak, megyei ispánoknak és országunk más nemeseinek, ugyszintén a polgároknak és jövevényeknek nem kell s nem is szabad az egyházi bíróságra néző ügyeket, pereket és peres kérdéseket meg vizsgálni s azokban itélni.

2. §. És ha egyfelől az egyházi férfiak, másfelől pedig az előbb érintett világi birák között az előttük forgó ügyekben ezeknek a bírósága iránt, hogy tudniillik kit illet azokban a bíraskodás? egyenetlenség vagy szóvita támadt volna, akkor a felek az efféle vitás ügyet vagy ügyeket eldöntés végett a mi különös jelenlétünk elébe tartoznak vinni, oda, a hol Isten vezérlete alatt épen akkor a főpapokkal és bárókkal tartózkodni fogunk, a hol végzést hozván, meg fogjuk állapítani, hogy a kérdéses ügyek, melyik félnek bíróságát, vagy törvényszékét illetik és melyikre tartoznak.

15. CZIKKELY.

Hogy arany és egyéb érczeket kivinni tilos és hogy a kereskedők portékáit a királyi harminczadosok vizsgálják meg és puhatolják ki.

Ezenfelül, valamint régentén is, királyi rendelések az aranynak és ezüstnek, a réznek és más érczeknek országunkból való kivitelét megtiltották, ugy a városok, mezővárosok és szabad községek részéről ez idő szerint kiadott egyéb határozatok között elrendeljük és megállapítjuk, hogy mindenik városban, mezővárosban és szabad községben válaszszanak a birák és polgárok két arra alkalmas esküdt polgárt, kiknek kötelességük leszen, mindennémü árucsomagok, edények és egyéb bekötözni való terhek bekötözésénél és begöngyölítésénél jelen lenni és azokat megvizsgálni, és az e célra kirendelt polgárok nélkül semmi kereskedő, kalmár vagy akármely más csereberélő se merje az ő árucsomagjait és egyéb terheit bekötözni és begöngyölíteni.

1. §. A mely csomagokat és terheket annak a két polgárnak saját pecsétjeik ráillesztésével kell megjelölnie és biztosítania.

2. §. És ha ez ellen cselekednének, akkor az illetők azokat a csomagokat vagy árúkat, melyeket a választott polgárok az előbb irt módon meg nem vizsgáltak és meg nem pecsételtek, vesziék el egészen, és szálljanak egészen a mi királyi kincstárunkra.

3. §. És abban az esetben, ha azután, hogy az ekképen begöngyölt és megjelölt csomagokat és bármely egyéb terheket harminczadhelyeinkre vitték és szállították, a mi harminczadosaink vagy azok tisztjei az ilyen megpecsételésnek nem akarnánk hitelt adni, hanem az efféle csomagokat kibontani kívánnák: akkor, ha azokat a csomagokat és terheket nagy terhes, közönségesen «Mázsá»-nak nevezett, szekereken szállították, annak a szekérnek a rudjára egy

márka aranyat, vagy hatvannégy forintot vagy ekkora értékű pénzt; ha pedig az a szekér közepes, mérsékelt nagyságú, vagy kicsiny lenne, akkor félmárkát, vagy azzal egyenértékű forintokat avagy pénzt kell rátenni, és ezután bonthassák fel és vizsgálhassák meg azokat a csomagokat és terheket.

4. §. És ha az ilyen csomagokban nagy teherkötésekben aranyat, ezüstöt vagy más tilalmas dolgokat nem találának, akkor a harminczados a rudra tett márkát vagy pénzt veszítse el, mely is a portékák gazdáját vagy a kereskedőt fogja megilletni.

5. §. Ha pedig abban a szekérben aranyat, ezüstöt vagy valamely tilalmas portékát találának vagy kapnának, ekkor nemcsak ezt a tilalom alatt álló portékát, hanem a szekéren és csomagban levő és azokban elhelyezett összes egyéb dolgokat és javakat is az említett márkával vagy pénzekkel együtt a harminczadosok vagy tisztjeik vegyék el és foglalják le.

16. CZIKKELY.

Azok büntetése, a kik külföldi vagy idegen kereskedők portékáit saját portékáik gyanánt maguknál tartják és árulják.

Megállapítottuk és megfontolás után elrendeltük azt is, hogy sem kereskedő, sem országunk bármely más rendű, rangú és sorsu lakója se merészelje valamiképen idegeneknek vagy külföldieknek árucikkeit és bármely eladó vagy cserére bocsátandó javait, a mint ezt eddigelé némelyek ravaszságból tenni szokták, saját portékái és árucikkei gyanánt elfogadni, átvenni, magánál tartani, megőrizni, elárusítani, elcserélni vagy irántuk bármi módon intézkedni, sem az idegenekkel társaságot kötni, létesíteni, felállítani, rendezni s állandósítani abból a célból és okból, hogy ilyen társaság czége alatt az előbbieket szabadon véghez vigye, és a mi mondott rendeletünk ellen semmiképen sem szabad cselekednie.

1. §. Azokra nézve pedig, kik ez ellen cselekesznek, rendeljük, hogy azokat az árukat és javakat, a melyeket jelen rendeletünk fitymálásával ilyen alattomos összejátszással országunkba hoztak, eladtak, elcseréltek, és eladni, elcserélni akarnak, a mi királyi kincstárunk javára legott elengedhetetlenül elveszítsék, és személyüket illetőleg a Felségünk tetszése szerint megállapítandó büntetéssel lakoljanak.

17. CZIKKELY.

Hogy harminczadot mind az országból kivitt, mind az abba behozott áruk után kell fizetni.

Ezenkívül, minthogy bizonyos, igaz és észszerű okoktól vezérelve, a köztársaság hasznára és egész országunk megmaradására, a melynek érdekében elődeink, Magyarország királyai, az elmúlt időkben is sok törvény alkotásáról és sok szokás behozataláról gondoskodtak, a főpapokkal, bárókkal és országunk tekintélyesebb előkelőivel nem régiben elhatároztuk, hogy minden kereskedő, kalmár, és egyéb bármily állású és sorsu emberek, kik az ország határain tulra visznek és szállítanak portékát, vagy árukat és eladó dolgokat, ezektől épen úgy kötelesek a harminczad részt megfizetni és kiszolgáltatni, mint azoktól, melyeket az országba behoznak:

1. §. Azért nem rég tett s imént említett rendelkezésünk némi enyhítésére és kiegyenlítésépen is elrendeltük és királyi bőkezűségből megengedtük, hogy az ilyen kereskedők vagy kalmárok és a többi fentemlítették, bármely királyi vám- vagy révhelyünkön személyükben lovaikkal,

szekereikkel s mindenféle áruikkal és összes dolgaikkal és javaikkal, minden vámfizetés nélkül, szabadon és akadálytalanul mehessenek keresztül, annyiszor, a mennyiszer nekik tetszeni fog.

2. §. Megparancsolván mind mostani, mind jövődöbeli vámtiszteinknek, hogy ezeket a személyeket, legsúlyosabb neheztelésünk büntetése alatt, az előbb említett szabadság ellenére semmi szin alatt se merjék akadályoztatni, és hogy tőlük semmi vámot se kérjenek és szedjenek.

18. CZIKKELY.

A pénzek forgalma, és azok büntetése, a kik e tárgyban vétkeznek.

Egyébiránt, minthogy minden ország királyainak, bizonyos kiváló előjognál fogva, szabad hatalmukban áll ugy arany-, mint ezüstpénzt veretni: elég tisztességtelen és átkos dolognak tartjuk azt, hogy a vert pénz ugyanazon uralom alatt levő területen, ne legyen kellő forgalomban és használatban; de ennél sokkal átkosabb még, ha azt körülmetszik, vagy súlyában megkönnyitik, avagy valami módon meghamisítják.

1. §. Miért is, e rendellenes dolgoknak üdvös eszközökkel elejét óhajtván venni, miután e tárgyban főpapjainknak, báróinknak és előkelőinknek, nemkülömben a királyi városok személyesen megjelent összes polgárainak tanácsát kikértük, egész országunk hasznára és gyarapodására és az igazság tekintélyének fentartása érdekében határozzuk és el is rendeljük:

2. §. Hogy egyáltalán semmiféle állásu és sorsu ember se merje vagy kisértse meg a mi királyi, akár arany, akár ezüst pénzünket visszavetni vagy valami módon visszautasítani, csakhogy igazi és a mienk legyen az; sem pedig körülmetszeni, a súlyosakat a könnyűektől külön választani, vagy valami mesterséggel avagy furfanggal meghamisítani.

3. §. A ki mégis ez ellen merne valamit megkísérteni, azt ilyen módon kell büntetni: tudniillik, az vagy azok, kik pénzünket elfogadni vonakodnak, büntetésül veszítsék el a pénzt, melylyel nekik tartoznak, vagy azt a dolgot, a melyért fizetniök kell, akképen, hogy az a pénz vagy dolog az illető hely birájáé és esküdtjeié legyen; és az adós az ő hitelezőjével, a vevő pedig az eladóval szemben szabad és mentes legyen csakugy, mintha ennek a mondott pénzt megfizette volna.

4. §. Azok pedig, a kik mint előbb említettük, a királyi pénzt körülmetszeni és kisebbíteni, különválasztani vagy meghamisítani merészkednek, mint hamisítók és gonosztevők, ne csak vagyonukkal, hanem országunk régi szokása szerint, személyükkel is bűnhődjenek.

5. §. S ha ezt azok a birák és esküdtek, a kiknek kezére az ilyen áthágók kerülnek, megtenni vonakodnának s azokat büntetlenül távozni engednék, akkor őket a pénz vagy dolog elengedéseért a királyi fiscus javára ugyanazon mennyiségű pénzben vagy annak a dolognak az értékében kell elmarasztalni; a hamisítók elbocsátásáért pedig olyan, akár pénz-, akár személyes büntetésbe essenek, a minőt a mi felségünk megállapítani s reájuk rónni jónak fog látni.

19. CZIKKELY.

A királyi pénzváltókról.

De, hogy pénzünk az ő igazi értékében megmaradjon, s azt senki se akarja körülmetszeni vagy meghamisítani, elrendeltük azt is, hogy minden városunkban legyen egy királyi pénzváltó, a kinek egyedül álljon hatalmában a pénzt, tudniillik arany forintokon vert pénzt, vert pénzen pedig arany forintokat beváltani és becserélni.

1. §. Megtiltván bármely rendű és állásu országlakosainknak és a külföldieknek is, egyetemben és egyenkint, hogy ezután pénznek és arany forintoknak pénzért való beváltására vagy becserélésére joguk és hatalmuk ne legyen, különben a beváltott vagy beváltandó pénz elvesztésével bűnhödnének, melyet kincstárunk számára a királyi pénzváltónak kell átadni.

20. CZIKKELY.

Külföldi sókat nem szabad behozni és azokat az országlakók ne is használják.

Vége, minthogy Magyarország királyai, a mi elődeink helyes határozással elrendelték, hogy Magyarországunk határain belül más, mint egyedül az országban ázott sók forgalomban és használatban ne legyenek, s ezt a rendelést a Mi felségünk is nagyon igazságosnak és helyesnek találja, mert bizonyára nagy esztelenségre mutat az, ha valaki másoktól kölcsönzi azt, a mit a magáéból megkaphat: ezért mi, de csak miután a dolog felett előbb főpapjainkkal, báróinkkal és előkelőinkkel tanácskoztunk, s azt éretten megfontoltuk, hasonlóképen megállapítottuk rendelet útján, hogy egyedüli kivételével az országunkban ázott királyi sóinknak, másféle sókat egyáltalán semmiféle rendű, rangu és állásu országlakos, vagy jövevény se merjen vagy kísértsen meg országunkba behozni, szállítani, eladni, venni, kiosztani, fogyasztani vagy valamiképen megszerezni, még pedig az alábbirt büntetés alatt:

1. §. Tudniillik, hogy ha valakinél, legyen az bármily rendű és állása, ilyenféle nem a mi országunkban ázott sókat találnak, akkor az, vagy azok, a kiknél először megkapták, e sókat minden további nélkül legott veszítsék el s vallják azoknak kárát.
2. §. Ha pedig valaki azokat, mielőtt nála megtalálták volna, eladta volt, a pénzt elengedhetetlenül visszaadni tartozik.
3. §. E sókat és pénzt pedig a királyi kamarás tőlük a királyi fiscus nevében haladéktalanul vegye el és hajtsa be.

21. CZIKKELY.

A pénzzé nem alakított aranyat és ezüstöt ne vigyék ki az országból.

Végezetül gondoskodni akarván a közjóról és az egész ország hasznáról, nehogy valaki az országban ázott aranyat és ezüstöt, hacsak előbb pénzzé nem alakították át, az országból kivigye, azt is jónak láttuk üdvös óvszer gyanánt elrendelni, tudniillik hogy semmi bányász se merjen vagy kísértsen meg, bármily rendű és állásu embernek is aranyat vagy ezüstöt nyilván, vagy titokban eladni, és egyáltalán semmiféle rendű és állapotú bányász se merjen bányásztól vagy bányamunkástól aranyat, ezüstöt venni.

1. §. Hanem az egész aranyat és ezüstöt, a melyet és a mennyit országunk területén bárhol ásnak és találnak, minden kisebbités nélkül az eddigelé meghatározott árban vagy árakban a kamara és a királyi arany s ezüst pénzek elnökéhez, tudniillik a királyi kamaráshoz kell beszoigáltatni.
2. §. Továbbá, más személytől sem szabad aranyat vagy ezüstöt, kereskedés avagy áruba bocsátás céljából nyilván vagy titkon venni, avagy annak eladni, még akkor sem, ha azt az aranyat és ezüstöt idegen vidékről hozták volna ebbe az országba; hanem az, a ki bármikor el akarja adni, azt a pénzverőhely elnökének, a királyi kamarásnak kell eladnia, és nem másnak; a kamarásnak pedig az árt nem a bányászok becsüjéhez, hanem ahhoz képest kell megadni, melyet az eladás helyén állapítanak meg.

3. §. Ellenben saját használatra, tudniillik arany és ezüst edények, szablyaszijak és más fényüzési cikkek készítésére az adás-vétel mindenkinek szabadságában áll.
4. §. Ha pedig valaki ellenkezőleg merne cselekedni, és az aranyat vagy ezüstöt eladná, a vásárló is legott minden további nélkül, vesztse el pénzét, a mely arany vagy ezüst és pénz egyik fele részben királyi kincstárunkat, a másik fele részben pedig a feladót (ha volna ily feladó) illesse meg.
5. §. Ugyanazért elrendeljük, hogy aranyat avagy olyan követ, melyben az arany- vagy ezüstminőséget meg lehet ismerni, senki se tartson meg, továbbá az ezüst öntésére vagy vegyítésére szolgáló edényt vagy eszközt se tartson senki, kivéven egyedül az aranyműveseket; ezenfelül az aranynak az ezüstdől vizzel való elválasztása mesterégét se gyakorolja senki, hanem ha az vagy azok, a kiket az efféle tiszttel különösen megbizni kívánunk.
6. §. Mindezeknek, együtt és egyenkint, tanusítására s örökké tartó erejére jelen kiváltság-levelünket, függő és hiteles uj kettős pecsétünk odaillesztésével hagytuk megerősítettetni.
7. §. Kelt a Főtisztelendő atyának Krisztusban, Eberhard urnak, Isten és az apostoli szék kegyelméből zágrábi püspöknek, királyi udvarunk főkanczellárjának, a mi kedvelt hívünknek kezével.
8. §. Az Úrnak ezernégyszázötödik esztendejében, április hó 15-én, uralkodásunknak pedig tizenhetedik évében.
9. §. Jelen levén a tisztelendő atyák és urak Krisztusban Bálint, a római szentegyháznak «Sanctae-Sabinae» czimét viselő presbyter bibornoka és a pécsi egyház kormányzója, János esztergomi érsek, a kalocsai érseki szék üresedésben levén, András spalatói és egy másik András ragusai érsekek, Lukács nagyváradi, István erdélyi, ugyanaz az Eberhard, zágrábi püspökök, az egri püspöki szék betöltetlen levén, János boszniai püspök, a veszprémi szék üresedésben állván, János győri, Miklós váczai, Péter nyitrai, Dósa barát, választott csanádi püspökök, kik az Isten egyházait szerencsésen kormányozzák; a szerémi, traguri, scardonai, tinnini, novii, sebenicoi, corbaviai és zenggi székek üresedésben levén.
10. §. Nemkülönben a Nagyságos urak: Gara Miklós nevezett Magyarországunk nádora, János és Jakab, erdélyi vajdánk, néhai Kónya bán fia Frank ispán, országbirónk, Bessenyei Pál, és egy másik: Petthi Pál, említett Dalmáciának és Horvátországnak, valamint egész Szlavóniának bánja, Maróthi János macsói bán, a szörényi báni méltóság betöltetlen levén; Newnai Trewel Miklós tárnokmesterünk, és Pozsega ispánja, az említett néhai Kónya bán fia Simon: ajtónálló, Deis Márton asztalnok, Thary Lőrincz pohárnok, Cheh Péter lovászmesterünk, Wetaw Szaniszló pozsonyi ispán és mások igen sokan, kik országunk ispánságait és tisztségeit viselik.

ZSIGMOND HARMADIK DECRETUMA.

Zsigmond Isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Horvátország, Ráma, Szerbia, Galliczia, Lodomeria, Kún- és Bolgárországok királya, stb. Brandenburgi örgróf, a szent római birodalom főkamara, Csehország és Luxemburg örököse. Minden úgy jelenleg élő mint jövőbeli keresztény hívőnek üdvöt abban, ki a fejedelmeknek megengedi, hogy szerencsésen kormányozzanak s győzedelmeikkel diadalt arassanak.

1. §. Egyéb lelki aggodalmaink közt egyik kiváló gondunk van arra, hogy, valahányszor terheesebb teendőktől mentek vagyunk, kegyes intézkedésekkel azon is munkálkodjunk, a mi a kormányzásunkra bizott alattvalók hasznára és javára tartozik.

2. §. Mert hát az alattvalók nyugalma: az uralkodónak dicsősége; és a midőn a fejedelem a közjó érdekében valamit mérsékelten, lelkiismeretesen és bölcsen végez, ennek sikere az ő serény gondoskodását szerfölött magasztalja.

3. §. Miért is szívünk mélyében éles megfigyeléssel meggondolván azt, hogy az országunkban divó különböző és gyakran ellentétes szokásokból országlakóinkra sok hátrány és sok kár hárul; a főpapjainkkal, báróinkkal és előkelőinkkel tartott gyülekezetben, ezek tanácsára, javaslatára, és hozzájárulásukkal előleges érett megbeszélés után, ez egész ország javára, hasznára, előhaladására és gyarapodására, királyi hatalmunknál fogva a következő üdvös törvények és rendeletek meghozatalára határoztuk el magunkat.

4. §. Meghagyván és megparancsolván, hogy ezeket összes országlakosaink együtt és egyenkint, úgy az egyháziak, mint világiak, közülök senkit ki nem véve, teljesen, egészben és sérthetetlenül megtartsák.

5. §. Országunk főpapjaival, báróival és előkelőivel elsőben is és mindenekfölött parancs és állandó szabály gyanánt elrendelvén és megállapítván:

1. CZIKKELY.

Hogy az átkelő urak és katonák erőszakos kárt egy országlakosnak se okozzanak.

Határozatot hoztunk és hozattunk ilyen móddal és renddel: hogy a főpapok, bárók, nemesek és bármilyen más rendű, rangú és állású emberek, a mikor katonák minőségében járnak-kelnek országunkban, vagy a mikor valamely dolgukban vagy perükben felségünkhöz avagy ő vele, vagy egyébként is bárhol s országunk bármely vidékén jönnek-mennek, hű országlakosainkat a törvény útján kívül Istennek és az ő igazságának ellenére semmi szín alatt se merjék megkárosítani, fosztogatni, bántani, sérteni.

1. §. És ha valaki e határozataink ellenére valamelyes gonosztettet követne el és ez iránt valaki Felségünkhöz avagy más rendes biróhoz panaszt terjesztene be, s az ilyen panaszos panaszának valóságát nyilvánvaló bizonyítékkal beigazolhatná, akkor az említett hatalmaskodások elkövetői legott a hatalmaskodás tényén maradjanak.

2. §. Mi pedig és a rendes biró a sértett és káros embereknek haladéktalanul, rövid uton, birói széken kívül és a perlekedés és a rendes birói eljárás mellőzésével fogunk elégtételt adni és adatni.

2. CZIKKELY.

Bármilyen dolgot önhatalmulag, hatalmaskodás büntetésének terhe alatt, senki le ne tartóztasson.

Továbbá, bármilyen rendű, rangú és állású legyen is valaki, ne álljon jogában és szabadságában a mi királyi birtokainkon, vagy a királynő, az egyházak avagy nemesek birtokain, sem a mi lakosainknak és népeinknek, sem bárki máséinak bármely tette miatt önhatalmulag zálogot vagy biztosítékot venni és lefoglalni.

1. §. A kik ezzel ellenkezőleg cselekszenek, hatalmaskodás tényén maradjanak.

3. CZIKKELY.

Hogy a tagcsönkítés tilos kivéve azokat, kiknek a király erre hatalmat adott.

Ezenkívül egyáltalán semmiféle bíró vagy igazságszolgáltató vagy országunk bármely más előkelője se merje akármi féle népeinknek és országlakosainknak tagjait megcsönkíteni vagy elmetezni, s ezt tenni jogukban ne álljon.

1. §. Kivéve egyedül azokat, a kiknek erre annak rende szerint királyi hatalmunkatadtuk.

2. §. Az ellenkezőleg cselekvők, legott az említett hatalmaskodás tényének büntetésébe esvén.

4. CZIKKELY.

Hogy a hatalmasoknak nem szabad az alábbvalókon erőszakoskodni.

Elrendeltük azt is, hogy a főpapok, országunk nádora, országbiráink, tárnokmesterünk és a többi bárók, valamint a vármegyei ispánok és általában országunk bármely bírái és igazságszolgáltatói, az egyháziak és világiak, az előkelők és nemesek, a várnagyok és városiak, országunk egész területén bármely rendű és állású hű országlakosainkat ne fosztogassák, dolgaikat el ne rabolják és javaikat el ne vegyék, vérüket ne ontsák és ellenük semminemű hatalmaskodásokat ne merjenek cselekedni, elkövetni vagy véghezvinni.

5. CZIKKELY.

**Hogy saját helységeiben és jószágaiban senki se foglaljon;
hanem a szükséges foglalások, régi szokás szerint idegen jószágban történhetnek.**

Nem kevésbé elrendeltük, hogy várnagyjaink és királyi tiszteink a mi saját birtokainkon, határainkon és területeinken, valamint királyi bíráink és esküdt polgáraink, a maguk körében; továbbá a főpapok, bárók és nemesek meg egyéb rangú birtokos emberek saját birtokaikon hű lakosaink vagy népeink dolgait, vagyonát, bármely keresett szín alatt vagy bármilyen okból semmiképen se merjék lefoglaltatni vagy letiltatni, hanem csak mások birtokain vagy közhelyen, a mint ezt országunk szokása megköveteli.

1. §. És meghagyjuk, hogy mindazok, kik (a mit nem hiszünk) ez ellen a decretumunk ellen mernének cselekedni, hatalmaskodás tényén maradjanak.

6. CZIKKELY.

A budai suly- s másféle mértéket és rőföt az egész országban meg kell tartani.

Határoztuk azonkívül, hogy az összes gabonaneműeket, borokat, terményeket, posztókat és másnemű javakat vagy élelmiszereket és egyéb akármilyen fajú vagy minőségű eladó dolgokat mindenütt, tudniillik úgy a mi városainkban, mezővárosainkban és községeinkben, mint bármely más országlakosunkéiban ugyanazon helyes, igazi és valódi sulyok, mértékek és rőfök szerint kell mérni, eladni vagy áruba bocsátani, valamint vásárolni, kicserélni, fizetni és kiszolgáltatni, melyek Budavárosunkban régóta be vannak hozva és melyeket most is megállapítunk.

1. §. A kik ellenkezőképen cselekszenek, legott az efféle eladó portékájuk elvételének a büntetésével lakoljanak.

7. CZIKKELY.

Az arany értéke s annak egy forint értékben való megállapítása.

Az országunkban forgó forintoknak értékbetudását vagy beszámítását ekképen kívántuk szabályozni:

1. §. Hogy a mondott forintoknak minden kisebb érték szerint való számítása, mely, a mint megtudtuk, országunk némely vidékén, visszaélésképen divatba jön, teljességgel megszűnjék és bármely dolgok és javak megvétele és eladása alkalmával ama forintokat más értékben ne számítsák és be ne tudják, mint egy valódi, jó és igaz sulyu aranyforint vagy száz uj dénárral számított más forint értékében.

2. §. E határozatunknak áthágói haladéktalanul az eladásra és megvételre szánt dolgok és javak elvételével bűnhődjenek.

8. CZIKKELY.

Külföldi sókra vonatkozó tilalom.

Azonközben jelen decretumunkkal nem meggondolatlanul, hanem megfontolt szándékkal komolyan eltökéltük annak a megállapítását:

1. §. Hogy külföldi vagyis más országokból való sókat, eladás végett vagy bármely más okból, ebbe az országba senki, tudniillik se bennlakó, se külföldi, se kereskedő vagy kalmár, semmi-képen se merjen vagy próbáljon behozni, vagy használni, avagy azokkal országunk akármely részeiben járni-kelni.

2. §. Mert ha valaki bárhol és bárkinek a birtokain ilyen eladott vagy eladandó, megvásárolt vagy megvásárlandó külföldi sókat találna; parancsoljuk, hogy ama birtokoknak a földesura, a melyekben az előbb mondottak szerint az említett sókat megkapták, köteles legyen ezeket eladóiktól és megvásárlóiktól, vagy cserére bocsátóiktól elvenni.

3. §. Vagy ha netalán kedvezésből, vagy azért, mert megvesztegették avagy megfizették, a mondott sókat elvenni vonakodnék, akkor hasonlóképen elrendeljük, hogy úgy vidéki, mint megyei ispánjainknak kötelességük leszen, a nemeseknek efféle birtokait, melyekben, mint előrebocsátottuk, az említett sókat megtalálták, a mi felségünk részére elfoglalni.

9. CZIKKELY.

Hogy a levelesített embereket vagy felségsértőket, hűtlenség vétkének büntetése alatt, senki se merje befogadni.

Ezenfelül összes hű országlakosainknak határozatképen meghagyjuk:

1. §. Hogy ennekutána és jövőre a hozzánk hűteleneket, vagy levelesítetteket, vagy akármely más becstelenséggel, hűtlenséggel és bünténynyel vagy pedig az aggályosság szégyenfoltjával bemocskolt és beszennyezett embereket hiveink közül, minden kivétel nélkül, senki se merje többé bármikor és bármiképen nyíltan vagy titkon, nyilvánosan vagy mindenek láttára, egyenesen vagy másnak közbenjárására magához befogadni, eltartani vagy valami kedvezményben, segélyben és vendégszeretben részesíteni vagy azzal elhalmozni.

2. §. Mert az ez ellen cselekvőket legott irgalmatlanul ugyanazon büntetéssel kell illetni és sújtani, a milyent az ilyen hűtleneink, levelesítettek, vagy más büntettel megbélyegzettek lennének kénytelenek elszenvedni.

10. CZIKKELY.

Hogy a jobbágyok részéről törvénytélt első sorban a földes uraktól kell kérni.

Aztán megállapítjuk, hogyha országlakosunk közül valakinek, legyen az bármily rendű vagy rangú, a parasztok vagyis a főpapoknak, báróknak, nemeseknek vagy más rendű embereknek a jobbágyságai ellen valami joga vagy keresete van vagy lesz, az iránt először és első sorban azoknak földesurak előtt kell törvényesen föllépni.

1. §. És ha e parasztok vagy jobbágyok urai az igazságszolgáltatást megtagadnák, vagy annak eszközlésében késedelmeskednének, akkor hívja az ilyen földesurakat a részére megtagadott igazságszolgáltatás czimén annak a megyének ispánja vagy alispánja avagy szolgabírái elébe törvényesen perbe, a melyben az igazságszolgáltatás megtagadása történt.

2. §. A mely megyei ispán, alispán és szolgabírák tisztségük vesztésének és a mi neheztelésünk büntetése alatt tartozzanak és kötelesek legyenek azok részéről a perlekedés és rendes eljárás mellőzésével rövid uton és bírói széken kívül és minden gyűlöletet s szeretetet félretéve, haladéktalanul törvényt, igazságot és teljes jogot szolgáltatni.

11. CZIKKELY.

Hogy a királyi városok polgárait első sorban saját bíráik eleibe kell idézni.

Ugyancsak elrendeltük, hogy hasonlóképen bármely rangú és rendű országlakosunknak van vagy lesz a mi királyi polgáraink ellen valami keresete, ez iránt a maga rendjén és törvényesen a mi királyi bíráink és esküdt polgáraink előtt lépjen föl, ott, a hol és a mely helyen ama polgárainkat beperlik, vagy ama tisztek és bírák előtt is, a kiket felségünk az e királyi városaink tisztségeinek és bíróságainak kormányzásával megbizni jónak látta, a kik is kötelesek lesznek azok részéről törvényt és igazságot szolgáltatni.

1. §. És ha ezek a bírák és királyi esküdt polgáraink, vagy az előbb jelzett módon arra kirendelt többi tisztek vagy bírák a törvény és igazságszolgáltatásban valakivel szemben késedelmesek volnának, akkor ezeket a bíráinkat és esküdt polgárainkat, vagy a többi tiszteket és bírákat az igazság kiszolgáltatására tárnokmesterünk hatalmával kell szorítani és kényszeríteni.

2. §. Abban az esetben pedig, ha a panaszlók eme biráink és esküdt polgáraink ítéletében nem akarnának megnyugodni, akkor az efféle ügyeiket a régi szokáshoz képest, tárnokmesterünk elibe feljebbezhetik.

3. §. A ki köteles leszen részükre ott újabb ítéletet hozni és teljes igazságot szolgáltatni és hathatósan gondoskodni, hogy ezt az ítéletet a nevezett birák és esküdt polgárok tiszteletben tartsák.

4. §. És ha az említett panaszlók sem ama birák és esküdt polgárok, sem a tárnokmester ítéletével nem elégednének meg, akkor az ilyen ügyeiket (a különben szokásos módon) felségünk elé vihetik, kiknek mi olyan törvényt és igazságot fogunk tenni, a minőt a törvény, rendje fog követelni.

12. CZIKKELY.

Hogy egyházi biró világi ügyekben, s a világi biró egyháziakban ne ítéljen.

A régóta divó módhoz és szokáshoz képest elrendeltük azt is, hogy a főpapok és bármely egyházi férfiak olyan perekben, melyeket országlakosaink egymás közt indítottak vagy ennek utána fognak bármi módon és bárhol indítani s támasztani, ne ítélhessenek és ne határozassanak, mert azok a világi bíróság elé tartoznak.

1. §. És megfordítva a báróknak, megyei ispánoknak és országunk más nemeseinek, ugyszintén a polgároknak és jövevényeknek nem kell, és nem is szabad az egyházi bíróságra néző ügyeket, pereket és peres kérdéseket megvizsgálni s azokban itélni.

2. §. És ha egyfelől az egyházi férfiak, másfelől pedig az előbb érintett világi birák között az előttük forgó ügyekben ezeknek bírósága iránt, hogy tudniillik kit illessen azokban a biráskodás? egyenetlenség vagy szóvita támadt volna, akkor a felek az ilyen vitás ügyet vagy ügyeket eldöntés végett a mi különös jelenlétünk elébe tartoznak vinni, oda a hol, Isten vezérlete alatt épen akkor a főpapokkal és bárókkal tartózkodni fogunk, a hol végzést hozva meg fogjuk állapítani, hogy a kérdéses ügyek melyik félnek a bíróságát vagy törvényszékét illetik és melyikre tartoznak.

13. CZIKKELY.

Hogy a király azokat a birtokokat, melyek határaiban bányák vannak, a nemesektől el ne vegye, a bányajövedelmek felét pedig a bányamivelőknek a bányamunkák szaporodása miatt engedje el.

Nem kevésbé, a dolognak előzetesen történt méltó megfontolásával és helyeslésével, különösen határoztuk:

1. §. Hogy ha bármely országlakosink, tudniillik egyházi és világi személyek, akármilyen ranguk és rendük legyenek is, ennekutána jövőre birtokaik határaiban arany- vagy ezüst-, vagy bármi más érczbányákat kaphatnak és találhatnak, a melyek törvény és szokás szerint hozzánk és királyi kamaránkhoz nem tartoznak, (ellent nem állván az, hogy királyi kegyelmünk nem biztosítja őket az iránt, hogy a királyi felség ilyen birtokaikat, a melyekben az említett bányák vannak, tőlük más királyijogoknak a cserébe adásával el nem veheti) azokat a birtokokat tőlük önkényt és szabadon nyilvánított akaratom nélkül, jó indulatunk teljességénél és a részükre királyilag biztosított jelen különös kegyelmünknel fogva tőlük sem elvenni, sem pedig e most említett kegyelmünk ellenére elidegeníteni nem fogjuk.

2. §. Mindamellett meghagyjuk, hogy azok az egyházi férfiak és nemesek, az e bányákból befolyini szokott bányajövedelmeknek egyik igaz és a másikkal egyenlő fele részét a mi királyi kincstárunknak adják és szolgáltatassák át.
3. §. Azoknak másik fele részét pedig, jelen engedelmszavunkból, maguk számára tarthassák meg.
4. §. És azoknak az egyházi férfiaknak, nemeseknek és a mondott bányák munkásainak nem szabad a bányákból nyert termékeket országunkból kivinniök vagy bárki másnak áruba bocsátaniök.
5. §. Hanem kötelesek az efféle aranyat és ezüstöt eladás végett a mi felségünk kamarájába hozni és ott áruba bocsátani, a minthogy más bányákból és aknákból is a mi kamaránkba szokott az arany és ezüst befolyini.
6. §. Abban az esetben pedig, ha azoknak a nemeseknek és egyházi férfiaknak, meg az említett munkásoknak inkább tetszenék az ilyen aranyból és ezüsből saját használatokra való serlegeket, kanalakat vagy másfajta ékszereket s ezüstnemüeket csináltatni, vagy azt az aranyat és ezüstöt különösen, a saját használatukra és kényelmükre a maguk számára megtartani, ebbe is beleegyezünk s jelen levelünk rendén hatalmat adunk nekik arra.
7. §. A kik pedig ezzel ellenkezőleg cselekszenek és ezt a decretumunkat áthágják, azoktól e királyi kegyelmünket, melyet nekik ezuttal a mondott érczek, bányák és bányajövedelmek megtartása, kezelése, megszerzése és megállapítása tárgyában engedtünk és adtunk, legott és minden további nélkül el kell venni és vonni.

14. CZIKKELY.

Hogy a jobbágyok szabadon költözhetnek.

Ezenkívül elrendeltük és megállapítottuk s statutum erejére emeltük azt, hogy ezután jövőre jelen levelünk erejénél fogva, a mi királyi polgáraink, jövevényeink vagy jobbágyaink a mi városainkból, birtokainkból, mezővárosainkból és szabad községeinkből, valamint váraink területéről az egyházak, nemesek meg másrendű emberek birtokaira és megforditva az egyházak és nemesek meg egyéb rendű emberek jobbágyai a mi előbb nevezett városainkba, mezővárosainkba, birtokainkba, váraink területére és egyáltalán a szabad sorsu emberek megannyian az egyházak birtokairól a nemesekéire és a nemesek birtokairól az egyházak birtokaira, szabadságolás és a törvényes földbérnek és egyéb tartozásaiknak meg fizetése és kiegyenlítése után az egymást örökre követő minden időkből teljesen szabadon és biztonságban átköltözköhetnek és ott letelepedhetnek.

1. §. A jelen levelünkben világosan kifejezett ama mérséklő korlátozással, hogy ha bármely jobbágy az ura a maga birságait, melyekben jobbágya valamikor el lett marasztalva, egy hónap tartamán belül rajta föl nem hajtotta, akkor a mondott egy hónap elteltével az ilyen birságokat már föl nem veheti és azt a jobbágyot vissza nem tarthatja, hanem ez a jobbágy az érintett módon, károsodás és sérelem nélkül oda letelepedhetik, a hova neki inkább tetszik.

15. CZIKKELY.

Hogy a földesur a bért is, melyet a jobbágynak a részére kijelölt egy hónap alatt kell megfizetnie, tizenöt nap alatt szedje be, a melyeknek elteltével azt a költözni akarótól többé nem követelheti.

Ezenkívül ha akárki, vagy akármely jobbágynak az ura a maga jobbágját valamely rovatal vagy adózás alá vetette, melyek fizetésére neki egyhónapi határidőt engedett és azt az adót ez egy hónapi határidő elteltével tizenöt nap alap rajta felvenni elmulasztotta volna:

1. §. Akkor ne álljon szabadságában és jogában a kitűzött határidőben be nem szedett adót ama tizenöt nap elteltével jobbágján felvenni és e jobbágyot visszatartani.
2. §. Hanem ez a fentebb világosan megnevezett jobbágy békében és nyugodtan elmehet a hova akar és szabadon letelepedhetik.

16. CZIKKELY.

Hogy a földesur jobbágját, miután ez szabadságát megnyerte, igaztalan vádakkal ne zaklassa.

Egyébiránt, ha valamely földesur a maga jobbágját, vagy valamely paraszt emberét addig, míg ez szabadságát meg nem kapta, valamely tetteért be nem vádolta és ilyent rá nem fogott:

1. §. Akkor az ilyen jobbágyot szabadságának megnyerése után, jelen levelünk és decretumunk védelme alatt, minden igaztalan vád távoltartásával, szabadon elmenni engedvén, semmiben se károsíthassa meg és semmivel se háborgathassa.
2. §. És hogy ekképen rendelkező decretumunk mindig épségben és erőben maradjon, akarjuk és jelen levelünk útján a legszilárdabb királyi rendelettel parancsoljuk és meghagyjuk ama vármegyék ispánjainak vagy alispánjainak és szolgabiráinak együtt és egyenkint, a melyekben idők multán netalán az előbb mondottakra nézve vita támad, hogy rájuk ruházott feltétlen királyi hatalmunk segélyével a mi királyi embereinket és az egyházakéit, valamint a bárókéit, nemesekéit és az egyéb rendüeket s rangukat, várnagyokat, tiszteket, birákat, falusi előljárókat, az egyházak kormányzóit, nemkülönb a nemeseket és országunk más rendü embereit s ezek tiszteit előrebocsátott királyi decretumunknak megtartására rájuk szabandó büntetésekkel s bírságokkal mindenkor unszolják, kényszerítsék, kötelezzék és reá szorítsák.
3. §. Kelt Budán, szent Domonkos hitvalló ünnepén, az Úrnak ezernégyszázötödik évében.

ZSIGMOND NEGYEDIK DECRETUMA.

Zsigmond, Isten kegyelméből a rómaiaknak örökké felséges királya és Magyarországnak stb. királya stb. Királyi kamaranyereségünk, valamint az érseki és püspöki dézsmák összes kirovóinak és behajtóinak, a kik N. megyében már ki vannak, vagy idők folytán bármikor ki lesznek rendelve, s a kik jelen levelünket olvasni fogják, üdvöt és kegyelmünket,

1. §. Miután mi hajdan némely országlakosoknak felségünk eleibe terjesztett kérése és panasza következtében, ezzel szemben és ennek ellenében főpapjainkkal és báróinkkal együttesen elhatároztuk, hogy mondott kamaranyereségünknek és a dézsmáknak behajtása tárgyában ezt az örök időkre szóló decretumot hozzuk, melyet nektek állandóan meg kell tartanotok.

1. CZIKKELY.

Az adókirovók a biráktól a nyugtáért két dénárnál többet ne vegyenek.

Hogy mondott kamaranyereségünk kirovói és behajtói a tőlük kirótt pénzek beszolgáltatása és befizetése alkalmával az azokat beszolgáltató vagy befizető falusbirótól a nyugtatólevelek váltásdíja fejében többet semmit, sem egy pint bort, vagy annak az árát, sem mást bármit nem vehetnek és ne is vegyenek, mint az akkoriban forgalomban levő két dénárt (miképen ez az igen dicső fejedelemnek, Lajos Urnak, ugyancsak Magyarország királyának, a mi apánknak és apósunknak idejében szokásban volt).

2. CZIKKELY.

Hogy a nagyobb kapuk után harmincz dénárt, a kisebbek után tizenötöt kell kiróni.

Elrendeltük továbbá, hogy az adókirovók az efféle kirovásokban egy egész kapura, a melyen szekér járhat ki és be, még ha egynél több is laknék ugyanazon a telken, harmincz uj dénárt, egy szárnyas ajtóra vagyis kis portára, köznyelven verőczére nem többet, mint tizenöt dénárt, vagyis annyit vethetnek ki, mint egy fél kapura; a hol pedig azt látják, hogy a jobbágnak a telek elül fekvő részében kis kapuja vagy ajtaja, hátulsó részében pedig nagy kapuja van, az ilyen telekre hasonlóképen annyit kötelesek kivetni, mint egy kapura.

3. CZIKKELY.

Hogy a földesurak cselédeit nem kell adóval megróni.

Továbbá megállapítottuk, hogy előbb említett királyi kamaranyereségünk imént nevezett kirovóinak, az ilyen kirovás alkalmával a gazdatiszteket és napszámosokat, valamint az olyan cselédeket, kiket uraik udvarukon látnak el étellemmel és ruházattal, ha ezt uraik csupán emberségükre, az urak távollétében pedig majorosaik és tisztjeik eskü alatt merik állítani, hogy ez úgy van, nem kell megróni.

4. CZIKKELY.

Hogy az adóhátralékokat az ispánok és alispánok hajtsák be.

Határoztuk továbbá, hogy az előbb említett királyi kamaranyereségünk fizetési határidejének elteltével azt, a mi abból fizetetlen maradt, királyi kamaránk nyereségének az ispánja, vagy az ő tisztjei, vagy az adóbehajtók semmi szín alatt se merjék saját hatalmukkal beszedni, kicsikarni vagy azért zálogot venni.

1. §. Hacsak nem ama megye ispánjának és szolgabiráinak segítségével, a melyben kamaránk említett nyeresége felhajtásra kerül.

5. CZIKKELY.

Hogy a dézsmálók a parasztok esküjének hinni és abban megnyugodni tartoznak.

Továbbá elrendeltük azt is, hogy a dézsma kirovói a kepeket vagyis gabonarakásokat ne merjék saját belátásuk vagy becslésük szerint megróni.

1. §. Hanem annak a gazdának, a kinek a gabonája kirovás alá kerül, a szokásos eskütétel mellett (megérintvén Krisztus feszületét) kell vallomást tenni arra nézve, hogy hány és mekkora kepei voltak abban az évben.

2. §. És ezzel a föntnevezett kirovóknak meg kell elégedniök.

6. CZIKKELY.

Hogy a dézsmákat szigorú egyházi fenyíték útján kell behajtani.

Nem kevésbé meghagyjuk: hogy a dézsmáló a meg nem fizetett dézsmát a megyei ispán vagy alispán hatalmával vagy segélyével be ne szedje vagy ki ne csikarja, hanemha egyházi fenyíték útján, de ezt kánonszerű megintés előzze meg.

1. §. Abban az esetben pedig, ha úgy az említett kamaranyereségünknek, mint a már mondott dézsmának kirovói és behajtói előrebocsátott decretumunk ellen valami tekintetben a már megállapított mértéken túl mernének cselekedni és eljárni, akkor ezt a vármegyei ispán és szolgabírák annak a vármegyének a nemeseivel, a melyben ez előfordul, meg ne engedjék s abba bele ne egyezzenek.

2. §. És hogy föntebbi decretumunknak a jövőben mindig állandó szilárdsága, örökké tartó ereje és kellő foganatja legyen, egyáltalában rendeljük és legszilárdabb királyi rendeletünkkel hűségteknek szigorúan parancsoljuk és meghagyjuk, hogy a midőn a mondott kamaranyereségünk és az említett dézsma kirovása végett N. N. hiveinknek a mondott N. avagy bármely más megyében fekvő és létező fekvő jószágaira és birtokjogaiba mentek és utaztok, ez előrebocsátott közönséges decretumunkat, annak minden záradékát, tartalmát és cikkeit szilárdul és egész teljességében változhatatlanul és sérthetetlenül megtartsátok és azok népeit, meg jobbágyait akármely birtokukon lennétek is, úgy mondott kamaranyereségünk, mint az említett dézsma czimén a decretumban fentebb megállapított mérték szerint és ne azon túl rójátok meg.

3. §. Előrebocsátott közönséges decretumunk rendelkezése ellenére, kegyelmünk örve alatt, mást cselekedni semmiképen se merjetek.

4. §. Meghagyjuk azt is, hogy ezt a levelünket elolvasás után, a bemutatónak visszaadjátok.

5. §. Kelt Pozsonyban, szent Ferencz hitvalló ünnepén, az Úr ezernégyszáz tizenegyedik esztendejében, magyarországi uralkodásunknak negyedik, a rómainak pedig második évében.

ZSIGMOND ÖTÖDIK DECRETUMA.

Mi a rómaiaknak örökké felséges császára és Magyarországnak, Csehországnak, Dalmáciának, Horvátországnak stb. királya. Adjuk tudtul és jelentjük e levelünk rendén mindenknek, kiket illet:

1. §. Hogy mi, kinek királyi felséges gondviselése nyíltan bevallja azt a kötelességét, hogy méltóságának tisztéből folyólag az ő alattvalói és területei, meg országai fölötti uralmát ne csak befelé, hanem még inkább külső hódítók ellen megvédje és sértetlenül fõntartsa: mondott országunk határait Cseh- és Morvaországok felõl; a honnan a jelen körülmények következtében ez ország néhány elmúlt évtõl fogva mostanig gyakori és mind hevesebb ellenséges támadásoknak volt kitéve, királyi hatalmunkkal biztonságba akarván helyezni, önkényt, sõt királyi tisztünknel fogva elhatároztuk, hogy az alább következõ terhet királyi gondoskodásunk és intézkedésünk tárgyává tegyük.

2. §. Tudniillik: hogy a következõ városokat és várakat: Pozsony városát és várát, Nagyszombat, Szokolcza városait, Trencsén várát és azokat a többi várakat, várépítményeket és erõdítéseket, melyek Morvaország határszélén és a Vág folyó mellett fekszenek, valamint azokat, melyek ugyanott Csehország felõl és országunk akármely más határszélén és végén, bármely oldalról királyi kezünkön vannak vagy netalán jövendõre bármely körülménynél vagy oknál fogva kezünkre fognak kerülni, a csehek és minden, bárhonnan eredõ baj ellenében a mi királyi költségünkön meg fogjuk erõsíteni és elegendõ katonasággal, fegyverrel és élelmszerrel, meg egyébbel, úgy maguknak a váraknak és várépítményeknek fentartására és megvédésére, mint a mezõknek és körülfekvõ síkságoknak, bárhonnan jövõ ellenséges támadások ellenében való megoltalmazására és védelmezésére szükséges, elfogjuk látni.

1. CZIKKELY.

Hogy a király hada mellett az elõkelõk is tartoznak fölkelni.

Ha pedig az ellenség akkora haderõvel törne be, a mely a császári haderõnket meghaladná és valószínűnek látszanék, hogy az ország határaiba való betörését e császári hadunk fel nem tartóztathatja és meg nem gátolhatja:

1. §. Akkor az e hazarészek védelmére kirendelt fõpapok az õ banderiumaikkal és katonáikkal az ezekre nézve tett és szokásszerûleg megtartott intézkedésekhez képest, ugyszintén a hasonlóképen ugyanazon vagy netán háborúval megtámadott más részeknek védelmére rendelt egyes vármegyék ispánjai, a mondott vármegyék báróival, elõkelõivel, nemeseivel és hadinépével a királyi banderium alatt tartoznak közönséges hadviselés módjára, az említett ellenséges támadások visszaverése céljából összetett és egyesített erõvel segítségünkre jönni.

2. CZIKKELY.

**Hogy minden harminczhárom jobbágy után
egy jól felfegyverzett lovast kell hadba küldeni.**

Ezenfelül felségünk mondott fõpapjainkkal, báróinkkal és országlakóinkkal elhatározta és megállapította, hogy az országszerte hirdetett közönséges hadjárat alkalmával, az egyes bárók, elõkelõk és birtokos nemesek maguk személyesen megjelenvén, az ország mindenik közönséges hadjáratára uradalmaik mennyiségéhez képest állítsanak katonákat; tudniillik

minden harminczhárom jobbágy után, kiknek a többi jobbágyok módjára azokban a falukban, a hol laknak, külön telkeik és földeik vannak és a kik a többi jobbágyokkal együtt bért, rovatalt fizetnek, munkát vagy más urasági szolgálatot teljesítenek, egy tegzes lovast; száz után pedig hármat és így következetesen akárhány jobbágyuk van, minden további száz után három-három tegzes lovast, a kiknek tudniillik legalább is ijaik, tegzeik, kardjaik és csákányaik vannak, s a kik a harczra képesek és alkalmasok.

1. §. A kiknek pedig harminczhárom jobbágynál kevesebbük van, azoknak saját jobbágyaikat mások jobbágyaival kell egybekötni s összesíteni akképen, hogy mindnyájuknak minden harminczhárom jobbágyából mindenkor egy, a föntebbi módon felfegyverzett és felszerelt tegzest küldjenek a közönséges hadjáratokra.

3. CZIKKELY.

A birtoktalan vagy olyan nemesek, a kiknek nincsenek jobbágyaik, kötelesek hadba menni.

Aztán a többi nemesek, a kiknek jobbágyaik nincsenek, egyedül saját személyükben, még pedig azok, kiknek uraik vannak és ezek költségén szoktak hadakozni, saját uraikkal, azok hadnépével vagy banderiumaival, a többiek pedig, kiknek ilyen uraik nincsenek, saját birtokukból, házukból és a maguk költségén megyei ispánjakkal (kivéve azokat, kiket elaggott koruk, özvegységük vagy árvaságuk és más ehhez hasonló tehetetlenség miatt szükségesnek látszik fölmenteni), hasonlóképen tehetségükhöz képest illően felfegyverkezve és felszerelve kötelesek hadba indulni.

4. CZIKKELY.

Osztatlan állapotban levő nemes testvérek maguk közül egyet, az uraknál szolgálatban állók pedig maguk helyett másokat tartoznak az ispánnal hadba küldeni.

Midőn pedig két vagy több testvér osztatlan állapotban van és egy háztartásban él, csak egyiküknek kell az ilyen közönséges hadjáratokra mennie, a másik, vagy a többiek felmentettekül otthon maradnak.

1. §. Azok pedig, kiknek saját személyükben vagy a királynak és báróknak banderiuma alatt vagy ezektől kapott fizetés mellett kell kivonulniok, a királytól vagy a velük szolgáló és hadakozni köteles báróktól nyert fizetésből vagy zsoldból állított fegyveres népükön kívül még saját birtokaik után is kötelesek a harczosoknak fentebb meghatározott számát felszerelni, és avval a megyei ispánnal vagy azokkal az ispánokkal, a kinek vagy a kiknek hatósága alatt az ő birtokaik vannak, az ország ama részeibe és arra az időre elküldeni, a hol és a mikor az egyes vármegyék ispánjainak hadba kell szállaniok.

5. CZIKKELY.

Hogy az előkelők hitvestársaik mellett néhány nemest az udvar felügyelői gyanánt otthon hagyhatnak.

Ezenkívül országunknak azok a főpapjai, bárói, nemesei, a kik váraknak, erősségeknek és várépítményeknek az urai, az ő várnagyjaikat, vagy más, efféle erősségek őrizetére szükséges nemeseket,

1.§. Hasonlóképen a bárók, nemesek és előkelőbb világi személyek hitvestársaikkal és házuk népével, udvaruk méltóságának fentartása végett az udvar felügyelőiül nemes személyeket és másokat rendelhetnek ki és hagyhatnak otthon, csak hogy mértéket tartsanak és csak az elkerülhetetlenül szükséges személyeket hagyják otthon és foglaltassák el ilyen szolgálatokkal.

6. CZIKKELY.

Hogy a szolgabíró köteles a vármegyében létező minden jobbágylajstromát az ispán kezéhez szolgáltatni.

És e végett meghagyjuk; hogy a vármegyei nemesség közönsége mindenik vármegyében egybegyűlvén, a középrendű nemesekből és nem a hatalmasabbakból, válasszon egyet, a ki annak a vármegyének a szolgabírájával a közönséges hadjárat kihirdetése idején a királynak, királynőnek, báróknak és nemeseknek, a kiknek abban a vármegyében birtokuk van, minden jobbágylajstromát híven összeszámítsa, összeírassa és lajstromba vétesse, az ilyen lajstromnak párját vagy mását a maga megyei ispánjának adván által.

7. CZIKKELY.

Hogy az, a ki a hadseregbe későn jó vagy innen titkon avagy vakmerően eltávozik, fekvő jószágait veszíti.

Továbbá, hogy úgy azok, a kik az ország lakosok közönséges hadseregében, mint azok, a kik zsold fejében kötelesek katonáskodni, egész népükkel, melylyel hadba kell menniök, a kirendelt helyen minden késedelem nélkül jelenjenek meg azon a napon és abban a határidőben, a mikorra az a közönséges hadjárat, a melyben részt venni tartoznak, kihirdetve lett.

1. §. A kik pedig az ilyen közönséges hadjáratokban való megjelenésre kötelezettek közül, ezeknek kihirdetése és elrendelése idején elmenni és kivonulni makacsul vonakodnának, vagy a sereg általános egybegyűlekezésének idejét és helyét szándékosan tekinteten kívül hagyván, igen későn jönnének és jelennének meg, a mikor már a többi harczosok kifáradtak, elszóródtak vagy a hadi összeütközés már megtörtént és végbement; vagy idejében megérkezvén és megjelenvén, a háboru kellő és végleges elintézése előtt a hadseregből bármely alkalomból, a nélkül is, hogy ütközet lett volna, saját magunknak vagy a sereg kapitányának engedelmével vakmerően eltávoznának, azok legkevesebbé sem tekintendők megszabadultaknak.

2. §. Hanem azoknak birtokait ez elmaradásuk vagy késedelmük, avagy vakmerő eltávozásuk miatt el kell foglalni, és azután a mi felségünk határozzon főpapjaink és báróink tanácsából, hogy az ekképen elfoglalt birtokokkal mi történjék.

8. CZIKKELY.

Hogy a katonák senkinek se okozzanak kárt; és a jobbágyoktól mást mint füvet, fát és vizet ne kapjanak.

Továbbá, hogy a katonáknak nyári időben a tér pusztoségen és nem a falukban és vetésekben kell megszállaniok; hogy a vetéseket lovaikkal le ne tapossák, se össze ne rontsák, és semmi kárt ne tegyenek, ártalmára senkinek se legyenek és a kellő ár megfizetése nélkül le nem kaszált füveken, fán és vizen kívül egyáltalában semmit se vegyenek és vigyenek el.

1. §. Ugy az emberek, mint a lovak részére szükségelt mindennemű élelmiszerek árát pedig az az idejű és évi termékenységhez vagy terméketlenséghez képest minden vármegyében az illető

megye nemeseinek közönsége a katonák megérkezése előtt szabja és határozza meg, és akképen állapítsa meg, hogy tekintettel a katonákra, az élelmi szerek ára semmiben se emelkedjék túl azon korábbi és közönséges folyamón, mely a közönséges vásárok alkalmával divott, a mint ez az emberek kapzsíságánál fogva meg szokott történni.

9. CZIKKELY.

A katonák okozta károk helyrehozásának módjáról.

Ha pedig az előrebocsátott rendelet ellenére, az említett módon tilalom alá vetett falukban vagy más helyeken szállnának meg és a meghatározott ár megfizetése nélkül bármínemű élelmiszereket mernének elvenni: akkor a káros emberek, legyenek azok akár nemesek, akár nem nemesek, menjenek annak a vármegyének ispánja és szolgabirája eleibe, a melyben az efféle megszállás vagy kártétel előfordult és a nekik okozott s panaszképen előadott károk mennyiségére nézve, ha nemesek, egymagukban, ha pedig nem nemesek, falusi birájukkal és a házukhoz mindkét oldalról legközelebb lakó két szomszédjukkal esküt tegyenek.

1. §. Az ispánok és szolgabirák pedig a panaszlónak az ilyen kárról és eskütételről bizonyságlevelet adjanak.

2. §. A melynek alapján, mihelyt a királyi curiára, az ott ítélő birák és igazságszolgáltatók elébe mennek, e panaszlok és károsok részére káraikra és a károk kipuhatolása körül felmerült költségeikre nézve, további bizonyítás és a per elhuzása nélkül ama vármegye ispánja és szolgabirái említett levelének tartalmához képest, a hol bármely katonák ilyen kárt tettek, - akképen tudniillik, hogy e levélnek további bizonyítás szüksége nélkül a jelen törvény erejénél fogva teljes hitel adandó - minden egyes kártevő részéről birói ítélet után határozatképen és törvényes végrehajtás mellett legott véglegesen és foganatosan teljes elégtételt kell elrendelni, a mely ítéletet az az idő szerint való nádor vagy udvarbiró, avagy helyetteseik és a pecséttartók levél alakjában kötelesek meghozni és kiadni.

3. §. Ama vármegyék ispánjainak, alispánjainak és szolgabiráinak, a hol azoknak a katonáknak a birtokai és fekvőjóságai vannak, a kikre az említett károk elkövetése a fentebbi módon rábizonyult, ebben az ítélő levélben meg kell írni és parancsolni, hogy az ilyen sérelmes és káros emberek számára az ítélőlevélben foglalt minden dologra nézve a kártevők részéről ezek vagyonának elvétele és ha szükséges, birtokaik elfoglalása után valamely káptalan vagy konvent bizonysága előtt, a mondott ítélő levél vétele után azonnal teljes és haladéktalan elégtételt tartoznak adni.

4. §. A mely katonák pedig hatalmasul vagy szándékosan falukat és birtokokat felgyújtani és elhamvasztani vagy pusztítani, egyházakat, nemeseket és egyházi férfiakat ellenségesen megtámadni, azok saját telkeit és házait megrohanni és elpusztítani, asszonyokat és szüzeket fosztogatni, elrabolni és meggyalázni, embereket megverni, megsebesíteni és egyéb ilyen nagyobb és szörnyű hatalmaskodásokat elkövetni merészelnének:

5. §. Az olyanok, miután ellenükben azokban a megyékben, a hol eme hatalmaskodásokat elkövették, az említett mód és rend szerint a valóságot kiderítették és megállapították, hatalmaskodás tényén maradjanak és velük szemben birói ítélettel a fent megjelölt módon a haladéktalan elégtételadást ki kell mondani és meg kell hagyni; egyszersmind a nádor és udvarbiró levél alakjában parancsolja és hagyja meg, hogy a vétkesnek és a hatalmaskodás tényében elmarasztaltnak megyei ispánjai és szolgabirái az ítéletlevél végrehajtását a birtokok elfoglalásával, a dolgok és javak elvételével és az ilyenekben szokásos egyéb eszközökkel véglegesen és foganatosan eszközöljék.

6. §. A minek örök emlékezetére és állandóságára kiadtuk jelen levelünket, megerősítvén azt a mi új hiteles függő kettős pecsétünkkel, melyet mint Magyarország királya használunk.

7. §. Kelt Budán szent Gergely pápa ünnepén, az Urnak ezernégyszáz harminczötödik esztendejében, magyarországi stb. uralkodásunknak negyvennyolczadik, a rómainak huszonötödik, a csehországinak tizenötödik, császárságunknak pedig második esztendejében.

ZSIGMOND HATODIK DECRETUMA.

Zsigmond, Istennek kedvező kegyelméből a rómaiaknak örökké felséges császára és Magyarország, Csehország, Dalmácia, Horvátország, Ráma, Szerbia, Galiczia, Lodomeria, Kunország és Bolgárország királya, az összes, úgy most élő, mint jövőbeli keresztény hívőknek, kik jelen levelünkről értesülni fognak, a mindenek üdvöztetőjében üdvöt.

1. §. Mindazok között, a miket alattvalóink jólétének föntartására mély elmélkedéssel kigondoltunk, velünk született természeti hajlamunknál fogva kiváltképen arra szoktuk szívünk gondoskodását irányítani, a mi által az uralkodói gondviselés az emberi gondatlanság féktelen vakmerőségét, olykor egyesített erőhatalommal elfojtja és a jog épségét, melyet a visszaélők ármányossága megrontott, részint a korábbi szokások világosabb meghatározásával, részben új törvények alkotásával visszaállítja.

2. §. Ennélfogva jelen levelünknek rendén, az összes úgy most élőknek, mint a jövőbelieknek, tudtára akarjuk adni: hogy miután minket már római királylyá megválasztottak és az első római király koronát Aachenben fejünkre tettük volt, és azután nem régiben a szent római birodalom választófejedelemeinek tanácsára, a császári legfőbb méltóság megszerzése végett, Lombardia területére kiszállván, Milánóban a római birodalom második királyi koronáját megkaptuk, majd meg Róma városába mentünk s ott szentséges urunknak a pápának, negyedik Jenő úrnak kezéből a szokott ünnepélyességgel császári jelvényeinket átvettük, azután pedig Olaszország és Németország némely vidékeit bejárván, a római szentegyháznak és birodalmunknak ekközben elénkbe került ügyeit óhajtasunk szerint elintéztvén, ezektől megszabadulva, végre az időközben királyi jelenlétünktől megfosztott és a jogsértések meg erőszakos kártételek miatt állapotában s a béke meg nyugalom gyönyöreiben megzavart kedves Magyarországunkba visszatérve, első személyes lakásunkat e Pozsony városunkban berendeztük és a felségünk köré sereglett hiveinkkel, tudniillik ez országunk főpapjaival és báróival együttesen országunk egyes vármegyeiből a nemeseket bizonyos gyűlésre egybehivattuk:

3. §. Végre egybegyülekezésük után, az ország egész testét a távollevők teljes hatalmával képviselő eme főpapjainknak, báróinknak és országunk nemeseinek egyértelmű óhajára, tanácsára, közös megbeszéléssel és beleegyezésükkel elhatároztuk, eltökéltük és jónak láttuk, hogy a kellő, rendezett és egyenlő igazságszolgáltatás érdekében, a melyben egyébaránt ez ország minden lakóját egyaránt kell részesíteni, nemkülönben ugyanezen országglakosok békéjének és nyugalmanak kedvéért, az alább következő, örök időkre szóló és sérthetetlenül megtartandó rendeleteket, statutumokat és törvényeket hozzuk, nyilvánítsuk ki és állapítsuk meg.

1. CZIKKELY.

Az ország rendes biráiról és azok esküjéről.

Ugyanis először, hogy minden aggályos gyanut, mely országunk birái és igazságszolgáltatói ellenében ezek kedvezése, gyűlölsége miatt avagy bármilyen módon támadhatna, mindenkinek szívéből gyökeresen kiirtsunk és eltávolítsunk:

1. §. Elhatároztuk, hogy nevezett országunk összes birái és igazságszolgáltatói együtt és egyenként úgy az egyháziak, mint a világiak, a kiket tudniillik nádorrá, a királyi udvar birájává, királyi tárnokmesterré, királyi kancellárrá vagy alkancellárrá, a most nevezett birák ítélőmestereivé vagy helyetteseivé, valamint az ő törvényszékük biráivá, az erdélyi részek vajdájává, a

székelyek ispánjává, Dalmát- és Horvátországok bánjává, Sclavonia bánjává, macsói bánná, ugyszintén bármely megye ispánjává és szolgabiráivá fognak megválasztani vagy megtenni; nemkülönben ezeknek bírósági helyettesei, az ő helyökbe kirendeltek és a táblabírák e törvény- és igazságszolgáltatási tisztükbe és hivatalukba való beiktatásuk alkalmával, a jövőre örök időkből királyi felségünk vagy kirendeltjeink kezébe mindenkor az alább következő szavakba foglalt esküt kötelesek letenni, tudniillik ekképen:

2. §. Én N. esküszöm az Istenre és az Isten szent anyjára, szűz Máriára, minden szentekre és Isten kiválasztottjaira, hogy minden előttem perlekedőnek, együtt és egyenként, a személynek, tudniillik gazdagnak és szegénynek, megválogatása nélkül és minden kérést, jutalmat, kedvezést, szeretetet meg gyűlölséget hátrátéva és távortartva, tehetségemhez képest igaz és való törvényt és igazságot fogok tenni, a mint tudniillik azt az Isten és az ő igazsága szerint megtenni kötelességemnek ismerendem. Isten engem úgy segéljen és a boldogságos szűz Mária és a mi Urunk Jézus Krisztusnak ez éltető keresztjele.

2. CZIKKELY.

A szolgabírák választásáról.

Szolgabírákká pedig minden vármegyében azokat kell választani és megtenni, a kiket az illető vármegyének tehetősebb és jómódú nemesei közül annak a vármegyének összes nemesei közösen, egyértelműleg kiszemelnek és arravalóknak ítélnék.

1. §. És a megválasztottaknak a bírói tisztelet nem szabad visszautasítaniok, hanem kötelesek azt elfogadni, mert ha másképpen cselekszenek, huszonöt márká büntetésébe esnek, melyet a vármegye közönségének elengedhetetlenül be kell hajtania.

2. §. (De ez alól ki vannak véve: a kiket a király, királynő, a főpapok, bárók vagy mások valamely tisztségre vagy hivatalra alkalmaznak, vagy a kik katonáskodás céljából zsoldot húznak, vagy a kik más helyes okokból nem laknak állandóan abban a vármegyében.)

3. §. És kötelesek ezt a tisztséget legalább egy éven át viselni.

4. §. És legyen könnyen felismerhető pecsétjük, hogy más szolgabíráknak és az ispánnak vagy alispánnak pecséteivel együttesen hitelt érdemlő leveleket adhassanak.

5. §. Egy év elteltével pedig, ha nekik úgy tetszik, a visszautasítás szabadságukban áll.

6. §. És ha lemondottak, vagy ha az egy megyében levő nemesek közönsége őket elmozdította vagy helyökbe másokat választott, a következő öt év eltelté előtt annak a tisztségnek elvállalására akaratuk ellen nem lehet őket kényszeríteni.

3. CZIKKELY.

Hogy a birságok az ispánok és szolgabírák között megosztandók.

A megyei ispánok székein befolyó azokat a birságokat pedig, melyek a bíróságot illetik, a megyei ispánok és szolgabírák maguk közt két egyenlő részben osztják meg.

4. CZIKKELY.

**Miképen helyezzék vissza az ispánok az elfoglalt fekvő jószágokba azokat,
a kiket ezektől megfosztottak.**

És mivel felségünk országlakosink gyakori panaszából, sőt a kézzelfogható tapasztalás tanuságából is megértette, hogy a hatalmasabb országlakók az alábbvalókat némely új birtokfoglalásokkal és hatalmaskodásokkal sokféleképen elnyomják és terhelik, azért a szokatlan dolgoknak és újabb merényleteknek alkalmas eszközökkel utját akarván állani:

1. §. Határoztuk és rendeltük, hogy ha bármikor és bárhol megesnék az, hogy valaki birtokokat és földeket ujabban elfoglal, erőszakosan zálogol, avagy dolgokat és javakat rabol el, erdőket vág ki, embereket öl, ver és sebesít meg, házakra és birtokokra tör, azokat pusztítja és más ezekhez hasonló nagyobb hatalmaskodásokat követ el.

2. §. Akkor a sértettek, kárvallottak és jogtalanságot szenvedők, királyi panasz- és parancslevelünket kikérve menjenek és forduljanak annak a vármegyének az ispánjaihoz és szolgabiráihoz, a hol az ilyen dolgokat elkövették.

3. §. A mely ispánok és szolgabírák, az illető megyének szokás szerint szolgálatára álló káptalan vagy convent bizonyosságával a szomszédoktól, határosoktól és egy megyebeli nemesektől, miután őket az ilyen királyi leveleinkben kijelölendő bizonyos büntetés alatt kihirdetett gyűlés módjára birói székükre egybehívták, a szentek ereklýéinek érintésével, Istennek tartozó hitükre és az irántunk és szent koronánk iránt megtartandó hűségre tett eskü alatt az efféle új birtokfoglalásokra és hatalmaskodásokra nézve is a teljes valóságot puhatolják ki.

4. §. Melynek kiderítése és megállapítása után az elfoglalt birtokokat, az e részben nekik adott hatalomnál fogva adják vissza azoknak, a kiktől igaztalanul elvették s védjék és tartsák meg őket azoknak uralmában; az erőszakosan elvett egyéb dolgokat és zálogokat pedig minden hiány nélkül adják és szolgáltatassák vissza.

5. CZIKKELY.

**Kielégítő tanuvallatás megtörténte és elégtételadás után
a hatalmaskodás tényét a királyi curia eldöntése alá kell bocsátani.**

Hogy pedig a felek az ilyen esetekben elkövetett hatalmaskodás tényét megvitathassák és e részben végleges ítéletet kapjanak, mind a kettőt maguknak és a mondott káptalannak vagy conventnek levele által, mely az egész tényállást leírja és a teleknek, a birtokoknak s szóban forgó tettét tanosítóknak neveit magában foglalja, bizonyos határidőre elénkbe, vagy a nádor avagy országbíró eleibe kell küldeni.

1. §. És itt minden további határidő és perfolymat mellőzésével, a makacsság és a meg nem jelenő félnek távolléte sem állván ellent, mi, vagy más bíró, a kihez a pert átküldték, fejre való eskütételt hagyván meg, végleges ítéletet fogunk hozni és tartozunk hozni.

2. §. A peres felek pedig, a bíró megkérése és a birságok terhének a fizetése nélkül, szabadon egyezkedhetnek a mikor akarnak; a minthogy országunk régi és dicséretes szokása bármely hatalmaskodásokra és más dolgokra nézve az ilyen szabad egyezkedést megkívánja és megengedi.

3. §. Azonban, nehogy a bárók, bírák, és mások, kik a királyi felség kezéből királyi tisztséget és hivatalt viselnek, vagy a vármegyei ispánok, a tisztségüknek és birói hatalmuknak alárendeltek, a kiknek ők mások részéről is tartoznak igazságot szolgáltatni, önmagukra, bármely

vágytól vagy saját akaratuktól indítva, valamely alkalomból igaztalanul terheljék, elnyomják, vagy megkárosítsák, vagy megengedjék, hogy helyetteseik ilyesmit cselekedjenek:

4. §. Határoztuk, hogy a sértettek, károsultak és igaztalanságot szenvedők, a panaszukat magukban foglaló királyi parancslevelünk kieszközlésével, az említett módon e szolgabíró és az illető vármegye káptalanjának vagy conventjének bizonytsága előtt, hasonlóképen kihirdetett gyűlés módjára, e tekintetben a valót kipuhatoltathassák és káraikat meg sérelmeiket bebizonyíthassák.

5. §. És a szolgabírák az ugyanazon megyebeli nemesekkel az ilyen tisztek részéről szolgáltatásnak törvényt és igazságot.

6. §. Vagy pedig az ügyet megvitatás végett a szolgabírónak vagy káptalannak, avagy conventnek, az egész tényállást magában foglaló levele után küldjék, az előbb említett módon, bizonyos határidőre, felségünk vagy curiánk fentnevezett birái és igazságszolgáltatói eleibe, hol ez az ügy, a fentebbi módon, haladék nélkül végleges elintézését nyerjen.

7. §. Ha pedig a bárók, vagy királyi tisztek, avagy ispánok: tisztségükkel járó hatalmukat annyira tullepték, hogy ellenük a tisztségüknek alávetett egész közönség általános panaszt emelne, akkor mi, a szolgabírónak és az ugyanazon megyebeli nemeseknek, és a káptalannak vagy conventnek hü és írásba foglalt állítása alapján személyesen, vagy az erre külön kirendelt emberünk után akarunk és tartozunk azok részéről egészen méltó igazságot szolgáltatni.

6. CZIKKELY.

Mi a büntetése a másokat megkárosító várnagyoknak?

Határoztuk tehát, és a féktelen gyakorlatba jött hatalmaskodások elfojtása céljából jelen rendeletünkkel meghagyjuk:

1. §. Hogy ha valamely várnagy, vagy a királynak, királynőnek, nemkülönben a főpapok, bárók, nemesek és országlakósink valamely tisztjei a várakból vagy hivatalukból és uraiknak az erőhatalmával, a kik őket e várakkal, birtokokkal és hivatalokkal megtisztelték, hatalmaskodnak, károkat tesznek, jogtalanságokat és bármiféle gonoszságokat követnek el és visznek véghez, az ilyenek urai, kik e várakat, tisztségeket, hivatalokat adtak, önmagukra és saját javaikból kötelesek és tartoznak minden kár- és sérelemre nézve fogatosan teljes elégtételt szolgáltatni.

2. §. És kellő esküvel magukat az iránt tisztázni, hogy a hatalmaskodások, melyeket várnagyjaik vagy tisztjeik elkövettek, tudtokon kívül történtek, azokban ártatlanok, bennök részük nem volt.

3. §. Az ilyen elégtételadás miatt szenvedett károkat pedig, ha akarják, az elégtételre okot szolgáltató cselédjeik, várnagyjaik vagy tiszteik által szabadon megtéríttethetik, akképen, hogy ingó vagyonukat elveszik és birtokaikat elfoglalják, avagy az ingó vagyon és birtokok elégtelensége esetében személyüket letartóztatják és fogságba vetik és (ellent nem állván a nemesi szabadság, állás és akármilyen más méltóság előjoga) mindaddig, míg mondott káraik meg nem térülnek, fogva tartják.

4. §. De az elégtételadásból eredt kárak mennyiségét túl ne lépjék.

7. CZIKKELY.

Hogy a mérsékelt birságokat kiknek és mikor kell behajtaniok.

Hogy pedig tisztjeinknek és említett ispánjainknak ne legyen alkalmuk országunknak az ő tisztségük és birói hatalmuk alatt álló nemeseit és lakosait a birságok kelletlen behajtásával terhelni, e részben követve országunk régi szokását, kijelentjük

1. §. Hogy országunk régtől fogva megtartott szokása szerint birságokat vagy büntetés-pénzeket egy világi bíró se merjen beszedni máskor, mint gyűlés idején, a melyet a nádor vagy más tart, a kit a királyi felség közönséges gyűlések tartására az egyes vármegyékben kirendelt.

2. §. Kivéven az alább irt eseteket, a melyekben birságokat a mondott közönséges gyűlések idején kívül is törvényesen lehet behajtani.

Első eset.

Először ugyanis az olyan jobbágyok erőszakos visszatartása és megkárosítása miatt, a kik szabadságolásuk kérése, a törvényes földbér letétele és más adósságaik megfizetése után más birtokára akarnak költözni:

1. §. A mikor is a vármegyei ispán és az ő szolgabirái (a kik nélkül ilyen ügyekben egyáltalán nem kell eljárnia) azoktól, a kiket ez esetben a törvény szerint bűnösöknek találnak, haladék nélkül három márka birságot vagy büntetés-pénzt vehetnek akkor és annyszor, mikor és a mennyiszor bűnösöknek fogják őket találni.

2. §. Meghagyván, hogy a visszatartott vagy megkárosított jobbágyot összes javaival, kárait is megtérítve, szabadon elmenni engedjék.

Második eset.

Továbbá, ha valaki másnak a jobbágyát, a ki szabadságot se nem kért, se nem nyert, vagy kért ugyan, de nem nyert, tizenöt nappal az ilyen szabadságkérés előtt hatalmasul elvitte, az a jobbágynek ilyen erőszakos elviteleért három márka birságot fog fizetni.

1. §. És a vármegye ispánja másik három márka birsággal arra kényszerítse, hogy a visszatartott és megkárosított jobbágyot a szolgabíró előtt adja vissza.

2. §. Ha pedig valamely jobbágy, a nélkül, hogy szabadságot nyert volna, alattomosan másnak a birtokára szökött volna, és az, a kinek a birtokára ment, bár fel lett szólítva, őt visszaadni vonakodnék: akkor a vármegye ispánja az ilyent három márka birsággal tartozik és köteles az elszökött jobbágy visszaadására kényszeríteni.

Harmadik eset.

Továbbá a széksértő fizessen huszonöt márka birságot.

Negyedik eset.

Továbbá annak, a ki tolvajt, latrot vagy valamely nyilvános gonosztevőt fogott el és azt fogságából szándékosan elbocsátja, a vármegye ispánja részére a gonosztevő díját kell fizetnie.

Ötödik eset.

Továbbá, ha a kamaranyereséget bárhol is, a kellő időben be nem fizetnék, akkor az ilyenek ellen a szolgabírák részéről adatni szokott birságlevél kiállítása után a vármegye ispánjának a szolgabíróval három márka birsággal kell a kamaranyereséget a nem fizető községen felvenni.

Hatodik eset.

Nem különben, mivel biztos tudással emlékezünk arra, hogy országunk dicséretes szokása szerint a mi felségünk is, úgy a mint ez elődeink alatt divatban és gyakorlatban volt, gyakran megparancsolta levélben, hogy az egyházi dézsmát az egyes falukon, a melyek azt (bizonyos és szokott időben megtartandó egyházi tilalom után) megfizetni vonakodnak a vármegyék ispánjai vagy azok helyettesei három-három márkával hajtsák fel:

1. §. Azért jelen rendeletünk és határozatunk erejénél fogva megparancsoljuk annak a szokásnak hatályban maradását, felújítását és követését.

2. §. Hogy az egyházi tilalomnak az egyes püspöki megyékben és községekben, az eddig szokásos időben történt elrendelése után a vármegyék ispánjai vagy alispánjai az egyes faluk által, melyek az ilyen egyházi tilalmat megátalkodva egy hónapon keresztül eltűrvén, a dézsmát megfizetni vonakodtak vagy elhanyagolták, ezt a dézsmát az egy hónap elteltével, a tizedszedők megkeresésére, a maguk részére behajtandó három-három marka birsággal azonnal, haladéktalanul és hiány nélkül fizetessék meg azok részére, a kiknek részére azokat fizetni kell.

Hetedik eset.

Továbbá, ha valamely vármegye nemeseit királyi levél erejénél fogva a királyi levélben kitett három marka büntetése alatt bármikor is kihirdetett gyűlésbe hívják egybe, mindazoktól, a kik arra a gyűlésre el nem jönnek (hacsak betegség, öreg kor, özvegység, árvaság, vagy vagyoni tehetetlenségük miatt nem maradtak el, vagy sürgős ügyeikkel helyesen ki nem menthetnék magukat), a vármegye ispánja és a szolgabíró a mondott levelünkben kitett három márkát haladéktalanul behajthatja.

Nyolczadik eset.

Továbbá a nádor és országbíró, valamint a többi rendes bírák, az egyháziak ép úgy mint a világiak, kötelesek az előttük forgó ügyekben összegyűlt birságokból mindjárt az ügyeknek befejezte és végítélettel való eldöntése után első sorban az ellenfelet saját részére nézve kielégíteni; és szabadságukban áll az ő birói jutalékukba eső részt behajtani.

8. CZIKKELY.

Milyen embereket kell a káptalan és convent bizonyságaul kiküldeni.

Elhatároztuk továbbá: hogy iktatások, tanuvallatások és perbehívások, meg bármely más törvénykezési cselekvények eszközésére, melyek káptalani és konventi emberek és bizonyságok közbejöttével szoktak történni (a kiket közönségesen hiteles bizonyságoknak neveznek), a káptalanokból és konventekből ne küldjenek egyszerű személyeket vagy embereket.

1. §. Hanem a káptalanokból kanonokokat, de legalább is egyházi javadalmakkal vagy tisztségekkel ellátott személyeket; a konventekből pedig konventbeli szerzetes áldozárokat kell kirendelni.

2. §. És mielőtt az ilyen káptalani vagy konventi bizonyságul kiküldöttek a birtokba való iktatásoknak, határjárásoknak, birtokok szemügyre vételének és közös tanuvallatásoknak véghezvitelére kimennének és ezekben eljárának, meg kell esküdniök, hogy ezekben a dolgokban hiven és igazságosan fognak eljárni, és igaz jelentést vagy vallomást fognak tenni.

3. §. Az előrebecsátottakban eljáró királyi emberek pedig akkor, a midőn visszatérnek és a káptalanok meg konventek előtt vallomást vagy jelentést tesznek, hasonlóképen esküt tenni kötelesek.

4. §. A kiről pedig kiderül, hogy esküje ellenére hamisan járt el, vagy hamis jelentést tett, az olyan mint hamisító és hamis esküvő javadalmának (ha van neki) elvesztésével bünhődjék és ezenfelül, akár van javadalma, akár nincs, örökös fogságba kerüljön.

5. §. Ha pedig az említett birtokba való iktatásokban, határjárásokban és szemügyrevételekben a királyi ember járna el törvénytelenül és hamisan, akkor hamis eskü tényében, főbenjáró büntetésben és összes javainak elvesztésében kell őt elmarasztalni.

6. §. Ha pedig akármely nemest, a kit más valaki az ő nevét magában foglaló királyi levelünk vagy más szokásos levél útján valamely káptalan vagy convent bizonyosága mellé királyi emberül kért fel, az ilyen minőségben való eljárás terhét elvállalni és elviselni vonakodnék, akkor legott a szokott három márka birságban kell őt elmarasztalni, a melyet a vármegye ispánja haladék nélkül hajtson be.

9. CZIKKELY.

Hogy a szomszédok és határosok nevét írják bele a káptalan tudósító levelébe.

A birtokba való iktatásoknak, határjárásoknak és szemügyrevételeknek pedig nem másképen, hanem csakis az oda törvényesen egybehívott szomszédok és határosok jelenlétében kell történniök.

1. §. És hogy az ilyenekben a hamisságot és csalárdságot annál inkább ki lehessen kerülni, az ezekről kiállítandó káptalani és konventi levelekbe sorba be kell írni az egyes szomszédok és határosok neveit, a kik az előrebecsátott eljárások alkalmával egyenesen oda jönnek.

10. CZIKKELY.

A levelek díja és a hiteles bizonyságoknak fizetése.

És mivel eddigelé a káptalani és konventi levelek kiváltásának a díja, valamint a káptalani és konventi bizonyságok útjának és fáradságának megfizetése iránt gyakran szokott egyenetlenség támadni: azért, hogy annak forrása jövőre megszűnjék és elenyésszék, jelen rendelésünkkel, mindamellett a régi dicséretes szokást követve:

1. §. Határoztuk, hogy minden hiteles helyen, úgy a káptalanokban mint a conventekben, bármely perbehívó levélért egymagára, tudniillik az elsőért, a másodikért és a harmadikért, levélváltáság fejében a káptalanban vagy conventben, annak jegyzőjével és íródeákjával együtt, egyenkint huszonnégy nagyobb veretű dénárt kell venni vagy fizetni.

2. §. Továbbá minden egyes kikiáltó levélért száz dénárt.

3. §. Továbbá minden egyes ügyvédvalló levélért huszonnégy dénárt.

4. §. Továbbá mindenik eltöltő, tiltakozó és más hasonló levelekért, ha nyílt levél alakjában kelnek, huszonnégy dénárt, de ha zárt alakban, akkor tizenkét dénárt.

5. §. Továbbá minden egyes kiváltáságlevél alakjában kelt bevalló levélért száz dénárt; ha azonban nyílt levél alakjában készültek, huszonnégy dénárt, ha pedig zárt alakban, akkor tizenkét dénárt.

6. §. Továbbá minden, akár nyílt, akár zárt tanuvallató levélért huszonnégy dénárt.

7. §. Továbbá a levéltárból kikeresett régi levél párjától, a levéltárőrnek vagy a levél kikeresőjének, egymagára, száz dénárt, és a kikeresett levél kiváltása fejében, ha nem volt rajta sok írás és nyílt alakban készült, huszonnégy dénárt, ha pedig nagy írási munkával járt és kiváltságlevél alakjában készült volt, száz dénárt.

8. §. Továbbá az egyszerű átírásokért vagyis átírt levelekért, melyek nyílt alakban keltek, ha az írás munkája nem volt nagy, huszonnégy dénárt; de ha a levél terjedelmes volt, vagy kiváltságlevél alakjában készült, száz dénárt.

9. §. Továbbá iktatólevélért, ha az iktatás alkalmával ellentmondás történt, huszonnégy dénárt. Örök erejű iktató levélért pedig, a mikor ellentmondás nem történt, a levélváltást a birtok mennyiségéhez és a telkek számához képest a következő módon kell venni, tudniillik: egy, két, vagy három avagy négy telek után, egészben véve száz dénárt; négy telken felül tizig, mindenik telek után harminczhárom dénárt; ha pedig a telkek száma tizen felül volt huszig, mindegyik után huszonnégy dénárt, ha pedig a huszat is meghaladják, százig, tizenkettőt; ha pedig százon felül volt, akár mely számig, mindenik telek után nyolcz dénárt.

10. §. Továbbá határjáró levelekért, ha ellentmondás és perbehívás nem történt, huszonnégy dénárt; az olyan határjárások esetében pedig, a melyek alkalmával egyszerű összeírás, vagy a királyi curiából kiküldött emberekkel, a földre nézve tett eskü mellett, a törvény rendje szerint vagy a felek megegyezésével szintén egyszerű összeírás vagy végleges határkijelölés történt, levélváltás fejében négyszáz dénárt; midőn pedig az ilyen határjárások és kijelölések alkalmával a felek meg nem egyezése következtében az ügyet a királyi curia eleibe viszik, az ilyen levelek kiváltása fejében kétszáz dénárt kell fizetni.

11. §. Továbbá a törvény rendjén meghagyott közös tanuvallatásért száz dénárt.

12. §. Továbbá a főbenjáró ítéletben marasztalt emberek birtokainak birói meghagyásra történt elfoglalása és javaiknak elvétele alkalmából a káptalan régi szokás alapján, az elvett dolgoknak egy tizedrésze fogja illetni, levélváltás fejében pedig száz dénárt kap.

13. §. Továbbá birtokfoglalás szemügyre vételért száz dénárt.

14. §. Továbbá birói meghagyásra eszközölt birtokbecslésekért száz dénárt.

15. §. Továbbá birtokok megosztásáért minden egyes megosztott birtok után száz-száz dénárt.

16. §. Továbbá eskütételt bizonyító levélért huszonnégy dénárt.

17. §. Továbbá oly eskütételt bizonyító levélért, mely az eskütársak neveit foglalja magában, száz dénárt.

18. §. Továbbá a pénzekből, melyeket a káptalanok vagy conventek avagy azok bizonyosságai előtt szoktak fizetni, a káptalan vagy convent ne vehessen tized és kilenczed részeket, hanem ha akkor, a midőn az ilyen pénzeket a felek egyenetlensége miatt helyezték el az ő sekrestyéikben vagy letéti helyiségeikben; az ilyenekből ugyanis törvény szerint vehetnek tized és kilenczed részeket, de annak a félnek a rovására, a ki az ilyen pénznek letétbe való helyezésére okot szolgáltatott.

19. §. A káptalanok és conventek bizonyosságul kiküldött embereinek pedig, minden egyes napra, a melyet a hiteles bizonyosság tisztében úton töltenek, tizenkét-tizenkét nagyobb dénár jár, akár saját lovaikon utaznak, akár a peresfelek lovain viszik őket; úgy azonban, hogy lovaikkal és cselédjeikkel együtt mindenkor azoknak a peres feleknek az élelmén és költségén kell őket hazulról elvinni és ismét hazahozni, a kik eljárás czéljából kivitték.

11. CZIKKELY.

A kisebb kanczellária leveleinek a díja.

Ezenkívül, minthogy a királyi kuriánkban szokásos biráskodások alkalmával e kuriának a rendes birái és jegyzői előtt levelek és ezek kiváltásai szükségképen előfordulnak:

1. §. Azért, hogy a jegyzők és peres felek között fölmerülhető bármely szóváltásra kinálkozó alkalmat eltávoztassunk, jónak láttuk ama levelek megváltásának a régi szokását is a következő módon megállapítani:
2. §. Tudniillik, hogy eme kuriánkban egy közös elhalasztó levélért fizessenek ítélő kuriánk jegyzőinek tizenkét dénárt.
3. §. Birói vagyis birságlevélért hasonlóképen tizenkét dénárt.
4. §. Egyszerű tanuvallató levélért szintén tizenkét dénárt.
5. §. Második perbehívó levélért huszonnégy dénárt.
6. §. Harmadik perbehívó levélért száz dénárt.
7. §. Kikiáltó levélért száz dénárt.
8. §. Eskütételről szóló levélért, harmad- vagy negyedmagával odaitélt eskü esetében huszonnégy dénárt.
9. §. Attól, a ki tizenketted, huszonötöd vagy ötvened magával esküszik, száz dénárt.
10. §. Közös tanuvallatásért száz dénárt.
11. §. Bajvivási levélért kétszáz dénárt.
12. §. Eskütételi levélért fejre való esküvés esetében kétszáz dénárt.
13. §. Okiratok első ízben való felmutatásától huszonnégy dénárt.
14. §. Okiratoknak másod és harmad ízben, törvénykezési teher elvállalása mellett történt felmutatásától, hasonlóképen huszonnégy dénárt.
15. §. A feleletadást három márka teherrel elhalasztó levélért huszonnégy dénárt.
16. §. Nyílt alaku halasztó levélért huszonnégy dénárt.
17. §. Közös bevalló levélért huszonnégy dénárt.
18. §. Más közönséges, tudniillik eltiltó és ehhez hasonló levelekért huszonnégy dénárt.
19. §. A szemtől szembe való eltiltó levélért száz dénárt.
20. §. Hatalmaskodás tényében kelt ítélőlevélért, a pecsétörzőnek tíz forintot száz dénárjával; az íródiáknak pedig kétszáz dénárt.
21. §. Egyszerű iktató és határjáró levelekért huszonnégy dénárt.
22. §. Birtokok vagy egyéb dolgok visszanyeréséről szóló ítélőlevelekért pedig a visszanyert birtok vagy dolog mennyiségéhez képest a peresfelek és az ítélőmesterek közt létrejött meg- egyezés szerint történjék a fizetés.

12. CZIKKELY.

A nagyobb kancellária leveleinek díja.

Királyi kancelláriánkban pedig a birói és egyéb szokásos levelek váltásdíjai tekintetében megtartandó a kancellária régi szokása.

1. §. Hasonlóképen az adomány- és jóváhagyó levelekre nézve a kapott, vagy megerősített adomány mennyiségének tekintetbevételével az eddig követett mód szerint, egyezkedni kell a kancelláriával.

1. §. Minthogy pedig minden előrebocsátott levélváltásban és egyéb bármilyen fizetésekben és a birságok behajtásaiban az ez idő szerint forgó dénárok számáról és mennyiségéről gyakran volt emlékezés; a kétség elhárítása kedvéért, jelen levelünk rendén kijelentjük, hogy olyan dénárokat kell érteni, a melyeknek minden száz darabja egy aranyforintot ér és tesz. És ha a kisebb dénárok valamikor forgalomba találnának jönni, azokat ugyanazon arányban nagyobb és ugyanannyit érő számmal kell kipótolni.

13. CZIKKELY.

Hogy a saját területén és tisztségében hat márka büntetés alatt senkinek sem szabad mást letartóztatni.

Továbbá, a kereskedők és más ide s tova utazók letartóztatására nézve, a mely úgy az egyháziak mint a világiak, nemesek és nem nemesek részéről saját vagy idegen birtokokban, adósságok vagy más kihágások miatt elég gyakran szokott megtörténni (a miben az efféle letartóztatás szokásán kívül eddigelé is sok gáncsoskodás, kártétel és jogtalanság fordult elő és esett meg), országunk régi szokását hagyjuk jóvá.

1. §. Ha bárki le akarna valakit tartóztatni, a letartóztatást bármely okból sem a saját, sem osztatlan testvérei birtokain, földein, vagy tisztségeiben, semmi okból ne eszközölhesse.

2. §. Különben helytelen letartóztatása miatt három márka büntetésen maradjon, és a vármegye ispánja más három márka birsággal arra kényszerítse, hogy a fogságnak véget vessen és a foglyot szabadon bocsássa.

3. §. Midőn pedig közhelyen akar valaki letartóztatást eszközölni, annak a közhelynek a birája e letartóztatást a maga jelenlétében ne másképen, hanem csak úgy türje el és engedje meg: ha tudniillik a letartóztató a vármegye ispánjának vagy alispánjának, avagy szolgabiráinak vagy pedig másnak a leveleivel vagy más hiteles okiratokkal bebizonyíthatja, hogy ő elébb annak a falunak urától vagy birájától, a melyben a letartóztatott lakott, igazságot kért, ezt azonban részére vakmerően megtagadták, vagy hogy azt végig kiszolgáltatták, de neki kellő elégtételt nem adtak.

4. §. Ha pedig a mondottakat az említett módon világosan bebizonyíthatta, akkor annak a közhelynek vagy birtoknak az ura, birája avagy előljárója, tartozzék a fogságot fõntartani és a felek között az ilyen dolgokban szokásos módon törvényt és igazságot tevén, az előtte igazolt adósságok vagy más kihágások, avagy dolgok iránt az elmarasztaltnak biróilag lefoglalt vagyonából vagy vagyonának elégtelensége esetében személyének letartóztatásával kellő elégtételt szolgáltatni.

14. CZIKKELY.

Büntetése a letartóztatásban eljáró bírónak, ki a félnek kedvez.

És abban az esetben, a mikor a letartóztatásban eljáró bíró bárki iránt való kedvezésből vagy bárkitől félve, avagy akármely más ki nem menthető okból, a jelenlétében törvényesen eszközölt vagy eszközlendő letartóztatást föntartani, és a fent leirt módon törvényt és igazságot meg teljes elégtételt szolgáltatni vonakodnék:

1. §. A letartóztatónak, a kinek ellenfelét szabadon bocsátotta, a kárért, melynek megtérítését az az ilyen letartóztatás útján kereshette és egyenesen megkaphatta, valamint annak minden érdekéért felelni tartozzék és az ő részére le legyen kötve.
2. §. Hacsak a letartóztatottnak vagy letartóztatandónak akkora hatalma és ereje nem volna, a mely miatt a közhely ura vagy bírója azoknak ellent nem állhat és őket le nem tartóztathatja, vagy a letartóztatott más erőszak közbejötténél fogva, a fogságból a bíró akarata ellenére ki nem szabadult.
3. §. Ha ilyen eset fordulna elő, ez ellen, a maga mentségére, szomszédjai és határosai előtt, mentül előbb, nyilvánosan tiltakozzék.

15. CZIKKELY.

Azoknak a polgároknak a büntetése, a kik saját területükön tartóztatnak le valakit.

Megparancsoljuk továbbá, hogy a királyi és királynői szabad városokban, mezővárosokban, községekben és birtokokban ezek polgárainak, kereskedőinek, jövevényeinek és lakosainak, adósságaik, javaik és bármiféle követeléseik miatt, az előbb említett és a tárnokmester vagy más följebbvalók által, haladéktalanul behajtandó büntetések alatt, ilyen letartóztatásokat bíráik, tiszteik vagy bármely előljáróik útján, az előbb leirt módon semmiképen sem kell és nem is szabad eszközölniök.

1. §. Hanem, ha szükséges, e letartóztatásokat a feljebb említett módon közhelyeken és közbíró előtt fogatosítsák.

16. CZIKKELY.

A letartóztatásban eljáró bíró fizetése.

A közbíró pedig, a ki ezeket az ő jelenlétében kellően és törvényesen történt letartóztatásokat elbírálja és ítélettel ellátja, ha ezt a bírót a birtok ura állította be vagy maga a földesur, az ő fáradságáért és tisztségeért negyven dénárt;

1. §. Ha pedig a község előljárója, tizenkét dénárt vehet föl a maga részére, a bíróilag elmarasztalt emberen.

17. CZIKKELY.

A magszakadásról, adományokról és zár alá tételről.

Továbbá, minthogy szerfölött óhajtjuk, hogy az igazság és a jognak tiszteletben tartása országlakosaink között teljes erejében álljon fönny és be akarjuk bizonyítani, hogy az a mi királyi felségunktől veszi eredetét, a jelen decretummal megállapítjuk:

1. §. Hogy, ha bármely megyében valamely elhunynak magszakadása czimén jogok háramlása történt és az efféle birtokokra nézve nem nyilvánvaló, ha vajjon királyi jog alá tartoznak-e, vagy pedig a nemzetiségi atyafiakat avagy a leányágot illetik, hanem e kettő: ugymint a királyi jog és másoknak, tudniillik a nemzetiségi atyafiaknak és a leányágnak joga felől kétség támadna: akkor az ilyen háramlott s kétséges, valamint más efféle netalán előforduló jogokat is, mindenik vármegyében egy arravaló köznemes, kit a vármegye ispánja a szolgabíróval és az e czélból egy helyen összegyűlt többi megyei nemesekkel együttesen a középrendűek (nem pedig a bárók vagy hatalmasabbak) közül választ, mindaddig, míg az örökösök hátrahagyása nélkül elhunytak jogainak ilyen háramlását királyi kuriánk birói székén ki nem hirdetik, gondozza és minden kártétel nélkül kezén tartsa (kivéven azt, hogy az ilyen birtokok szokott jövedelmeiből, a meddig azok kezén maradnak, mértékletesen költekezhetik, a miről aztán köteles legyen és tartozzék beszámolni.)

2. §. És ha a kihirdetés megtörténte után akárki is azt vitatná, hogy ezek a birtokok és jogok őket illetik, jogait mentől hamarabb előadván, a következő harmadik nyolczados törvényszéken bizonyítsa be, hogy azok az övéi.

3. §. Mit ha tehet, a királyi kuria birái az ő bevezetését és beiktatását rendeljék el és hajtassák végre.

4. §. Ha azonban bizonyítékai cserben hagyják, maradjanak azok királyi jogra.

5. §. S a kik azokhoz netán utóbb jogot tartanának, törvény útján, királyi kézből keressék azokat.

18. CZIKKELY.

Az elhunyt nemesek házaiban vissza-maradó hitvestársokról és leányokról.

Midőn pedig az ilyen birtokokban és jogokban, a fiágon magvaszakadt embereknek feleségeik és leányaik maradnak hátra:

1. §. Akkor mindaddig, a míg az ő jogaikra nézve a valóság, vajjon tudniillik e birtokok és birtokjogok a leányágot örökségül és örök időkre illetik-e vagy sem, ki nem derül, azokat nem kell kezükből elfoglalni és elvinni.

2. §. Hogyha kiderül, hogy ezek a jogok a leányágot nem illetik, akkor, mielőtt az ilyen elhunytaknak említett feleségeit a mondott földbirtokok uralmából kizárnák, hitbéreikre és jegyajándékaira nézve a királyi felség, vagy mások, a kikre ama joguk háramlottak, teljesen elégítsék ki.

19. CZIKKELY.

A leánynegyedről és apai házról.

A leányok számára pedig, országunk szokása szerint, leánynegyed fejében különítsék el az apai házat, az apai birtokok negyedrésszével együtt, s hagyják őket kiházásításuk idejéig azoknak birtokában.

20. CZIKKELY.

A nemeseknek olyan leányairól, a kik paraszt emberhez mennek férjhez.

Kiházásításuk és férjhezmenetelük után pedig negyedjogukra nézve pénzül elégítsék ki őket.

1. §. Ha pedig ama leányok közül valamelyik olyan emberhez ment férjhez, a kinek birtoka nincsen, akkor annak, ugyancsak országunk szokása szerint, az ilyen leánynegyed fejében járó birtokba örökös joggal kell belépnie és benne maradnia.

2. §. Ugy mindazonáltal, hogyha fivéreinek vagy azoknak a rokonoknak akaratából ment (mint említve volt) birtoktalan emberhez, a kikre az ilyen jogoknak vagy negyedeknek az ő férjhez menetele után visszaszállniok és háramlaniok kell.

3. §. Máskülönben, ha ezt mondott fivéreinek vagy vérrokonainak, avagy szüleinek hire, és akarata nélkül tette, akár az atyai házból akár a bárók vagy előkelő nemesek udvarából és szolgálatából: akkor negyedjogát nem birtokban, hanem pénzben követelheti.

21. CZIKKELY.

Az egyháziak vagyonát a világiak le ne foglalják.

Az előbbi határozatokhoz hozzáadásul rendeljük, hogy semmiféle ispán, bán, vajda, sem más, akármilyen állásu, czimü és méltóságu királyi tisztviselő se merje a püspöki, érseki egyházakat, apátságokat, prépostságokat vagy bármely más, királyi kegyuri jog alatt kormányzott egyházakat és azoknak az ő tisztségük vagy hivatalok körén és határain belül levő területeit, tartozékait, dézsmáit és birtokait különös királyi meghagyás nélkül elfoglalni; sem pedig magát azokra részben vagy egészben feltolni.

22. CZIKKELY.

Tulságos vámok szedésének eltiltása.

Aztán, mivel felségünk tapasztalásból tudja, hogy ugy a királynak és királynőnek, mint az országlakosoknak és másoknak a vámszedői, nem félve az Istent, az igazságot sem tisztelve, saját kapzsiságuktól csábítva, hosszú idő óta tartó visszaélés, gondatlanság és az e részben szükséges intézkedés elhanyagolása következtében, a portékájukkal és áruikkal országunkban ide s tova járó-keelő országlakosainknak és idegeneknek mértéktelen és fölösleges vámok szedésével eddigelé sok bajt, kárt és rövidséget okoztak és manapság is még nagyobb mohósággal sokat okoznak:

1. §. Azért meghagytuk jelen rendeletünkkel, hogy országunk minden egyes vármegyéjében, a nádori közgyűlések idején, a melyeket az idő szerint való nádorok vagy a király rendelkezéséből mások tartanak, e közgyűlések hites birái puhatolják ki azoknak az igaz vámoknak a számát és helyét, a melyeket abban a vármegyében szedni szoktak, és kívánják ama vámok uraitól vagy birtokosaitól a vámhelyeik első felállításáról szóló levelek felmutatását és ha ezekből a fizetendő vám mennyisége, a melyet az egyes dolgok után fizetni szoktak, kitűnik, annak fizetését a folyó pénz értéke szerint akkép kell mérsékelni és leszállítani, hogy se a vámosoknak vagyis vámhelyek birtokosainak igaz jövedelme ne kisebbüljön, se viszont a vámfizetésre kötelezettek terhét a fizetés mértéke túl ne haladja.

23. CZIKKELY.

Az uti adók vagy vámok fizetésének mérsékléséről és a hamis utak eltiltásáról.

Ha azonban a vámhelyeknek ez első felállításáról szóló leveleket nem lehetne megkapni és felmutatni, vagy a netalán megkapott és felmutatott levelek a fizetendő vám mennyiségét fel nem tüntetnék:

1. §. Akkor a mondott gyűlésnek fönt említett hites birái az illető vármegye mindenféle vámjaira nézve hasonló módon fürkészszék ki s tudják meg, hogy mekkora volt a vámok mennyisége, a melyeket régibb időben, a meddig az emberi emlékezet visszamehet, a szokás szerint vám alá eső egyes dolgok után fizetni szoktak, és az akkor forgalomban levő pénz értékének lehető legigazságosabb kiegyenlítésével állítsák azt vissza a régi szokáshoz képest, mindenkor a vám szedésére jogosultak és fizetésre kötelezettek kára és hátránya nélkül, mindenkor tiszteletben tartván tudniillik mindkét félnek a jogát.
2. §. Hasonlóképen nyomozzák ki, vizsgálják meg s hozzák tisztába, hogy melyek az egyes vámhelyeket megkerülő áutak, s hol vannak ilyenek? és mekkora távolságban vagy közelségben szabad s kell az egyes vámosoknak törvényes szokás szerint, az ilyen áutakat elzárni, és az utasokat azoktól eltiltani, vagy távol tartani?
3. §. Olyan helyeken pedig, a hol utak régebben sohasem voltak szokásban, senki se merjen a maga földterületén az utazók közös és általános átkelése céljából a szomszédos vámhelyek kárára és rövidségére új utakat létesíteni.
4. §. Különben az ilyen újonnan létesített utak tekintetében a fentemlített közönséges gyűlésekben kellend e gyűlések hites biráinak az előadása alapján az iránt határozni, vajjon hamis utaknak tekintendők-e, vagy egyébként kelljen azokat megszorítani és mérsékelni?
5. §. Ezenfelül a vámbirtokosok, akik a hidak vagy hajók használatáért vámot szednek, mindenkor azon legyenek, hogy az ilyen hidakat és hajókat kellően kiigazítva tartsák fenn, akképen, hogy az utasok és vámfizetők az ő hidjaikon és hajóikon akadály nélkül, szabadon kelhessenek át, s átkelésük ne legyen megnehezítve.
6. §. A kik pedig ezt tenni elmulasztanák, azokat a vármegyék ispánjai alkalmas büntetésekkel és bírságokkal hidaiknak és hajóiknak a mondott gyűléseken közzétéendő kijavítására és fentartására kényszerítsék, mindannyiszor, a hányszor ez hanyagságuk miatt szükséges legyen.

24. CZIKKELY.

Hogy a hűtleneket az urak váraiba be ne fogadják, s hogy a tisztek latrokat is elfogadhatnak.

Végezetül, jelen rendeletünkkel országunk régi szokását megerősítvén, országunk főpapjainak, báróinak és nemeseinek helyeslésével közönségesen megállapítjuk és elrendeljük:

1. §. Hogy semmi főpap, báró, nemes és bármely rangú s rendű országlakosunk se merje a hozzánk, koronánkhoz és országunkhoz nyilván hűtleneket, nemkülönben a nyilvános tolvajokat, latrokat és gonosztevőket, különösen pedig azokat, kiket közönséges gyűlésekben levelesítettek, hasonló hűtlenségnek, vagy a tolvajok és rablók vendégül fogadásának büntetése alatt, a maga váraiban, házaiban és birtokain elhelyezni, vendégül fogadni és megtartani, vagy őket segélyben, vendégszeretben és kedvezményben részesíteni.
2. §. Kivéven, hogy azok a báróink és várnagyaink, kiknek az ország végvidékein ezek megvédelmezése céljából várak és erősségek vannak kezükön, és a kik ott hivatalt és tisztséget viselnek, a közönséges gyűlésekben levelesített tolvajokat, rablókat és gonosztevőket (a hűtlenek kivételével) addig, míg kegyelmet nyernek, az ilyen határszéli várakba és erősségekbe befogadhatják és ott tarthatják.
3. §. A minek emlékeztére és örök erősségére kiadtuk jelen kiváltságlevelünket, megerősítvén azt hiteles függő kettős pecsétünkkel, melylyel ez idő szerint, mint Magyarország királya, élünk.

4. §. Kelt Pozsonyban, tisztelendő Gáthalczi Mátyás urnak, a pécsi egyház prépostjának, udvarunk főkancellárjának, a mi kedvelt hivünknek kezével, az Urnak ezernégyszázharmincötödik esztendejében, Márczius nyolczadikán, Magyarországi stb. uralkodásunk negyvennyolczadik, a rómainak huszonötödik, a csehországinak tizenötödik, császárságunknak pedig második évében.

5. §. Jelen lévén a tisztelendő atyák és urak Krisztusban, György az esztergomi, János a kánon-szerűleg egyesült kalocsai és bácsi, Dénes a spalatói egyházak érsekei, a jadraí püspöki szék üresen állván; Rozgoni Péter egri püspök; a váradi püspöki szék üresedésben levén; Lépes György erdélyi püspök; a zágrábi püspöki szék betöltetlen levén; Henrik pécsi, Rozgoni Simon vespérmi, Kelemen győri püspök; a váci püspöki szék üresedésben levén; György nyitrai püspök; a csanádi püspöki szék üresen állván; Jakab szerémi, József boszniai, János tinini, Vitus corbaviai, de Dominis János zenggi püspökök, a kik az Isten egyházait szerencsésen kormányozzák; a sebenicoi, novii, scardowi, traguriai, makárai, és pharai székek üresedésben levén.

6. §. Továbbá Nagyságos Palóczi Mátyás, mondott Magyarországnak nádora; tekintetes és nagyságos Hermann, Cilli és Zagoria grófja, a mi legkedvesebb apósunk, egész Szlavonországunk bánja, Báthori István országbiránk, Csák László erdélyi vajdánk, Wéghle János és István a nevezett, Dalmát- és Horvátországunkban fekvő Zengnek és Modrusnak ispánjai, Gara Dezső és László macsói, Radnics Miklós a pruténok rendének keresztese, szőrényi bánok; a többször említett Rozgoni János tárnok, Martzali Miklós fia Imre, ajtónálló, Peréni János és István asztalnok; Návai-Kompolth Pál és János pohárnok, Hedervári Lőrincz lovászmesterünk és az előbb említett Rozgoni István meg György pozsonyi ispánjaink, meg mások igen sokan, kik országunk ispánságait és tisztségeit viselik.

ALBERT KIRÁLY DECRETUMA.

Albert, Isten kegyelméből a rómaiak mindenkor felséges királya és Magyarország, Csehország, Dalmácia, Horvátország stb. királya, Ausztria hercege stb.

1. §. Jelen levelünk rendjén adjuk emlékezetére és tudtára mindeneknek, a kiket illet, hogy, miután az ég Urának, a kinek akarásával a gyarló ember nem ellenkezhetik, Zsigmond urat, a dicső fejedelmet, római császárt és említett Magyarországunk királyát, a mi boldog emlékü legkedvesebb atyánkat, a közelmúlt időben az örökkévalóság világába tetszett szólítani és mi, Isten kedvező kegyelméből óhajtásunk szerint az ő utódjaként Magyarország kormányára és trónjára jutottunk: Magyarországunk főpapjainak, báróinak, előkelőinek és nemeseinek gyülekezete és egész közönsége királyi színünk előtt megjelenvén, előadták, hogy országunk jogai, melyekkel a dicsőült királyok, különösen a néhai dicső fejedelem, a mi elődünk, boldog emlékezetű Lajos király ur idejében éltek és a melyeket akkor élveztek, igen sok czikkelyükben megcsontultak; és királyi felségünket mondott országunk állapotának megjavítása tárgyában kéréseikkel és sürgetéseikkel ostromolván, alázatosan könyörögtek, hogy az alább következő czikkelyeket és az azokban foglaltakat levelünkbe iktassuk, irassuk, jóváhagyjuk és őket azokban sérthetetlenül megtartsuk.

2. §. Meg is ígértük, sőt jó lélekkel ígérjük, hogy az alább irt czikkelyeket meg akarjuk tartani s kötelességünk azokat teljesíteni.

1. CZIKKELY.

Az ország szokásainak visszaállításáról.

Először, hogy ennek az országnak régi törvényeit és szokásait és bármely rendü országlakosoknak, úgy egyháziaknak mint világiaknak, jogait, a mennyire azt igazságosan és tisztességesen és a főpapoknak, báróknak és az ország nemeseinek tanácsával és segítségével tehetjük, korábbi mértékük és állapotuk szerint fogjuk helyrehozni, megújítani és visszaállítani és abban továbbra is megtartani és megoltalmazni.

2. CZIKKELY.

Hogy a nádort a király és országlakók válaszszaák.

Ezenfelül, minthogy a nádor az országlakosok részéről a királyi felségnek, és a királyifelség részéről az országlakosoknak törvényt és igazságot szolgáltathat s kötelessége is ezt tenni: azért az ország nádorát, így kívánván ezt az ország régi szokása, a királyi felség a főpapoknak, báróknak és az ország nemeseinek tanácsára velük egyetértőleg válaszsza ki.

3. CZIKKELY.

A zsoldosokról és a közönséges hadseregről.

Hogy a királyi felség az ország megvédésének és végvidékei megőrzésének érdekében táborozó katonái részére gondoskodjék a királyi zsoldról, nehogy e zsoldosok az országlakosokat kirabolják.

1. §. Általános felkelést pedig addig ne hirdessen az országlakosoknak, a míg e zsoldos katonák az ellenségnek ellent tudnak állani.
2. §. Ha pedig e katonák az országlakosokat megrabolják, más hatalmaskodók módjára kell őket elítélni.
3. §. Ha pedig, a szükség úgy parancsolván, általános felkelést találnának hirdetni, akkor az ország nemeseit akaratok ellen, táborozók módjára, az ország határain és szélein túl, ne vigyék; mert régi szabadságuk ezt hozza magával.

4. CZIKKELY.

Az ártalmas szokások eltörlendők.

A behozott ártalmas ujitásokat és szokásokat el kell törölni és ki kell irtani.

5. CZIKKELY.

Hogy külföldiekre tisztségek nem ruházhatók és hogy a főpapok és báró urak ne tartsanak maguknak idegen embereket.

Továbbá, hogy országunkban idegen és külső embereknek bármily nemzetségűek és nyelvűek legyenek is, nem fogunk tisztségeket adni.

1. §. És várakat erősségeket, határokat, birtokokat, hivatalokat, nagyobb egyházi javadalmakat, báróságokat, ispánságokat és akármilyen egyházi vagy világi méltóságokat sem fogunk, akár ideiglenesen, akár állandóan, külföldieknek vagy idegeneknek adományozni, hanem csakis magyar embereknek.
2. §. És hogy a főpapok meg bárók ne tartsanak maguknak külföldi vagy idegen embereket.

6. CZIKKELY.

Hogy a királyi jövedelmeket egyedül az ország lakosai részére kell bérbe adni.

Továbbá a harminczadokról, kamaranyereségről, bányákról, bányajövedelmekről, pénzverésről, kamarákról és bármiféle tisztségekről, bérbeadás útján vagy másképen bármi módon, a megállapodott szokás értelmében, szintén csak Magyarország koronájának alávetett, arra alkalmas emberek és nem külföldiek részére legyen szabad rendelkezési jogunk.

7. CZIKKELY.

A kamaranyereségről, az ötvenedről és a nyestbőradókról.

A Magyarországon szokásos kamara nyereséget, az ötvenedet, melyet az erdélyi részekben, és a nyestbőradókat, melyeket Szlavonországban szoktak fizetni, a már régtől fogva divó szokás szerint fogjuk szedetni.

1. §. Visszaállítván azokat abba az állapotba, melyben azok az említett néhai Lajos király úr idején léteztek.

8. CZIKKELY.

Hogy a főpapok és bárók két méltóságot nem viselhetnek.

A főpapok és bárók két méltóságot, bárói tisztséget, tudniillik egyházit és világi, egyszerre nem viselhetnek.

1. §. És erőszakkal elfoglalt egyházi hivatalokban se világi, se egyházi férfiú ne maradhasson.

9. CZIKKELY.

Idegen kereskedők csereberéjéről.

Az idegen és külföldi kereskedők közül, bármely nemzetségbeliek legyenek is, kereskedés vagy kalmárkodás végett senki se jöjjön az ország közepére, hanem a megállapodott szokás szerint, menjen azokra a helyekre, melyeket kereskedés, vásárlás és csereberélés céljából az említett néhai Lajos király úr idejében jelöltek ki, és ott üzérkedjék.

10. CZIKKELY.

A pénznek meg nem változtatásáról és aprópénz veréséről.

Hogy az arany és ezüstpénznek jelenleg divó értékét és folyamát a főpapoknak, báróknak és az ország nemeseinek tanácsa nélkül nem fogjuk megváltoztatni.

1. §. Hanem aprópénzt kell verni ugyanazon finomságban, a minőben a nagyobb dénárokat verik.

2. §. És két ilyen apró pénz egy egész dénár értékű legyen.

3. §. És hogy az arany és ezüstpénz verésének ellenőrzőjéül az esztergomi érsek úr és tárnokmester mellé egy hűséges és arra alkalmas férfit kell kirendelni.

11. CZIKKELY.

A külföldi pénzekről és sókról.

Külföldi pénzdarabokat és pénzeket, ugyszintén idegen sókat Magyarországra sem behozni, sem itt elfogadni nem szabad.

1. §. És ez iránt, a mennyire csak lehet, mentül hamarabb kell intézkedni.

12. CZIKKELY.

Hogy a királynő csakis az ország lakosaira ruházzon tisztségeket.

Hogy a felséges fejedelemnőnek, Erzsébet királyasszonynak és állása méltóságának fentartása érdekében, mivelhogy ő ez ország örököse, az országban mindenütt, a hol akarja, intézkedés történjék.

1. §. Ugy azonban, hogy a királyasszony az ő tisztségeit és hivatalait ne külföldieknek és idegeneknek, hanem az ország lakosai közül annak adományozhassa, a kinek inkább akarja, és az adományozottakat tőlük saját belátása szerint, a mikor neki tetszik, ismét elvehesse.

13. CZIKKELY.

Hogy a katonáktól a hadifoglyokat s az ellenségtől szerzett zsákmányt el ne vegyék.

Ha a magyarok az ország ellenségeivel folytatott hadjáratok, ütközetek vagy bármely csaták alkalmával az ellenségtől valakit netán elfognának, vagy más valamit találnának szerezni:

1. §. Akkor szabadságukban álljon a magyaroknak, az ilyen foglyokat vagy hadi szerzeményt a maguk számára megtartani vagy eladni, vagy az egyházaknak örökös szolgaságba adni és ajándékozni, kivéven a nevezetesebb személyeket, vagy az ellenséges hadseregek kapitányait, a kik, foglyokként a királyi felséget illetik, s akiket mi elfogóiktól méltó adomány ellenében elvehetünk.

14. CZIKKELY.

Hogy a király az ország határainak megvédelmezésében az országlakosok tanácsával éljen.

Országunk határainak megvédelmezésében és fentartásában az országlakosok tanácsával fogunk élni.

15. CZIKKELY.

Hogy a király ez ország lakosainak világi tisztségeket a tanács nélkül adományozhat s vehet el tőlük.

Szabad tetszésünkben álljon világi tisztségeket Magyarország lakosainak, nem pedig idegeneknek, minden tanács nélkül adományozni s jogunk legyen azokat tőlük elvenni.

16. CZIKKELY.

Birtokokat nem kell idegeneknek adományozni s az országlakosoknak is szolgálatok fejében és nem pénzért kell adni.

A birtokokat és birtokjogokat nem idegeneknek, hanem csak országunk jól érdemesült és Magyarország koronája alatt álló lakosainak fogjuk adományozni, nem pénzért, hanem érdemeikhez és szolgálataikhoz képest.

1. §. A király és koronajogokat pedig sem bárkinek tanácsával, sem a nélkül, örök áron el nem adjuk, sem zálogba nem vetjük.

17. CZIKKELY.

Magyarországnak és Ausztriának meg Morvaországnak határaitól.

A Magyarország és Ausztria közt levő határok és határvonalak tárgyában tett korábbi rendelkezések és intézkedések továbbra is erejükben maradjanak.

1. §. A mi pedig a Magyarország és Morvaország között fekvő határokat és határvonalakat illeti, szívesen megteszünk mindent, a mit a főpapoknak, báróknak és az ország nemeseinek tanácsából törvény szerint tennünk kell.

18. CZIKKELY.

Vajjon kötelesek-e az országlakosok a királyt megvendégelni és élelmiszerekkel ellátni?

Továbbá, hogy a nemesek és egyházak, vagy bármely világi és egyházi személyek birtokain és jószágain azok akaratán kívül, kik minket vendégül meghívnak, élelmiszereket, megvendégelést erőszakkal nem követelünk és más valami módon sem fogjuk azokat terhelni s másoknak sem fogjuk megengedni, hogy ezt tegyék.

1. §. A főpapok, bárók és akármely más világi vagy egyházi személyek házaiban és helyiségeiben sem fogunk, az ő akaratuk ellenére, tárgyalások tartása vagy akármely ügyek elintézése céljából megszállni.

2. §. Vagy pedig önkénytes akaratukon kívül semmi részben nem fogjuk őket költségekkel, élelem vagy kocsik adásával és podgyászszállítással, követeink, udvarnépünk és bármely hozzánk tartozók ellátásával terhelni.

3. §. A mint ez bizonyos idővel ezelőtt visszaélésből és az ő akaratuk ellenére szokásba kezdett jőni.

19. CZIKKELY.

Hogy az egyházi személyek adót ne fizessenek, hanem hadakozzanak.

Az egyházak és egyházi nemesek, a nemrég igaz ok nélkül behozott adóktól szabadok mentesek legyenek.

1. §. A hadi szolgálatokat azonban, a különben szokott módon, teljesíteni tartozzanak.

20. CZIKKELY.

A király leányainak kiházasításáról.

Leányaink kiházasítása fölött Magyarországunk főpapjainak, báróinak és nemeseknek, valamint az atyafiaknak, rokonoknak, és országaink meg tartományaink alattvalóinak tanácsával fogunk határozni.

21. CZIKKELY.

Az egyházi javadalmakat a világiak ne foglalják el.

Továbbá, hogy az egyházi javadalmakat nem fogjuk betöltetlenül hagyni.

1. §. És azt sem fogjuk megengedni, hogy azokat a világi személyek elfoglalják.

22. CZIKKELY.

A király az országban fog lakni.

Továbbá, hogy lakhelyünket, más királyok szokása szerint, itt Magyarországon fogjuk felütni és állandóan itt tartani.

23. CZIKKELY.

A király és királyné ügyvédjei ő Felségeik ügyeinek tárgyalása idején nem ülhetnek a törvényszékben.

A király és királyné ő felségeinek az ügyvédjei nem ülhetnek a birákkal együtt a törvényszékben, hanem a peres felek közt (akkor tudniillik, a mikor ő felségeik, a király és királyné, ügyét tárgyalják) kell állaniok.

1. §. És az ügyvédek részéről a törvény széken felmutatandó leveleket ne nézzék meg magukra és ne ők, hanem csak az ítélő mesterek vegyék kezükhöz.

24. CZIKKELY.

Hogy ő Felségeiket, a királyt és királynét a birtokjogok igaztalan visszafoglalása miatt a fekvőjóságok becsüjében kell elmarasztalni. És a királyi jogok felkérőiről.

Olyan birtokok tárgyában, melyeket ő felségeik, a király vagy királyné, avagy ügyvédjeik azoktól, kik előbb azoknak uralmában voltak, visszafoglalnak s a királyi jog számára megszereznek, a melyeket azonban a törvény útján ő felségeik, a király vagy királyné visszafoglalással maguknak el nem sajátíthatnának:

1. §. Ő felségeiket azok ellenében, a kiket ekképen, helytelenül és törvényen kívül megtámadtak és költségekkel zaklattak, törvény útján, más hasonlóképen cselekvő országlakosok módjára, az ilyen javaknak a becsüjében kell elmarasztalni.

2. §. És hasonlóképen, ha valaki a maga számára királyi jog czimén birtokjogokat kérne föl, és nem tudná bizonyítani, hogy azok királyi jogra tartoznak, azok becsüjén fog maradni. Ha pedig az ilyen fölkerők az ekképen fölkerített jogok tárgyában indított per eldöntése előtt e jogok uralmába és az azokból folyó jövedelmek szedésébe foglalás útján, vagy bármely más módon betolakodtak és utóbb azokat törvény útján sajátjukká nem tehetik, akkor, mint ezt a törvény rendje kívánja, a sértett vagy perbe szállt és költségekkel zaklatott fél ellenében, hatalmaskodás tényében kell őket elmarasztalni.

25. CZIKKELY.

Hogy a despota és Cili grófja a tisztségeket magyaroknak adományozzák.

Országlakosaink kérésére Mi velük együtt rajta leszünk, hogy Ráczország despotája és Cili grófja és a többi mágnások, tudniillik azok az urak, a kiknek e Magyarországon birtokok, várak, erősségek, városok, mezővárosok és más javak vannak a kezükön, az ilyen várakat, erősségeket, mezővárosokat, városokat és birtokokat ne jövevényeknek és idegeneknek, hanem magyar embereknek adják tisztségbe.

26. CZIKKELY.

Hogy a király a tisztségeket magyaroknak adományozza, a kiknek akarja.

Továbbá hivatalainkat és tisztségeinket, Magyarországonk szokásához képest, a régtől fogva megszokott módon azoknak a magyar országlakóinknak fogjuk adományozni, a kiknek akarjuk.

27. CZIKKELY.

Hogy a nemeseket, hacsak főbenjáró ítélettel el nem marasztalták, el ne fogják.

Továbbá, hogy senkinek sem szabad az ország bármely nemesét, akármiféle tettei miatt letartóztatni, vagy valami módon elfogni,

kivéve azt, a ki ellenében törvény útján főbenjáró ítéletet hoztak.

28. CZIKKELY.

Hogy a nemesek nem tartoznak dézsmát fizetni.

Hogy a nemesek, akár vannak jobbágyaik, akár nincsenek, régi szabadságuk úgy kívánván, dézsmát fizetni nem kötelesek.

29. CZIKKELY.

**Azt a rendet, mely a kihirdetett gyűlések tárgyában
Zsigmond császár idejében honosult meg, Albert király felujítja.**

És mivel felségünk ország lakosaink gyakori panaszából és a kézzelfogható tapasztalás tanuságából megértette, hogy a hatalmasabb ország lakosok az alábbvalókat némely új birtokfoglalásokkal és hatalmaskodásokkal sokféleképen elnyomják és terhelik:

1. §. Azért e szokatlan dolgoknak és újabb merényleteknek alkalmas eszközökkel útját akarván állni, határoztuk és rendeltük, a mint ezt már az említett néhai Zsigmond császár úrnak, országunk főpapjai, bárói, előkelői és nemesei egyetértő tanácsára, megegyezésével és akaratával Pozsonyban kiadott nagyobb decretuma is magában foglalja:

2. §. Hogy ha valaki bármikor és bárhol birtokokat és földeket ujabban elfoglalna, erőszakosan zálogolna, avagy dolgokat és javakat rabolna el, erdőket vágna ki, embereket ölne, sebesítene vagy verne meg, házakra vagy birtokokra rontana, azokat pusztítaná és más ehhez hasonló új nagyobb hatalmaskodásokat követne el:

3. §. Akkor a sértettek kárvallottak és jogtalanságot szenvedők, királyi panasz- és parancslevelünk kikérése után, menjenek és forduljanak annak a vármegyének az ispánjaihoz és szolgabiráihoz, s hol az efféle dolgok megtörténtek.

4. §. A mely ispánok és szolgabírák, az illető vármegyének, szokás szerint szolgálatára álló káptalan vagy convent bizonyosságával a szomszédoktól, határosoktól és azon egymegyebeli nemesektől, a kiket az ilyen királyi levelükben kijelölendő bizonyos büntetés alatt, a peres felekkel együtt, kihirdetett gyűlés módjára bírói székükre egybehívtak, a szentek ereklyéinek érintése mellett, Istennek tartozó hitükre és az irántunk s szent koronánk iránt megtartandó hűségre tett eskü alatt, az efféle új birtokfoglalásokra és egyéb hatalmaskodásokra nézve a tiszta valóságot haladéktalanul puhatolják ki.

5. §. A melynek kipuhatolása és megállapítása után az elfoglalt birtokokat, az e részben reájuk ruházott hatalmunknál fogva adják vissza azoknak, a kiktől elvették volt, s védjék s tartsák meg őket azoknak uralmában.

6. §. Az erőszakosan elvett egyéb dolgokat és zálogokat pedig minden hiány nélkül adják és szolgáltatassák vissza.

7. §. Hogy pedig a felek az ilyen esetekben elkövetett hatalmaskodás tényét megvitathassák és e részben végleges ítéletet nyerjenek, mind a kettőt a magok és a mondott káptalan vagy convent levelével, mely az egész tényállást leírja, és a feleknek, a birtokoknak, a kérdéses tény tanusítóknak neveit magában foglalja, bizonyos határidőre elénekbe vagy a nádor avagy udvarbíró elébe kell küldeni.

8. §. És itt, minden további határidő és perfolymat tekintetbe vétele s megtartása nélkül, a felek meg nem jelenése esetében, azok távolléte sem állván ellent, mink, vagy más bíró, a kihez a pert átküldték, fejére teendő esküt ítélvén meg, végleges határozatot fogunk és tartozunk is hozni.

9. §. Ha pedig valaki a szomszédoknak és határosoknak és más ugyanazon megyebeli nemeseknek ilyen tanuskodását, valamint a károkra és elvitt dolgokra nézve a sértetteket és kárvallottakat illető elégtételnek a megadását meg nem engedné, a mennyiben azoknak mindenképen ellentállana: akkor az ilyent abban az utolsó határidőben, a melyre az alispán és káptalan vagy convent ezt a dolgot vagy ügyet levelével át fogja küldeni, legott hatalmaskodás tényében kell elmarasztalni vagy vétkesnek itélni.

10. §. Akarjuk és jelen levelünkkel elrendeltük azt is, hogy az előrebocsátottaknak a végrehajtását vagy az e tárgyban kihirdetett gyűlés módjára indítandó vagy folyamatos leendő pert sem királyi vagy királynői levelekkel, sem a főpapok vagy bármely bárók leveleivel, még azokéval sem, kik országunk végvidékeit tartják kezükön, semmi szín alatt, tudniillik se hadjáratnak, se valamely vár fenntartásának czimén, ne lehessen elhalasztani, hanem azt az ügyet az arra kitűzött egy határidőben véglegesen be kell fejezni.

30. CZIKKELY.

Hogy az új hatalmaskodások elkövetője a király vagy a rendes bíró előtt azonnal személyesen tartozik felelni.

Mindenki, a ki új hatalmaskodásokat követett el és a kit a panaszlók a királyi felség, vagy a nádor vagy az országbíránk előtt személyesen megkapnak:

1. §. Köteles nyomban, minden halasztás nélkül és minden kigondolt óvóeszköz mellőzésével mindarra felelni, a mit a panaszló ő ellene felhoz.

2. §. Külömben az ilyenek ellen, mintha távol lennének, közönséges gyűlést kell tartani.

31. CZIKKELY.

Hogy a peres feleknek joguk van szabadon egyezkedni.

A peres felek pedig a bíró megkérése és a bíróságok terhének fizetése nélkül szabadon egyezkedhetnek, a mikor akarnak.

1. §. A minthogy országunk régi és dicséretes szokása bármely hatalmaskodásra és egyéb dolgokra nézve az ilyen szabad egyezkedést megkívánja és gyakorlatban tartotta.

32. CZIKKELY.

A levelek megváltása, hiteles bizonyságok kivitele, vámok, hamis utak.

A mi pedig a levelek megváltását, a káptalanok és conventek bizonyságának kivitelét és a vámhelyek kerülő útjai szemmeltartásának a módját illeti: ezeket abban az állapotban kell meghagyni, a melybe Zsigmond császár úrnak a decretuma helyezte.

33. CZIKKELY.

Milyen szabályt hoztak és tartottak meg hajdan az okiratok felmutatása mellett folytatott perekben?

Továbbá, más, kisebb hatalmaskodások dolgát, a melyekre nézve tudniillik kihirdetett gyűlésnek nincs helye, három határidőben vagy nyolczados törvényszéken kell a törvény útján véglegesen befejezni.

1. §. Úgy tudniillik, hogy az előrebocsátott két perbehívást három vásáron való kikiáltás kövesse.

34. CZIKKELY.

Az alperes két perbehívás és három vásáron való kikiáltás előrebocsátása után a felperesnek felelni tartozik.

Bármely birtokügyben vagy birtok keresetekben pedig, az ellenfél hasonlóképen előrebocsátott két perbehívás és három vásáron való kikiáltás után felelni tartozik, még pedig ilyen módon:

1. §. Hogy ha azt állitaná, hogy okiratok vannak kezén, ezeket először teher nélkül, másodizben pedig birság mellett (további halasztás reménye nélkül) tartozik felmutatni.

2. §. Vagy ha az a felmutatásra kitűzött első határidőben nem jelenik meg, akkor is két határidőt, és ha a másodikra nem jőne el, akkor még egy határidőt kell az ő részére adni, és a birtok dolgában indított pert végkép be kell fejezni.

35. CZIKKELY.

Mi történik akkor, ha azt mondja, hogy az okiratok idegen kéznél vannak?

Ha pedig az ellenfél azt mondaná, hogy okiratai idegen kéznél vannak, akkor részére ez okiratainak beszerzése céljából egy év tűzendő ki, hogy az ellenféllel szemben ez okiratok dolgában a határidő eltelték.

1. §. Akképen, hogy egy év elteltével, mondott okiratait a bíróilag kitűzött első határidőben mutassa föl.

2. §. Vagy ha felmutatni nem akarná avagy nem tudná, akkor azt az ügyet, további halasztás nélkül, véglegesen be kell fejezni.

36. CZIKKELY.

Mi történik akkor, ha több az alperes, és közülök egyik másik távol van?

Ha pedig valamely birtokkereset tárgyában három, négy vagy öt, avagy több de ugyanazon nemzetségből való személy volna az alperes; akkor ellent nem állván az, hogy egy kettő vagy több távol van és meg nem jelent, vagy hogy közülök egy vagy kettő avagy több a hadseregben, vagy a végvidékeknek, vagy várnak őrzésével, avagy akármely más királyi szolgálatban van elfoglalva:

1. §. Ezek miatt az ilyen birtok dolgában indított ügyet semmi szin alatt sem szabad elhalasztani.

2. §. Hanem abban az ügyben avval az egygyel vagy többel, a kik saját lakásukon vannak, a törvényes határidőket hasonlóképen meg kell tartani.

37. CZIKKELY.

Mi történik, ha valamennyien hadban vannak?

Ha pedig megesnék, hogy az ilyen alperesek közül senki sem marad otthon, s valamennyien az ország vagy a király fontos szolgálatában vannak elfoglalva:

1. §. Akkor azt az ügyet, kivévén, a mennyiben a dolog kihirdetett közönséges gyűlésre tartoznék, a külömben szokásos módon, későbbi határidőre lehet halasztani.

38. CZIKKELY.

Az egyháziak és világiak között kirótt büntetésekről.

Továbbá, ha valamely egyházi személy valamely nemest akármely rendes bíró elébe idéz vagy perbe hiv, és ha ezt a nemest amaz egyházi személy ellenében a törvény rendjén ítéletileg elmarasztalják:

1. §. Akkor az a nemes nagyobb birsággal nem bünhődhetik, mint díjával tudniillik drága fejének váltságával, olyan módon, mint az az egyházi személy maga.

2. §. És a károkra nézve a bíró a megkárosított félnek úgy az egyházi mint a világi személyek részéről elégtételt tartozik adni.

39. CZIKKELY.

Hogy a megölt emberek eltemetéséért a főesperesek semmi fizetést se fogadhassanak el.

Továbbá elrendeltük, a mint azt többi királyi elődeink is, jól tudjuk, hogy elrendelték:

1. §. Hogy a főesperesek, vagy a községi plébánosok oly emberek eltemetéséért, kiket valaki megölt, mint eddigelé rossz szokásból gyakorlatban volt, semmi pénzfizetést se vegyenek és ne is vehessenek.

Az előrebocsátottak megerősítése.

Mi tehát főpapjaink, báróink, nemeseink és országlakosaink kéréseit királyi kegyelemmel meghallgatván a föntemplített czikkelyeket egész tartalmukra és minden záradékukra nézve, föltétlen akaratunkkal és teljes hatalmunkkal, és felségünk biztos tudatában, nem különben a mi igen kedves hitvestársunknak, az előbb nevezett Erzsébet királyasszonynak a beleegyezésével és tetszésével jelen levelünkbe iktattuk, megengedvén, hogy főpapjaink, báróink, nemeseink és országlakosaink az előrebocsátott, s föntebb e czikkelyekben kifejezett jogokkal örökké éljenek és azokat örökké élvezzék.

1. §. Ezenkívül hozzáadjuk és a magunk s hitvestársunk, az előbb nevezett királyasszony nevében ígérjük, hogy említett országlakosinkat és egész országunkat semminémü szükségeikben el nem hagyjuk, hanem ez országot és nevezett összes országlakosinkat velük együtt hiven

és minden tehetségünkkel minden ellenség ellen megvédjük és úgy összes előre bocsátott, valamint egyéb jó, dicséretes és igazságos régi szokásaikban és nevezett Magyarországunkéiban mindenkor és mindenütt sértetlenül megtartjuk és hathatósan megoltalmazzuk.

2. §. A kik pedig a fentebbiekben foglaltakat bármi alkalommal meg akarnák támadni, mindazok ellen, bármely ranguk és rendük legyenek is, vakmerőségük megfékezése és megzabolázása céljából, ugyancsak ország lakosinkkal, a mint ők maguk is mindnyájan egyetemben megígérték, hogy ezt megteendik, minden tehetségünkkel együtt fogunk munkálkodni.

3. §. Jelen levelünk erejénél és bizonyágánál fogva, a melyre reá függesztettük, titkos pecsétünket, a melylyel mint Magyarország királya élünk.

4. §. Kelt Budán, a Szentháromság ünnepét közvetlenül megelőző pénteken az Urnak ezer-négyszáz harminczkilenczedik évében.

I. MÁTYÁS ELSŐ DEKRETUMA.

Mi Mátyás, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Horvátország stb. királya. Jelentjük jelen levelünkkel:

1. §. Hogy midőn e napokban, tudniillik Magyarországunk összes főpapjainak, báróinak és előkelőinek meg nemeseinek szent Márk evangelista ünnepének tizenötöd napján e Budavárosunkban tartott jelen országgyűlésén velük együttesen az előbb megnevezett országunk állapotának megjavítására alkalmas sok és fontos dolgok iránt intézkedtünk, ugyanezek a főpapok, bárók, előkelők és nemesek, mindnyájuk közös egyetértésével, többek közt országunk régi törvényét és szokását megújító és felvilágosító bizonyos czikkelyeket adtak és terjesztettek elénkbe, melyek rendre imitt következnek, ilyen tartalommal:

1. CZIKKELY.

Azok az esetek melyekben a perbehívás, az ország régi szokása szerint, halasztás nélkül a nyolczados törvényszéken kívül a király személyes jelenléte elé történhetik, bárhol tartózkodják a király az ország határain belül.

1. §. A kik a nemesek várait, házait vagy lakásait, melyekben ezek személyesen laknak, megtámadják, ha e házakban valakit sebzés nélkül megvernek, megölnék vagy vagyonától megfosztanak.

2. §. Továbbá a kik leveleket vagy okiratokat erőszakosan elvisznek.

3. §. Továbbá a gyujtogatók és olyan idegen embereknek a behozói, a kik itt fosztogatnak, a király méltósága és törvényes vagy közöztalmat biztosító levél ellen támadnak, a melyek közönségesen szabad menedéknek vagy Glééth-nek nevezünk.

4. §. Továbbá a nemesek gyilkosai és a kik a nemeseket elfogják s az elfogottakat letartóztatják; ugyszintén a kik a nemeseket megsebesítik, különösen az olyanokat, a kik országgyűlésre, nyolczados törvényszékre vagy a vármegye székére mennek avagy ott vannak.

5. §. Továbbá a kik az egyházba való betöréssel, valakinek egész faluját feldulják.

6. §. Továbbá a kik szüzeket erőszakosan megszeplősítenek vagy tisztességes asszonyokat elcsábítanak.

7. §. Ezek megannyian a király személyes jelenléte elébe idézhetők perbe, hosszabb vagy rövidebb határidőre, a helyeknek távolságához képest, a honnan a perbehívásnak történnie kell.

8. §. Ugy azonban, hogy a hosszabb határidő harminczkét napon tul ne terjedjen, a rövidebb határidő pedig tizenöt napon alul ne maradjon.

9. §. És a perbehívás egyedül ama vármegye vagy a vele szomszédos megye káptalanjának vagy konventjének a bizonyosságával történjék a honnan az említett perbehívást véghez kell vinni.

10. §. És, mivel az az ítélet szilárdabb, melyet többek véleménye támogat, az ilyen ügyek elítélésében részt kell venniök azoknak a főpapoknak és báróknak, a kik ép akkor a király ur kuriájában jelen vannak.

11. §. És időhaladék perhalasztás nélkül egyedül azokat illesse, kik az ország jólétének helyreállítása végett általános vagy részleges felkelésben vannak elfoglalva.
12. §. Továbbá a kik a közjó érdekében a király vagy az ország követségében járnak.
13. §. Mindazáltal annak, a ki ilyen halasztásban bizva, az előbb érintett tettek közül néhányat elkövet és magát a bíróságtól távoltartja, az ilyen halasztás ne szolgálhasson védelmül.
14. §. És az ilyen perbehívásnak csak azokra a főttebb említett cselekvényekre nézve legyen helye, a melyeket valaki ezután jövőre, a jelen országgyűlés első napjától fogva követ el.
15. §. A Mátyás királyunk választása idején történt foglalásokra nézve pedig a régi állapotot kell visszaállítani; ha pedig a foglaló magát ehhez nem alkalmazza, vagy meggátolja, hogy az megtörténjék és végbe menjen, a fentebb mondottak szerint perbe kell idézni.
16. §. Továbbá kihirdetett gyűlést kell elrendelni, miként azt néhai Zsigmond császár és király dekretuma előszabja.
17. §. Továbbá a négy nyolczados törvényszéket, félbeszakítás nélkül, minden évben meg kell tartani.

2. CZIKKELY.

Azok az esetek, melyek hűtlenség vétkére tartoznak, és a melyekben, valamint másokban, a király ur a bűnösök birtokait és fekvő jószágait másnak adhatja és adományozhatja.

1. §. A ki az alkotmány, a király és korona közhatalma ellen támad.
2. §. Továbbá a ki hamis okiratot készít és azt a bíróság előtt nyilván használja.
3. §. Továbbá a ki hamis pecsétet metsz és használ.
4. §. Továbbá a kik hamis pénzt vernek, vagy a kik azt, kereskedést üzven, tudva és nyilván nagy mennyiségben használják.
5. §. Továbbá a ki vérrokonait a vérség negyedik ízén belül meggyilkolja.
6. §. Továbbá a faluknak és majoroknak nyilvános gyujtogatói.
7. §. Továbbá a kik az ország belállapotának felforgatására idegen dulókat vagy zsoldosokat hoznak be.
8. §. Továbbá a kik perbehívás és eltiltás után önhatalmulag a birói levelek és a rendes birák ítéletei ellen támadnak és azoknak ellene szegülnek.
9. §. Továbbá a kik közoltalmat vagy szabadmenedéket biztosító levelet sértenek meg, nyilvános elmarasztalásuk esetében.
10. §. Továbbá a kik az ország rendes biráit megölik vagy megsebesítik, különösen a mikor köztisztükben járnak el.
11. §. Továbbá a kik a várakat vagy saját uraikat elárulják, ha őket nyilván elmarasztalták.
12. §. Továbbá a kik ellenfeleiket a köz- vagy nádori törvényszékek helyén megölik.
13. §. Továbbá a kik valamely nyilvános és kárhoztatott vallásfelekezethez csatlakoznak.
14. §. Továbbá a kik vért fertőztetnek és nőrokonaikat a vérség negyedik ízén belül elcsábítják, ha őket nyilván elmarasztalták és levelesítették.

3. CZIKKELY.

Az egyházi bíróság elé tartozó ügyek.

1. §. Minden ügy, mely az isteni tiszteletet vagy a szentségek körül való vétségeket illeti.
2. §. Továbbá a hit dolgát és az eretnokséget vagy az eretnokséggel gyanúsítottakat érintő ügyek.
3. §. Továbbá a végrendeleti ügyek és a mi azokkal jár.
4. §. Továbbá a házassági és a velük kapcsolatos ügyek, különösen pedig a hitbér és jegyajándékok, menyekzői ajándékok és negyedjog dolga; ha nem ingatlan örökség megszerzése a kereset tárgya.
5. §. Továbbá a dologi és személyes dízma ügyek meg az ezzel kapcsolatos dolgok.
6. §. Továbbá az uzsoraügyek.
7. §. Továbbá az özvegyek és nyomorult személyek dolgai, ha a per nem birtokok és telkek megszerzése körül forog.
8. §. Továbbá az eskü meg nem tartásának és minden hamis eskünek a dolga, és minden ügy, a melynek végczélja a bűnösnek megjavítása.
9. §. Továbbá minden ügy, a melyben valaki birói ítéletnél avagy az egyházi törvénynél fogva egyházi átok alá esik.
10. §. Mely előrebocsátott czikkelyeket országunk mondott főpapjai, bárói, előkelői és nemesei a fentebb említett módon elénkbe terjesztvén, kérve kértek minket, hogy azokat a czikkelyeket királyi beleegyezésünkkel jóváhagyni és ennekutána megtartatni kegyeskedjünk.
11. §. Mi tehát mondott országunk főpapjainak, báróinak, előkelőinek és nemeseinek kéréseire hajolván, az elősorolt czikkelyeket és azok mindegyikét elfogadtuk és jóváhagytuk, és elrendeltük, hogy azokat ennekutána sértetlenül meg kell tartani; s meg is fogjuk tartani s foganatosan meg fogjuk tartatni.
12. §. Mindez előre bocsátottak bizonyosságára elhatároztuk, hogy jelen levelünket titkos pecsétünkkel, melylyel mint Magyarország királya élünk, ellátva és megerősítve, nevezett országunk említett főpapjai, bárói, előkelői és nemesei közönségének kiadjuk.
13. §. Kelt Budán a fent említett országgyűlés huszadik napján az Urnak ezernégyszázhatvan-kettedik esztendejében.

I. MÁTYÁS

MÁSODIK DEKRETUMA.

**Lajos, András és Zsigmond császár és magyar királyok
decretumainak megerősítése Mátyás király részéről.**

Mátyás, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmátia, Horvátország, Ráma, Szerbia, Galiczia, Lodomeria, Kunország és Bulgária királya stb. Minden, úgy mostan élő, mint jövődöbeli keresztény hívőnek, kiknek jelen levelünk tudomására fog jutni, üdvöt a mindenek Üdvözítőjében.

1. §. Minthogy az a dicső és boldog köztársaság, a melyben helyesen alkotott törvények uralkodnak: hát illő dolog, hogy a királyok és fejedelmek, kik a népek és városok jogát tartják kezökben, a reájok bizott népet ne csak fegyverrel vitézül megvédjék, hanem egyszersmind jogaiban, szabadságaiban üdvös törvényeiben is megtartsák.

2. §. Ennélfogva, jelen levelünk rendén mindenek tudomására akarjuk hozni, hogy országunk főpapjai és bárói és azok a jelesebb nemesei, kiket kiválasztottak, hogy az e napokban szerencsés megkoronáztatásunk céljából Székesfehérvárt tartott országgyűlésen országunk ügyeiben határozzanak, királyi színünk elé jöven, egész terjedelmökben előadták azokat a szükségeket, melyek alatt ez országunk jelenleg szenved, és felmutatták előttünk a mi boldog emlékezetű elődeinknek, a néhai dicső fejedelmeknek, Lajos urnak, Magyarország királyának és Zsigmond urnak, a római császárnak és hasonlóképen Magyarország királyának stb. némely kiváltságleveleit, a melyek azoknak és mondott országainknak törvényeit és rendeleteit foglalják magukban, és ezenfelül még némely cikkelyeket, a melyeket a közjó és a béke érdekében maguk országunknak főpapjai, bárói és nemesei ezelőtt és a jelen gyűlésen ujonnan készítettek.

3. §. Egyértelemmel könyörögvén felségünknek, hogy azokat a kiváltságleveleket és cikkelyeket elfogadni, jóváhagyni és szóról-szóra átíratni; és az azokban foglalt szabadságokkal, mentességekkel, rendelkezésekkel, valamint a néhai igen hatalmas András királynak Lajos ur kiváltságlevele által megerősített decretumával együtt királyi hatalmunknál fogva megújítva állandósítani és megerősíteni s megerősítve megtartani méltóztassunk, hogy országunk javára örök időkre fönnálljanak és hatályban maradjanak. A melyek egyikének, tudniillik az említett Lajos király urénak tartalma im ez.

4. §. «Lajos, isten kegyelméből Magyarországnak, stb. királya, stb. Az összes, úgy mostan élő, mint jövődöbeli keresztény hívőknek, kiknek jelen levelünk tudomására fog jutni, stb. A trón és a királyi méltóság hatalma tudnivalóképen akkor erősödik meg stb.»

5. §. «A Szentháromság és osztatlan egység nevében. András, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmátia, stb. Minthogy úgy országunk nemeseinek mint másoknak, szent István király adta szabadsága stb.»

6. §. «Zsigmond, Isten kedvező kegyelméből mindenkor felséges római császár, és Magyarország, Csehország stb. királya. Minden keresztény hívőnek stb. Üdvöt a mindenek Üdvözítőjében. Mindazok között, a miket alattvalóink jólétének föntartására mély elmélkedéssel kigondoltunk, stb.»

I. Mátyás hozzáadásai András, Lajos és Zsigmond királyok decretumaihoz.

1. CZIKKELY.

Hogy Magyarország előbbi királyainak decretumai, melyeket Mátyás király már megerősített, megtartandók.

Először, hogy mi e Magyarországunkat és annak minden hozzátartozó lakóját azokban a javakban és régi szabadságokban, szokásokban és jogokban együttesen és egyenkint véve, a melyekkel ez az ország elődeink idejében élt, megoltalmazzuk és megtartjuk.

1. §. És hogy a néhai Lajos és Zsigmond király urak decretumait a néhai András királynak Lajos király ur részéről megerősített decretumával együtt megerősítjük és az alábbirt czikkelyekkel egyetemben megtartandjuk.

2. CZIKKELY.

A szent korona megőrzéséről.

Továbbá, mivel tudjuk Mi és tudják összes főpap uraink és báróink és az ország egész közönsége is tudja, hogy milyen módon és miképen jutott a szent korona, annak helytelen őrzése és gondozása miatt, ez országból idegen kézre.

1. §. A mely idegen kézre kerüléssel ez az ország helyrepótolhatatlan károkat, kimondhatatlan pusztításokat és sok viszontagságot szenvedett, és e korona csak nem régiben sok munka és fáradság után és nagy költséggel volt az országközönség pénzén visszaváltható:

2. §. Mi tehát, tisztünknel fogva, a szent korona kellő megőrzése és meg tartása céljából e helyen a főpap- és báró uraknak meg országunk nemeseinek közös megegyezésével és akaratából egy különben megszokott helyről és arra alkalmas személyekről kívánunk gondoskodni, nehogy (a mitől Isten őrizzen) a korona ismét ez országtól idegen kézre kerüljön.

3. CZIKKELY.

Hütlenség vétkében, a főpapok és bárók tanácsa nélkül, senkit se kell elmarasztalni.

Ezenkívül, hogy mi, az ország főpapjainak és báróinak tanácsa nélkül, az országlakosok közül senkit se marasztalhassunk el hütlenség vétkében vagy bűnében.

4. CZIKKELY.

A rövid idézések eltörlése.

Egyébiránt semmi tett vagy vétség miatt se történjenek rövid idézések.

1. §. De már a perbehivottak részéről a perbehívó levél tartamához képest legyen a törvénytétel.

5. CZIKKELY.

A négy nyolczados törvényszék megtartásáról. Az értesítés mellett való perbehívások az ország minden bírójának pecsétje alatt eszközlendők.

Jövőre mind a négy nyolczados törvényszéket évenként meg kell tartani: kivéve azt az esetet, ha az összes országlakosok általános felkelésben találnának részt venni.

1. §. És ha mi az ország különös dolgaival és ügyeivel Budán kívül foglalatostkodnánk is, a nyolczados törvényszéket nem kell elhalasztani.

2. §. Az ilyen nyolczados törvényszékek tartása alkalmával a nagy és rendes bírának is jelen kell lenniök helyetteseikkel együtt.

3. §. A néhai Albert király halála után elkövetett és véghez vitt tettek és vétségek dolgában, az idézések ama nyolczados törvényszékre ezután is értesítés mellett történjenek.

4. §. A mely értesítés mellett való idézések országunk minden rendes bírójának pecsétje alatt kelhetnek.

6. CZIKKELY.

A halasztásokról és azok büntetéséről, a kik csalárd halasztásokkal élnek.

Ama nyolczados törvényszékek idején adott halasztásainknak pedig senki se vehesse hasznát, mint egyedül azok, kik az ország végvidékein és nevezetesen Bosnyákországban várakat tartanak fönny vagy a kik akkor háboruban vannak elfoglalva, avagy a kik a mi követségeinkben vagy az országéiban járnának a külföldön.

1. §. És a kik e három meghatározott eset valamelyikének színe alatt a maguk számára halasztást eszközölnének ki és nem lennének elfoglalva, azokat az ilyen esetekben szokásos büntetésben, vagyis nyelvváltságban kell elmarasztalni.

7. CZIKKELY.

A négy hatalmaskodási tényről, a melyeket a harmadik nyolczados törvényszakon el kell intézni, s hogy az ilyen ügyeket nem kell tovább halasztani s huzni-vonni.

A nemesek megölése és a birtokfoglalás, a levelek és okiratok elvitele és a nemesek házainak és udvarainak (a hol személyesen laknak) megrohanása dolgában a föntebb meghatározott alkalomból további halasztásnak, mint az első nyolczados törvényszékre való perbehívás idejétől a harmadik nyolczados törvényszékig, helye ne legyen.

1. §. És az olyan foglalkozásban levők se perelhessenek senkivel, a nekik adott haladék ideje alatt.

8. CZIKKELY.

Az osztatlan testvérek haladékáról, hogy a kiket hivatalos kötelességük nem foglal el, azoknak a halasztás nem használ.

Ha az elfoglaltságban levőnek két, vagy három vagy több osztatlan testvére volna, kiknek neve az elhalasztó levélben ki van téve, és ezek a mondott három pontban kijelentett dolgokban nincsenek elfoglalva, az ilyenekre nézve a halasztás ne jöjjön tekintetbe.

1. §. Kivéven a birtokra és a levelek előmutatására tartozó dolgokat.

2. §. Az pedig, a ki az előbb említett ügyekben el van foglalva, nem marasztalható el azokkal, a kik ilyenekben elfoglalva nincsenek.

9. CZIKKELY.

Külföldi sókat nem szabad az országban eladni.

Külföldi sókat országunkban és országunk végvidékeiben, azok elvételének büntetése alatt senki se adjon el.

1. §. Hanem mindenüvé a mi királyi sóinkat kell szállítani.

2. §. A kik pedig az ilyen külföldi sóknak elvitelét meg nem engedik, azoknak birtokait és javait el kell foglalni s mindaddig megtartani, a mig innen eredt kárainkért eleget nem tesznek.

10. CZIKKELY.

Hogy az Albert király halála után épült kastélyok, hűtlenség büntetése alatt, lerontandók és hogy mely erősségek maradhatnak fenn.

Az országunkban a néhai Albert király halála után felállított kastélyokat, örök hűtlenség büntetése alatt, a legközelebb következő pünkösds napjáig mind le kell rontani.

1. §. Egyedül csak azokat a kastélyokat vévén ki, melyek az alsó részeken a törökök betörései ellen és a melyek Bács és Bodrogh vármegyékben és országunknak más határszéli vármegyéiben épültek; és kivéve még Thuz János kastélyát is, valamint azokat, a melyek régi időkben és néhai Zsigmond császár ur idejében meg voltak, de a melyeket később lerontottak és újból más helyen állítottak fel; ezek az ország hasznára maradjanak meg.

11. CZIKKELY.

Hogy azok, a kik másokat királyi jog czimén vagy egyéb perrel jogaikban igaztalanul zaklatnak, az illető fekvő jószágok becsűjén maradnak.

Továbbá, a kik tőlünk mások birtokában levő valamely fekvő jószágokra nézve királyi jog adományozását kéri föl és azt, hogy a felkért jószágok királyi jogra tartoznak, be nem bizonyíthatják; valamint azok a perlekedők is, a kik valamely jogon mások fekvőjószágait perlik és az ilyen jószágokhoz való jogukat a törvény rende szerint ki nem mutathatják:

1. §. Azok a birtokosnak igazságtalan zaklatása miatt ugyanezen birtokos ellenében ama fekvő jószágok közbecsűjében marasztalandók el.

12. CZIKKELY.

Az Albert király halála után elfoglalt fekvőjószágokat vissza kell bocsátani, különben a foglalókat hívják perbe.

A kik mások fekvő jószágait a mondott néhai Albert király halála után igazságtalanul elfoglalták, azok mindezeket a jószágokat a legközelebbi keresztelő szent János születése ünnepének nyolczada alatt bocsássák vissza azok részére, a kiket megilletnek.

1. §. Azokat a letartóztatókat pedig a mi emberünk és a káptalan vagy convent bizonyosága a magunk vagy más rendes birák levele útján intse meg, hogy az elfoglalt fekvő jószágokat bocsássák vissza.

2. §. És ha a megintésre vissza nem bocsátják, a legközelebb következő nyolczados törvényszékre idézendők, a kiknek részéről halasztás adása nélkül törvényt és igazságot kell szolgáltatni.

13. CZIKKELY.

Szlavonország és az erdélyi részek megtartandók az ő szabadságaikban.

Szlavonországunkat és az erdélyi részeket minden régi szabadságukban, szokásokban és jogukban meg kell tartani.

14. CZIKKELY.

**Hogy az egymás ellen perlekedő egyházi és világi személyek
birsága kölcsönösen egyenlő.**

A világi férfiakat az egyházi férfiak ellen folytatott világi perük esetére semmiféle dologban sem lehet súlyosabban büntetni, semmint a mennyire az egyházi férfiakat a világiak ellenében büntetnék.

15. CZIKKELY.

**Egy községben vám több helyen nem szedhető; mások földén hamis utak nem
tartandók, és a vámos birtok határain kívül senkit sem szabad zaklatni.**

Vámot egy és ugyanazon községben, nem szabad több helyen szedni.

1. §. Hanem csakis egy helyen, még akkor is, ha a vámbirtokosok egymásközt bármennyire egyet nem értenek.

2. §. És hogy a vámot minden vámhelyen a régi mód szerint kell szedni.

3. §. A kik pedig ezzel ellenkezőt cselekesznek, veszítsék el vámjogukat.

4. §. A vámszedők sem mások földén, sem a régi szokástól eltérve, álutakat ne tartsanak; és annak a birtoknak határain kívül, a hol a vámot szedik, a vám meg nem fizetése miatt senkit sem szabad akadályoztatni.

5. §. Mindamellett semmi olyan vám- vagy révjognak nem lehet helye, a mely országunk régi szokásával és törvényével ellenkezik.

16. CZIKKELY.

A biróilag elmarasztaltaknak a fekvő jószágait a régi szokás szerint kell eladományozni.

Az elmarasztalt emberek fekvő jószágait, a bíróságnak jutott részekre nézve, másképen, mint az eddig szokott módon, sem mi ne adományozhassuk, se rendes biráink el ne adományozhassák.

17. CZIKKELY.

Az egyházi bíróság elébe tartozó ügyekről.

Továbbá a szentszéken ne tárgyaljanak semmi más dolgot, mint végrendeletet, házasságot, hitbért és jegyajándékot, hamis esküt, a papi személyek és asszonyok megverését és fosztogatását, és más olyan ügyeket, melyek nem világi természetűek.

18. CZIKKELY.

A király valakinek egyszerű panaszára senkinek a fekvő jószágait se foglalja el; és saját ügyét a törvény rendje szerint perelje.

És hogy mi egyeseknek egyszerű panaszára vagy a saját magunk ügyeiben is senkinek a fekvő jószágait sem fogjuk elfoglaltatni, ha csak az ilyen dolgokban divó régi szokás szerint az ügyet bíróilag meg nem vizsgálták.

1. §. És hogy mi királyi ügyünket is a törvény rende szerint fogjuk perelni.

19. CZIKKELY.

A ki az ország rendes biráit megveri, hűtlenség vétkének büntetésével lakol.

A kik az ítélőmestert, alnádort, bánt, albánt, ispánt vagy alispánt vagy az országnak más rendes biráit a törvényszék tartásának idején vagy különben is ok nélkül megverik, meggyilkolják vagy elfogják, azok ennek törvényes bebizonyítása után örök hűtlenség vétkén s ennek büntetésén maradjanak.

20. CZIKKELY.

Azokról, kiknek okiratai elvesznek, hogy azok fekvő jószágai a királytól felkért uj adománynyal előleges bizonyítás után megerősítendőek és jóváhagyandók.

És mivel vannak némely országlakosok, a kiket az ellenség és a hatalmasok jogaiktól és okirataiktól megfosztottak;

1. §. Azért ha az ilyenek szomszédaik és határosaik és az ugyanazon vármegyében lakó nemesek tanuságtételével bebizonyíthatják, hogy őket jogaiktól és okirataiktól megfosztották és hogy ők és elődeik, azoknak a fekvőjószágoknak és birtokoknak, melyekre az elvett okiratok vonatkoznak, békés uralmában voltak s hogy azok őket illetik:

2. §. Akkor mi uj adomány czimén fogjuk minden ilyen embernek az ő fekvő jószágát adni és adományozni.

21. CZIKKELY.

Köztörvényszéket a régi szokás szerint minden vármegyében kell tartani.

Továbbá, hogy országunk minden vármegyéjében tartsanak köztörvényszéket, a különben is, tudniillik régi időtől fogva bevett szokás szerint.

22. CZIKKELY.

Uj pénz veréséről.

Továbbá, hogy jó pénzt fogunk veretni.

1. §. A néhai Zsigmond császár ur pénzének finomságával és súlyával.
2. §. Mely minden változtatás nélkül éltünk fogytáig uralkodásunk egész ideje alatt fog forogni.
3. §. És ez két kis pénz értékű legyen.
4. §. És e pénzünket kamaranyereségünk és a dézsma minden elszámolása alkalmával el kell fogadni.

23. CZIKKELY.

László és Mátyás királyok adományleveleinek megerősítéséről; hogy azokat megerősítés végett egy év alatt elő kell mutatni.

Hogy mi királyi elődeinknek minden adományát és a mieinket is, melyeket akármilyen fekvő jószágokra és birtokokra nézve tettünk, (kivéve a kamaranyereségről, ötvenedről, harminczadról és nyestbőradóról szóló adományokat, melyeket a néhai László király ur vagy minmagunk bárki részére tettünk) megerősíteni méltóztassunk.

1. §. De mindenki köteles a néhai László király urnak, a mi közvetlen elődünknek minden adománylevelét és a miéinket is április első napjától számítandó egy egész év forgása alatt megerősítés végett bemutatni.
2. §. A kik pedig be nem mutatják, azoknak adománylevele erejét veszítse.

24. CZIKKELY.

A dézsma fizetés módjáról és az asztagok megvizsgálásáról.

A dézsmát minden egyes vármegyében a szerint fizesse mindenki, a mint a maga főpapjával erre nézve megállapodott, vagy ezentul fog egyezkedni.

1. §. A melynek beszédésében és fizetésében meg kell tartani nevezett Zsigmond császár és király urnak a rendelkezését és decretumát.
2. §. Mindazonáltal úgy, hogy ha a paraszt a kirovók és dézsmaszedők felhívására megesküdnék és a kirovó az ilyen esküttevőnek hinne, a kirovást csakis az esküttevő esküjéhez képest és ne azontul eszközölhesse.
3. §. És ha a kirovó a megesketett parasztnak hitelt nem adna, az asztagot szabadon megvizsgálhatja és ha többet találna, a fölösleget elveheti.
4. §. Ha pedig annyit találna, a mennyit a paraszt mondott, akkor a kirovó a parasztnak az asztagnak ok nélkül való megvizsgálásáért egy arany forintot fizessen. S ha a kirovó ezt megfizetni vonakodnék, a parasztnak jogában áll a kirovónak vagy dézsmaszedőnek lovát elvenni.

25. CZIKKELY.

Vasárnapokon és a boldogságosszüz ünnepén nem kell vásárt tartani.

Vasárnapokon és a boldogságos szüz Mária ünnepein, ez országunkban és annak részeiben, semmiféle vásárt sem szabad tartani.

1. §. Kivéven két oknál fogva a kalocsai érsek ur és a váradi püspök ur vásárait, a melyeket egyházuk jószágaiban megtartanak.

26. CZIKKELY.

A hamis pénzverőket meg kell büntetni.

Azokat a nyilván rossz hirben állókat, kik hamis pénzeket vagy forintokat vernek, vagy azokat meghamisítják, az e részben teljesített előleges vizsgálat után az ország bárói méltó büntetéssel sújtsák.

27. CZIKKELY.

A szabad menedéklevel megsértőinek büntetése.

A mely országlakóink szabad menedéklevelünket megsértik, azokat és nem az ő uraikat, a dolog előleges kiderítése után, örökös hűtlenség vétkében és ennek büntetésében kell elmarasztalni.

28. CZIKKELY.

Az egyházak megsértéséről, és a nemes meg egyházi személyek házainak mentességéről.

Végezetül azokat, a kik hadjárat idején vagy különben akármikor, a nemesek vagy egyházi személyek házaiban és udvaraiban, azok akarátán kívül megszállnának avagy az egyházakba berontanának, értesítés mellett a nyolczados törvényszékre perbe kell hívni.

1. §. A kiknek részéről (ha a felperes úgy akarná) nem másként, hanem csak közös tanuvallatás útján kell törvényt és igazságot szolgáltatni.

2. §. És azok részéről is a kik hadjárat idején okoznának károkat, a dolgok elrablása miatt hasonlóképen ilyen törvényt és igazságot kell szolgáltatni.

Befejezés.

Miért is mink, országunk említett főpapjainak, báróinak és nemeseinek esdeklésére a már nevezett Lajos király urnak, valamint Zsigmond császár s egyuttal király urnak kiváltságleveleit és decretumait, ugyszintén az előrebocsátott czikkelyeket is, melyeket ugyanezek a főpapok, bárók és nemesek ujonnan alkottak, átvevén és elfogadván, azokat, jelen levelünkbe szóról-szóra átirattuk és beiktattuk, és mivel látjuk, hogy országunknak hasznára és ugyanezen egész köztársaság békéjére készültek és létesültek, a bennök foglalt összes szabadságokkal és rendelkezésekkel, valamint a megnevezett András király urnak a mondott Lajos király ur részéről megerősített decretumával együtt, helyeseljük, jóváhagyjuk és örökké való fennállás és hatályban maradás végett megerősítjük.

1. §. És jelen írásunk oltalma mellett kötelezzük magunkat, hogy mindazt, a mi bennük van, a fõntebb említett czikkelyek mérséklésével megfogjuk tartani.
2. §. A minek emlékezetére és örökké való erõsségére elhatároztuk, hogy jelen levelünket függõ és hiteles kettõs pecsétünk ráillesztésével megerõsítve kiadjuk.
3. §. Kelt a fõtisztelendõ atyának Krisztusban, István urnak, a törvényesen egyesített kalocsai és bácsi egyházak érsekének és ugyancsak Kalocsa város örökös ispánjának, udvarunk fõkanczellárjának, kedvelt hivünknek kezével, az Urnak ezernégyszáz hatvannegyedik esztendejében, április hatodikán; uralkodásunknak hetedik, megkoronáztatásunknak pedig első évében.
4. §. Jelenlevén a fõtisztelendõ atyák és urak Krisztusban, Zéchi Dénes bibornok, esztergomi, a nevezett István ur kalocsai érsekek, László egri, János váradi, Miklós erdélyi püspökök; a zágrábi szék üresen állván; János pécsi, Albert veszprémi, Ágoston gyõri, Vincze váczai, Albert csanádi, Tamás nyitrai püspök; a boszniai szék üresedésben lévén; Urbán szerémi, Márk tinini püspökök; a segniai szék betöltetlen lévén és Miklós modrusi püspökök, kik az Isten egyházait szerencsésen kormányozzák.
5. §. Továbbá nagyságos Guthi Ország Mihály, mondott Magyarországunk nádora, Zápolyai Imre, Boszna országunk kormányzója, Ujlaki Miklós és Dengelegghi Pongrácz János erdélyi vajdák, Palóczi László ispán, országbiránk, ugyancsak Zápolyai Imre, Dalmácia, Horvát- és Szlavonországaink bánja, a mondott Ujlaki Miklós macsói bán; a szerémi báni tisztség üresedésben lévén; Rozgóni János királyi tárnokmesterünk, Thuróczi Benedek ajtónálló, a mondott Dengelegghi Pongrácz András, pohárnok, Peréni István és Báthori László asztalnok, Dombó Pál és Wesseni László lovászmestereink; Paukyrher András pozsonyi ispán ur és sokan mások, a kik országunk ispánságait és tisztségeit viselik.

I. MÁTYÁS

HARMADIK DECRETUMA.

Mi, Mátyás Isten kegyelméből Magyarország, Csehország stb. királya. Jelen levelünk rendén adjuk tudtára mindeneknek, a kiket illet.

1. §. Hogy, a midőn Mi országunk összes főpapjainak, báróinak és nemeseinek ezt az országgyűlést kihirdettük, és velük a minden oldalról fölmerült különféle ügyekről éretten tanácskoztunk, ugyanazok a főpapok, bárók és nemesek, magukat bizonyos szabadságokra és kiváltságokra nézve biztosítani kívánván (vagy mert ezek a korábbi decretumokban nem voltak kellőképpen kifejezve) az alábbirt czikkelyeket mutatták és terjesztették elénkbe.

1. CZIKKELY.

Hogy évenként országgyűlés tartandó.

Az első czikkely ez: Hogy Mi, főpapjaink és báróink tanácsából összes országlakosainknak évenként Urunk mennybe menetelének ünnepe körül országgyűtést hirdessünk. És ezt akkor, ha a szükség parancsolja.

2. CZIKKELY.

Hogy az ország nemeseit senki se fogja el, kivén azt, a ki másnak sáfára és szolgálatának teljesítése előtt megszökik.

Továbbá, hogy az ország nemeseit, a törvénykezés rendjén kívül, sem nekünk nem szabad letartóztatnunk, sem curiánk biráinak vagy a főpapoknak és báróknak nem szabad letartóztatniok.

1. §. Kivéven azokat a nemeseket, a kik mások sáfárjai és uruktól különben, szolgálatuk teljesítése nélkül, eltávoznának; mert ezek akkor letartóztathatók.

2. §. A tisztekre nézve pedig megtartandó a néhai Zsigmond király decretumában kimondott szabály.

3. CZIKKELY.

A dézsmálásban megtartandó a közvetlenül megelőző decretumban megállapított mód.

Továbbá, hogy a dézsma dolgában azt a szabályt kell megtartani, mely a megkoronáztatásunk idején Fehérvára kiadott decretumunkban van kimondva.

1. §. Annak kivételével, hogy ha valamelyik vármegyének nemesei a kirovás idején a dézsma-kivető mellé az illető vármegyéből egy nemest vagy plébánost akarnának adni, a kik azt a helytelen kivetés miatt (ha ezt megtenné) püspöküknél majdan bevádolják, ez szabadságukban álljon.

2. §. És ha ezt meg nem tennék, a kirovó mindamelletts tisztében eljárhat.

4. CZIKKELY.

A királyi sôt a régi helyeken kell tartani.

Továbbá, hogy királyi sókamaráinkat azokon a helyeken kell felállítani, a melyeken Zsigmond király ur idejében állottak fenn, még pedig az akkor szokásban volt mód és szabadság szerint. És ezek a határon olyan helyeken legyenek, hogy onnan a sôt könnyen meg lehessen kapni.

5. CZIKKELY.

A köztörvényszék eltörlése.

Továbbá, hogy ennek utána köztörvényszéket nem szabad tartani, hanem ha országunk szokása szerint.

6. CZIKKELY.

Hogy a király és mások várai másoknak mint magyaroknak őrizetére nem bizandók.

Továbbá, hogy ugy a királynak, mint a báróknak és országunk minden más nemesének végvidéki várait, tudniillik a felső és alsó részekben vagy a Szlavon-, Dalmát- és Horvátországokban levőket magyaroknak (tudniillik erre méltó és alkalmas személyeknek) és nem idegeneknek őrizetére kell bízni.

7. CZIKKELY.

Hogy Mátyás királynak felkelési szabályzata ugyanaz mint Zsigmondé.

Továbbá, hogy főpapjaink és báróink banderiumainak és az országlakosok közönséges hadseregének felkelésében és kiállításában ugyanazt a módot kell megtartani, a mely a nevezett néhai Zsigmond király ur idejében divott.

1. §. És a kiket fekvő jószágaiktól megfosztának, azokra nézve ugy kell intézkedni, a mint azt fekvő jószágaik szükségessé teszik.

8. CZIKKELY.

A király öt pecsétje.

Továbbá, hogy mi négy vagy öt pecséttel éljünk, tudniillik: az aranybullával, a kettős, a titkos, a birói és a gyűrűs pecséttel.

9. CZIKKELY.

Azokat, kik az egyházi személyeknek károkat okoznak, perbe kell hivni és közös tanuvallatás eszközzése után azonnal el kell marasztalni.

Továbbá, hogy azokat, a kik háboru idején, vagy különben bármely időben a nemesek vagy egyházi személyek akaratan kívül, ezek házaiba vagy udvaraiba szállnak és ott kárt tesznek vagy kárt tettek, vagy czintermekbe avagy templomokba berontanak vagy berontottak, értesítés mellett kell a nyolczados törvényszékre idézni.

1. §. A kiknek részéről, ha a felperes ugy akarja, nem másképen, hanemha közös tanuvallatás után, kell törvényt és igazságot szolgáltatni.

2. §. A mit a megkoronáztatásunk idején kiadott, előbb említett decretumunk is, végső szakaszában, részben megérintett.

10. CZIKKELY.

Hogy a király bárki kérésre senkinek a fekvő jószágait sem foglalhatja el.

Továbbá, hogy mi, a mieinknek egyszerű panaszára, senkinek fekvő jószágát se foglaltassuk el.

1. §. Hanem azok elfoglalásában, országunk szokása értelmében, mindenkor a törvénykezés rendje szerint kell eljárni.

2. §. És az adományozott javakat sem szabad birtokosaik kezéből elfoglalni, míg az adományozott dolog uralmára nézve a törvény rendje nem határozza meg, hogy kit illet az. És az eddigelé igaztalanul elfoglalt fekvő jószágot föltétlenül vissza kell bocsátani.

11. CZIKKELY.

A király az országlakosok akaratán kívül semmi adót se szedjen.

Továbbá, hogy mi, a többire nézve, országlakosainktól, az ő akaratuk és beleegyezésük nélkül bármi okból, egyáltalán semmi rovatalt vagy adót (mint csak a kamara nyereséget) se szedjünk vagy szedessünk.

12. CZIKKELY.

A király a perfollyamot ne akadályoztassa meg, és hogy az ennek ellenére a per meggátlására kiadott parancsai meg nem tartandók.

Továbbá, hogy az ország törvényszékén kelt semmiféle ítélőlevelet meg ne semmisítsünk.

1. §. Hanem a perlekedőknek kegyelmet adván, parancsoljuk meg, hogy az efféle ítélőleveleket, az ezekben követett szokás szerint az akkor legelőször tartandó nyolczados törvényszéken megerőtlenítés vagy megerősítés végett mutassák be, a birtokok és egyéb javak időközben (az ítélőlevél erejénél fogva) birtokosaik kezén maradván.

2. §. És ha eddigelé valami ezzel ellenkezőt tettünk volna, azt vonjuk vissza.

3. §. És ha országunk törvényeivel és régi szokásával ellenkező levelet bocsátottunk volna ki, annak ereje ne legyen.

4. §. Ezenkívül, ha országunk birái a törvényszéken az ilyen leveleket tiszteletben nem tartják, ezt nekik bűnül felrónunk nem szabad.

13. CZIKKELY.

Egy személynek két javadalmat adományozni nem szabad.

Továbbá, hogy mi egy személynek ne adományozzunk két javadalmat.

1. §. És ha adományoztunk, akkor hadjárat idején e két vagy több javadalom után az ezek birtokában levő személylyel, a régi mód szerint, tehetségéhez képest teljesítsünk hadi szolgálatot.

14. CZIKKELY.

A birák a pereket bírálják el és meghatalmazottakul vagy ügyvédekül ne perlekedjenek; az ellenők emelt panaszt a király vizsgálja meg, s a bűnösök bünhődjenek.

Továbbá, hogy az ítélőmesterek a szokott büntetés alatt, mindenkinek szolgáltatassanak igazságot.

1. §. És se ők, se ülnökeik ne lehessenek ügyvédek.
2. §. Hogyha pedig valaki ellenük vagy ítéletük ellen a királyi felségnek vagy a báróknak panaszkodik, a királyi felség a bárókkal vizsgálja meg az ítéletet.
3. §. És ha kitünnék, hogy a panasz az igazság ellenére történt, a panaszttevők az említett szokott büntetéssel lakoljanak.

15. CZIKKELY.

Vármegyei ispánságot nemes kapjon.

Továbbá, hogy vármegyei ispánságot másnak senkinek sem szabad viselnie, mint nemesnek.

16. CZIKKELY.

A jobbágyok költözködése ugy történjék, mint Zsigmond császár idejében.

Továbbá az említett néhai Zsigmond király decretumában foglalt büntetések alatt tilos bárki jobbágyának jogtalan elvitele.

1. §. És ha valamely vármegyének ispánjai, alispánjai vagy szolgabirái a panaszos fél kérésére a jogtalanul elvitt jobbágyot, a szokott birsággal vissza nem vezetnék, tisztüket veszítsék.
2. §. A kik pedig jobbágyaikat szabadon el nem bocsátanák, az olyanok ellen az összes nemesek kötelesek az ispán támogatására fölkelni, főképen, ha annak kikényszerítésére elegendő hatalma nem volna.
3. §. Ezenkívül, ha maga a vármegye ispánja vinné el az ország joga és törvényei ellenére a jobbágyokat, azt, hasonló módon, tisztétől kell megfosztani.

17. CZIKKELY.

A szentszéken a Mátyás második decretumában felsorolt ügyeken kívül másokat nem szabad elbírálni.

Hogy az egyházi bíróságban avagy szentszéken azokat az ügyeket kell tárgyalni és elbírálni, a melyeket a megkoronázatásunk idején kiadott s már említett decretumunk foglal magában, egyebeket nem.

1. §. És ha ezzel valami ellenkező történnék, ennek orvoslása végett a király határozatát kell kikérni.

18. CZIKKELY.

**A pecsét használatában levő monostorok a királyt kivéve,
senki másnak kegyursága alatt ne álljanak.**

Továbbá, hogy minden pecséttel ellátott egyház vagy monostor fölött való kegyuri jogot mindenkitől elvegyünk és azt a magunk részére tartsuk fenn.

1. §. Minthogy ezek részéről az országra és országlakosokra sok alkalmatlanság hárul, a mennyiben saját érdekeiket mozditják elő és pecsétjüket azok javára szabadon nem használhatják.

19. CZIKKELY.

**Panasztételre senkinek sem szabad Rómába mennie, hanem a pert mindenki
főbenjáró büntetés alatt, saját megyés püspöke előtt indítsa meg;
innen vigye felebbezés útján Rómába.**

Továbbá, hogy országunk szabadsága ellenére, a melylyel ez a néhai szent István király idejétől fogva csorbitatlanul él, az illetékes bíró mellőzésével egyenesen a római curia előtt, egyáltalán semmiféle országlakosunk, se egyházi, se világi, ne emelhessen bárki ellen panaszt.

1. §. Hanem mindenki itt az országban, saját rendes birái előtt keresse előbb a maga jogát, és így aztán, ha tetszik, felebbezés útján vigye oda az ő perét.

2. §. Az ez ellen cselekvők, ha javadalmasok, javadalmuktól fosztandók meg; ha pedig nem javadalmasok, főbenjáró büntetéssel lakoljanak.

20. CZIKKELY.

A király sáfárai ingyen senkitől se vegyenek el semmit.

Továbbá, hogy sáfárjainknak az országlakosok fekvő jószágain és vásárain meg piaczain, bárkitől bármi dolgot a megfelelő érték megfizetése nélkül elfogadniok vagy elvenniök nem szabad.

21. CZIKKELY.

**A királyi katonák senkinek se tegyenek kárt,
különben a király azok kapitányai útján adasson elégtételt.**

Továbbá, hogy gyalog és lovaskatonáinknak sem had idején, sem egyébként tett útjaik alkalmával, az élelmi szereket fizetés nélkül elvenniök nem szabad.

1. §. És ha ezzel ellenkezőleg mertek volna cselekedni, akkor ama gyalog vagy lovas katonák kapitányait kell méltó büntetéssel illetni.

2. §. Ha pedig valaki a részükről okozott kár miatt panaszt terjesztene elénkbe, az említett kárra nézve azok útján fogunk elégtételt adatni.

22. CZIKKELY.

A levelek megváltásai és hiteles bizonyságok végrehajtásai Zsigmond decretuma szerint történjenek.

A káptalanok és conventek a levelek váltságdíja és utazásaik tekintetében tartsák meg a néhai Zsigmond király említett decretumában foglalt szabályt.

1. §. És ha e részben azt a szabályt meg nem tartanák és ez a megye nemeseinek közös tanuvallatás vagy közönséges gyűlés útján tett tanuságából bebizonyulna, az ellenkezőleg cselekvők javadalmaikat veszítsék.

23. CZIKKELY.

Az igaztalanul elfoglalt fekvő jószágokat vissza kell adni uraiknak.

Továbbá, hogy mi az igaztalanul elfoglalt fekvő jószágokat visszaadassuk és szolgáltatassuk azoknak, a kiket illetnek.

24. CZIKKELY.

Az egyházi személyeket nem kell megadóztatni; de mindamellett hordják hadi terheiket.

Továbbá, hogy ezután sem a nagyobb sem a kisebb egyházi férfiakra nem kell rovatalt kivetni vagy őket valamely adóval terhelni.

1. §. Mindamellett azok, a kik közülök hadi szolgálatra vannak kötelezve, teljesítsék azt a régi mód szerint.

25. CZIKKELY.

A vámokat a maguk helyén kell szedni.

Továbbá, hogy a vámokat a maguk helyén a régi mód szerint kell szedni, a mely tudniillik a mondott Zsigmond király idejében divott.

26. CZIKKELY.

Az olyan bevallásnak, melyet valaki az ő akaratja ellenére tett, semmi ereje se legyen.

Továbbá semmi olyan bevallásunk, melyet valaki akarata ellenére tett vagy fog tenni, ne legyen ereje, miután az igazság megmutatta vagy kiderítette hogy az illetőnek akarata ellenére történt.

27. CZIKKELY.

Hogy a koronázás ideje óta elfoglalt fekvő jószágokat nagyobb hatalmaskodás büntetése alatt, harmincz nap alatt vissza kell adni.

Továbbá, hogy azok a fekvő jószágok, melyeket valaki megkoronáztatásunk ideje után foglalt el, a jelen decretumunk keltétől számítandó harmincz nap alatt visszaadandók.

1. § És a kik azokat kezükből ki nem bocsátának, azok hatalmaskodás tényében marasztalándók el, és az ilyenek ellenében a rendes bírák az első nyolczados törvényszéken további halasztás nélkül mondjanak döntő ítéletet.

28. CZIKKELY.

Mátyás király rövid pere gyilkosság esetében.

Továbbá, hogy mindazokat, a kik országunk előkelőbb vagy alábbvaló nemeseit akár maguk meggyilkolták, akár mások által meggyilkoltatták rövid perbehívással kell elénkbe idézni, az alább irt rend szerint.

1. §. Hogy tudniillik a felperes, a ki tőlünk a perbehívó levelet kivette, a káptalan vagy convent emberével és a miénkkel annak ellenében, a ki ellen ezt a perbehívó levelet kivette, ne járhasson el; hanem ezt a levelet előbb valamelyik napon, a mikor az a vármegye, hol ennek történnie kell, bírói széket tart, magán a szék helyén, szokott módon nyilvánosan mutassa be e vármegye kölcsönösen egybegyült, nemeseinek.

2. §. Ezekről is kérjen egy nemest, és a perbehívás ennek jelenlétében menjen végbe.

3. §. És a perbehívás megtörténtével vegye ki a maga részére a káptalannak vagy conventnek erről szóló levelét.

4. §. Az alperes pedig köteles mi előttünk ott, a hol épen akkor Isten vezetése alatt Magyarországunkban tartózkodnánk a perbehívás napjától számított huszonötödik napon belül megjelenni, hogy az értesítés mellett történt idézés sora szerint és ennek erejénél fogva törvényt és igazságot kapjon.

5. §. Ugy mindazonáltal, hogy az alperes a maga ártatlanságát esküvel soha sem, hanem közös tanuvallatás vagy páros bajvivással tisztázza.

6. §. Végre, ha az alperest gyilkosság miatt elmarasztalnák, ne birtokát vagy birtokait és birtokrészeit veszítse, hanem saját fejének halálra ítélésével bünhödjék és a felperes akaratán kívül semmi fejkáltságnak se lehessen helye.

7. §. Ha pedig az alperest a törvény mondott rendje szerint igaztalanul és ok nélkül fogták perbe és ártatlanságát közös tanuvallatás útján vagy páros bajvivással tisztázná, akkor a felperes méltatlan zaklatása miatt az ilyen alperes ellenében feje váltságán maradjon és e fejkáltságra nézve a bíró az alperesnek ama felperes birtokjogaiból adjon elégtételt, a mely alkalomból semmi bírói rész se járjon ki.

29. CZIKKELY.

A várakat örökös hűtlenség büntetése alatt le kell bontani.

Továbbá, hogy az alább nevezett várak, tudniillik: Szenyér vára, Somogy és Stropkó vára Mármaros vármegyében; Dolba vára Beregh -, Ugori László vára Gellyénes, Zemplén - ugyanezen Ugori László vára Abara ugyancsak Zemplén, - Czeke vára Pozsega, Huszár Balázs várai: Knesyöcz és Farklócz, Walkó vármegyékben és Lanka vára, a jelen decretum keltétől számítandó huszonöt nap alatt, örökös hűtlenség büntetése alatt lerontandók és teljesen lebontandók.

30. CZIKKELY.

A Somogy vármegye Csurgó mezővárosában levő vámhely lebontásának megengedése.

Továbbá, hogy Mi, Somogy vármegyének kérésére, megengedtük, hogy azt a vámot, melyet az ugyancsak Somogy vármegyében fekvő Csurgóban szoktak szedni, megszüntessék, úgy hogy ott vámot többé ne szedjenek.

31. CZIKKELY.

A jelen decretumot mindenki tartsa meg.

Továbbá, hogy a jelen decretumot az abban cikkelyenként meghatározott büntetések terhe alatt, mindenki tartsa meg, és hogy ezt a decretumot minden egyes vármegye számára le kell írni és egyes vármegyék törvény-székének helyére el kell küldeni, a mely is a nemesek egyes gyűléseiben kéznél legyen.

1. §. És a vármegyék ispánjai, alispánjai és szolgabirái az abban foglalt cikkelyeket összeségükben és egyenként, minden őket érintő dologban sértetlenül megtartsák és mások által megtartassák.
2. §. És mindazokat, kik azok ellenére cselekesznek, az ispánok vagy alispánok és szolgabírák, mint a közigazság védelmezői, a decretumban kijelentett büntetésekkel sújtásák.
3. §. És ha valaki Tőlünk a maga részére e decretummal ellenkező levelet eszközölne ki, ezt nem kell megtartani.
4. §. Különben, ha maguk az ispánok, vagy alispánok és szolgabírák cselekednének valamit, a mi a decretummal ellenkezik, akkor e tettükért és gonoszságuk elkövetéseért és kártételükért értesítés mellett curiánkba kell perbehívni, a hol is a tőlünk e decretum ellenére nyert levél erejével magukat soha se védhessék, hanem hatalmaskodás tényén maradjanak.
5. §. Melyeket elvégezvén, országunk ugyanazon főpapjai, bárói és nemesei könyörögtek nekünk, hogy azokat a cikkelyeket helyeselvén elfogadni és jóváhagyni méltóztassunk.
6. §. A miért is Mi az ő alázatos könyörgésükre ezeket a jelen levelünkbe szóról-szóra beirt cikkelyeket (mivel azok nem csekély mértékben látszanak országunk közhasznára lenni) helyeseknek és tetszésünkre levőknek találván, elfogadjuk és jóváhagyjuk és meghagyjuk, hogy azokat mindenki az ország igazi decretumának tekintse, levelünk erejénél és tanuságánál fogva mi is annak fogjuk tartani.
7. §. Kelt Budán, a szent Máté apostol és evangelista ünnepét közvetlenül megelőző szerdán.
8. §. Az Urnak ezernégyszáz hetvenegyedik esztendejében, magyarországi stb. uralkodásunknak tizenegyedik; koronáztatásunk nyolczadik, csehországi uralkodásunknak pedig harmadik évében.

I. MÁTYÁS

NEGYEDIK DECKRETUMA.

Mi, Isten kegyelméből Magyarország, Csehország stb. királya, jelen levelünkkel adjuk emlékezetre:

1. §. Hogy miután Mi (az ausztriai háborúból Isten engedelmeiből nemes diadallal és szerencsés győzelemmel) e Buda városunkba már régen visszatértünk, ugyanakkor összes hű főpapjaink, báróink, előkelőink, valamint országunk minden vármegyéjének választott nemesei ugyanott országgyűlésre egybesereglettek s azok fölött, a melyek egyenesen az ország hasznára, üdvös békéjére és nyugalmas állapotára tartoznak, tanácskoztak.

2. §. A mely említett főpap urak, bárók és nemések az ország védelmezésére és föntartására néző dolgokat és ügyeket hosszas töprenkedéssel megfontolván és újra meg újra meghányván, egyéb dicséretes rendeleteik között bizonyos czikkelyeket terjesztettek elénkbe, a melyek tudniillik alább következnek.

3. §. Alázatosan esdekelvén felségünknek, hogy ezeket a czikkelyeket elfogadni és jóváhagyni, s azokat és azok mindegyikét velünk született kegyességünkönél fogva megtartani méltóztassunk. Mely czikkelyeknek elseje im ez:

1. CZIKKELY.

Minden egyes kaputól egy forint segélyt ajánlanak föl.

Felséges fejedelem! ámbár hosszú idő óta eléggé meg vagyunk terhelve: mégis miután meggondoltuk az ez alkalommal fennlevő szükségét, miután Felségednek azt a kérését is figyelembe vettük, melyet a minap hű követei útján a jelen országgyűlésen nyilvánított, miután ezenfelül bizunk felséged ama kegyességében, hogy minket ennekutána királyi jóindulatában részesítend és legkegyelmesebb és legjobb akaratu urunk maradand és hogy minket minden régi szokásunkban is kegyesen meg fog tartani.

1. §. Felségednek a jelen évre minden egyes jobbágy kaputól a kamaranyereség beszámításával egy-egy forinttal adózunk.

2. CZIKKELY.

Az egy forintos segélyt felajánlják a következő öt évre.

Továbbá, hogy Felséged annál jobban gondoskodhassék saját szükségéről, valamint országainak szabadságáról és helyreállításáról és hogy annál is inkább fordíthassa figyelmét a törökök támadásai ellen való védekezésre:

1. §. Igérjük, hogy Felségednek a következő öt évben, vagyis urunk körülmetélésének legközelebbi ünnepétől, tudniillik az ezernégyszázhetvenkilenczedik évtől kezdve a jobbágyok minden egyes kapujától (az alább megjelölt módon) szintén fogunk egy forint adót fizetni, melybe felségednek kamaranyereség beszámítandó.

2. §. Mindamellet annak kijelentésével, hogy az első adót urunk körülmetélésének legközelebb következő ünnepén kell beszedni, a többi pedig az öt év elteléseig mindenkor szent Márton napján lesz behajtandó, úgy hogy méltóztassék Felségednek az alábbirt czikkelyeket elfogadni.

3. CZIKKELY.

Az országlakosok öt év alatt nem kötelesek hadba menni, hanemha az alább említett szükség kívánná.

Először, hogy az ország főpapjai, bárói, előkelői, nemesei és bármely lakosai e következő évek alatt semmi alkalmából se legyenek kötelesek Felségednek vagy országának bármely ellensége ellen hadba szállni.

1. §. Kivétlen egyedül: ha a római és török császárok és Lengyelország meg Csehország királyai valamint Oláhország basája Felségednek ez országát birodalmi hadsereggel személyesen megtalálnák támadni.

2. §. Mi ha valamiképen megtörténnék, akkor minden országlakos köteles az ország régi szokása szerint hadba szállni és e hadbaszállás alól senkinek sem szabad magát pénzen felszabadítani, vagy mentesíteni és megváltani.

4. CZIKKELY.

Kiket kell az adózás alól kivenni.

Továbbá, a jelen és jövőbeli adókiivetés ilyen módon történjék.

1. §. Hogy az egy telkes nemesekre, a nemesek majorsági házaira és azokra a cselédeikre, kik uraik költségén tartják fenn magukat, továbbá a csürbirákra és nagyon szegényekre, valamint a puszta helyekre és malmokra nem kell adót kiróni.

2. §. Az adónyugtatóványozásért két dénárnál többet nem szabad venni, és az adókirovókra sem a falusbiró sem a falu nem tartozik költekezni.

3. §. Egy forint fejében száz denárt kell venni és nem többet.

4. §. A zsellérek közül pedig azokra kell adót kiróni, kiknek szántható jobbágyföldük van vagy a kik saját szőlőjüket mívelik; másokra adót nem kell róni.

5. CZIKKELY.

A kirovó mellé a vármegyéből egy nemes adandó.

Ezenkívül a kirovó mellé minden vármegyében mindenkor egy alkalmas nemest kell állítani, a ki eskü alatt legyen köteles a jelen decretum tartalmához képest mindazt szemmel tartani és megtenni a mi a felséges király urra és magára a vármegyére nézve igazságos.

1. §. És ezen felül a falusbirák minden megyében kötelesek a rovásnyeleket három egész évről egy e célra elrendelendő törvényszékre elhozni és eskü alatt s lajstromban is a megye elé terjeszteni, a megye pedig tartozik azokat a király ur számára hiven összeírni.

6. CZIKKELY.

Hogy a katonák a nemeseket és szegény jobbágyokat el ne nyomják.

Továbbá, mivel Felségednek ez az országa, mindenféle más terheken felül a lovas és gyalog katonák erőszakoskodásai miatt végpusztulásra és nagy sanyaruságra jutott, olyannyira;

1. §. Hogy ez ország szegény lakosai alig juthatnak ahhoz, a mi megélhetésükre szükséges: igen alázatosan és hódolva fordulunk Felségedhez ama kérésünkkel, hogy megfontolván

hűséges szolgálatainkat és országának pusztulását is figyelembe véve, méltóztassék olyan módot és rendet tartani, hogy ez ország lakóinak ne kellessék ennek utána (mint eddigelé) ama lovas katonák erőszakoskodását és pusztítását elszenvedniök s hogy őket a végvárok körül teljesített munkákkal és élelmiszerek kicsikarásával se nyomják el; hogy ez ország valamiképen újból magához jöhessen és régi erejét vissza nyerhesse.

2. §. Kivéven Kövi, Possi és Haram várak építését, a melyek, ha kiigazítás alá kerülnek, az azokhoz közelebb fekvő váraknak a segítségére kell lenniök.

3. §. És hogy a katonáknak ne legyen szabad nemesek házaiba és majorjaiba beszállni.

7. CZIKKELY.

A köztörvényszékeket bizonyos vármegyék kivételével, nem kell megtartani.

Továbbá, hogy ez ország szűkös helyzete miatt, a közönséges gyűléseket vagy köztörvényszékeket, melyeket a vármegyékben meg szoktak tartani, az előbb említett öt éven belül ez országnak egyik megyéjében sem kell megtartani.

1. §. Kivéven Pozsega, Walkó, Szerém, Baranya, Csanád, Temes, Zaránd és Arad megyéket, a melyekre nézve azt állítják, hogy ott különböző lopások, rablások, tagcsonkítások emberek eladása, gyilkosságok és mindenféle fajta egyéb gonosz tettek mennek végbe.

2. §. A melyek miatt a köztörvényszékeket ottan nem szabad abba hagyni, hanem meg kell tartani, akképen tudniillik, hogy az érintett törvényszékeken sem szállópénzt sem birságot nem szabad követelni, ezenfelül még a birtokok dolgát sem szabad e törvényszékeken elbírálni.

3. §. Ezeknek az éveknek elteltével pedig az ilyen közönséges gyűlések nem másképen, hanemha az ország főpapjainak és báróinak meg előkelőinek tanácsára tartandók.

8. CZIKKELY.

A fekvő jószágok elfoglalói perbe idézendők, és a felkérőt, a ki magát, az ellenmondással nem törődve, a fekvő jószágokba beártja, ezek becsüjében kell elmarasztalni.

Továbbá, a birtokoknak és fekvő jószágoknak a királyi adomány útján akár egyéb módon történt elfoglalása esetében a foglalók ellen lehessen helye a rövid perbehívásoknak, és ellenökben az ország szokásához képest a törvény rendje szerint kell eljárni.

1. §. Ha pedig iktatáskor, a szokáshoz képest, törvényes ellentmondók jelentkeznének, akkor az ilyen birtok felkérője abba bele nem mehet, sem a birtok uralmában nem maradhat.

2. §. S ha ezt szemtelen vakmerőséggel meg merné tenni, ellene a törvény rendje szerint rövid perbehívás útján kell eljárni és az olyant, miként régebben is történt, ama birtoknak vagy fekvőjószágoknak becsüjében kell elmarasztalni,

9. CZIKKELY.

A király egyszerű panaszra, senki fekvő jószágainak az elfoglalását se engedje meg.

Továbbá, ne engedje meg felséged, hogy egyszerű panaszra bármely nemesnek birtokait és fekvő jószágait elfoglalják.

10. CZIKKELY.

A király tanácsosainak a meghallgatása nélkül senkit se fogjon el vagy számüzzön.

Továbbá, hogy Felséged a törvény rendjének mellőzésével senkit, sem előkelőt, sem alábbvalót, el ne fogjon, hanemha azokat, a kiknek elfogatását az ország szokott törvényei megengedik.

1. §. És ez ország főpapjai, bárói, előkelői és nemesei közül senkit se számüzzön vagy fogjon el, a főpapok, bárók, előkelők és nemések tanácsának és véleményének mellőzésével, a mint régente szokásban volt.

11. CZIKKELY.

A macsói bánság székhelyén nem kell nyolczados törvényszékeket tartani.

Továbbá, hogy a macsói bánság székhelyén ennek utáni jövőre nem kell nyolczados törvénytartásokat tartani.

1. §. És hogy a birtokok dolgában az elmúlt két év elforgása alatt hozott ítéleteket megvitatás és felülvizsgálás végett a nyolczados törvényszékekre az ország főpap urai, bárói, ítélőmesterei és választott nemesei elébe kell vinni.

12. CZIKKELY.

Hogy a rövid idézőlevelek az országbiró és a nádor pecségei alatt kelhetnek és adhatók ki.

Továbbá, hogy mindazokban az ügyekben, a melyekben előbb a királyi felség és az ország főpap urai és bárói meg előkelői határoztak, a rövid perbehívásokat úgy a nádornak, mint Báthori István országbirónak, valamint a királyi felség személyes jelenlétének pecsétjei alatt lehessen kiadni és elbírálni.

1. §. És hogy úgy a nyolczados mint a rövid törvényszékek biráskodása alkalmával a főtisztelendő kalocsai érsek urnak, valamint a nagyságos nádor és Báthori István országbiró uraknak, nemkülönb a biráskodás és ítélkezés céljából most a jelen országgyűlésen megválasztott főpapoknak és báróknak vagy legalább ezek fele részének mindenkor jelen kell lenniök és minden ügyet legalább a fontosakat ezeknek jelenlétében és ezek tanácsával kell eldönteni.

13. CZIKKELY.

Hogy évenként négyszer kell törvényszéket tartani.

A rövid és nyolczados törvényszékek biráskodásában ilyen rendet kell tartani:

1. §. Hogy tudniillik ama négy nyolczados törvényszék közül, melyeknek tartása eddig szokásban volt, a szent Mihály arkangyal-napi nyolczados törvényszéket (a különben szokott módon) minden kigondolható mentség mellőzésével, országunk minden perlekedője részére közönségesen meg kell tartani.

2. §. A mostan bizonyos okoknál fogva abban maradt másik három nyolczados törvényszékre nézve pedig azt határoztuk: hogy az elmaradt nyolczados törvényszékek helyett, azok helyén és határidéjében rövid törvényszékek tartandók, melyeket az e célra régtől fogva kijelölt ünnepeknek, ugymint Szent György, Jakab és Vizkereszt ünnepelnék huszonötöd napjától kezdve a következő más huszonöt köznapon félbeszakítás nélkül kell folytatni.

14. CZIKKELY.

Kéri a rendek, hogy régi szabadságaikban megtartassanak.

Továbbá, hogy Felséged mindazt, a mi e cikkelyek sorozatában országának helyreállítására és fentartására össze van írva, kegyesen elfogadni és megerősíteni, egyszersmind hűségünket tekintetbe véve, bennünket minden régi szokásban és szabadságban felséged királyi elődjeinek decretumai szerint, a kiknek decretumait megkoronáztatása idején Fehérvártn megerősítette, kegyelmesen megtartani és megoltalmazni méltóztassék.

15. CZIKKELY.

A dézsmálásban a régi szokás tartandó meg.

Továbbá a dézsmák kirovásában meg kell tartani a régi módot: hogy a kirovók kötelesek a parasztok esküjével megelégedni.

1. §. Ha pedig úgy akarják, legyen szabad az asztagokat a szokott birságok mellett megvizsgálniok.

2. §. Ezenfölül, ha a dézsmákat pénzül szedik be, a kirovók mellé ki kell rendelni a szolgabirákat, kik, ha tetszik, saját költségeiken és nem a dézsmafizetőkén menjenek ki és hűségesen ügyeljenek a kirovókra.

3. §. Ha pedig a kirovók igazságtalanul akarnák a dézsmát kiróni, a szolgabírák ne menjenek velük.

4. §. Ha pedig valamely paraszt esküt tett, akkor a kirovónak az ilyen esküttevő parasztot jobban terhelni vagy reá többet kirónia nem szabad, mint a mennyire esküt tett.

5. §. Minthogy pedig a dézsmakirovók némely megyékben a parasztsokra, kik gabonájukra nézve esküt tettek, az eskütétel czimén két kepe gabonát szoktak kiróni, ezt többé semmiképen se tehessék, ha nem volt szokásban.

Befejezés és megerősítés.

Miután pedig ama főpapok, bárók és országunk vármegyéinek nemesei e cikkelyeket, mint említettük, felségünknek bemutatták, Mi, részint elénkbe terjesztett legalázatosabb kérésükre, részint azért is, mert láttuk, hogy az elősorolt cikkelyeket mondott országunk üdvös békéjére, nyugalmas állapotára és hasznára hozták: ezeket a cikkelyeket elfogadtuk és helyben hagytuk és megigéztük, hogy azokban a nevezett főpapokat, bárókat, nemeseket és azok mindegyikét megtartjuk, sőt elfogadjuk és helyben hagyjuk és igérjük jelen levelünk erejénél és bizonyosságánál fogva.

1. §. Kelt Budán az említett fehér vasárnapon, az Úrnak ezernégyszáz hetvennyolczadik esztendejében.

I. MÁTYÁS ÖTÖDIK DECRETUMA.

Mi Mátyás, Isten kegyelméből Magyarország, Csehország, stb. királya, jelen levelünk rendjén adjuk emlékeztetőre és tudtára mindenkinek, a kiket illet:

1. §. Hogy mi a főpap urakkal és bárókkal, valamint az előkelőkkel és országunk minden vármegyéjének választott nemeseivel, kik ez egész Magyarországunk képviselőjében a jelen közönséges vagyis országgyűlésen velünk itt Budán együtt voltak, minden személynek, úgy az egyháziaknak mint a világiaknak, tudniillik az előkelőbbeknek és alábbvalóknak közös java és helyzetük megjavítása, valamint az országnak megvédelmezése és kellő föntartása fölött hosszasan gondolkodván és tanácskozáván, végre az összes főpap urak, bárók, előkelők és országlakosaink közös óhajára és azok egyetértő akaratával, más egyéb jó rendelkezések, végzések és határozatok között az alább következő és örök időkre fönmaradó cikkelyekben állapodtunk meg.

1. CZIKKELY. Miből járjon a dézsma?

Először is, hogy a főpap urak és egyéb egyházi személyek, kiknek dézsmájuk van, az ország régi szokása szerint semmi más dologból se vegyenek dézsmát, mint csak borból, gabonából, bárányokból, méhekből, kölesből, rozsából, árpából és zabból.

1. §. És hogy ezután azoknak a rendetlenségeknek, melyeket a főpap uraknak és egyéb egyházi személyeknek tizedszedői a behajtásban vakmerően el szoktak követni, meg kell szünniök és jövőre semmikép elő ne forduljanak.

2. CZIKKELY. Hogy a dézsmafizetéssel nem törődő parasztok miatt a nemeseket, feleségüket és családjaikat nem szabad egyházi tilalom alá helyezni.

Továbbá, hogy maguk a főpap urak, vagy bármely tizedszedőik a nemeseket és ezek feleségeit meg családját azért, mert parasztjaik és jobbágyaik a dézsmát meg nem fizették, ne vessék egyházi tilalom alá, hanemha tisztán ők maguk volnának oka annak, hogy a parasztok és nem nemesek a dézsmát megfizetni vonakodnak.

3. CZIKKELY. A ráczok nem tartoznak dézsmát fizetni és miattok a keresztényeket nem szabad egyházi tilalommal sújtani.

Továbbá, hogy a ráczokat és egyéb ilyen szakadárokat nem kell tizedfizetésre szorítani és a vármegyék ispánjai se kényszerítsék arra, hogy mások módjára dézsmát fizessenek.

1. §. És hogy a keresztényeket (a kiknek körében az ilyen szakadárok tartózkodnak vagy megfordítva) e szakadárok végett és a dézsma meg nem fizetése miatt nem szabad egyházi tilalommal sújtani.

4. CZIKKELY.

A ráczokkal társaságra lépő keresztények csak az ő részük után fizessenek tizedet.

Továbbá, hogy ha keresztények és az előbb említett ilyen ráczok és szakadárok egymással társaságot vagy szerződést kötnek és a szántást-vetést vagy más földművelési munkákat kölcsönös segélylyel üzik, akkor a jövedelemnek a keresztényeket megillető részéből a dézsmát kell fizetni, de másik részéből, a mely tudniillik az ilyen szakadároknak jut, dézsmát nem szabad venni.

1. §. Ezt mindamellett hozzátéve és határozottan kijelentve, hogy az ilyen ráczokat vagy szakadárokat nem kell az ilyen dézsmafizetés alól örök időkre menteseknek tekinteni és ne is legyenek örökre azok, hanem csak néhány éven át és egy időre, tudniillik az ilyen idegenek és szökevények Magyarországon és e szent koronának alávetett területen jó móddal megtelepedjenek és hogy az ilyen szökevények példájára mások is, kik a törökök uralma alatt állanak, annál hajlandóbbak legyenek az országba jöni, a mennyiben látják, hogy azoknak, kik már bejöttek, ekkora előjogot adományoztunk.

5. CZIKKELY.

Hogy egy aranyért száz dénárt és tizennégy kepéért egy aranyat kell venni.

Továbbá, hogy száz királyi dénárt mindenütt egy arany értékében kell elfogadni

1. §. És hogy, a mint eddig szokásban volt, tizennégy kepéért csak egy aranyat vagy száz dénárt kell venni.

6. CZIKKELY.

A rovásnyelekért semmit sem szabad venni.

Továbbá, hogy a rovásnyelekért a falusbiráktól semmit sem szabad követelni, hanem a dézsma teljes befizetése után a dézsmálók kötelesek legyenek vagy az illető rovásnyeleket visszaadni vagy pedig a falusbirákat levél útján menteseknek nyilvánítani.

7. CZIKKELY.

Hol kell a dézsmálóknak megszállniok és kik kötelesek őket eltartani?

Továbbá, hogy a dézsmálók ennekutána ne a falusbirákhoz, hanem a községi plébánosokhoz szálljanak be.

1. §. Mindamellett annak a helységnek a birája, a hol tudniillik a dézsmálók ebédelnek vagy vacsorálnak, két fogás ételt, két mérő vagyis két budai vékára való zabot, két kalácsot vagy két kerek kenyeret és két pint bort kell küldenie.

2. §. Azt is hozzátéve, hogy a szomszéd faluk birái, a melyekben tudniillik a dézsmálók nem ebédelnek vagy vacsorálnak, ezeknek a dézsmálóknak semmit sem tartoznak adni, hanem egészen mentesek maradnak, leginkább azért, mert nekik a dézsmák beszédésében és összegyűjtésében különben is elég dolguk van.

8. CZIKKELY.

Hogy egy főpapnak sem szabad dézsmáit bérbe adni és azoknak a bérlőknek büntetéséről, a kik Zsigmond király decretumait áthágják.

Továbbá jövőre egy főpap sem adhatja dézsmáit bérbe.

1. §. Hogyha valamelyikök, nagy szükségűtől szorongatva, kénytelen volna azokat bérbeadni: a bérlő vagy bérbevevő ne merészelje a néhai felséges Zsigmond császár decretumának rendelkezését és megállapítását vagy tartalmát áthágni. Hanem a dézsmát ama decretumhoz képest és a szerint kell kivetni, a mint mindenik főpap ur vagy dézsmát élvező más egyházi személy a maga megyéjével egyezkedett.
2. §. Hogyha az a bérbevevő vagy bérlő e megállapodások és néhai felséges Zsigmond császár urnak decretuma ellen cselekednék, akkor annak az embernek, kit a vármegye megválasztott és a dézsmaszedő mellé kirendelt, teljes hatalma legyen őt elfogni és a királyi felség elébe állítani.
3. §. A királyi felségnek pedig kötelessége lészen az illető főpapot arra a pénzüsszegre nézve, a melyért amaz az összes dézsmákat bérbevette, kielégíteni és biztosítani, a bérlőt pedig, ki a megállapodások és decretumok ellenére igazságtalanul tette a kirovást, megbüntetni.

9. CZIKKELY.

Az egyházi tilalmat a dézsma okán gyertyaszentelő napjáig nem kell kihirdetni.

Továbbá, hogy Gyertyaszentelő boldogasszony napjáig egy főpap vagy dézsmáló se mondja ki a dézsmák okán az egyházi tilalmat.

1. §. Hanem mindenekelőtt szent Miklós hitvalló napja táján szólítson fel mindenkit a fizetésre és azután az említett Gyertyaszentelő Boldogasszony napja táján kell a makacsokat és fizetni vonakodókat egyházi tilalom alá vetni.
2. §. Ahol pedig bor nem terem, hanem csak buza és gabonanemű, ott ezekből kell az eddigelé szokásos és megállapodott időkből a dézsmát szedni.
3. §. A dézsmák első részének fizetése pedig urunk születése ünnepén, a hátralevő részé meg Gyertyaszentelő boldogasszony tisztulásának mondott ünnepén történjék.

10. CZIKKELY.

A dézsmakivetés módjáról és az azt áthágók büntetéséről.

Továbbá, mivel a dézsma kirovásban és beszédésében eddigelé sok egyenetlenség és rendetlenség fordult elő.

1. §. Ezért határoztuk és végeztük, hogy a midőn a dézsma kirovásának ideje elérkezett és a főpap e célból valakit ki akar küldeni, ezt előbb az illető megye nemeseinek az ő törvényszékükön be kell jelentenie.
2. §. E nemesek viszont kötelesek maguk közül egy jóra való, becsületes embert választani, a ki igazságos, lelkiismeretes és a főpap előtt nem gyanus, és ezt a főpap költségén a dézsmálók ki kell küldeniök.

3. §. Ennek, a nemesek közül megválasztott embernek pedig a törvényszék színén nyilvános esküt kell tennie, hogy tudniillik mind a főpappal, mind a megye lakosaival szemben hűségesen fog eljárni s nem engedi meg, hogy olyasmi történjék, a mi valamelyik félre nézve méltatlan, rossz vagy igazságtalan, és hogy egyik félnek sem fog inkább kedvezni, mint a másiknak.

4. §. És ha ezek a dézsmálók a kirovást nem igazságosan és nem az ilyen módon megválasztott embernek meggyőződése és ítélete szerint hajtják végre és az előbb említett rendelkezésekkel és intézkedésekkel vakmerően ellenkezni merészelnének; az a választott ember a kirovókat hagyja ott és tovább ne merjen velük menni.

5. §. És ha ezt az ez iránt megkeresett főpap jóvá nem tenné és helyre nem hozná, elhatároztuk, hogy ha erről a királyi felség, törvényes és elégséges bizonyítás alapján, bármikor biztos tudomást szerez, az ilyenek (minthogy a korábbi decretumokban a dézsma beszédese tárgyában épenséggel semmi büntetés sincs rájuk kiszabva), előzetesen megejtett igazságos és gondos vizsgálat után a magunk és az összes főpap urak, bárók előkelők és országlakosok közös és egyetértő akaratából ebbe az örök erőben maradandó büntetésbe essenek:

6. §. Hogy az ilyen főpap vagy más egyházi személy a maga dézsmáját pénzül többé soha se követelhesse; hanem azokból a dolgokból tartozzék természetben beszédni és összegyűjteni, a melyeket a föld termett, így mindazonáltal, hogy a dologban mind a két fél családtság és ármány nélkül, őszintén és igazságosan járjon el.

11. CZIKKELY.

A dézsmát a szokott birságokkal kell behajtani.

Továbbá, hogy a dézsmát az ismeretes és megszokott birságokkal és nem másképen kell behajtani.

12. CZIKKELY.

A dézsmát a szerint kell behajtani, a mint azt a főpappal mindenki elintézte.

Továbbá, hogy a dézsmát a decretum és szokás, meg a szerint kell behajtani, a mint azt mindegyik főpap ur a maga megyéjével elrendezte és elintézte.

13. CZIKKELY.

Azoknak a büntetése, a kik a dézsma tekintetében a királyi felségnél igaztalan panaszt tettek.

Továbbá, hogyha valaki a dézsma beszédese tárgyában a király előtt igazságtalan panaszt emelt, végeztük és határoztuk: hogy az ilyen, a valóság kiderítése és igazságtalan panaszának bebizonyulása után, legott nyelvváltságon maradjon.

14. CZIKKELY.

Köztörvényszéket szent Márton napjáig nem kell tartani.

Továbbá határoztuk és végeztük: hogy mi, előbb nevezett Mátyás király, Magyarországunk kebelében szent Márton hitvallónak legközelebb jövő napjától ugyancsak a közvetlenül rá következő Szent Márton napjáig köz-törvényszéket nem fogunk tartatni.

1. §. A főpap uraknak és báróknak és az ország többi előkelőinek azonban kötelességük leszen időközben intézkedni és más módot kigondolni, a mely szerint a gonosztevőket ki lehessen irtani.

2. §. A mi, ha megtörténik, Mi nemcsak megígérjük, hogy azután ilyen köztörvényszéket nem fogunk tartani, hanem ezen felül azt meg is szüntetjük és eltöröljük, úgy, hogy, annak az országban többé soha se legyen helye.

15. CZIKKELY.

**A birtok jogoknak hűtlenség vétké vagy megszakadás czimén
avagy más valamely okból való adományozásairól;
hogy az ellentmondók az iktatástól számítandó egy egész
éven belül kötelesek kiváltságleveleiket felmutatni.**

Továbbá, mivel azoknak az adományoknak, melyeket mi, előbb említett Mátyás király szolgálk részére azokból a fekvő jószágokból szoktunk tenni, melyek akár hűtlenség vétkének, akár megszakadásnak czimén vagy bármely más okból háramlanak koronánkra, az iktatás alkalmával sokan ellent szoktak mondani.

1. §. Határoztuk és rendeltük, hogy azok részére, kik az ilyen adományunknak ellentmondanak, ezután egy egész évi határidőt kell kitűzni és akkőzben az ilyen fekvő jószágok birtokában benne kell őket hagyni.

2. §. Egy év elteltével azonban, azon a napon, melyen az adományunkba való beiktatás történt, jogaikat és kiváltságleveleiket fel kell előttünk mutatniok.

3. §. A melyeknek fölmutatás után, ha azt találjuk, hogy azoknak az ellentmondóknak teljesen igazuk van, örökösen benne hagyandjuk őket e fekvő jószágok uralmában.

4. §. Ha pedig nem tudnák vagy nem akarnák fölmutatni, akkor az adomány tartsa meg erejét és azokat kell beiktatni, a kiknek részére az adományt tettük, és amaz ellentmondók kötelesek az adományozott birtokoknak időközben szedett jövedelmét visszaadni.

5. §. Hogyha azt állitanák, hogy jogaik és kiváltságleveleik idegen kézen vannak, ezt félévvel azelőtt, semmint tudniillik a kitűzendő határidő letelnék, tudtunkra kell adniok.

6. §. Mi pedig kötelesek leszünk azokat, a kiknek kezén az ő jogaik és kiváltságleveleik vannak, minden eszkőzvel ezek visszaadására kényszeríteni és szorítani.

16. CZIKKELY.

**A káptalanok és conventek bizonyságairól, kik a részükre
megállapított fizetéssel meg nem akarnának elégedni.**

Továbbá mivel a jelen országgyűlésen vagy gyűlekezetben igen sok országlakos panaszkodott, hogy a pecséttel élő káptalanok és conventek, bizonyágaik kikűldése alkalmából, az ország lakosait a részükre rendelt fizetésen tul terhelik és tetszésük szerint róják meg díjakkal:

1. §. Határoztuk hát és végeztük e tárgyban, hogy az a megye, a melyben ez megtalálna történni, hű eskű alatt tartozik azt nekünk, említett Mátyás királynak megírni, és a mi dolgunk lesz az ilyen rendetlenségeket helyreigazítani, valamint azokat, a kik e rendetlenségeket vakmerően elkövetni merészlik, úgy megfenyíteni és megbűntetni, hogy a többiek is példát vegyenek róluk.

17. CZIKKELY.

**Az egyházi bírák ne általános idézéseket és megintéseket adjanak ki,
hanem olyanokat, a melyekben az idézendők megvannak nevezve
és az ügy meg van jelölve.**

Továbbá, hogy az egyházak főpapjai s ezek helyettesei általános idézéseket és megintéseket, azok neveinek kitétele nélkül, a kik ellen ez idézéseket és megintéseket kérték, ne adjanak ki, sem pedig csekély és különösen oly ügyek miatt, melyek az egyházi bíróság elébe nem tartoznak, polgári és világi személyeket törvénybe ne hibanak.

1. §. Hanem a mikor valakinek kérésére idézéseket vagy akár megintéseket rendelnek el, tegyék ezt az idézendők vagy megintendők neveinek és az ügyeknek megjelölésével a melyekben azokat idézni vagy meginteni kell.

2. §. És csekély ügyek miatt ne rendeljék el az idézést; hanem mindenkit, úgy egyházi, mint világi személyt, saját ura elébe küldjenek.

3. §. Ha pedig oly ügyek fordulnak elő, melyek tisztán egyházi bíróságok elé tartoznak, ezeket minden világi vagy egyházi személy először saját püspöke előtt perelje és aztán, ha ennek az ítéletével meg nem elégednék, felebbezzon az ő érsekéhez és így tovább.

4. §. Az idézés és megintés elrendelése alkalmával azonban mindenkitől patvarsági esküt kell követelni.

Befejezés és megerősítés.

Mely czikkelyeket, mint olyanokat, a melyeket mi és a nevezett főpap urak és bárók, úgy szintén az előkelők és választott nemesek az említett módon mindannyiunknak helyeslő akaratóból és beleegyezésével általában úgy az egyháziaknak mint a világiaknak közös javára alkottunk, elfogadunk, jóváhagyunk és jelen levelünk erejénél és bizonyosságánál fogva örök időkre való fenmaradás és tiszteletbentartás végett megerősítünk.

1. §. Kelt Budán az apostolok oszlásának napján, az Úrnak ezernégyszáznolczvanegyedik esztendőjében, magyarországi uralkodásunknak huszonnegyedik, a csehországinak pedig tizenharmadik évében.

A NÁDORI TISZTSÉG TÁRGYÁBAN HOZOTT CZIKKELYEK,

**a midőn Mátyás király az országlakosok beleegyezésével
Zápolya Imrét tette nádorrá.**

Miután a jelen országgyűlés vagy az országlakosoknak ez a gyülekezete új nádor választása és beállítása céljából lett elrendelve, ugyanazért, mindenekelőtt azt kell éretten megfontolni és beiktatni, hogy kit kell megválasztani, mi tartozik, régi határozat erejénél fogva az ő tisztére és hogy felvállalt tiszténél fogva, mit kell tennie és végeznie.

1. § Hogy ezt megértvén, a választást annál józanabb és érettebb tanácskozással beszélhessük meg és olyant lehessen megválasztani, a kiben a szükséges kellékek megvannak és a ki alkalmas és képes arra, hogy a rábizott terhet az ország becsületére, javára, nyugalma és megtartására okosságával, bölcsességével és hatalmával elviselje és az ország gyeploit szükség idején kormányozza s annak megvédéséről gondoskodjék.

1. CZIKKELY.

A nádort a királyválasztásnál az első szavazat illeti.

Először: az ősök régi intézkedésénél fogva végeztük és megállapítottuk, hogy ha valamikor a király magva találna szakadni és új királyválasztásról folyna tanácskozás; a választásban, hivatala méltóságánál fogva, mindenkor a nádoré legyen az első szavazat.

2. CZIKKELY.

A nádor az ország örökösének gyámja vagy gondnoka.

Másodszor: ha valamely király kiskoru örökösöt hagyja maga után, a nádor tiszténél fogva mint az ő gyámja tartozik és köteles őtet apai országaiban és uradalmaiban megtartani és hűségesen megvédelmezni.

1. § A mely nádornak időközben, míg az örökös felserdült korát eléri, ennek összes alattvalói és országlakosai éppen úgy tartoznak engedelmeskedni s magukat minden dologban alárendelni, mint valódi uroknak és királyuknak.

3. CZIKKELY.

Király nem létében vagy annak gyermekkorában országgyűléseket hirdethet.

Harmadszor: ha királyi magszakadás találna bekövetkezni, az alatt az idő alatt, a míg új királyt választanak vagy akkor is, ha, mint említve volt, az örökös gyermekkorban maradna hátra, mindenkor az ő gyámjának a nádornak dolga leszen, tiszténél fogva az ország, sőt az örökös dolgának és szükségének érdekében is országgyűléseket elrendelni és hirdetni, a melyek megtartását éppen alkalmasnak tartja.

1. § A kinek, mint az imént mondtuk, az országlakók mindenkor engedelmeskedni s magukat alárendelni tartoznak.

4. CZIKKELY. **Ő a főkapitány.**

Negyedszer: ha valamikor az ország megszorult helyzete sürgősen kívánná és szükséges volna, hogy az országlakosok annak szüksége és szorgos megvédése érdekében fölkeljenek, a nádornak kell, az ő fölvállalt tiszténél fogva, az ország és országlakosok közönséges és főkapitányának lenni és azokat vezetni, mindazonáltal a királyi felség parancsához és határozatához képest.

5. CZIKKELY. **Az egyenetlenségeket tartozik lecsillapítani és elfojtani.**

Ötödször: ha az országlakók között netán holmi meghasonlások vagy veszekedések avagy más vitatkozások fordulnának elő, a nádor tiszti hatalmánál fogva, ezekre vigyázni, és azokat elfojtani s kiegyenlíteni, valamint a bűnösöket érdemük szerint megbüntetni, ugyyszintén a történeteket jóvá tenni s helyreigazítani tartozik.

1. § Mindazonáltal a királyi méltóság és hatalom mindenkor épségben maradván.

6. CZIKKELY. **A király és országlakosok között támadt viszályt ki kell egyenlitenie.**

Hatodszor: hogy ha valamikor a király és ország között viszály vagy egyenetlenség találna támadni: a nádornak tiszténél fogva közbenjárónak kell lennie s köteles közbelépnie és őket egész tapintattal, gondossággal, minden igyekezettel és buzgósággal hűségesen kibékítenie.

7. CZIKKELY. **Ki kell hallgatnia a követeket, ha ezt a király nem tehetné.**

Hetedszer: ha valamikor megtörténnék, hogy a király együgyűségből vagy hanyagságból a követeket ki nem hallgatná vagy nem is felelne nekik, a nádornak erre tiszténél fogva ügyelnie kell és köteles annak hibáját helyrehozni.

8. CZIKKELY. **Köteles a panaszokat a király elébe terjeszteni.**

Nyolczadszor: ha a királyi felség fekvő jószágokat adományoz és ellentmondók jelentkeznének és felhoznák, hogy a király azokat igazságtalanul adományozta: a nádornál kell panaszt tenniök és ez tartozik az efféle panaszokat mentül előbb a király tudomására hozni.

1. § Ha pedig a király távol lenne, mindamellett köteles a panasz meghallgatása után a királyt mentül előbb értesíteni és egyuttal megkérni, hogy ő felsége határnapot és helyet tűzzön ki, a mikor és a hol e panaszt megvizsgálni, megvitatni és elintézni kellessék.

9. CZIKKELY.

Ő az ország legfőbb bírása.

Kilenczedszer: a nádor az ő tiszténél fogva köteles bármely országlakót a panaszlok kérésére akár birtokjogok, akár hatalmaskodások tárgyában törvénybe idézni.

1. § És e részben akkora hatalma, joghatósága és méltósága van, a melynél nagyobb, de még csak ahhoz hasonló is, a királyi méltóság kivételével, egyáltalán semmi igazságszolgáltatónak sincsen.

2. § Az ország más birái ugyanis, régi szabálynál és megállapodásnál fogva, csakis hatalmaskodások és nem birtokjogok dolgában rendelkezhetnek el idézéseket vagy perbehívásokat és hozhatnak ítéleteket.

3. § Azután meg, azoknak, kiket a nádor előtt marasztalnak törvény útján birságokban vagy más törvénykezési terhekben, az ilyen terheket a királyi felség nem annyira a maga rendes, mint inkább korlátlan hatalmánál és méltóságánál fogva engedheti el; mindazon által ezt nem kell megtennie, mert a nádor ezekről a birságokról mindenkor saját akarata szerint rendelkezhetik.

4. § Ellenben másoknak, kiket a többi bírak előtt marasztalnak el, a királyi felség e terheket rendes hatalmánál fogva mindenkor szabadon és egyenesen elengedheti.

10. CZIKKELY.

A király távollétében ennek helytartója.

Tizedszer: hogy ha a királyi felség a hadseregben vagy különben az országon kívül találta tartózkodni a nádornak az ő tiszténél fogva ez országban mindenkor helytartónak kell lennie, és némely melléje rendeltékkel (kiknek mindamellott ő legyen a feje és felebbvalója) mindent tehet és végezhet, a mit a király tehetne vagy köteles volna megtenni.

1. § Kivéve mindazonáltal a kegyelmezést és a koronára háramlott jogok adományozását.

2. § Ezen kívül még egyéb dolgokat, melyek régi rendtartásnál fogva, mindenkor egyenesen a királyi méltóságra tartoztak.

11. CZIKKELY.

A nádor a kunok bírása; és annak fizetése.

Tizenegyzedszer: a nádor tiszténél fogva, egész Kunország felett bíraskodik és a kunoknak örökös ispánja s bírása.

1. § A kiktől eme tisztségeért és fáradságáért évenként három ezer aranyat kell kapnia, a mint ez Lajos és más királyi elődök leveleiből nyilván kitűnik.

12. CZIKKELY.

Ő Dalmátia bírása.

Tizenkettedszer: egész Dalmáciának a nádor birói hatalma alatt kell lennie és jövedelmül ott bizonyos szigetei vannak.

I. MÁTYÁS

HATODIK DECRETUMA.

Mátyás, Isten kegyelméből Magyarország, Csehország, Dalmácia, Horvátország, Ráma, Szerbia, Galiczia, Lodomeria, Kunország és Bulgária királya, Szilézia és Luxemburg hercege, Morvaország és Lusitza őrgrófja: a dolog örök emlékezetére.

1. §. Illő dolog, hogy a királyok és fejedelmek, kik mennyei rendelésből a legfőbb méltóság diszes helyét foglalják el, ne csak fegyverekkel, hanem törvényekkel is ékeskedjenek, s hogy alávetett népeiket s egyszersmind birodalmuk gyeplőit inkább jó és állandó intézmények szigorával, semmint a korlátlan hatalom és kárhozatos visszaélés keménységével kormányozzák.

2. §. Ezért mindenek tudására akarjuk hozni, hogy miután Istennek legnagyobb és váratlan kegyessége s annak ki nem mondható, fel sem fogható gondviselése Minket (bár érdemetlenül) a királyi méltóság e magas polczára felemelt, mindig elménkben forgattuk, folyton arra gondoltunk és váltig szivünkön hordtuk, hogy azokat a rendetlenségeket és megvesztett visszaéléseket, melyek ebben az országban, a mi elődeink, az igen dicső király urak idejében és a mi időnkben is eddigelé, főképen pedig a törvényszékeken, előfordultak, megszüntethessük és kiirthassuk, és hogy olyan üdvös, olyan állandó szabályokat és decretumokat alkothassunk, a melyeken világosan meglátszassék, hogy mindenek előtt Megváltónk dicséretére és dicsőségére, és azután a Minmagunk meg egész országunk becsületére, üdvére, jólétére és nyugalomára alkottuk, és a melyeket mindenki örök időkre törvényekül és irott jogul ismerjen el és a maga fejéből soha senki meg ne változtathassa vagy azokkal ellenkező új törvényeket ne hozhasson, a mint ez köztudomás szerint, eddigelé minden új király elismerése alkalmával megtörtént.

3. §. Eleget is teszünk vala ennek a szent szándékunknak és óhajtasoknak, ha abban ez országunk legsürgősebb szükségei meg nem gátoltak volna, kiváltképen, ha határait és végeit helyreállítanunk, egyszersmind legkegyetlenebb ellenségeit is, kikkel az országot elárasztva találtuk, kiüznünk nem kellett volna.

4. §. Az ország határait ugyanis, részint a csehek, részint a németek, részint a törökök folytonos betöréseikkel, részben pedig más szomszéd, de csupa ellenséges nemzetek annyira széjjelszakgatták és elfoglalták, hogy az anyaterületen kívül egyéb semmi sem maradt meg és azt is, mint említettük, különböző ellenségek árasztották el és tépték szét.

5. §. Mely körülmények azt idézték elő, hogy azt az üdvös és különben igen szükséges szándékunkat kénytelenek voltunk más időre halasztani.

6. §. És leginkább azért, mert reméltük, hogy miután az előbb említett ellenségeket, kik az országot már több éven át tüzzel-vassal pusztították, és a kik már nem kételkedtek, hogy azt örökösen megtarthatják (mert úgy megvetették abban lábukat, hogy már kezdetek az ország-lakosokkal házasságokat kötni és velök sógorságba lépni), legyőztük, legott békét, szabad időt és egyuttal nyugalmat szerezhetünk és ez óhajtasunkat kényelmesebben teljesíthetjük.

7. §. Ámde akár az emberi nem ellenségének mesterkedése, a ki a jó és üdvös óhajtasok ellen mindig leselkedik, akár a gonosz emberek sugalmazása és féktelen uralomvágya, azt okozta, hogy reményünk és várakozásunk e részben megcsalt.

8. §. Mert, miután Isten segítségével az ellenségeket kiüztük és az ország határait és végeit minden oldalról, bár a legnagyobb fáradtsággal, költséggel és a mieink közül sokaknak elvesztével nem csak helyreállítottuk, hanem mindenfelől nagyon ki is terjesztettük és kiszélesítettük, és midőn már-már készültünk, hogy azt, mit mindig szivünkön hordtuk, teljesítsük: ime felséges Frigyes ur, a római császár és Ausztria hercege, kit mindenkor ép úgy tiszteltünk és

becsültünk, mintha kedves atyánk lenne, és a kinek minden dologban kedvére tenni törekedtünk, Nekünk, a kik, mint említettük, a hosszú és igen súlyos háborukban kifáradtunk és kimerültünk, hadat üzent, és az országba azonnal betört és abban súlyos és helyrehozhatlan kárt, gyujtogatást, pusztítást és egyébnemü különféle kárhozatos rossz tetteket vitt véghez.

9. §. Így történt, hogy (ámbár akarattunk ellenére) ismét fegyvert fogni s magunkat meg országunkat megvédeni és az erőszakot erőszakkal megtorolni kényszerültünk, és ilyen módon e háborúval hat éven át kellett magunkat elfoglalni.

10. §. A mely háboruban a dolog oda jutott, hogy Isten kegyelmével, ki igazságunkat és a rajtunk esett jogtalanságot a magasból látta, hadi műveletünkkel nemcsak magunkat és országunkat oltalmaztuk meg a császári felség ellen, a ki minket így harczra kihitt és így megtámadott, hanem őt, midőn Ausztriában, tudniillik az ő örökös hazájában vala, meg is támadtuk és Bécsset, az igen híres várost és annak a tartománynak főpontját és székhelyét csaknem félévi ostromlás után bevettük, azután pedig annak az egész tartománynak nagyobb részét szintén meghódítottuk és többi részeit is meghódítottuk volna, hacsak az otthoni visszasságok és bajok haza nem hívtak volna.

11. §. De azalatt, míg e hadi dolgokkal foglalkozunk, a míg sikereinket vivjuk ki, a míg szerencsénk és győzelmünk után megyünk: hosszas távollétünk és elfoglaltságunk következtében feltámad az országban a gyilkosok, tolvajok, latrok, rablók, hamisítók, gyujtogatók és ehhez hasonló bűnösök nagy sokasága olyannyira, hogy sem utas, sem testvér a testvértől, sem idegen az idegentől nincs biztonságban.

12. §. E miatt, egyszersmind pedig azért is, hogy mondott kívánságunkat teljesithessük és az országlakók nyugalmáról, a mint mindenkor óhajtottuk, gondoskodhassunk: az országlakók gyakori kérésétől ostromolva, lejöttünk ez országba, melynek kormányára, miként előre bocsátottuk, isteni rendelésből vagyunk elhivatva, és az összes főpapoknak, báróknak, előkelőknek és más nemeseknek itt Budán közönséges országgyűlés tartását rendeltük el.

13. §. A hol velük és a többi nemesekkel együtt, kiket minden vármegyéből megválasztottak és a kik ez egész ország képét viselik, mindenekelőtt az Istennek és az ő anyjának, Máriának, és a szent királyoknak, ugymint ez ország védurainak dicsőítésére, azután pedig a maguk és az egész ország becsületére, üdvére, jólétére, hasznára, előnyére és nyugalma, mindannyinak egyenlő és egyetértő akaratával, tanácsával és hozzájárulásával az alább megírt szakaszokban és cikkelyekben állapotunk és egyeztünk meg, a melyeket törvények és írott jog gyanánt örök időkre erőben kell hagyni s tiszteletben tartani.

14. §. A mely szakaszoknak vagy cikkelyeknek elseje ez:

1. CZIKKELY.

A nádori vagy köztörvényszék eltörlése és az ispánnak adott hatalom a rablásoknak a király tudtával való kiirtására.

Mindenekelőtt végeztük és határoztuk: hogy a köz- vagy nádori törvényszék eltörlendő; jövőre soha semmi időben sem szabad azt megtartani.

1. §. Mindamellett azonban, nehogy úgy tünjék fel, mintha ezáltal a gonosztevőknek a büntettek elkövetésére szabadságot adtunk és engedtünk volna, elrendeltük, hogy ha valamely vármegye valamikor észre venné, hogy a latrok, tolvajok, gyilkosok, gyujtogatók, hamisítók és más e féle gonosztevők háborgatják és látná, hogy az ilyen gonosztevők ott elszaporodnak: a királyi felség az illető vármegye kérésére köteles beleegyezni és azt felhatalmazni arra, hogy őket az ispánnal kinyomozhassa és kiirthassa.

2. CZIKKELY.

A kihirdetett gyűlések és rövid perbehívások megszüntetése.

Továbbá, minthogy a kihirdetett gyűlések tartásában igen sok szabálytalanság és hallatlan botrányok és nem sejtett véletlen veszélyek szoktak fölmerülni:

1. §. Azért ennek a veszedelmes és ez országon kívül hallatlan biráskodásnak vagy inkább romlásnak megszüntetése céljából, az összes országlakosok egyenlő akaratára tanácsára és határozatából rendeltük és végeztük,
2. §. Hogy ezután, ilyen kihirdetett gyűléseket soha, semmi időben sem szabad tartani, hanem azokat teljesen meg kell szüntetni és örök időkre el kell törölni és eltörölteknek kell tekinteni.
3. §. Továbbá határoztuk, hogy a rövid perbehívások is hasonlóképen abba maradjanak és megszűnjenek.

3. CZIKKELY.

Évenként két nyolczados törvényszék tartandó, a melyeken két rendes bíró legyen jelen, és szent Jakab meg Vizkereszt ünnepén két más, rövid törvényszék.

Továbbá, hogy (ha csak a királyi felségnek vagy az országnak valamely törvényes és fontos szüksége nem jönne közbe) évenként, akár az országban van a királyi felség, akár nincs, két nyolczados törvényszéket kell tartani, tudniillik a szent György és szent Mihály napiakat, még pedig akképen, hogy azok megtartásának első szaka vagy határideje az említett napok után következő huszadik napon azonnal megkezdődjék.

1. §. A melyeken a rendes bírák közül legalább is kettőnek jelen kell lennie; ha pedig a többiek valamely sürgetős szükség miatt jelen nem lehetnének, helyetteseiknek mégis jelen kell lenniök.
2. §. Azok helyébe pedig, kik nem jelenhetnek meg, a királyi felség a főpap urak és bárók közül másokat tartozik kirendelni.
3. §. A most említett két rendes bíró nélkül azonban e nyolczados törvényszékeket nem kell és nem is szabad megtartani.
4. §. Tartsanak pedig addig, a meddig szükségesnek látszik.
5. §. Továbbá végeztük: hogy Erdélyben és Szlavóniában hasonlóképen évenként két más nyolczados törvényszéket kell tartani, tudniillik a vizkereszt és szent Jakab napiakat. Ezek hasonlóképen ez ünnepek huszadnapján vegyék kezdetüket és tartsanak addig, a meddig szükségesnek látszik.

4. CZIKKELY.

A birtokjogok dolgát illető minden pert négy nyolczados törvényszakban be kell fejezni.

Továbbá, mivel a peres, különösen pedig a birtok dolgát illető ügyeknek végleges eldöntése, az azokban engedett különböző határidők és különböző halasztások következtében hosszúra szokott nyulni, oly annyira, hogy néha egy emberöltő alatt sem lehet valamely ügyet véglegesen befejezni, a mi miatt a felek súlyosan vannak munkával és költséggel terhelve és nem ritkán véginségre kénytelenek jutni:

1. §. Ezért határoztuk: hogy jövőre az összes peresügyeket, a birtok és birtokjogok dolgát illetőket is, bármely bíró előtt indítsák is meg ezután, minden halasztás és elodázás nélkül és minden kifogás kizárásával négy nyolczados törvényszak alatt végképen be kell fejezni.

5. CZIKKELY.

A peres felek minden peres ügyben egyezkedhetnek.

Továbbá elrendeltük, hogy a peres vagy vitatkozó felek minden peres ügyben szabadon egyezkedhessenek.

1. §. A bírónak pedig őket ettől eltiltania és a kibékülésért vagy egyességért tőlük bármit kicsikarnia nem szabad.

6. CZIKKELY.

A hatalmaskodások, kártételek és bántalmazások tárgyában indított pereket az első nyolczados törvényszéken, ha pedig birtok dolgát érintik, a másodikon kell befejezni, és perbehívást minden bíró elrendelhet.

Továbbá, miután elrendeltük, hogy a birtokjogok tárgyában indítandó összes pereket négy határidő vagyis nyolczados törvényszék alatt kell véglegesen befejezni:

1. §. Ezért határoztuk és végeztük, hogy az értesítő perbehívásokat, melyek hatalmaskodások, kártételek és egyéb bántalmak és jogsértések tárgyában történnek, a perbehívás után tartandó első nyolczados törvényszak alatt kell véglegesen elintézni.

2. §. Ha pedig birtok dolgában történnek, és főképen ha jogok vagy okiratok felmutatását teszik elkerülhetetlenül szükségessé, e kiváltságlevelek felmutatása végett a második nyolczados törvényszakig (de nem tovább) el szabad azokat halasztani.

3. §. Az értesítő perbehívásokat pedig, bármely dologban történtek is, minden rendes bírónak, tudniillik úgy a királynak mint a nádornak és az országbírónak, valamint a szlapon, horvát és dalmát bánoknak, de meg az erdélyi vajdának pecsétjei alatt is szabad elrendelni.

7. CZIKKELY.

Hogy mely személyeknek és miképen adhatók halasztások? És azok büntetéséről a kik azokat csalárdul eszközlik ki.

Továbbá, mivel igen sokan szoktak a törvényszék színéről halasztások kedvezményével büntetlenül távolmaradni és az ellenfelet, kinek ő ellenükben igaz keresete van, a perek hosszúra nyújtásával meg szokták terhelni:

1. §. Hogy ennek a bajnak jövőre vége szakadjon és mindenki kellő időben kapjon igazságot, megállapítottuk és rendeltük, hogy a királyi felségtől nyert halasztásoknak a nyolczados törvényszékek idején senki se vehesse hasznát, hanemha azok, kik Magyarország szélein és határain kívül várakban és szolgálatban, avagy a király vagy az ország követségében vannak vagy háboruban foglalatoskodnak és erre a többiekkel együtt kellő időben vonulnak ki.

2. §. Azoknak is, kik (mint előbb említettük) az ország határain kívül várakban vannak, az ilyen halasztások csak három nyolczados törvényszakon legyenek javukra, a negyediken pedig felelni és törvényt állani tartoznak.

3. §. Ezenkívül, ha két vagy akár több fitestvér osztozatlan állapotban volna és atyjuk, vagy ez elhalván, az idősb fitestvér otthon maradna, a többi testvérek pedig, vagy valamelyik közülök, akár háboruban, akár (mint említettük) az országon kívül várakban volnának elfoglalva; ezeknek ama halasztások hasonlóképen mit se használjanak.

4. §. Ha azonban a fivérek megosztottak volna, a kapott halasztást használhatják és élvezhetik.

5. §. Ha pedig némelyek az efféle halasztásokat a királyi felségtől csalárdul mernék kieszközölni, vagyis, ha hazugmódra állítják, hogy fivérek háboruban, vagy az országon kívül várakban vagy követségekben vannak elfoglalva, legott nyelvváltságon maradjanak.

6. §. A mely büntetésre nézve a bíró, a ki előtt az ügy foly, ha jelen vannak, őket személyesen, ha pedig távol vannak, ügyvédek fogja el és a büntetést rajtuk azonnal elengedhetetlenül vegye föl.

8. CZIKKELY.

**Mindenik vármegyében válaszsának királyi embereket,
kiknek a hiteles bizonyságokkal a végrehajtásokra ki kell menniök;
és büntetésük, ha csalást követnek el.**

Továbbá, mivel a végrehajtások eszközésében nagyon fontos dolog az, hogy miképen viselik magukat a királyi emberek, és hogy milyenek ezek?

1. §. Azért rendeltük, hogy mindenik vármegyében köteles az ispán a nemesek közönségével együtt a tehetősebb és személyesen ott lakó nemesek közül, a vármegye szükségéhez képest tizet vagy tizenkettőt vagy nyolczat és ennél többet vagy kevesebbet kiválasztani; és csak is ezeknek kell és szabad a káptalan vagy convent bizonyságával tanuvallatások, perbehívások, iktatások és egyéb végrehajtások eszközésére kimenni, a kik is kötelesek ezt a terhet egy egész éven keresztül elviselni.

2. §. Mihelyest pedig megválasztják, ők is tartoznak a törvényszék színén, az alább megirt minta szerint, esküt tenni, épen ugy, mint a káptalanok és conventek választottjai.

3. §. És a kik a reájuk bizott terhet elvállalni vonakodnak, azok huszonöt márkán maradjanak, melyeket az alispánnak azonnal és elengedhetetlenül be kell hajtania.

4. §. A mikor pedig valamely végrehajtásról visszatérnek, akkor, valamint a káptalan vagy convent bizonyága a káptalanban vagy konventben, ugy ők is kötelesek és tartoznak esküt tenni, hogy azt, a mit láttak, cselekedtek, hallottak, megtudtak és végrehajtottak, annak rendje szerint fogják megvallani.

5. §. A kikre pedig közülök rábizonyul, hogy bármely okból valamely csalárdságot követtek el, azokat becsület- és emberségvesztetteknek kell tekinteni és ezenfölül legott az ispán utján azonnal és elengedhetetlenül behajtandó huszonöt márkában kell elmarasztalni és a királyi felség különös kegyelme nélkül többé soha, sem bíróság előtt, sem azon kívül semmi dologban sem tehetnek bizonyóságot.

9. CZIKKELY.

Szolgabirákul az egyes megyékben tehetősebbeket válasszanak, és azok büntetéséről, ha a tisztségeket nem akarnák elvállalni.

Továbbá, mivel mindenik megyében olyan nemeseket szoktak szolgabirákká megválasztani, kikerül tudva van, hogy tehetségre és vagyonosságra nézve a többiek mögött állanak, a minnek következtében megesik, hogy félelemtől, kedvezésből és fizetésért igen sok haszontalanságot követnek el,

1. §. Ezért határoztuk: hogy ezentul nem ilyeneket, hanem derék és érdemes és jómódu birtokos embereket kell minden vármegyében az ott lakók közül megválasztani, a mint ez, köztudomás szerint, a néhai felséges Zsigmond császár urnak és más királyoknak idejében is szokásban volt.
2. §. Ha pedig az ekképen megválasztottak közül bárki is ezt a terhet elvállalni vonakodnék, legott az ispán utján azonnal és elengedhetetlenül behajtandó ötven márkán maradjon.
3. §. És ezek a szolgabírák könnyen megismerhető czimereket és pecsétet kötelesek és tartoznak használni.

10. CZIKKELY.

Milyeneknek kell lenniök a káptalanok és conventek bizonyságainak? és ezek hűséges végrehajtásáról és jelentéstételéről, valamint a vétkezők büntetéséről.

Továbbá, mivel a káptalanoknak és conventeknek bizonyságul kiküldött emberei ugy a bevallásokban mint a levelek kiadásában is kedvezésből, pénzért, ajándékért, gyűlöletből, félelemből és szeretetből igen sok és hihetetlen szabálytalanságot szoktak elkövetni; ez pedig leginkább azért szokott történni, mivel az ilyen végrehajtásokra nem kanonokokat hanem oltárigazgatókat vagy káplánokat és gyakran iskolásokat meg koldulókat is küldenek, a kik igen könnyen megvesztegethetők,

1. §. Azért, hogy e bajnak méltó gondoskodással elejét vegyük, határoztuk: hogy minden káptalani és conventi helyen a kanonokok és szerzetesek a végrehajtásban megtartandó igazságosságra az egyházfő vagy helyettese kezébe esküt tartoznak tenni és hogy ezután a káptalanból egyedül csak kanonokot, a konventből pedig csakis papi hivatalviselő szerzetest és senki mást sem szabad a végrehajtásokra kiküldeni.
2. §. Ezeket pedig sorrendben kell kiküldeni.
3. §. És valahányszor valamely végrehajtásról, a melyet teljesítettek, visszatérnek, eskü alatt jelentést tartoznak tenni.
4. §. Utazásuk és a levelek váltságdíjai tekintetében pedig tartsák meg azt a módot és rendet, a mely néhai Zsigmond császár ur idejében állott fön és a mely alább a jelen decretumban is meg van állapítva.
5. §. A midőn pedig őket valamely perbehívás vagy tanuvallatás foganatosítására avagy akármely más dologban küldik ki: a tanuvallatást a királyi emberrel, kinek becsületesnek és lelkiismeretesnek és jómódu birtokosnak kell lennie, külön-külön kell megejteniök ugy a nemesekre, mint nem nemesekre és más mindenkire nézve, a kit megkaphatnak.
6. §. A vallatás előtt azonban köteles a bizonyság ezektől a legszigorubb esküt kivenni, hogy a mit tőlük kérdezni fog, arra nézve hiven és igazán fognak vallani.

7. §. Azután pedig azt, hogy hová valók és ha nem nemesek, hogy kinek a jobbágysai, és hogy milyen állapotúak, névszerint; továbbá azt is, a mit a nyomozás alatt levő dologról mindegyikük saját tudása gyanánt vallani fog, vagyis az egyesek tanuságtételét, szóról-szóra köteles és tartozik följegyezni.

8. §. A kikre nézve pedig kiderül, hogy ezt a rendelést áthágták, azok mint hitszegők és hamisítók, mint a közjónak és közgazságnak árulói legott javadalmaikat veszítsék; és egyházifőnökeik ezeket mások részére kötelesek adományozni és amazoknak semmiképen meg nem kegyelmezhetnek.

11. CZIKKELY.

A szerzetes conventek apátságait és prépostságait egyedül az illető rend szerzetesei birják.

Továbbá, mivel a szerzetes apátoknak és prépostoknak, kiváltképen pedig azoknak gondatlansága és hanyagsága miatt, a kik a rendszabályokat meg nem tartják, azok conventjei nagyon rendetlenül, tunyán és botrányosan szoktak élni, és a levelek kiadásában meg a végrehajtások foganatosításában igen sok rendellenességet és csalárdságot szoktak elkövetni.

1. §. Azért királyi felségünk akaratából, valamint a főpap urak, bárók és előkelők meg a többi országlakosok közös tanácsára határoztuk és végeztük, hogy jövendőre a szerzetes, főképen pedig a pecséttel bíró conventek, apátságainak és prépostságainak birtokában mások ne lehessenek, mint annak a rendnek a szerzetesei, a melyhez az illető apátságok és prépostságok tartoznak.

2. §. És hogy az apátok és prépostok összes szerzetes társaikkal együtt a rend szabályaihoz képest, szabályszerű életet tartoznak folytatni.

12. CZIKKELY.

Hogy a püspököknek a conventeket és prépostságokat évenként kétszer kell meglátogatniok.

Továbbá, hogy a püspökök, a kiknek megyéjében ezek az apátságok és prépostságok léteznek, ezeket valamint ezek conventjeit évenként kétszer kötelesek személyesen meglátogatni.

1. §. Ha pedig fontos dolgokkal lennének elfoglalva avagy ha távol lennének, ezt mindazonáltal helyetteseik és prépostjaik, vagy más becsületes és tudós egyházi férfiak által meg kell tétetniök.

2. §. És ha kitünnék, hogy az apátok vagy prépostok rendük szabályát meg nem tartják, vagy egyébként gonosz életet élnek avagy püspökeiknek sem engedelmeskednek, tegyék őket le, és javadalmaikat érdemesebbeknek kell adományozni.

3. §. Ha vannak gonosz és engedetlen szerzetesek, a látogatók ezeket is dobják ki a conventből.

4. §. Mert: ha az apátok és prépostok jók, a szerzeteseknek is szükségképen jóknak kell lenniök.

5. §. És ilyen módon sem a levelek kiadásában, sem egyebekben nem történhetik csalárdság.

13. CZIKKELY.

Eltörlése az «N. beleegyezésével és parancsából»-féle záradékkal kiadott perbehívásoknak és hogy a nemes feleségeket, anyákat, leányokat ne hívják perbe.

Továbbá, némelyek a perbehívásokban ezt szokták kitenni: «N. és N. beleegyezésével és akaratából»; a mi, hogy egyenesen az Isten és az ő igazsága ellen van, kétséget sem szenved. Mert hát ki tudhatja azt, hogy az illetők abba, a minek elkövetését valaki állítja, beleegyeztek-e vagy azt akarták-e? minthogy a titkok és a szándék fölött Istenen kívül senki sem ítélhet helyesen.

1. §. Miért is határoztuk: hogy ennek utána soha sem kell ilyen perbehívásokat elrendelni.
2. §. A nemesek feleségét, anyját, leányait és nővéreit sem kell soha perbe hini, hacsak olyan birtokjogok alapján nem indítanak meg a pert, a melyek őket is egyenlő joggal illetik.
3. §. Mindazonáltal az előbb említett záradékkal, vagyis ezzel: N. és N.-nek beleegyezésével, parancsából és felbujtására soha, semmi időben sem kell őket perbehívni.
4. §. S ha ez mégis megtörténnék, a rendes bírák és az ítélőmesterek azt figyelmükre ne méltassák, soha meg se engedjék.

14. CZIKKELY.

A közös tanuvallatás megejtésének módja; és a szemügyre vételről.

Továbbá a közös tanuvallatások eszközzésére nézve rendeltük: hogy a felek igazságának minél világosabb kiderítésére, a mint eddigé, úgy ezután is szabad közös tanu vallatást eszközözni.

1. §. Mindazonáltal azt a következő renddel kell fogatosítani; hogy valahányszor az ilyen tanuvallatásnak szüksége fölmerül, azt mind a két fél, az illető vármegye törvényszékén egy napon vitesse végbe.
2. §. Ezenkívül, hogy a káptalan vagy convent bizonyosága és a királyi emberek mind a két fél részére ugyanazok s ne különbözők legyenek.
3. §. És hogy a káptalan vagy convent bizonyosságának és a királyi embereknek az egyes tanukat külön-külön kell megeskütniök s az ügyre nézve, melyet ki akarnak deríteni, külön kell kikérdezniök és kihallgatniök.
4. §. És továbbá, hogy a peres feleknek az ilyen vizsgálat vagy tanuvallatás alatt nem szabad jelen lenniök, hanem a királyi, káptalanbeli vagy conventbeli emberek zárják őket ki és az ő távollétükben kell mindenkit (mint említettük) külön kikérdezni és kihallgatni.
5. §. A hamis esküvőket, becstelenekeket pedig és azokat, a kik tisztességüket és emberiségüket vesztették; ezenkívül a nem nemeseket, még ha birtokosok lennének is, a kiket a királyi felség nem nemesített, nem kell ilyen tanuságtételre elfogadni és bocsátani.
6. §. Továbbá, hogy a szemügyre vételben a régi módot és szokást kell megtartani.
7. §. Továbbá, mivel eddigé a közös tanuvallatások rendetlen véghezvitele miatt néha kedvezésből vagy gyűlöletből, néha pedig a felektől való félelemből igen sok, még pedig nyilván való hamis esküvés történt: azért tehát, a lelkek e kísértetbe vitelének elkerülése s megszüntetése, egyuttal pedig a vétkezésre vezető eme veszedelmes alkalomnak eltávoztatása céljából végeztük: hogy ámbár a fentebbi cikkben elég világosan meg van mondva, hogy miképen kelljen a tanuvallatásokat és egyéb törvénykezési cselekvényeket végrehajtani, mégis,

hogy e kárhozatos hamis esküvések annál inkább megszűnjenek és kiirtassanak, ama tanuvallatások véghezvitelében következő rendet kell tartani.

8. §. Hogy, ha a tanuvallatásokról szóló jelentésből kitűnik, hogy a panaszok a valóságnak megfelelnek, nem az alperes fogja magát tisztázni, mint ez eddig szokásban volt, hanem a felperesnek kell a maga keresetét saját és a dolog mivoltához meg a bíró határozatához képest több-kevesebb eskütársának esküjével támogatni és erősíteni.

9. §. Ugy tudniillik, hogy ha a kereset tárgya kártétel, a bíró, az ország szokása szerint a felperesnek a károk minősége, mennyisége és mivoltához képest fogja az esküt odaitélni: és ha a felperes az ő javára kiűtött tanuvallatást mutat föl s a pert megnyeri: az alperest ezután nem kell hatalmaskodás tényében elmarasztalni, hanem a helyett legott, rögtön lefizetendő s a bíró meg a felperes között egyenlően megosztandó huszonöt márkán vagyis száz aranyon maradjon.

10. §. És ezen felül köteles a károsnak a károkat megtéríteni és azokra nézve teljes elégtételt szolgáltatni.

11. §. Abban az esetben pedig, ha az ilyen kártételek dolgában a tanuvallatás alkalmával a tanúk vallomásai eltérők volnának: a bíró tartozik meghatározni vajon a felperes esküdjék-e az okozott károkra nézve, vagy pedig az alperesnek kell-e magát tisztáznia.

15. CZIKKELY.

Főbenjáró ítéletben, az öt eset kivételével, senkit sem kell elmarasztalni, és hogy ha az urak tisztai vagy jobbágjai erőszakoskodnak, uraiknak esküvel kell magukat tisztázniok, azok részéről pedig igazságot szolgáltatniok.

Továbbá végeztük: hogy hatalmaskodás tényében, ha mindjárt valaki a bíróság előtt vagy másutt is, saját szájával vallaná be a gonosztetteket, a melyeket elkövetett, ennek utána senkit sem kell elmarasztalni, (hanem ha az alább megnevezett esetekben);

1. §. Ugymint a nemesek házainak megrohanása, továbbá a birtokok és haszonvételeik meg tartozékaik elfoglalása, ugyszintén a nemeseknek igaz ok nélkül való letartóztatása, ezenkívül a nemeseknek megsebesítése, megverése vagy megölése miatt.

2. §. Ezekben az esetekben pedig a bírónak ekképen kell eljárnia: hogy ha a felperes a maga részéről a fentebb megírt módon és renddel tanuvallatást mutat fel, azt az ügyet, ha a felek úgy akarják, a dolog bővebb igazolása végett közös tanuvallatásra bocsássa.

3. §. Ha pedig, az alperes a tanuvallatást elfogadni vonakodnék, akkor a felperes, az országnak e részben eddig megtartott szokása szerint, keresetének nagyobb igazolása végett ellenfelének fejére tartozik esküdni.

4. §. Ha pedig a pert, a felek akaratával, az előbb említett közös tanuvallatás útján fog eldöntés alá kerülni és ama közös tanuvallatás tisztán és föltétlenül a felperes javára fog kiütni, akkor a felperes részére kell az ítéletet hozni; de ha a felmutatott tanuvallomások nem egyezők, akkor a bíró a tanúk vallomásai alapján határozza meg, hogy melyiknek közölök, tudniillik a felperesnek-e, vagy az alperesnek kellessék megesküdni.

5. §. Ha pedig ez előbb megírt esetekben, a melyek tudniillik hatalmaskodásra tartoznak, az urak vagy bármely más országlakosok várnagyjai, tisztjei, vagy más cselédjei avagy jobbágjai volnának vétkesek vagy bántanának bárkit: e miatt az ő uraik ne essenek a hatalmaskodás tényének büntetésébe, hanem ártatlanságukra nézve (hogy tudniillik azt a gonosztettet nem az ő parancsukból követték el, a mint a jog szerint és a bíró előtt illőnek látszik) tisztázniok kell magukat.

6. §. Mindazonáltal, ha azok uraiknál megmaradnak, részükről uraik a törvényhez méltón, teljes igazságot tartoznak tenni és szolgáltatni.

7. §. Egyéb esetekben pedig, ugymint a károsításokban, jogtalanságok elkövetésében és ezekhez hasonlóknak, a megszokott módot és rendet kell megtartani.

16. CZIKKELY. **A visszaüzés büntetése.**

Ezen kívül, mivel a tanuskodás, közös tanuvallatás, szemügyrevétel, iktatás és visszaiktatás, valamint a birtokjogok becslése alkalmával a vesztes fél eddigelé, a bíróság és az igazság megvetésével, néha visszaüzéseket szokott használni, a melyekért a visszaüzőket, az eddiglen főnnállott szokás szerint, első ízben egy, második ízben pedig két arany márkában marasztalták el;

1. §. Miért is, ez erőszakoskodók és törvényt s igazságot háborítók vakmerőségének kellő eszközzel való megfékezése végett, határoztuk és rendeltük, hogy ha jövőre ezt bárki, legyen az akármilyen rendű, rangú és állású, bármi módon és bármi okból, akár főbenjáró ítélet alkalmából is, megtenni merészelné, akkor azt az ellenfél ellenében hatalmaskodás tényében, és ezen felül, ha ez iktatás vagy visszaiktatás avagy becslés esetében történt, ama birtokjogoknak a becsüjében, a melyekre nézve az iktatásnak, visszaiktatásnak vagy becslésnek meg kellett volna lennie; ha pedig közös tanuvallatás vagy szemügyrevétel alkalmával történnék az, hasonlóképen hatalmaskodás tényében és ezenfelül a per elvesztésében kell legott elmarasztalni és elmarasztaltnak tekinteni.

17. CZIKKELY. **Hogy a három vásáron való kikiáltások eltörlendők.**

Továbbá, határoztuk és rendeltük, hogy a három vásáron való kikiáltások, melyek eddigelé birtokok és birtokjogok, azonkívül levelek és okiratok felmutatása, valamint kötelezések dolgában is, és más egyéb ügyekben szoktak előfordulni, megszűnjenek és ezentul soha semmi időben meg ne történjenek, hanem végképen eltűnjenek. Mert inkább visszaélésnek és romlottságnak, semmint törvénynek lehet azt nevezni.

1. §. A kötelezésekre nézve pedig azt kell szabályul tartani: hogy ki mint kötelezte magát, a szerint kapjon, törvényes perbehívás után, az első nyolczados törvényszakon törvényt és igazságot: és erre, a jelen decretum erejénél fogva legyen kötelezve.

18. CZIKKELY. **Hogy párbaj vivását a királyi törvényszéken nem szabad elhatározni,** **kivéve a király katonai curiájának szokása szerint eldöntendő perekben** **és akkor is csak bizonyítékok hiányában.**

Továbbá, mivel a párbajok vivásában egy és más tekintetben igen sok csalást lehet elkövetni, mert azok, a kik között ez az ítélet kell, ritkán küzdenek meg önmagukra, hanem viadorokat bérelnek, kiket néha ajándékkal, kedvezéssel és ígéretekkel megvesztegetnek, és a kik ekképen saját, még oly igazságos felüket (miután ezek nem maguk szoktak megvívni) el hagyják bukni.

1. §. Miért is határoztuk: hogy az ítéletnek ez a neme, mely ez országon kívül a világon hallatlan, örök időkre megszűnjék és hatalmaskodások meg birtokjogok dolgában annak soha helye ne legyen.
2. §. Párbajnak ugyan is egyedül csak akkor lehetne helye és az arra az esetre van elrendelve, a mikor minden bizonyíték hiányzik.
3. §. Ámde hatalmaskodási és birtokügyekben mindig vannak a feleknek bizonyítékaik; és különben is a párbaj megítélése a király katonai kuriájára és nem a törvényszékre tartozik.
4. §. Ehhez járul az: hogy a törvényszékeken a királyi felség személyes jelenlétének mindenkor ott kell lennie és a leveleket meg kell pecsételnie. Ez pedig legtöbbször egyházi személy szokott lenni. Jelen lesznek azonkívül az érsekek, püspökök és több más papi személy és épen ezért nem illik, hogy a párbajt a törvényszéken határozzák el.
5. §. Ennélfogva, ebből és több más üdvös szempontból és helyes okokból az ítéletnek ez a neme örök időkre eltörölendő és azt soha sem kell elrendelni, hanem ha olyan perekben, a melyekben minden bizonyíték hiányzik; például ha utközben valamely egyedül levő ember egy más egyedül levőt, a nélkül, hogy valaki látná, kifosztana, vagy ha egyik a másiknak, a nélkül, hogy valaki tanuként jelen lenne, kölcsönt adna, vagy valamit titokban mondana és különben sem a fosztogatást, sem a hitelezést, sem pedig a mondott szavakat bizonyítani nem lehetne.
6. §. A mely esetekben az ilyen párbajt meg lehet ugyan ítélni, de nem a törvényszéken, hanem a királyi felség katonai kuriájában; mert köztudomásu dolog, hogy (a mint említettük) az ilyen fajta ítélet erre és nem a törvényszékre tartozik.

19. CZIKKELY.

Miképen fejezendők be négy nyolczados törvényszakon a birtokjogokat tárgyzó peres ügyek.

Továbbá: minthogy a birtokok és birtokjogok tárgyában is ezután indítandó pereknek eldöntése és az országglakosok nyugalma és a közbiztonság érdekében csak négy nyolczados törvényszakra van szorítva és korlátozva:

1. §. Határoztuk, hogy a birtokjogokat tárgyzó perbe idézett minden alperest az első nyolczados törvényszéken ki kell kiáltani, hogy a perbehívás annál inkább tudomására jöjjön.
2. §. És az ítélmesternek, a ki előtt az a per folyamatba jött, lajstromot kell vezetnie, a mint ez szokásos.
3. §. És ha ez a nyolczados törvényszakon nem jelent meg, semmi teherben vagy birságban sem kell elmarasztalni.
4. §. De ha a másodikon és harmadikon sem fog megjelenni, akkor a régtől fogva szokásos birságot tartozik megfizetni.
5. §. A negyedik nyolczados törvényszakon pedig, akár megjelenik s akár fogja magát és ügyét védelmezni, akár nem, a pert az előrebocsátott cikkely értelmében, akármiféle szóváltás ellent nem állván, véglegesen kell elintézni és befejezni.

20. CZIKKELY.

Az ítélmestereknek szállásaikon nem szabad ítélezni; s hogy az ítéletleveleket a törvényszéken föl kell olvasni és minden ítélmesternek alá kell írnia.

Továbbá határoztuk és rendeltük: hogy ezután egyáltalán semmi ítélmester se merjen akár birtokok, akár hatalmaskodások, akár bármiféle egyéb ügyek iránt indított vagy indítandó perben magánszállásán, tudniillik a királyi felség tábláján vagy törvényszékén kívül biráskodni és ítéleteket hozni, hanem minden, ugy nagyobb, mint kisebb peres ügyet a törvényszéken, a többi rendes bírák jelenlétében kell megvizsgálni.

1. §. És hogy az ítélmesternek egyáltalán semmiféle levelet sem szabad másutt mint a törvényszéken kiadni, főképen olyanokat, melyek fontos ügyekben kelnek és amelyek a dolog végeldöntését illetik.

2. §. A hol is előbb fenhangon és érthetően nyilván fel kell olvasnia, azután az igazság nagyobb biztosítása és nyilvánvalósága kedvéért, ne csak az illető ítélmester erősítse meg pecséttel, hanem más ítélmester is köteles legyen és tartozzék azt aláírni.

3. §. Akképen, hogy ha a per a királyi ítélmesterek előtt foly, akkor a levelet a nádori ítélmester, ha pedig ez előtt foly, akkor a királyi vagy országbírói ítélmester köteles kézjeggyével ellátni és aláírni.

21. CZIKKELY.

A különböző személyeknek adott mentességek az ispánok és más rendes bírák bírói hatósága alól, erőtleneknek és semmiseknek tekintendők.

Továbbá, mivel némelyek gondoskodtak arról, hogy magukat a bánok, vajdák, vármegyei ispánok vagy alispánok biráskodása és joghatósága alól mentesítsék és egyedül csak a királyi felség biráskodása és joghatósága alá tartozzanak, a mely mentességben elbizakodva a többieknek büntetlenül igen sok kárt, sérelmet okoznak, azokat erőszakosan elnyomják, ellenök ártalmas dolgokat és másnemű gonoszságokat szoktak elkövetni.

1. §. Ezért elrendeltük: hogy az eddiglen bármiképen engedélyezett és bárki részéről kieszközölt minden ilyen mentesség (kivéven az örökös ispánokat, kikről tudva van, hogy a dicsőült királyok igen régi rendelkezésből egyedül a királyi felség bírói hatósága alá tartoznak) visszavonandó, megsemmisítendő, és hogy azoknak semmi erejük és hatályuk se legyen; mert azokat, a kik a nekik engedett mentességgel és kedvezménynyel visszaélnek, ettől méltán meg kell fosztani.

2. §. És ha valaki netán jövőre eszközölne ki hasonló mentességeket és kedvezményeket, ezek is, a decretum erejénél fogva, teljesen erőtleneknek tekintendők.

22. CZIKKELY.

Annak a büntetése, a ki a királytól felkért fekvőjóságot, megtörtént ellentmondás ellenére, a maga részére erőszakosan elfoglalja: hogy az ispán az olyant dobja ki és a fekvőjóságok becsüjében marasztalja el.

Továbbá mivel a királyi felségtől az ő szolgálainak és más hiveinek adományozott fekvőjóságok és birtokjogok törvényellenes elfoglalása miatt, nem csak a királyi felségnél, hanem az egész országban is sokszor szoktak panaszkodni és zúgolódni.

1. §. Igen sokan ugyanis arról panaszkodnak, hogy mihelyt a királyi felség emberei vagy mások ő tőle valamely fekvő jószágokat felkérnek, ezeket annak minden kutatása nélkül, vajon tudniillik ő felsége azokat igazságosan és törvényesen adományozhatta-e, rögtön elfoglalják és az ő ellentmondásuk ellenére, birtokba veszik.

2. §. Ezért határoztuk és rendeltük: hogy ha ennekutána azok, kiknek a királyi felség bármely néven és czimen fekvő jószágokat adományozott, ezeket az ország jogai, törvényei és szokása ellen, még az ellentmondók eltiltása ellenére is, bármely úton hatalmukba kerítik: az ispán köteles leszen őket az ellentmondók kérésére nyomban meginteni, hogy azokról kezüket levegýék.

3. §. És ha ezt az ő első felhívására és intésére megtenni vonakodnának, amaz ellentmondók másodszori kérésére köteles leszen, miután előbb a valóságról meggyőződött, őket a jelen törvény erejénél fogva elfogni és az illető javakból kidobni, és ezenfelül minden eszközzel a javak közbecsűjének megfizetésére kényszeríteni.

4. §. A minek végrehajtására, ha az alispánnak magára elég ereje nem volna, megkeresésére, a vármegye mellette fölkelni és őt kellő készséggel segiteni és támogatni tartozik.

5. §. A kik pedig oly hatalmasak lennének, hogy az ispán azt a vármegye segítségével sem hajthatná végre: azok ellenében az alispántól nyert értesülés után, a királyi felség tartozik e javakat elfoglaltatni.

23. CZIKKELY.

Hogy az ilyen záradékkal «királyi kézből» ellátott adománylevelek erőtlének.

Továbbá végeztük: hogy ha ennekutána valaki a királyi felségtől fekvőjószágokat kérne föl és az a felkérő azt kívánná, hogy azokat a királyi felség saját neve alatt foglaltassa el, egy-szersmind az adománylevelet oly értelemben írassa meg, mintha a fekvőjószágok adományozása királyi kézből történt volna: az ilyen adománylevélnek e záradékra nézve «Királyi kézből», semmi ereje és hatálya se legyen.

1. §. És hogy azt sem az ispánoknak, sem pedig a nyolczados törvényszékeken a rendes biráknak és ítélőmestereknek nem kell tiszteletben tartaniok.

24. CZIKKELY.

Hogy a királytól a törvények és régi szokás ellenére felkért jószágok fel nem kérteknek tekintendők.

Továbbá, hogy mind azok a fekvő jószágok, birtokok és birtokjogok, a melyeket a királyi felség a legközelebb elmúlt, vagyis az ezer négyszáz nyolczvanötödik évtől fogva az úr ezernyolczszáz nyolczvanhatodik évének mostani Vizkereszt ünnepnapjáig bezárólag, bárkinek adományozott, ha és a mennyiben azokat valaki az ország jogai, törvényei és régi szokása ellen elfoglalta, azoknak letartóztatói és elfoglalói, királyi vagy nádori levél útján történt előzetes felhívás, és megintés után, e felhívás és megintés napjától számítandó egy egész hónap tartamán belül kötelesek és tartoznak e jószágokat visszabocsátani.

1. §. Különben az ispán tartozik azokat az illető vármegyének melléje választandó és kirendelendő más nemeseivel azoknak, a kikéi voltak, visszaadni és őket azokban megvédeni.

2. §. Ha pedig a letartóztatók hatalmasok volnának, az ispánnak ellenben ennek végrehajtására nem volna elég ereje és tehetsége, akkor, a vármegye köteles és tartozik a jelen decretum erejénél fogva fölkelni és az ispánnak e részben segítségére menni.

3. §. A letartóztatóknak viszont, ha azt vélik, hogy ezekre a fekvő jószágokra nézve a királyi adománynál fogva valami jogot szereztek, ezt az ország törvénye szerint kell keresniök.

4. §. Ha pedig a letartóztatók oly hatalmasak, hogy az alispán azt az egész vármegye segítségével sem tehetné meg, akkor az ispántól vett értesítés után a királyi felség köteles és tartozik a javakat elfoglaltatni és az előbb mondottakat végrehajtani.

25. CZIKKELY.

A zálogos fekvő jószágokat illető perlekedés módjáról és azok büntetéséről, a kik, megintés után, a pénzt fölvenni és a javakat visszabocsátani nem akarják.

Továbbá, mivel megszokott történni, hogy némelyek, szükségtől kényszerítve, fekvő jószágait és birtokaikat zálogul kötik le és noha azokat időközben, egyéb javaiknak eladásával is, ki akarnák váltani és erre készpénzüik is volna, mégis azok, a kiknek lekötötték, megfélelvezvén üdvükről és becsületükről, nem akarják visszabocsátani; hanem ennek a dolognak az eldöntését a nyolczados törvényszékre utasítják, hogy tudniillik akközben azok jövedelmét huzhassák:

1. §. A minél fogva az ilyen birtokok és fekvő jószágok ama szegényektől és örököseiktől minden időkre idegen kézre jutnak, s ennek következtében egyenesen arra szánt pénzüket vagy elkölteni kénytelenek vagy elvesztik;

2. §. Azért, hogy azoknak az uzsorásoknak a gonoszságát megfélezzük és e szegények kártalanításáról gondoskodjunk, határoztuk és rendeltük: hogy ha bármely ilyen uzsorás, kit az ellenfél bíróilag és törvényesen felszólított, pénzét felvenni, vagy annak felvétele után a zálogos javakat kiadni és visszabocsátani nem akarná, hanem az ügyet a nyolczados törvényszékre vinné, ezt az ügyet az első nyolczados törvényszéken be kell végezni és olyan ítélettel ellátni:

3. §. Hogy azok a fekvő jószágok minden fizetés nélkül visszabocsátandók; és a bíró azokat azonnal adja vissza; ezenfelül pedig azt az uzsorást a másik fél ellenében akkora pénzösszegben kell legott elmarasztalni, a mekkoráért azok a jószágok neki le voltak kötve.

26. CZIKKELY.

Magszakadás esetében mit kelljen tenni a kétes fekvő jószágokra nézve az elhunyt nemesek feleségei és leányai érdekében?

Továbbá, mivel megtörténik, hogy valahányszor valamely fekvőjószágok vagy birtokjogok akár magszakadás czimén, akár más okból a koronára és következésképen a királyi felség adományozása alá háramlanak, igen sokan fellépni és lármázni szoktak, hogy ezek a jogok reájok szállottak, és ekképen nemcsak hogy alkalmatlan lármájukkal a királyi felséget megsikéltik, hanem a fontosabb dolgokkal elfoglalt felséget visszatartják, háborgatják és akadályozzák is, nehogy azokba beleelegyedjék; azokat is, kiknek ő felsége ilyen fekvő jószágokat adományoz, ellentmondással gátolják meg abban, hogy magukat beiktassák;

1. §. Ezt pedig leginkább azért szokták cselekedni, hogy akközben, míg a törvény előtt eldölne, hogy vajon a királyt felségre vagy másokra háromlottak-e ama javak, azok gyümölcsét, jövedelmét és egyéb haszonvételeit büntetlenül szedhessék:
2. §. Miért is rendeltük jelen törvénnyel: hogy ha bármely megyében valamely elhunytnak magszakadása czimén jogok háramlása történt és az efféle birtokokra nézve nem nyilvánvaló, hanem kétséges, ha vajon királyi jogra, vagy az elhunyt nemzetségéből való atyafiakra avagy a leányági örökösökre tartoznak-e? Akkor a királyi felségnek e javakat ama kétséges dolog eldöntéseig, el kell foglaltatnia és hűséges közkézhez adnia és szolgáltatnia, tudniillik valamely becsületes és alkalmas ember kezéhez, a kit erre a királyi felség ki fog rendelni, a ki azalatt, a míg ama kétség megoldásra jut és az ügy véglegesen eldől, azokat szokott és igazságos jövedelmeikkel együtt tartsa kezén.
3. §. A mit pedig netán a szokott és rendes jövedelmen túl csikart volna ki, azt annak köteles és tartozik visszaadni, a kihez azok a javak az ügy eldöntése után kerülni fognak.
4. §. Hozzátevén azt: hogy, a kik azt állítanak, hogy ama javak reájuk szállottak, azok kötelesek egy egész esztendőn belül (a mint ezt a következő czikkely is érinti), akár tartanak nyolczados törvényszéket akár nem, a nádor előtt a maguk jogait felmutatni és bebizonyítani, hogy azok a javak őket illetik.
5. §. A mit ha megtehetnek, a nádor rendelje el és foganatosítsa az ő beiktatásukat. Ha azonban a bizonyítás őket cserben hagyja, azokat a javakat azok kezéhez kell adni és szolgáltatni, a kiknek a királyi felség adományozta: és a kik netán utóbb azokhoz jogot tartanak, keressék a királyi kézről törvény útján.
6. §. Midőn pedig e birtokokban a fiágon magvaszakadt embereknek feleségeik és leányaik maradnak hátra, akkor mindaddig, míg az ő jogaikra nézve a valóság, vajjon tudniillik e birtokok a leányágot örökségül és örökidőkre illetik-e vagy sem, ki nem derül, azokat nem kell kezükből elfoglalni és elvenni.
7. §. A mely valóságot ama nők, a fentebb mondottak szerint egy éven belül kötelesek és tartoznak kimutatni.
8. §. És ha kiderül, hogy ezek a birtokok a leányágot nem illetik, akkor, mielőtt az ilyen magvaszakadtak említett feleségeit azok uralmából kizárnák, hitbéreikre és jogaikra nézve a királyi felség vagy mások, a kikre e birtokok szállottak, vagy azok is, a kiknek a király azokat netán adományozta, teljesen elégítsék ki.
9. §. A leányok számára pedig, az ország régi szokása szerint, leánynegyed fejében el kell különíteni az apai házat az apai birtokok negyedrésszével együtt, és kiházasításuk idejéig azok birtokában kell őket hagyni.
10. §. Kiházasításuk és férjhezadásuk után pedig negyedjogukra nézve pénzül kell őket kielégíteni.
11. §. Ha pedig valakinek leánya vagy nővére akár valamely báró vagy nemes udvarából, akár saját apai házából vagy bárhonnét másunnan, apjának vagy fivérének beleegyezésével és akarataival birtoktalan emberhez ment férjhez, az ilyen leányt apjának vagy fivérének nemes módjára kell ama leánynegyed birtokában hagyni és megtartani.
12. §. Ha pedig apjának vagy fivérének beleegyezése és akarata nélkül tette azt, akkor az ő leánynegyedrésszére nézve nemesi jogot ne kapjon, de mindamellet pénzbeli fizetéssel ki kell őtet elégíteni.
13. §. És ebben az esetben negyedjogának kiadását nem birtokban, hanem pénzben követelheti.
14. §. A mint köztudomásu dolog, hogy ez a szokás és rendtartás eddigelé is divatban volt.

27. CZIKKELY.

**A fekvő jószágok felkérői abban az esetben, ha az iktatás idején ellentmondók akadnak, a fekvőjószágokat ne foglalják el. És hogy mit kell tenni, ha az ellentmondók a fekvő jószágokban iziben beleelegyednének?
- A feleség, férje halála után semmi okból se essék el viszonhitbérétől.**

Azonkívül rendeltük, hogy ha a királyi felség valakinek akár magszakadás, akár királyi jog czimén, vagy bármely más czimen fekvő jószágokat, birtokokat és akármiféle más birtok-jogokat adományozott és az iktatás idején ellentmondás történnék, a megadományozott köteles az ellentmondásnak engedni és helyet adni; és ez ellentmondás ellenében ne lépjen azok uralmába és birtokába.

1. §. Mindamellett azonban, ha az ellentmondó azoknak a fekvő jószágoknak a birtokába iziben befurakodott és azelőtt azok uralmában nem volt (a mint ezt a fõntebbi czikkelyben is említettük) az ellentmondó tartozik az adománylevél keltének napjától számítandó egy egész év eltelte előtt, akár tartanak azalatt nyolczados törvényszéket, akár nem, a királyi felség, vagy a nádor, vagy erre kirendelt ítélõmesterei előtt jogait fölmutatni és ellentmondásának okát adni és egyszersmind bebizonyítani, hogy azok a legerősebb joggal õtet illetik.

2. §. Különben, a határidő elteltével, a királyi felség vagy a nádor, a jelen törvény erejénél fogva, dobja ki azokból a fekvőjószágokból és adják át annak, a ki felkérte. És ezen felül bármi hasznót hozott legyen az ellenmondó ezekből a javakból, annak teljes megtérítésére kell õt kényszeríteni.

3. §. Ha pedig azok a javak még továbbra is az ellentmondó kezén lennének, az ellentmondónak, a jelen törvényerejénél fogva, a fentirt czikkelyek értelmében, a nyolczados törvényszéken törvény útján kell azokat annak kezéből keresnie.

4. §. Továbbá a feleségek hitbére, férjeiknek bármiképen bekövetkezett halála után mindenkor épségben maradjon és attól soha se essenek el.

28. CZIKKELY.

A főpapok és egyházi személyek, kik világi nemesek ellen pert indítanak, a per függőben léte alatt, egyházi tilalmat nem bocsáthatnak ki. És hogy õket a világiak ellenében ugyanazon büntetésben kell elmarasztalni, a melylyel õk a világiakat maguk ellenében saját pereikben kívánják sujtatni.

Továbbá, mivel a főpapok és egyéb egyházi férfiak meg nemesek közt néha perek és viszálykodások szoktak támadni és az egyik fél a másik felet minden úton, módon és mindenféle fortélylyal terhelni törekszik:

1. §. Azért, az országlakosok nyugalmasabb állapota és java érdekében, nehogy tudniillik ebben az esetben az egyik félnek a másik felett valami hatalma legyen, határoztuk: hogy, ha a főpapok és más egyháziak a nemesek ellen bármely bíró előtt pert indítottak, a per függőben léte alatt, a királyi felség határozott tudomása nélkül a miatt a dolog, vagy ügy miatt, mely körül a per forog, ezeket nem kell egyházi tilalom alá vetni vagy ellenükben egyházi átkot tartalmazó ítéletet hozni, nehogy úgy tünjék fel, mintha ezt inkább indulatosságból, semmint igazságszeretetből hozták volna.

2. §. És ha a főpapokat vagy más egyháziakat valamely bíró előtt elmarasztalnák, legott ugyanazokba a birságokba essenek, a melyekkel ellenfeleiket akarták sujtani.

29. CZIKKELY.

Miként mehetnek végbe az országban a letartóztatások.

Továbbá mivel a kereskedőket és üzérkedőket, valamint a többi szegényeket, a kiknek vagy kereskedés vagy megélhetésre szükséges dolgok beszerzése végett vagy egyéb dolgaikban is kell ez országban ide s tova utazgatni, különféle letartóztatások után sokféleképen szokták terhelni, akadályozni, háborgatni és helyrehozhatatlan kárral sujtani:

1. §. Azért elrendeltük és megállapítottuk: hogy a letartóztatásokra nézve ennek utána mindenkör, a jövőre örök időkre ezt a módot kell követni: hogy, ha valaki panaszkodik, hogy egy másik neki adós (ha csak nem tiszta az adósság, azaz ha csak nem kézzelfogható és nyilvánvaló az adós, a kit közönséges és anyanyelvünkön «szembevaló adósnak» neveznek, mert ezt közhelyen is le szabad tartóztatni), ezt vagy egy másikat, vagy másokat nem kell rögtön kénye-kedve szerint letartóztatni, hanem a dolgot előbb annak a vármegyének az ispánjánál tartozik bejelenteni, a melyben adós van.

2. §. A ki a jelen törvény erejénél fogva köteles leszen az adós urát nyomban meginteni és egyszersmind megkeresni, hogy azt törvénybe fogja.

3. §. És ha a hitelezőnek nem tesz eleget, az ispán után behajtandó tizenkét nehéz márká büntetése alatt őt a legelső törvénykezési napra a törvényszék elé tartozik vinni, hogy a felperesnek feleljen.

4. §. S ha itt magát védelmezni és tisztázni nem tudja, vagy ha nevezett ura őt a második törvénykezési határidőben a törvényszék elé nem viheti és állíthatja; az alispán köteles és tartozik az ő urának javaiból a felperest nemcsak a tőkeösszegre, hanem a kötelező vagy felperes részéről felmerült összes költségekre nézve is teljesen kielégíteni.

5. §. Ha pedig az adóst, vagyis alperest, ura letartóztatta, a törvényszéknek átadta és ez elmarasztalta: ura köteles és tartozik a birói határozathoz és az ispán meghagyásához képest, az adós vagyonból nemcsak a tőkeösszegre nézve, hanem, mint említettük, az okozott költségekre is nézve elégtételt adni; és erre az ispán kényszerítse őt.

6. §. S ha az adósnak az elégtételre elegendő vagyona nincsen, először azt, a mije van, kell a hitelező részére kiszolgáltatni és fizetésbe adni; és azután személyét is a mondott hitelező kezéhez kell átszolgáltatni.

7. §. Ha pedig az ispánnak e részben valahol nem engedelmeskednének, úgy hogy nem engednék meg, hogy a jelen törvény erejéhez képest tartozó köteleességét teljesítse, és kénytelen volna a dolgot a királynak értésére adni; akkor annak a birtoknak az ura, a melyben tudniillik az ispánnak ellenszegülnek, legott huszonöt márkán maradjon, melyeket a királyi felség elengedhetetlenül be fog hajtani.

8. §. És nem kevésbbé legyen köteles és tartozzék a királyi felség a hitelezőnek vagy felperesnek az adósság mennyiségére és összegére nézve az ennek részéről tett költségekkel együtt minden további halasztás nélkül elégtételt adni.

30. CZIKKELY.

A kik hadba, vagy egyebüvé akárhová utaznak, senkinek se tegyenek kárt.

Továbbá, megállapítottuk, hogy a midőn a főpapok, bárók és bármely más nemesek, akár a királyi felséghez vagy az ő curiájába, akár hadba vagy egyebüvé akárhová, és akár magán- akár közügyekben utaznak, mindenkor és mindenütt a többi országlakosok kára, rövidsége, bántalmazása és akadályozása nélkül kötelesek és tartoznak utazni.

31. CZIKKELY.

A katonák senkinek se okozzanak károkat; és a kártevőknek büntetéséről.

Továbbá, mivel a katonák utazása és megszállása eddigelé, mint mondják, az országlakosoknak igen nagy terhére és kárára volt, azért hát határoztuk és végeztük:

1. §. Hogy mind a király, mind pedig más bármely országlakosok csapatjai, tudniillik úgy a lovasok, mint a gyalogosok, melyeknek az országon át kellend utazniok, jövendőre minden, tudniillik akár a lovaknak, akár az embereknek szükséges élelmiszer árát kötelesek legyenek mindenütt megfizetni és kárt sehol se merészeljenek tenni.

2. §. Hogyha némelyek, nem kiváltképen a királyiak, hanem másokéi is, ezzel ellenkezőt cselekszenek, azoknak urát azok, kik a kárt és veszteséget szenvedték, az okozott károkért törvény útján vonják kérdőre.

3. §. Ha pedig királyi csapatok lennének, a királyi felség köteles lészen egy becsületes és jó módu birtokos emberét melléjük rendelni, a ki velük menjen és meg ne engedje, hogy bárhol kárt tegyenek.

4. §. És ha ez másképen merne cselekedni és a károk meg jogtalanságok miatt emelt panasz a király füléhez jut, a királyi felség annak a részéről olyan igazságot és akkora elégtételt tartozik szolgáltatni, hogy ne csak az okozott károk, hanem azok a kiadások is megtérüljenek, melyeket a káros vagy panaszos fél tett.

5. §. Nehogy azonban az élelmi szerek fizetése és ára tekintetében valamely egyenetlenség és vita támadjon, végeztük: hogy az országlakosok az élelmi szereket a hadba menendő, úgy királyi, mint egyéb csapatoknak mindenütt a királyi felség lajstroma és árszabása szerint kötelesek oda adni és kiszolgáltatni, a melyet a királyi felségnek az idő körülményeihez képest kell megcsinálnia és csapatjai vezetőinek átadnia; és e csapatok azok árát hasonlóképen e lajstrom vagy árszabás tartalmához képest kötelesek és tartoznak mindenkor megfizetni,

6. §. Aztán, mivel némely csapatok, főképen pedig a könnyű fegyverzetűek vagy huszárok megszokták cselekedni azt, hogy a hadsereg lefegyverkezése után vagy zsoldjuk lejártával is nem saját fekvőjóságaikon, hanem másokéin vesztegelnek és pihennek és ott büntetlenül, igen sok kárt, alkalmatlanságot, és másféle ártalmas dolgokat visznek végbe, azért határoztuk és végeztük;

7. §. Hogy az ilyeneknek a jövőre sehol sem szabad mások fekvő jóságain maradniok vagy vesztegelniök, hanem kötelesek haza menni és ott, ha tetszik, új zsold után nézni.

8. §. Hogyha netalán vakmerően ellenkezőt akarnának megkísérteni, és azok, a kiknek jóságain tartózkodnak, ezt rossz néven vennék, ezt azt illető vármegye ispánjának be kell jelenteniök és őt megkeresniök, hogy távolítsa el őket.

9. §. Ez pedig köteles azokat nyomban meginteni, hogy távozzanak el és az okozott károkat térítsék meg; és ha nem engedelmeskednének, fogja el és megfenyítés végett szállítsa át személyesen a királyi felséghez, azoknak és családjaiknak vagyonából pedig az okozott károkat hozza helyre és fizesse meg.

10. §. Ha pedig erre az ispánnak egy magára nincs elég ereje és tehetsége, akkor a vármegye tartozik mellette fölkelni.

11. §. Ha pedig az ispán lanyha vagy hanyag lenne és a káros fél ellene a királyi felséghez panaszt nyujtana be, a királyi felség köteles és tartozik annak az ispánnak a saját vagyonából az összes károkat helyrehozni és a költségeket is megtéríteni és ezenfelül azokat a csapatokat a panaszos birtokából eltávolítani.

32. CZIKKELY.

A velenceieknek és lengyeleknek, hűtlenség büntetése alatt senki se merjen fekvőjóságokat vagy várakat eladni, vagy részükre bármely czimen ideiglenesen átruházni vagy elajándékozni.

Továbbá, mivel a velenceiek és lengyelek minden áron és uton és minden ármánynyal azon voltak és mindenkor azon vannak, hogy lábukat a szent koronára tartozó földekre és uradalmakba betegyék és ezeket bitorolják, a minthogy némely részüket tényleg bitorolták is:

1. §. Ezért határoztuk és végeztük, hogy örök hűtlenség vétke alatt, egy országlakos se merjen nekik vagy valakinek közülök, várakat, erősségeket, városokat, mezővárosokat, falvakat vagy más ingatlan javakat eladni, részükre ideiglenesen átruházni, elzálogosítani, följánlani, odaajándékozni vagy bármely más módon adni vagy átszolgáltatni.

33. CZIKKELY.

Ha az uraknak nemes vagy bármiféle tisztai másoknak károkat okoztak, az urak tartoznak azok részéről elégtételt szolgáltatni; ha pedig nem tisztiek, hanem csak zsoldosok lennének, perbe kell őket fogni.

Továbbá, mivel az urak tisztai és szolgálói, az urokba vetett elbizakodottságuknál fogva, a többieknek igen sok kárt, jogtalanságot, alkalmatlanságot s akadályt szoktak okozni, azért, hogy a vakmerőségüket és szemtelenségüket megfékezzük és egyszersmind, hogy uraik is óvatosabbakká legyenek, végeztük és határoztuk:

1. §. Hogy ha a nemesek és birtokosok, kik uraiktól várakat vagy tisztséget birnak, ezekből gonosz dolgokat visznek véghez: azok urai kötelesek legyenek annak az ispánnak megkeresésére, a ki alatt állanak, a valóság előzetes kiderítése után, a sérelmeseknek igazságot szolgáltatni és elégtételt adni s minden véghez vitt rosszat helyrehozni.

2. §. Ha pedig az efféle gonoszságok elkövetői nincsenek valamely tisztségben, ha nem uraiktól csak zsoldot kapnak s saját házaikban maradnak vagy másképen szolgálnak uraiknak és így követnének el ilyen gonosztetteket, ők magok tartozzanak az ispán előtt megjelenni, törvényt állni és magukat tisztázni.

3. §. Ebben az esetben azonban nem kell s nem is szabad az ő uraiknak az ő dolgukba elegyedni és őket megvédeni, hanem kötelesek őket az említett ispánhoz elbocsátani.

4. §. Azok pedig, a kik másképen mernének cselekedni, legott annak a szolgának kétszeres díján maradjanak és az ispán mindamellet köteles azt a szolgát elfogni és annak részéről a sérelmesnek kellő igazságot szolgáltatni.

5. §. Az ilyen uraknak pedig álljon jogukban és hatalmukban, szolgálikat, a kik tudniillik másokat megkárosítanak vagy valamely gonosztettet követnek el, vagy akár sáfáraikat, a kik a reájok bizott javakat hűtlenül kezelik, vagy helyes számadástétel nélkül megszöknek; tekintet nélkül nemesi kiváltságukra és mentességükre, bárhol szabadon elfogni és elégtételadásra szorítani.

6. §. Ha azonban a szolgát valaki elfogná és ez panaszkodik, hogy igazságtalanul fogták el, az ügyet az ur ellenében történt perbehívás után az első nyolczados törvényszéken meg kell vizsgálni és a fogságba ejtettnek az ő ura részéről igazságot kell szolgáltatni.

34. CZIKKELY.

**Hogy a szökevény szolgát vagy tisztet az,
a kihez szökött, adja vissza előbbi urának.**

Ezenkívül, ha valakinek szolgája vagy sáfárja megszökik és más úr szolgálatába állt be, az új ur a réginek megkeresésére és megintésére azt nyomban szabadságot és magától elbocsátani tartozik, különben legott ama szolga kétszeres díjában elmarasztaltnak kell őt tekinteni.

1. §. És nem kevésbé, ha semmi áron sem akarná elbocsátani, a sérelmes ötöt a legelőször tartandó nyolczados törvényszékre perbe hívja, a hol neki annak részéről teljes és méltó igazságot kell szolgáltatni.

35. CZIKKELY.

**Az ispánok a vámhelyeket vizsgálják meg
s a királynak mindegyikről tegyenek jelentést.**

Továbbá a vám- és révpénzek behajtására nézve rendeltük: hogy mindenik vármegyének az ispánja köteles legyen az egész év alatt, tudniillik urunk körülmetélésének jövő ünnepeig az illető megyének bizonyos számu és előkelőbb nemeseivel a királyi felségnek hiven megjelenteni, hogy hány vámhely van abban a megyében és vajon a vámot hidakért vagy töltésekért, avagy szárazföldön vagy másképen szedik-e, és azt is, vajjon hány ölesek azok a hidak és töltések, hogy ő felsége ennek alapján a főpap urakkal és bárókkal meghatározhassa és meg is határozza, kinek mennyit szabad az utasoktól vám fejében követelni.

1. §. Ha pedig némelyek ezután nem átalnák, e meghatározáson túl, többet kicsikarni az e rendelésnek ellenszegülni, az ispán tartozék ezt a választott nemesekkel helyreigazítani és a sérelmeseknek úgy a behajtott összegre, mint a költségre nézve is eleget tenni.

2. §. Ha pedig javithatatlanok lennének, tiltsa meg nekik az ispán, hogy a míg a királyi felség meg nem kegyelmez, addig ott vámot szedni ne merészeljenek; és ezenfelül ügyeljen arra, hogy földjükön azon a helyen mindenki szabadon is minden vámfizetés nélkül kelhessen át.

3. §. És az ilyen átkelőket pedig az ispán a törvény ez áthágóival szemben megvédeni tartozik.

4. §. Ha pedig valamely ispánnak magának lennének vámhelyei abban a megyében, a melyben tisztet visel, annak az ispánnak a vámhelyeit két más szomszédos vármegye ispánjai tartoznak megvizsgálni és azoknak állapotát, körülállását és minőségét, a mondottakhoz képest, a királyi felségnek bejelenteni.

36. CZIKKELY.

**Hogy a parasztok, kik feleségeiket viszik, vámot ne fizessenek.
A szabók vagy posztónyírók vám fejében ne fizessenek többet,
mint más utasok.**

Továbbá a parasztoktól, kik más falukból feleségeiket hozzák, ezután egyáltalán semmi vámot sem kell venni.

1. §. És hogy a szabóktól meg posztónyíróktól nem negyven denárt, mint eddig szokásban volt, hanem csak annyit kell a vámhelyeken venni, a mennyit más mesteremberektől és utasoktól vesznek.

37. CZIKKELY.

A bánok és ispánok ne merjenek beleavatkozni az Isten egyházaiba, a melyek kegyursága a királyra tartozik.

Továbbá megállapítottuk és rendeljük, valamint a néhai igen dicső Zsigmond császár is, mint tudva van, elrendelte:

1. §. Hogy egy bán, ispán, vajda vagy más bármily czimű, hatalmu, méltóságu és kiváló állásu királyi tiszt se merészelje az érseki, püspöki egyházakat, apátságokat, prépostságokat és bármely más, a királyi kegyuri jognak fentartott és az alá helyezendő egyházakat és azok tartozékait, haszonvételeit és jövedelmeit, nemkülönb azok dézsmáit és birtokait, hivatalának vagy tisztségének határain és korlátaiban belül, a királyi felség különös megbízása nélkül elfoglalni, vagy azokba részben vagy egészen beavatkozni.

38. CZIKKELY.

Annak büntetése, ki az elfogott tolvajt és latrot szabadon eresztí.

Továbbá, a ki tolvajt, latrot vagy bármely más nyilvános gonosztevőt elfogott és azt fogságából szándékosan el hagyja menni; az legyen köteles és tartozzék a vármegyei ispán részére annak a gonosztevőnek a díját, a sérelmesek részére pedig az okozott kárt megfizetni.

39. CZIKKELY.

A jobbágyok erőszakos és jogtalan elvitele, és hogy szabadságukban áll helyben maradni vagy elköltözni és annak büntetéséről a ki őket igaztalanul letartóztatja, hogy el ne költözzenek.

Továbbá, mivel a jobbágyok vagy parasztok erőszakos és jogtalan elvitele miatt különféle zugolódások és különféle panaszok, különféle perpatvarok és egyenetlenségek is támadnak:

1. §. Ezért megállapítottuk, hogy mindazokat a jobbágyokat, kiket egy év óta a jelen vizkereszt ünnepnapjáig bárki jogtalanul és az ország szokása ellenére elvitt, az ispán felszólítására uraiknak vissza kell adni.

2. §. A kik pedig nem adják vissza, azokat, legott a jobbágy díjában kell elmarasztalni, a melynek egyik felét az ispán a maga részére, másik felét pedig annak a részére köteles behajtani, a kié a jobbágy volt.

3. §. És az ispánok ezt minden megyében és mindenkinek a fekvő jószágaiban puhatolják ki és hajtsák végre.

4. §. Ezt pedig mindenekelőtt a királyi felség és a felséges királyasszony jószágaiban kell megkezdeni, azután pedig másoknak a jószágaiban.

5. §. Jövőre pedig senki se merje másoknak (eltávozni kívánó) jobbágyait hatalmasul és az ország szokása ellenére, valamely kigondolt ármánynyal visszatartani, úgy hogy szegényeknek szabadságukban álljon akár helybenmaradni, akár eltávozni.

6. §. Ha pedig valaki arról panaszolkodik, hogy az övéit hatalmasul és jogtalanul elvitték: akkor az illető vármegye ispánja a megválasztott királyi és más becsületes emberekkel vizsgálja meg a dolgot és ha a panaszt igaznak fogja találni, az elvitt jobbágyokat adassa vissza és az erőszakoskodó ellenében a fentebb említett büntetést hajtsa végre.

7. §. A kik pedig jobbágyaikat gonoszlelkű zaklatással vagy valamely kigondolt szokatlan dologgal visszatartanak, például ha csak akkor vetnének ki rájuk adót, a mikor megtudták, hogy el akarnak távozni, vagy pedig már sok idővel azelőtt kivetették, de még be nem hajtották, leginkább azért, hogy azt mondhassák, hogy azok nekik még mindig le vannak kötelezve és ebből az okból őket visszatarthassák; azokat legott az előre bocsátott büntetésben, vagyis hat girában kell elmarasztalni, melyet az ispán rajtok azonnal és elengedhetetlenül megvenni tartozik.

8. §. Ha valaki rendkívüli taksát akarna tőlük venni, ezt is hatvan nap alatt szedje be; különben azt a taksát azontul patvarosnak kell tekinteni.

40. CZIKKELY.

A dézsma összeírásában és behajtásában az 1464. évi decretumban megszabott módot kell követni.

Továbbá, ámbár a dézsmafizetésre nézve, tudniillik, hogy milyen módon és milyen rendben kellessék azt fizetni attól az időtől fogva, hogy a királyi felség, Isten rendelkezéséből a királyi méltóság polczára jutott minden országgyűlésen, minden összejövétel alkalmával és általában az országlakosok minden gyűlésében mindenkor tanácskoztunk és e részben igen sok törvény is készült; mindamellett annak olyan útját-módját még meg nem kaptuk, hogy a felek megelégedjenek és a panaszok megszűnjenek;

1. §. És ámbár épen ezért a jelen országgyűlésen is, mind a királyi felség, mind az országlakosok sokat és hosszasan gondolkoztak e fölött; mégis jobb és megfelelőbb utat-módot nem tudnak kapni annál, a mely a királyi felség koronázásának idején lett kitalálva:

2. §. Ebből az okból határoztuk és végeztük, hogy az ezután jövőendő örök időkben a dézsmákat az említett koronázás idején tett rendelkezéshez képest kell fizetni és beszedni.

3. §. Ezt mindazonáltal hozzátéve, hogy valahányszor azokat a dézsmálók valamely vármegyében be akarják szedni, kötelesek legyenek a püspök vagy káptalan költségére azok közül a nemesek közül, kiket a királyi felség majd minden megyében ki fog választani, egyet vagy kettőt magukkal vinni, a kik mindenek fölött arra ügyeljenek, hogy a dézsmákat mindenütt igazságosan és jó móddal fizessék.

4. §. Továbbá, hogy a dézsmálóknak igazságtalan és fölösleges dézsmák kivetését meg ne engedjék.

5. §. És ha e dézsmálók nem fognak nekik engedelmeskedni, kötelesek legyenek ezt a püspöknek vagy káptalannak megírni és őtet erről értesíteni.

6. §. És ha ez nem gondol vele s a dolgot el nem igazítja; a királyi felségnek kell jelentést tenniök, a kinek kegyelménél és kegyességénél fogva, az országlakosok üdvös hasznára és nyugalomára, magára kell vennie azt a terhet, hogy úgy a püspök vagy káptalan, mint a dézsmálók részéről is, olyan, igazságot tegyen, a melylyel a vármegye jól és méltán megelégedhessék. Időközben azonban a dézsmafedésnek szünetelnie kell és ennek alkalmából a püspöknek nem szabad egyházi tilalmat kibocsátania.

41. CZIKKELY.

A dézsmáló elégedjék meg a paraszt esküjével, ha nem elégszik meg, az asztagot, egy arany letétele mellett széthányhatja.

Továbbá rendeltük (minthogy a néhai igen dicső Zsigmond császár ur is, mint tudva van, elrendelte volt), hogy a dézsmálóknak a dézsmafizetők esküjével meg kell elégedniök; és ha nem akarnak megelégedni, álljon szabad hatalmukban, az asztagot megvizsgálni.

1. §. És ha többet találnak, mint a mennyit a paraszt mondott, a többletet vegyék el és ezen felől róják ki reá az igaz dézsmát, a melyet meg kell fizetnie.

2. §. Ha pedig annyit találnak, a mennyit a paraszt mondott, tartozzanak a parasztnak, az asztag felforgatásával okozott kár fejében, nyomban egy aranyat fizetni.

3. §. Melynek fizetését ha megtagadnák vagy elleneznék, legyen joga a parasztnak, a dézsmáló lovát szabadon elvenni.

4. §. És hogy ezt annál könnyebben és kényelmesebben megtehesse, elrendeljük ezzel a törvénnyel, hogy mielőtt a dézsmálók az asztag megvizsgálásába bele fognak, lovaikról szálljanak le, és azokat a dézsmafizető paraszt házában vagy udvarában kössék ki.

42. CZIKKELY.

Azokról az állatokról, melyekből az egri püspöki megyében tizedet szoktak venni.

Továbbá, hogy az egri püspöki megyében a tized kirovás alá eső állatokat a parasztok csak szent Mihály napig legyenek kötelesek eltartani.

1. §. És ha ezek az állatok azon az időn túl véletlenül tönkremennének, a parasztokat e miatt semmi módon sem kell terhelni, de mindamellett tartoznak megesküdni, hogy nem az ő hibájukból, sem csalárdságuk miatt, sem saját akaratukból nem mentek tönkre.

43. CZIKKELY.

A földes urak a dézsmából a maguk részére semmit se bitoroljanak.

Továbbá, vannak bizonyos megyékben olyanok, a kik egyes birtokaikon a dézsmálás idején egy csür buzát és gabonanemüt, ugyszintén egy pincze bort szoktak a maguk részére visszatartani és az ezekből járó dézsmákat maguk számára beszedni.

1. §. És mivel ez a visszaélés kétségtelenül a szent királyok rendelése ellen kapott lábra, mert bizonyos, hogy ezek azt rendelték, hogy egyedül a falusbirák és ezek is csak a dézsma beszedése alkalmával reájok nehezedő munka, szolgálat és költség miatt legyenek mentesek.

2. §. Ennélfogva határoztuk, hogy ez a visszaélés megszűnjék és örök időkre eltöröltnek tekintessék, úgy, hogy a földesurak részére dézsmálás alkalmával semmi csür és semmi pincze se maradjon.

3. §. Az ellenkezők és a törvény áthágói ellenében pedig az ispán alkalmas kényszer eszközöket használjon, a ki, ha ebben lanyha lesz, vagy ezt megtenni egyenesen vonakodik, e részben jelentést kell tennie a királyi felségnek, a ki aztán tartozzék őket rákényszeríteni.

44. CZIKKELY.

Hogy azokat a peresügyeket, melyeket a dézsmák dolgában némelyek a római curia előtt indítottak meg, vissza kell vonni.

Továbbá végeztük, hogy azok az országlakosok, a kik, bármilyen rendűek és ranguk legyenek is, eddigelé a római curia előtt a dézsmák tárgyában, bármely személyekkel és bármely idő óta perlekedtek vagy még jelenleg is perlekednének, azokat a pereket szüntessék meg és tartozzanak azokat május hó első napjáig, tudniillik szent Fülöp és Jakab apostolok legközelebb következő napjáig visszavonni és ez országban a királyi felség törvényszékének elbírálása alá bocsátani.

1. §. És ha valaki arra a határidőre visszavonni és a királyi felség előtt megjelenni elmulasztaná: ez, a megjelenő fél kérésére, tekintet nélkül amannak makacsságára vagy távollétére, köteles leszen az igazat eldönteni és az ügyet véglegesen befejezni és úgy a derékösszegre és kárra, mint a költségekre nézve is ítéletet hozni és ezt, a jelen törvény erejénél fogva, annak rendje szerint végrehajtás alá bocsátani.

45. CZIKKELY.

Dézsmák tárgyában vagy egyéb ügyekben senki se merjen a római curián pert indítani; és a dézsmapereket, midőn birtokjog forog kérdésben, a király intézze el.

Továbbá rendeltük: hogy ennek utána egyáltalán senki se merjen az országlakosok közül akár dézsmák, akár bármely más dolgok iránt (a mint ez alább világosabban meg lesz mondva), az ugyancsak alább kijelentett büntetések alatt, az említett római curián, perlekedni.

1. §. Ha pedig a főpap urak vagy más egyházi személyek bármely országlakosok ellen vagy viszont a dézsmák iránt, akár ezek behajtása tárgyában, akár a fölött is, vajjon kell-e részükre igazság szerint és teljes mértékben dézsmát fizetni, vagy bármely más módon, avagy akármely más dolgok iránt is pert kezdeni, vagy a megkezdettet folytatni akarnák, legyen szabad ezt megtenniök, de máshol sehol, mint a királyi felség előtt, a kinek elvállalt uralkodásának tiszténél fogva, a felhozottakhoz és bebizonyítottakhoz képest azt, a mi igazságos, mindenki részére, meg kell ítélnie.

2. §. Azt mindazonáltal határozottan kijelentvén, hogy a dézsmaügyekben mindenkor egyedül a királyi felségnek saját személyében szabad és lehet ítélni, nem pedig az ország más biráinak.

46. CZIKKELY.

Hogy a király sulyos és felette nagy panaszra senki fekvő jószágait sem foglalhatja el és a főpapurak meg bárók tanácsa nélkül hűtlenség vétkében senkit sem marasztalhat el.

Továbbá, hogy a királyi felség egyszerü panaszra, bármily sulyos és nagy legyen is az, az országlakosok fekvő jószágait ne foglaltassa el.

1. §. Hanem a panasz meghallgatása után irjon az ispánnak és az illető vármegye megválasztott nemeseinek és parancsolja meg nekik, hogy a panaszról tudomást szerezzenek és arról a királyi felségnek hű jelentést tegyenek.

2. §. Ez pedig azoknak tanúsága alapján fontolja meg, ismerje föl és határozza el, mit kellessék azokkal tenni? És hogy vajjon javaik elfoglalásával lakoljanak-e vagy más büntetést érdemelnek?

3. §. Továbbá, hogy a királyi felségnek a bárók és főpapok tanácsa nélkül, senkit sem kell az országlakosok közül hűtlenség vétkeiben vagy bűneiben elmarasztalnia.

47. CZIKKELY.

Miképen szabad valakinek a királyhoz hűtleneket tizenkét napon át és nem tovább, váraiban és fekvőjóságaiban tartani, és azok büntetése, a kik ellenkezőt cselekszenek.

Végeztük: hogy a királyhoz hűtleneket senki se merje váraiba, erősségeibe, városaiba vagy egyéb jóságaiba befogadni és ott tartani s védelme alá venni.

1. §. Mindazonáltal, ha a hűtlenek közül valaki bizalomból valamelyik urhoz vagy barátjához menekülne, ennek szabad őt befogadni és tizenkét napon át (de nem tovább) büntetlenül magánál és házában tartani.

2. §. És ha az illető a királyi felség elébe akarna menni, akár azért, hogy kegyelmet nyerjen, akár azért, hogy engedelmességének bizonyosságát adja vagy hogy ártatlanságát tisztázza, álljon szabadságában a befogadónak őtet, ha akarja, a királyi felség szabad menedéklevele alatt (melyet a jelen törvény erejénél fogva ezennel minden ilyen hűtlen részére megadottnak és engedélyezettnek kell tekinteni) a királyi felséghez, bárhol legyen is ez, magával vinni vagy levelével és embereivel oda el is küldeni, és érette esedezni, megkegyelmezése érdekében fáradni s közbenjárni.

3. §. Mindazonáltal, ha a királyi felségtől a kegyelem nem volt kieszközölhető és megnyerhető, semmiképpen se merje őt újból a maga váraiba, erősségeibe, városaiba, mezővárosaiba vagy más birtokaiba és fekvő jóságaiba befogadni és bebocsátani.

4. §. A kik pedig netalán másként mernének cselekedni, azoknak az a vára, erőssége, városa, mezővárosa, faluja vagy birtoka, a melybe tudniillik az ilyen hűtlent befogadnák, legott a királyi fiscusra háromolják és azt azonnal ráháramlottak kell tartani.

5. §. A melyről a királyi felség, a jelen határozat erejénél fogva, tetszése szerint szabadon rendelkezessék.

48. CZIKKELY.

Az ispánoknak minden gonosztevőt bárhol, bárki fekvő jóságain el szabad fogniok; és hogy az ellenszegülők annak a birtoknak az elvesztésével bünhődnek, a hol a gonosztevőket megkapják.

Továbbá, ha valakinek fekvő jóságain tolvajok, latrok, gyilkosok, gyujtogatók és pénzek avagy levelek vagy akár mások kézírásának hamisítói tartózkodnának és e fekvő jóságok urai azokat az ispán felszólítására jóságaikból ki nem üznék, az ispán tartozzék azok elfogása végett rájuk küldeni.

1. §. És ha a parasztok, vagy azoknak a birtokoknak a lakosai, a melyeken azok tartózkodnak az ispán emberei ellen fölkelnének és nekik ellentállnának, hogy azokat el ne foghassák; az ispán a birtokot azonnal ne foglalja el, hanem tartozzék másodszor nagyobb erővel és nagyobb

hatalommal ráküldeni és mind az említett gonosztevőket, mind pedig azokat a parasztokat is elfogatni.

2. §. A mikor is, ha az illető birtok urának a tisztei a parasztokkal együtt vagy akár külön, más büntársakkal fölkelnének és nem hagynák azokat elfogni, azonban megígérik, hogy őket a törvényszéken az ispán előtt törvénybe fogják állatni, az ispán embereinek engedelmeskedniök kell és meg kell elégedniök. És ebben az esetben az ispán a birtokot ne foglalja el.

3. §. Ellenben, ha azokat sem elfogni nem hagyják, sem, a mint említve volt, meg nem ígérik, hogy törvény elébe állatják, köteles és tartozik azt a birtokot mindaddig elfoglalni, míg a királyi felség meg nem kegyelmez.

4. §. Ha pedig ebben az esetben, az illető földesur az ispán vagy ennek emberei ellen személyesen kelne föl és állana ellent, hogy a mondott gonosztevőket vagy azokat a lázadó parasztokat se lehessen elfogni és azt a mint előre volt bocsátva, meg nem ígérné, hogy őket a törvényszéken elő fogja állatni, vagy ha megígérné és meg nem tenné, az a birtok, a melyen ez meg fog történni, szálljon örök időkre a királyi fiscusra és azt a jelen törvény erejénél fogva azonnal reá háromlottnak kell tekinteni, a melyet a királyi felség szabadon vagy a maga számára tarthat meg vagy másoknak is adományozhat.

49. CZIKKELY.

**A király az urak és nemesek ama fekvő jószágait és birtokait,
a melyekben bármilyen aranyérczek találhatók, méltó és egyenértékű
kárpótlás nélkül el ne vegye, hanem elégedjék meg a bányajövedelemmel.**

Továbbá, ha idők multán a nemesek vagy más birtokos emberek birtokain arany és ezüst érczeket, só vagy más aknákat találnának, ezeket a királyi felség kellő és megfelelő kárpótlás nélkül el ne vegye.

1. §. Hanem ha azokat ő felsége meg akarná szerezni, az illető birtokokért, a melyekben ezek az ásványok léteznek, másokat kell adnia, a melyek épen olyan hasznót és jövedelmet hajtanak.

2. §. Különben csak a királyi haszonvételt, vagyis a fiscusra tartozó bányajövedelmet szedesse, magokat a birtokokat pedig hagyja összes haszonvételeikkel, jövedelmeikkel és jogaikkal az illető nemesek békés birtokában.

50. CZIKKELY.

**Szlavonország Zagoria vármegyéjének biráskodása szűnjék meg;
és a felebbezés a bánhoz menjen.**

Továbbá végeztük, hogy Zagoria ispánjainak törvényszéke és biráskodása, melyet eddig Varasdon szoktak tartani, szűnjék meg, és azt ennekutána soha semmi időben sem kell megtartani.

1. §. És hogy az abból a megyéből való peres felek ügyeiket Szlavonia bánjainak törvényszéke vagy bírósága elébe kötelesek és tartoznak vinni.

51. CZIKKELY.

A szántszándékos gyilkosokat királyi kegyelem nélkül ki kell végezni, a kiket is, bárhol legyenek, el szabad fogni és hogy azokat senki se merje megvédeni.

Továbbá, a mely emberek, eltökélt szándékkal követnek el emberölést, azokat, bármilyen rendűek és kiváló állásuak legyenek, minden váltságdíj mellőzésével, ki kell végezni, és ha az ilyen emberek szökésben keresnének menedéket, bárhol és bármikor kézre kerülnek, ugyanabba a büntetésbe essenek; azonban megtartván a törvény rendét.

1. §. És annak a vármegyének az ispánja vagy alispánjai és szolgabirái, a hol az ilyen gyilkos kézrekerül, kötelesek legyenek és tartozzanak az igazságot az ország szokásához képest kiszolgáltatni.
2. §. És az ilyeneket, a hűtlenekre és más gonosztevőkre nézve föntebb kimondott büntetés alatt, senki se merje a maga váraiba és házaiba fogadni és bebocsátani.
3. §. Ha pedig az emberölés nem előre eltökélt gonosz szándékkal és nem elhatározott akaratlanul, hanem véletlenül vagy másképen váratlanul történt, az emberölőnek legyen joga a megöltnek rokonaival szabadon egyezkedni.

52. CZIKKELY.

Miképen kell a feleken (akár az ország rendes birái előtt, akár a megyei székeken ítélték legyen el) a birságokat megvenni.

Továbbá végeztük, hogy ha a peres felek valamelyikét akár a nádor vagy országbíró, akár a többi rendes egyházi és világi bírák előtt a nyolczados törvényszékek idején birságokban vagy törvénykezési terhekben marasztalnák, a bíró kényszerítse arra, hogy az ilyen terheket vagy birságokat a per befejeztével azonnal megfizesse.

1. §. És ha a per végítéssel el lesz döntve, az elmarasztaltnak javaiból először az ellenfelet köteles az ő részére nézve kielégíteni, és azután szabadságában áll a maga birói részébe eső hányadot (a mint eddig is szokásban volt) beszedni.
2. §. Hasonlóképen azok is, kiket a törvényszéken a vármegyei ispánok előtt marasztalnak el valamely teherben, kötelesek azt, előzetesen történt megintés után tizenöt nap alatt megfizetni.
3. §. És ha nem tudnák vagy egyenesen nem akarnák megtenni, szabadságukban áll azoknak annyi jószágát és birtokát megszállni, a mennyi a teherrel vagy a birsággal fölér.

53. CZIKKELY.

Ha az, kit az alispánok törvényesen elmarasztaltak, a pert a királyi curiához felebbezi, azt az elmarasztalt felet, az ügy helybenhagyása esetében kétszeres birságban kell elmarasztalni.

Továbbá, mivel némelyek a bánok, vajdák, ispánok és helyetteseik, valamint más rendes bírák törvényszékétől és bíróságától a jelentéktelen ügyeket is fel szokták vinni a királyi curiába, hogy tudniillik ellenfelüket hosszabb és terhesebb perekkel, fáradtsággal, költséggel, jogtalansággal és kártétellel zaklathassák és ekként is terhelhessék;

1. §. Ennélfogva az országlakosok és kiváltképen az elnyomottak és szegények nyugalma és megkönnyebbülésére, a főpap urak, bárók és többi országlakosok közös tanácsával, akaratával és hozzájárulásával határoztuk és rendeltük; hogy ha ezután valaki valamely ügyet bármely

birótól a királyi felség curiájába felebbez, és ott az előbb hozott ítéletet jóváhagyják, legott kétszeres birságban kell őt elmarasztalni, s melyben a felebbezés miatt tekintendő elmarasztaltnak; és ezt az ő rendes bírása azonnal elengedhetetlenül hajtsa be.

54. CZIKKELY.

**A bírákat és ítélőmestereket senki se merje becstelenséggel illetni;
és az arra szabandó forbátbüntetésről, a ki ezt vakmerően megtenné.**

Továbbá a perekben és a bíróságok előtt elbukott felek bírákat néha rágalmazni, kisebbíteni és igaztalanul gyalázni szokták, mintha ezek nem szolgáltattak volna nekik igazságot; a kiknek igazságtalan és kárhozatos kiabálása miatt többnyire igen sok botrány és másféle bajok támadnak;

1. §. Ennél fogva, hogy ezek nyelvére féket rakjunk, mindnyájunk közös szavazatával végeztük, hogy egyáltalán senki se merje az ítélőmestereket becsmérlni vagy igazságtalanul ócsárolni, hanem ha valaki azt hinné, hogy igazságtalan ítéletet kapott, annak tőlük és bíróságuktól illedelemmel, becsülettel és tisztelettel a királyi felséghez, a nádorhoz vagy az országbíróhoz, avagy a nádor és országbíró helyetteseihez kell felebbeznie.

2. §. Hogy ha valaki az előbb mondottakat nem átalná megtenni és nyelvét meg nem fékezné és a becstelenséget, a melylyel az ítélőmestereket vagy azok valamelyikét illette, be nem bizonyíthatná, akkor a jelen törvény erejénél fogva épen abban a büntetésben marasztalják el, a melyben az ítélőmestereket kell vala elmarasztalni, ha az ellenök vagy valamelyikük ellen felhozottakat be lehetne bizonyítani.

55. CZIKKELY.

**A főbenjáró ítéletben marasztaltat bírása azonnal fogja el és egyezkedés
végett három napig tartsa fogva; az egyezkedés nem sikerültével
harmadnap szolgáltatassa ki az ellenfélnek.**

Ezenkívül rendeltük, a mint a néhai igen dicső Lajos király ur is elrendelte volt: hogy ha valamely nemest a törvény rendje szerint a nádor, vagy az országbíró vagy akármely más bíró előtt akár a párbajban való elbukás, hatalmaskodásos tényében, akár patvarkodás, vagy hamis okiratok használása és felmutatása, vagy főbenjáró ítélet büntetésében vagy bármely más dologban elmarasztaltak, a perbírája köteles legyen az ilyen elmarasztaltat elfogni és megbékélés és egyezkedés céljából három napig letartóztatni.

1. §. És ha ki nem egyezhetnének, akkor az ország szokásához képest, szolgáltatassa ki ellenfele kezéhez, hogy rajta a törvényesen megállapított és méltó büntetést végrehajtsa.

2. §. És ha ez az olyan elmarasztalt ellenében a halálos vagy más büntetést, a melyet, mint említettük, a törvény megállapított, végrehajtja, a bíróval és az ellenféllel szemben minden pénz vagy teherfizetés nélkül, mentesnek tekintendő.

3. §. És hogy ennek az elmarasztaltnak és elítéltnak fiait, fivéreit, atyafiait, nővéreit, feleségét és vérrokonait az ő bűnéért nem kell megbüntetni, úgy hogy a bíró sem annak a saját birtokait és részeit, sem egyéb javait (kivéve egyedül azokat a dolgokat, a melyeket elfogatása idején nála találunk) el ne vegye: hanem ezek egyáltalában fiaira és örököseire vagy nemzetségére szálljanak, a kik mind eme javakban, birtokokban, uradalmakban és birtokjogokban sértetlenül, szabadon és nyugodtan benn maradjanak.

4. §. Hozzátevén azt: hogy ha az említett módon elítélt és elmarasztalt, az ő ellenfelével bármiképen kiegyezhetik, ezt mindenkor szabadon megtehesse; és a birónak ezért az egyességért sem az elmarasztalttól, sem ellenfelétől épenséggel semmi birságot vagy másféle fizetést sem szabad vennie és követelnie; hanem az egyességet és békét szabadon és egyáltalán minden fizetés nélkül köthessék meg.

56. CZIKKELY.

Az apát fiáért, és viszont a fiut apjáért nem kell elmarasztalni.

Továbbá, hogy a fiut atyjának büneiért és vétkeiért, és viszont, sem személyében, sem birtokaira vagy egyéb dolgaira nézve nem kell elmarasztalni vagy másképen megrövidíteni.

57. CZIKKELY.

A püspökök, káptalanok, apátok, prépostok és egyházi személyek birtokjogok szerzésében és megtartásában, régi szokásnál fogva ne tanuvallató levelekkel, hanem csak kiváltságlevelekkel és okiratokkal járassanak el.

Továbbá, hogy a püspökök, káptalanok, apátok, conventek, prépostok és a többi birtokos egyházak a nemesek és egyházak közt birtokszerzést illető három tanuvallató levéllel, ha csak a királyi felség a dolgot tetszése szerint kirendelt megbízható férfiak útján meg nem vizsgálhatja és magát nem tájékoztatja, birtokokat se ne szerezhessenek, se meg ne tarthassanak, hanem csak a királyi felségnek vagy az ő felségét helyettesítő biráknak kiváltságleveleivel.

1. §. A mint mindez tudvalevőleg, a néhai igen dicső Lajos király úr idejében, volt elrendelve és megtartva.

58. CZIKKELY.

A széksértőket huszonöt girában kell marasztalni.

Ezenfelül rendeltük, a minthogy ez az igen dicső Zsigmond császár úr törvényében is benne van, hogy a széksértőket legott elengedhetetlenül behajtandó huszonöt gira birságban kell elmarasztalni és ennyivel büntetni.

59. CZIKKELY.

A szent jóbi és a kisebb conventek többé leveleket ne adjanak ki.

Továbbá, hogy a kisebb conventek, és különösen a szent jóbi convent, tartózkodjanak jövőre a levelek kiadásától, és ezeknek semmi erejük se legyen.

60. CZIKKELY.

Hogy az egyes megyék élére ispánokat kell tenni, és hogy ezek az ispánok ugyanabból a megyéből kötelesek maguknak tekintélyes férfiakat alispánokul kiválasztani; és azok esküjéről.

Továbbá rendeltük, hogy a királyi felségnek az ő főpapjai és bárói tanácsával és akaratával mindenik megyében valamely bárót vagy más jeles és jómódu birtokos embert, a ki tudniillik megfelelőnek és alkalmasnak látszik, kell megyei ispánná kineveznie.

1. §. És ilyen alispánul vagy alispánokul az illető megyéből és nem másunnan köteles valamely jeles férfit kiválasztani.
2. §. A kik mindnyájan az írott eskümintá szerint esküt tartoznak tenni; az ispán a királyi felség előtt, az alispánok pedig magának a vármegyének színe előtt.

61. CZIKKELY.

Azoknak a katonáknak a büntetése, a kik az egyházakat megtámadják és tönkre teszik.

Továbbá, gyakran megszokott történni, hogy a katonák átvonulásuk közben, félretéve az Isten és az emberek félelmét, az egyházakat a jobbágyok részéről ott biztonság végett elhelyezett eleség vagy élelmi szerek és egyéb dolgok miatt, megtámadják, és onnan nemcsak a szükséges élelmi szereket, hanem azoknak a jobbágyoknak egyéb javait is mind elragadják és ott más szörnyű és kimondani is borzasztó dolgokat büntetlenül követnek el:

1. §. Miért is vakmerőségük és átkozott szemtelenségük megzabolázására határoztuk: hogy ennekutána az egyházak ajtait betörni vagy az egyházakat egyébként megszentelteleníteni, avagy onnan élelmi szereket vagy más valamit erőszakosan elvenni egyáltalán senki se merészeljen, legyen az bár lovas vagy gyalogos s utazzék bár a hadsereggel, vagy akárhogyan másképen.
2. §. Ha pedig jövőre az ellen vétenének, akkor, ha az ilyen csapatok kapitánya nemes ember, ez mind birtokjogait, mind egyéb mindenféle javait is veszítse, a melyek a királyi fiscusra háromoljanak és legott reá háromlottaknak tartandók.
3. §. Ha pedig az ilyen törvényáthágók nem nemesek, azokat el kell égetni.
4. §. Ezt a végrehajtást pedig a hadsereg főkapitánya tartozik fogatosítani; és ha ezt elmulasztaná, vagy talán ezt a törvényt ő maga szegné meg, akkor a királyi felség, miután őt erről értesítették, tartozik kegyelménél és igazságszereteténél, valamint veleszületett kegyességénél fogva a végrehajtás fogatosítását elrendelni.
5. §. És ha e csapatok a királyi felségéi, akkor engesztelje ki az egyházat; ha pedig másokéi, ezt a kiengesztelést azok eszközöljék, a kikéi azok a csapatok.
6. §. Ezt hozzátéve, hogy ha a katonák az élelmi szerekben szükségét szenvednek, a helység plébánosa, vagy bírája vagy előljárója tartozzék az egyházat megnyitni és a csapatoknak annak jelenlétében, a kit e csapatok kapitánya arra kirendel, az egyházból igaz, méltó és illő áron és fizetésért élelmi szereket adni.

62. CZIKKELY.

Azoknak a katonáknak a büntetése, a kik a nemesek házaiba szállnak vagy az oda beszállított élelmiszereket erőszakosan elviszik.

Továbbá, hogy az ilyen hadcsapatok, átvonulásuk alkalmával sehol se merjenek a nemesek házaiba szállni, sem a nemesek házaiból és udvaraiból a jobbágyok és parasztok dolgait és javait erőszakosan elvinni és elhurcolni.

1. §. E törvény áthágói pedig legott ugyanabba a büntetésbe essenek, mint az egyházak megszenteltelenítői.

63. CZIKKELY.

A főesperesek és esperesek vagy a plébánusok, javadalmaik vesztésének büntetése alatt, a megölt emberek eltemetéseért semmit se merjenek követelni.

Továbbá, mivel tudomásunk van arról, hogy a főesperesek és esperesek meg plébánusok, meg nem elégedvén törvényes és igaz jövedelmeikkel, telhetetlenségükben bizonyos átkos, ez országon kívül hallatlan rossz szokást hoztak be, különösen pedig Somogy megyében, azt tudniillik, hogy a midőn valakit bármi módon meg találnak ölni, annak az egyházban vagy cziinteremben való eltemetését is mindaddig megtagadják, a míg részükre minden temetkezési és egyéb díjakon felül, a melyek ilyenkor a helységek szokásához és különféleségéhez képest dívnak, még egy ezüst girát vagy négy aranyat nem fizetnek; és mivel ez nemcsak visszaélésnek és gonosz szokásnak, hanem méltán bizonyos szentségtörésnek és a simonia-vétség egy nemének tekinthető:

1. §. Ennél fogva végeztük a jelen decretummal: hogy ennek utána jövendőre minden ilyen fajta díjnak a szedése mindenütt és nevezetesen az említett Somogy vármegyében abba maradjon és örökre megszűnjék és a fő s alesperesek meg plébánusok és helyetteseik közül senki se merjen, javadalomvesztés büntetése alatt, ilyent kicsikarni.

2. §. A mint hogy ezt az említett Somogy vármegyében a néhai igen dicső Károly urnak, Magyarország stb. királyának idejében is, ugyan ezen király urnak kérelmére és sürgetésére, apostoli bullák megsemmisítették és eltörölték, a mi ezekből, az országlakosok jelen gyűlésében nyilván fölolvastott bullákból világosan kitűnik.

64. CZIKKELY.

A főpapok és bárók meg az összes nemesek tartoznak fekvő jószágaik után a vármegye pénztárába adózni, valamikor a vármegye közös szükségeire költségek kellenek; a vonakodókat az ispán a szokott birság felvételével kényszerítse az adózásra. Mindazonáltal az urak nem adóznak akkor, a midőn országgyűlésre kell menniök.

Továbbá, mivel a nemesek közönsége a vármegyéből néha az egész vármegye dolgaiban, néha a királyi felség parancsára gyakran szokott a királyi felséghez követeket és választott nemeseket küldeni, akadnak pedig így az egyházi, mint a világi urak, szintűgy a nemesek, apátok, prépostok, káptalanok és conventek közül olyanok, a kik fekvő jószágaik után ezeknek a követeknek és választottaknak a részére, mások módjára, költséget adni vonakodnak, és magukat az efféle költségekre való adózás alól teljesen kivonják, a miáltal tudnivalóképen a nemesek közönségére és különösen a szegényebb sorsuakra nem csekély jogtalanság háramlik.

1. §. Ezért a jelen decretummal határoztuk, hogy jövőre az összes birtokos emberek, együtt és egyenkint, bármely rendűek és állásuak is, és bármely vármegyében lakjanak, kötelesek legyenek és tartozzanak a közönség részéről elhatározandó költségeket, fekvő jószágaikból és birtokaikból az ezekhez arányított részben és mennyiségben a megye pénztárába mindenkor megfizetni és megfizettetni.

2. §. Kivéve azonban azokat a főpap urakat, bárókat és egyéb birtokosokat, a kiket a királyi felség országgyűlés alkalmával levelével névszerint és személyesen meg fog hívni; de különben, tudniillik midőn a vármegye dolga forog kérdésben, mindenki tartozzék adót fizetni.

3. §. Az ellenszegülőket pedig az illető vármegye ispánja, az ilyen esetben szokásos birságokkal, vagyis három könnyü márka teherrel is, legyen köteles és tartozzék arra rákényszeríteni.

65. CZIKKELY.

A fegyvereket nem szabad a vármegye székére bevinni, hanem a szállásokon kell hagyni; és annak a nemesnek meg parasztnak a büntetése, a ki másképen cselekszik.

Továbbá mivel a peres felek és némely más emberek, kik a törvényszékre mennek, fegyveres cselédekkel és jobbágyokkal, még pedig azoknak lehető legnagyobb számával szoktak minden megyében a nemesek törvényszékére bemenni és a többieket fegyverekkel vagy az emberek sokaságával megrémíteni:

1. §. Ennélfogva részint azért, hogy jövőre az ilyen törvényszékre mindenki nyugodtan, szabadon és minden félelem és veszély gyanítása nélkül bemehessen és tisztességesen, békésen és egészen akadálytalanul ott maradhasson; részint meg azért, nehogy a törvények és jogok a fegyverek közt elnémulni látszassanak, határoztuk, hogy úgy a nemeseknek, mint azok cselédeinek és jobbágyainak is, a midőn a törvényszékre akarnak belépni, mindennemű fegyvereiket le kell tenniök és a törvényszékre fegyvertelenül kell belépniök, hogy tudják, hogy ott nem fegyverrel, hanem joggal kell küzdeni.

2. §. A kik pedig e törvényt áthágják, ha nem nemesek, fegyvereiket az ispán vegye el és ezenfelül zárja őket kalodába és két napon s ugyan annyi éjen át étlen és szomjan tartsa ott.

3. §. Ha pedig nemesek volnának, azoknak fegyverét hasonlóképen vegye el és ezenfelül rajtok egy nehéz girát vegyen fel.

66. CZIKKELY.

A ki korcsmába akar menni, a fegyverét tegye le.

Továbbá, mivel a sokadalmak és heti vásárok alkalmával, azonkívül a korcsmákban igen sok emberölés, sebesítés, verekedés, továbbá sok veszekedés és végtelen számú másféle gonosz-tettek szoktak előfordulni, mert hát a vak szenvedély mindenütt fegyvert kovácsol;

1. §. Ennélfogva, hogy az ilyenemű gonosz bajoknak is kellő gondossággal elejét vegyük, hasonlóképen határoztuk, hogy mindazok, kik sokadalmakra, vásárokra és korcsmákba mennek, bármily rendűek legyenek, minden fegyverüket tegyék le szállásaikon, és ugyancsak a fentebbi büntetés alatt, fegyver nélkül induljanak adni-venni és inni; s így tartózkodjanak és mulassanak ottan.

67. CZIKKELY.

A ki végrehajtás alkalmával az ispán vagy alispán és a szolgabírák ellen támadt és erőszakot használ, hűtlenség vétkébe essék.

Mivel a fentebbi czikkelyekből világosan kitűnik, milyen sok a teendője a vármegye ispánjának az igazság végrehajtásában; azért tehát, hogy tisztében kellő módon és minden akadály nélkül járhasson el, határoztuk és végeztük:

1. §. Hogy a kik az ilyen végrehajtások alkalmával az ispán vagy alispán ellen támadnak és ellene erőszakoskodni mernek és ekképen meggátolják abban, hogy az igazságot, melyet végre kell hajtania, végrehajthassa: azok (mindazáltal kiderítve előbb a tiszta valóságot) hűtlenség vétkének büntetésével lakoljanak.

2. §. Ha pedig szolgák vagy parasztok teszik azt: uraik őket huszonöt gira büntetés alatt az ispán kezéhez tartoznak adni és szolgáltatni, hogy érdemlett büntetéseiket elvegyék; és

ezenfelül az ország szokásához képest kötelesek és tartoznak magukat ártalmatlanságukra nézve, hogy tudniillik ez nem az ő akaratukból és meghagyásukból történt tisztázni.

3. §. Ha pedig a szolgák vagy parasztok a bűntény elkövetése után megszöktek, az alispán a rajta esett sérelem miatt nyomozza őket és uraik nem kevésbé tartozzanak magukat, mint említve volt, ártatlanságukra nézve tisztázni.

68. CZIKKELY.

Hogy kik az ország rendes birái és hogy a törvényszékre hivatlanul senki sem mehet be.

Továbbá mivel a rendes birákat gyakran szokták említeni, és igen sokan kételkednek az iránt, hogy kik ezek a birák és kiket kell alattuk érteni?

1. §. Ennélfogva határozottan kijelentjük e helyütt, hogy a rendes birák: elsősorban a nádor, azután az országbiró, és azután a titkos kancellár, ha jelen van, különben a helytartó, vagyis, a kinél az idő szerint a királyi felség birói pecsétje vagyon.

2. §. Ezeket pedig azért nevezik rendes biráknak, mivel bármely ügyben ítélhetnek és a törvényszékre egyedül ők meg helyetteseik mehetnek be hivatlanul, és hívhatnak be másokat is, ha valakit bizonyásra vagy más dolog miatt be akarnak hívni.

3. §. Az alább következők pedig, tudniillik a tárnokmester, a főseneschal, Dalmácia, Horvátország és Szlavonia bánja és az erdélyi vajda nem számítanak a rendes birák közé és ennélfogva nem kell nekik s nem tartoznak a királyi felség törvényszékére hivatlanul bemenni.

4. §. Mindamellett azonban, mivel felesketett birák és tisztek, ha valamikor önszántukból be akarnának menni, akár jelen van a királyi felség, akár nincs, mindenkor be kell őket bocsátani és részökre tisztességes helyet engedni.

5. §. A kiknek ítélőmestereit és birói helyetteseit is hasonlóképen be kell eresztetni.

6. §. De az említett három rendes birói engedélye és beleegyezése nélkül a törvényszékre senkit sem hívhatnak.

7. §. Határozottan kijelentvén azt, hogy az előbb megnevezett rendes birák e többiek nélkül, a királyi felség távollétében és mindenben szabadon ítélhetnek.

8. §. Hogy pedig a törvényszékeket tisztességgel, méltósággal és komolysággal, tudniillik minden lárma, zaj, zürzavar nélkül és háborítatlanul lehessen megtartani, határoztuk: hogy a törvényszék épületének ajtai mindenkor nyitva álljanak és hivatlanul senki se merjen belépni.

9. §. Különben, a ki ezt áthágja, az e részben más alkalommal megállapított büntetéssel, vagyis száz arannyal bünhődjék, a melyért őt azonnal el kell fogni és annak megtérítéséig csonka toronyban kell tartani.

69. CZIKKELY.

Egy ügyvéd legfőlebb tizennégy ügyeit védelmezze.

Továbbá, mivel szokása az ügyvédeknek, hogy nyereségvágyból mentül több személynek az ügyeit elvállalják és azok védelmében meglehetősen hanyagul járnak el, és ha megbízóikat egyszer-másszor birságban marasztalják, ebből semmit sem csinálnak.

1. §. És ez leginkább onnan van: mivel az ilyen birságokat, régi szokásnál fogva, csakis köztörvényszékek tartása alkalmával szokták behajtani; minthogy azonban ezek a köztörvényszékek, mint föntebb érintettük, el lettek törölve, és jövőre soha sem lesznek megtartandók:

2. §. Ennélfogva rendeltük, hogy ennekutána egy ügyvéd se merje tizennégy személynél többnek az ügyeit elvállalni és vinni.

3. §. A mikor pedig birságokban fogják elmarasztalni, ezek iránt az ő felének fekvőjóságaiból és birtokaiból mind a birónak, mind az ellenfélnek részére nézve a per befejezése és az ügy eldöntése után azonnal eleget kell tenni.

70. CZIKKELY.

A már megindított pereket szokott folyamatuk szerint kell megvitatni.

Továbbá, hogy mindazokat a pereket és vitákat, melyeket bármely dologra és ügyre nézve eddig már megkezdettek, ugyanazon törvényes rend és eljárás szerint kell folytatni, elintézni és befejezni, a mint eddigelé szokásban volt; úgy tekintvén tudniillik a fentebb megírt cikkelyeket, mint a melyek egyedül a jövőendő s nem az elmúlt dolgokra nézve lettek alkotva.

71. CZIKKELY.

A kik azt állítják, hogy kiváltságleveleik elvesztek, a hatvan éven belül történt dolgot nemesek tanuvallomásával bizonyítsák.

Továbbá határoztuk: hogy ha bármely állású személyek, tudniillik akár egyháziak, akár világiak azt hoznák fel, hogy kiváltságleveleiket a törökök, csehek, lengyelek, németek vagy bármely más ellenség vagy vetélytársak elvitték, vagy hogy azok a kiváltságlevelek elégték és elvesztek; vagy pedig ha az egyháziak közül valaki azt állítaná, hogy egyházuk soká világi kézen volt, a mint ez néha megtörtént, és a világiak ezt ugyanakkor jogaitól és kiváltságleveleitől megfosztották vagy ezeket különben elsikkasztották: akkor ha az ilyenek a királyi felségnek írott parancsára és más rendes birák megkeresésére annak a vármegyének a nemesseivel, a hol azok a fekvő jóságok vannak, a melyekre vonatkozó jogaikat és kiváltságleveleiket elveszetteknek állítják, hatvan éven belül történt dolgokra nézve azok megtörténtét bebizonyíthatják, ezt a bizonyítást s a nemeseknek tanuvallomását mindenkor és minden bíróság előtt eredeti és derék privilegium erejűnek kell venni és beszámítani.

72. CZIKKELY.

A világi személyeket egyháziak ellenében a bíróság előtt egyenlő birságban kell marasztalni.

Továbbá, hogy a világi személyeket egyháziak ellenében a bíróság előtt nem szabad nagyobb birságban marasztalni, mint a mekkorában az egyháziakat világiak ellenében marasztalnák.

73. CZIKKELY.

Az ország rendes birái és helyetteseik, ugyszintén az ispánok, alispánok, ítélőmesterek, táblabirák és mások, a kik az országban biráskodnak, a maguk helyén esküt tegyenek.

Továbbá rendeltük: hogy minden aggodalmas gyanu, a mely az ország birái és igazságszolgáltatói, továbbá az ispánok, alispánok, szolgabirák, valamint a választott nemesek és a többi tisztek ellen, ezeknek kedvezése vagy gyűlölsége miatt támadhatna, mindenki szívéből távol maradjon, a néhai igen dicső Zsigmond császár úr törvénye megállapította és elrendelte:

1. §. Hogy ennek az országnak összes birái és igazságszolgáltatói, úgy az egyháziak mint a világiak, a kiket tudniillik nádorrá, országbirává, tárnokmesterré, kancellárrá vagy alkancellárrá, a most nevezett birák ítélőmestereivé vagy helyetteseivé, valamint törvényszéki biráivá, Szlavonia bánjává, erdélyi vajdává és bármely megye ispánjává s szolgabiráivá fognak megválasztani és megtenni, úgyszintén ezeknek a helyettesei, és a helyükbe kirendeltek, e tisztségükbe való beiktatásuk alkalmával, a jövőendő örök időkben, a hűség megtartására és igazság kiszolgáltatására nézve királyi felségünk színe előtt, becsületes esküt kötelesek tenni.

2. §. Az alispánok és szolgabírák azonban ezt az esküt vármegyéjük előtt tartoznak letenni.

Eskümintá.

Az eskümintá pedig következőképen hangzik:

Én N. esküszöm az élő Istenre és az Isten szent anyjára, szűz Máriára és minden szentekre és az Isten kiválasztottjaira, hogy minden előttem perlekedőnek és minden ügyben, mely tisztemhez tartozik, minden személynek, tudniillik gazdagnak és szegénynek megválogatása nélkül, kérést, jutalmat, kedvezést, félelmet, gyűlölséget, szeretetet és barátságot távol tartva és félretéve, tehetségemhez képest minden dologban igaz és való törvényt és igazságot fogok tenni s végrehajtást eszközölni, a mint azt Isten és az ő igazsága szerint megtenni kötetességemnek ismerendem. Isten engem úgy segéljen és minden szentjei.

74. CZIKKELY.

A levelek díja a káptalanokban és conventekben.

Továbbá, nehogy a káptalani és conventi levelek megváltása, valamint azoknak az utazásoknak és munkának megfizetése körül, melyeket a káptalanok és conventek bizonyságainak a végrehajtások alkalmával kell tenniök, egyenetlenség találjon támadni, végeztük:

1. §. Hogy e részben azt a díjszabást kell megtartani, mely a néhai igen dicső Zsigmond császár ur idejében készült és a melyet utóbb a királyi felség szerencsés megkoronáztatása alkalmával megerősített.

2. §. Akképen tudniillik, hogy az első, második és harmadik perbehívó levélért ennek váltásdíja fejében minden hiteles helyen, úgy a káptalanokban mint a conventekben, azok jegyzőjével és íródiákjaival együtt, egyenkint huszonnégy dénárt kell venni vagy fizetni, melyekből száz teszen egy aranyat.

3. §. Továbbá elhalasztó levélért tizennégy dénárt.

4. §. Továbbá minden eltöltő, tiltakozó és más hasonló levelekért, ha nyílt levél alakjában kelnek, huszonnégy dinárt, de ha zárt alakban, akkor tizenkét dénárt.

5. §. Továbbá minden egyes kiváltságlevél alakjában kelt bevalló levélért száz dénárt; ha azonban nyílt levél alakjában készültek, huszonnégy dénárt: ha pedig zárt alakban, akkor tizenkét dénárt.

6. §. Továbbá minden, akár nyílt, akár zárt tanuvallató levélért huszonnégy dénárt.

7. §. Továbbá a levéltárból kikeresett régi levél párjától a levéltári őrnek vagy a levél kikeresőjének egymagára száz dénárt és a kikeresett levél kiváltása fejében, ha nem volt rajta sok írás és nyílt alakban készült, huszonnégy dénárt; ha pedig nagy írásmunkával járt és kiváltságlevél alakjában készült volt, száz dénárt.

8. §. Továbbá az egyszerű átírásokért vagy átírt levelekért, melyek nyílt alakban keltek, ha az írás munkája nem volt nagy, huszonnégy dénárt; de ha a levél terjedelmes volt, vagy kiváltságlevél alakjában készült, száz dénárt.

9. §. Továbbá iktató levélért, ha az iktatás alkalmával ellentmondás történt, huszonnégy dénárt. Örökerejű iktatólevélért pedig, a mikor ellentmondás nem történt, a levélváltásgot a birtok mennyiségéhez és a telkek számához képest a következő mód szerint kell venni, tudniillik: egy, két vagy három, vagy négy telek után, egészben véve száz dénárt, négy telken felül tizig, mindenik telek után harmincznégy dénárt; ha pedig a telkek száma tizen felül volt, huszig, mindenik telek után huszonnégy dénárt; midőn pedig azok száma a huszat meghaladta, egészen százig minden egyes telek után tizenkét dénárt; ha pedig százon fölül bármeddig megy, akkor minden egyes telekért nyolcz dénárt.

10. §. Továbbá határjáró levelekért, ha ellentmondás és perbehívás nem történt, huszonnégy dénárt; az olyan határjárások esetében pedig, a melyekben egyszerű összeírás, vagy a királyi curiából kiküldött emberekkel a földre nézve tett eskü mellett a törvény rendje szerint vagy a felek megegyezésével szintén egyszerű összeírás vagy végleges határkijelölés történt, levélváltás fejében négyszáz dénárt: midőn pedig az ilyen határjárások és kijelölések alkalmával a felek meg nem egyezése következtében az ügyet a királyi curia elébe viszik, az ilyen levelek kiváltása fejében kétszáz dénárt kell fizetni.

11. §. Továbbá a törvény rendjén meghagyott közös tanuvallatásért száz dénárt.

12. §. Továbbá birtokfoglalásnak szemügyrevételéért száz dénárt.

13. §. Továbbá a főbenjáró ítéletben marasztalt emberek birtokainak birói meghagyásból történt elfoglalása és javaiknak elvétele alkalmából a káptalant régi szokás alapján az elvett dolgoknak egy tizedrésze fogja illetni, levélváltás fejében pedig száz dénárt kap.

14. §. Továbbá birói meghagyásra eszközölt birtokbecslésekért száz dénárt.

15. §. Továbbá birtokok megosztásaért minden egyes megosztott birtok után száz dénárt.

16. §. Továbbá eskütételt bizonyító levélért huszonnégy dénárt.

17. §. Továbbá olyan eskütételt bizonyító levélről, mely neveket foglal magában, száz dénárt.

75. CZIKKELY.

A káptalanban vagy conventben letett pénzeztől mit kell venni és a hiteles bizonyságoknak a végrehajtás alkalmából tett utjokért és munkájokért mit kell napjára fizetni?

Továbbá azokból a pénzekből, melyeket a káptalanok vagy conventek avagy azok bizonyságai előtt szoktak fizetni, a káptalannak vagy conventnek nem szabad tized- vagy kilenczedrészt venni, hanemha akkor, a midőn a pénzeket a felek egyenetlensége miatt azok sekrestyéiben vagy letéthehelyeikben helyeztek el, mert ezekből törvény szerint tized- és kilenczed részt vehetnek, de annak a félnek a rovására, a ki ennek a pénznek a letétbe helyezésére okot szolgáltatott.

1. §. Azoknak a személyeknek pedig, kiket a káptalanok vagy konventek bizonyságul kiküldenek, minden egyes napra, melyet uton töltenek, tizenkét dénár jár, akár saját lovaikon utaznak, akár az ügyfelek lovain viszik őket.

2. §. És azok, a kik a végrehajtásra kiviszik, kötelesek őket mindenkor lovaikkal és cselédjeikkel együtt mind hazulról elvinni, mind ismét haza hozni.

76. CZIKKELY.

Levelek díja a törvényszékeken vagyis a királyi kisebb kancelláriában.

Ezenkívül, minthogy a királyi curiában szokásos biráskodások alkalmával ennek a curiának a rendes birái és jegyzőik előtt a levelek és ezek váltságai szükségképen előfordulnak.

1. §. Azért, hogy a jegyzők és a peres felek közt fölmerülhető minden szóváltás alkalmát eltávoztassuk, jónak láttuk ama levelek megváltásának régi szokását is a következő módon megállapítani:

2. §. Tudniillik, hogy a királyi curiában az országbíró jegyzőjének fizessenek egy közönséges elhalasztó levélért tizenkét dénárt.

3. §. Birói- vagy bírságlevélért hasonlóképen tizenkét dénárt.

4. §. Egyszerű tanuvallató levélért szintén tizenkét dénárt.

5. §. Második perbehívó levélért huszonnégy dénárt.

6. §. Harmadik perbehívó levélért száz dénárt.

7. §. Kikiáltó levélért száz dénárt.

8. §. Eskütételi levélért, harmad- vagy hatodmagával odaitélt eskü esetében huszonnégy dénárt.

9. §. Attól, a ki tizenketted, vagy huszonötöd vagy ötvened magával esküszik, száz dénárt.

10. §. Közös tanuvallatásért száz dénárt.

11. §. Bajvivási levélért kétszáz dénárt.

12. §. Eskütételi levélért, valakinek fejére való esküvés esetében kétszáz dénárt.

13. §. Okiratoknak első izben való felmutatásától huszonnégy dénárt.

14. §. Okiratoknak másod és harmad izben, tehervállalás mellett történt felmutatásától hasonlóképen huszonnégy dénárt.

15. §. A feleletadást három márka teherrel elhalasztó levélért huszonnégy dénárt.

16. §. Nyílt alaku elhalasztó levelekért huszonnégy dénárt.

17. §. Közönséges bevallólevélért huszonnégy dénárt.

18. §. Más közönséges, tudniillik eltiltó és ehhez hasonló levelekért huszonnégy dénárt.

19. §. Szemtől-szembe való eltiltó levélért száz dénárt.

20. §. Hatalmaskodás tényében kelt ítélőlevélért a pecsétörzőnek száz dénárjával számított tíz forintot; az íródiáknak pedig kétszáz dénárt.

21. §. Egyszerű iktató és határjáró levelekért huszonnégy dénárt.

22. §. Birtokok vagy egyéb javak visszanyeréséről szóló ítélőlevelekért pedig a visszanyert birtok vagy javak mennyiségéhez képest a peres felek és ítélőmesterek között létrejött egyesség szerint történjék a fizetés.

77. CZIKKELY.

**A szomszédok és határosok neveit, a kik az iktatás és határjárás
alkalmával jelen voltak, a káptalanoknak és conventeknek
a végrehajtásokról készült leveleibe mindenkor bele kell írni.**

A birtokbaiktatásoknak, határjárásoknak és szemügyrevételeknek pedig nem kell másképen történniök, hanemha az illető birtokok törvényesen odahívott szomszédjainak és határosainak jelenlétében.

1. §. És hogy az ilyen dolgokban a hamisság és csalárdság annál inkább elkerülhető legyen, azoknak a szomszédoknak és határosoknak a neveit, a kik az említett eljárások alkalmával ott egyenesen egybegyültek, az ezekről felveendő káptalani vagy conventi levelekbe egyenkint sorrendben bele kell írni.

78. CZIKKELY.

Hogy az abban foglaltakat soha sem kell megváltoztatni.

Vége határoztuk: hogy a királyi felség a fentebb megírt rendelkezést minden czikkelyében, záradékában, fejezetében és pontjában mindenki által sértetlenül megtartassa.

1. §. Annak áthágóit pedig úgy javítsa, fenyítse és büntesse meg, hogy valamint az országlakók ezt a rendelkezést mindnyájunknak egyenlő és egyetértő megegyezésével, akaratával s tanácsával és érett megfontolással tették: úgy ő felségének is mindnyájan méltó hálát adhassanak.

2. §. A mely czikkelyeket vagy fejezeteket Mi, fentnevezett Mátyás király a fentemlitett főpap urakkal, bárókkal, előkelőkkel és többi választott nemesekkel, a kik tudniillik ez egész ország képviselőjében a jelen közönséges országgyűlésen velünk együtt vannak, előzetesen megtartott komoly tanácskozás után, ugyanazon főpap urak, bárók, előkelők és az egész ország tanácsából, és akaratából hozzájárulásával, egész tartalmukra nézve, ez országnak örök időkre megtartandó és fenmaradandó decretuma, statutuma és törvénye meg írott joga gyanánt szentesítünk, megállapítunk, helyeselünk, jóváhagyunk és megerősítünk; egyszersmind azok tisztelben tartására összes királyi utódainkat valamint ezt az egész országot akképen kötelezzük, hogy azokon soha, semmi időben, tudniillik sem új királyok választásakor vagy koronázásakor, sem pedig országgyűléseken vagy az országlakosaik közönséges avagy részleges gyűléseiben bármit változtatni, vagy másítani szabad ne legyen, hanem azokat minden záradékukban és pontjukban változatlanul és sértetlenül meg kell tartani.

3. §. A minek örök emlékeztére és erejére a jelen iratba följegyzett és beiktatott czikkelyeket ugyanazon főpap urak, bárók és nemesek meg az egész ország akaratából és tanácsából titkos pecsétünknek, melylyel mint Magyarország királya élünk, ráillesztésével megerősítettük.

4. §. Kelt Budán a tisztelendő atyának Krisztusban, János urnak, a váradi egyház püspökének, udvarunk titkos kancellárjának és kedvelt hivünknek kezével, az Úrnak ezernégyszáz nyolczvanhatodik esztendejében, szent Pál apostol fordulásának ünnepén, magyarországi stb. uralkodásunknak huszonkilencedik, a csehországinak pedig tizenhetedik évében.

5. §. Jelen lévén a tisztelendő atyák és urak Krisztusban: Geréb László, megválasztott és megerősített gyulafehérvári, erdélyi püspök, a szentszék követe; az esztergomi érseki szék üresedésben lévén; Péter, kalocsai érsek; Gábor bibornok, egri; az említett János, váradi; Ozwald, zágrábi; Zsigmond, pécsi; Urbán megválasztott és megerősített győri püspök, a mi főkincstárnokunk; Albert, veszprémi; János, csanádi; Miklós, váci; György barát, nyitrai; János, szerémi és Mátyás megválasztott boszniai püspökök, kik az Isten egyházait szerencsésen kormányozzák.

6. §. Továbbá tekintetes és nagyságos Zápolya Imre a szepesi kerületnek örökös ispánja és nevezett Magyarországunk nádora, Báthori István ispán országbiránk és erdélyi vajda; Geréb Mátyás, Dalmát-Horvát- és Szlavonországaink bánja, Pakos László királyi tárnokmesterünk; Szokoli András és Haraszthi Ferencz szerémi bánok, Vilmos, Zagória ispánja, főasztalnok, Thuróczi György, főpohárnok, Guthi Ország László, főlovászmesterünk; Kinizsi Pál temesi és Lindvai Bánffy Miklós, pozsonyi ispánok, és mások igen sokan, kik országunk ispánságait és tisztségeit viselik.

II. ULÁSZLÓ ELSŐ DECRETUMA

Mi Ulászló, Isten kegyelméből Magyarország, Csehország, Dalmácia, Horvátország, Szlavonia, Ráma, Szerbia, Galiczia, Lodomeria, Kunország és Bolgárország királya, Szilézia és Luxemburg hercege, Morvaország és Lausitz örgrófja stb.

Adjuk tudtára jelen levelünk rendén mindenknek a kiket illet:

1. §. Hogy midőn a fenséges fejedelemnek, néhai Mátyás király urnak, a mi boldog emlékü elődünknek halála után és ennek következtében e Magyarország kormányára isteni rendelésből történt meghívatusunk és elismertetésünk után, Isten segítségével és ez országunk főpap urainak és báróinak tanácsával a sok és igen terhes ellenségeskedést, mely ez ország nyakára nőtt, valamint az itthon folyt igen heves versengéseket és belső meghasonlásokat is, melyek megannyian ez országot már végveszélybe látszottak sodorni és dönteni, megszüntettük, és előbb a fenséges Miksa fejedelem urral, római királylyal stb. ki a többiek között ez ország vesztére tört, békét s egyességet kötven és hozván létre, azután a többi külellenséget szétvervén és megfutamtván, az itthon folyt belháboruknak, meghasonlásoknak és egyenetlenségeknek pedig véget vetvén, mindenben békét és egyetértést létesítettünk.

2. §. Az ország főpap urai és bárói végre azt kívánták, hogy a maguk és a többi országlakosok jövőndő nyugalma számára szükséges dolgok megbeszélése végett országlakóink közönségének a legközelebbi mult gyertyaszentelő Boldogasszonyünnepére ide Buda városunkba közönséges vagyis országgyűlést hirdessünk.

3. §. Miután tehát egybegyűltek és ez ország boldog állapota érdekében igen sokat tanácskoztak és határoztak, egyéb tanácskozások és egyéb intézkedések közt végre ez ország régi törvényeiből, decretumaiból és szokásaiból kiválogatott és mindnyájuk közös tanácsával és elhatározásával egybe gyűjtött, valamint az időviszonyokhoz és körülményekhez képest ujonnan is szerkesztett némely czikkelyeket terjesztettek elénkbe.

4. §. Alázatosan esdekelvén, hogy e czikkelyeket törvényerejűeknek tekinteni, tetszéssel és szívesen fogadni, valamint a maguk és a többi országlakosok megvigasztalására és az egész ország nyugalma számára királyi hatalmunkkal jóváhagyni, helyeselni és megerősíteni méltóztassunk. A mely czikkelyek sorban így következnek:

1. CZIKKELY.

A király az ország összes karait és rendeit tartsa meg régi szabadságaikban; az ujításokat, melyeket Mátyás király hozott be, törölje el; a rendes jövedelmekkel elégedjék meg.

Mindenekelőtt, hogy a királyi felség Magyarországot a többi országokkal, tudniillik Dalmáciával, Horvátországgal, Szlavoniával és az erdélyi részekkel s az alája vetett tartományokkal, valamint a főpap urakat és bárókat, minden egyházat és egyházi személyt, a nemeseket és városokat, úgy szintén ez országok és az erdélyi részek többi alattvalóit és lakóit a régi jogokban, kiváltságokban, mentességekben és szokásokban meg fogja tartani, a melyekben őket tudniillik a néhai megdicsőült királyok megtartották és a melyeknek birtokába és élvezetébe voltak.

1. §. Ugy, hogy azok kárára és elnyomására és eme régi szokásaik ellenére (mint a néhai Mátyás király ur) valami keresett szín alatt egyáltalán semmi újítást se hozzon be.
2. §. Azokat pedig, a melyeket a néhai fenséges Mátyás király ur behozott, törölje el.
3. §. Adót vagy egyforintos taksát pedig semmi ürügy alatt se követeljen, hanem a régi törvényes, rendes és szokásos királyi jövedelmekkel érje be.

2. CZIKKELY.

A fekvő jószágokat, melyeket Mátyás király és a királyné vagy mások elfoglaltak, vissza kell bocsátani.

Továbbá, hogy mások fekvő jószágait és bármely jogait a melyeket a néhai boldog emlékezetű Mátyás király ur és a felséges királyné valamint bárki más is igaztalanul és a törvény útján kívül ez ideig bármi módon elfoglaltak, az illetők jogainak megtekintése és megvizsgálása után adja vissza és mások által is adassa vissza azoknak, a kikéi voltak.

3. CZIKKELY.

Az ország koronáját hogyan, kik és hol őrizzék?

Továbbá, hogy az ország koronáját a főpap urak és a bárók kezéből semmi ürügy vagy keresett szín alatt és sem készakarva sem fondorkodva ki ne vegye, hanem hagyja és engedje meg, hogy azt régi szokásukhoz és szabadságukhoz képest azok tartsák és őrizzék, a kiket e célra bizonyos számmal saját kebelükből egy értelemmel megválasztanak és kirendelnek.

1. §. És hogy a rég időtől fogva a korona megőrzésének helyéül kijelölt Visegrád várát ugyancsak e koronaörök kezére adassa és szolgáltassa.

4. CZIKKELY.

Hogy Morvaország, Szilézia és Lausitz az ország koronájától el nem idegenítendő.

Továbbá, hogy Morvaországot, valamint Sziléziát és a két Lausitzot a koronától és Magyarországtól nem fogja elidegeníteni, hanem a kiváltás ideje alatt az olmücsi összejövetel alkalmával különben történt elzálogítás és lekötés értelmében Magyarország számára mindig megtartandja.

1. §. És ha ő felsége netalán törvényes örökösök nélkül találna kimulni, még élteben fog arról gondoskodni, hogy az kiváltás ideje alatt halála után se essenek el valamely uton-módon a koronától és az országtól.
2. §. És ezen felül azon leendő és ki fogja vinni, hogy az említett összejövetel alkalmával létrejött egyezkedés és megállapodás értelmében a hat város magát a többi provincia módjára ez országnak és Magyarország koronájának zálogba vesse és lekösse és erről szóló levelüket is kiállítsák és kiadják, a melyet ő felsége Magyarország koronájának tárnokházába fog beszolgáltatni és elhelyeztetni.
3. §. Hogyha pedig a mondott uradalmakat az idők rendén azok, a kiket e jog az e részben történt elzálogítás és lekötés értelmében megillet, a koronától és Magyarországtól kiváltanak, akkor azt az egész pénzüsszeget Visegrádra, a koronaörök kezéhez kell szolgáltatni, hogy a korona mellett az ország szükségére őrizzék.

4. §. És aztán a főpap urak és bárók tanácsához képest az ország védelmére és hasznára kell ezt kiadni és felhasználni.

5. §. És erről a pénzről ugyanazon főpap urak és bárók akaratán kívül s az ő tanácsuk és szabad meg kifejezett beleegyezésük nélkül semmi szín alatt sem szabad bármi módon intézkedni és rendelkezni.

5. CZIKKELY.

A király nagybörészt Magyarorszában lakják.

Ő Felsége nagybörészt Magyarorszában lakják, hogy az ország szükségéről annál kényelmesebben és könnyebben gondoskodhassék és rendelkezessék.

6. CZIKKELY.

A tanácsosok, a kancellár, kincstárnok és egyéb tisztviselők magyarok legyenek.

Továbbá, hogy a midőn Magyarorszában fog tartózkodni, a tanácsosokat, kancellárokat, a kincstárnokot, az udvarmestereket, főasztalnokot, főpohárnokot, kamaragrófokat a magyarok közül vegye és egyáltalán minden felsőbb és alsóbb tisztségre magyarokat alkalmazzon, a mint ez a néhai boldog emlékü fenséges László király ur idejében is szokásban és gyakorlatban volt.

7. CZIKKELY.

Hogy a király Magyarország dolgairól magyar tanácsosokkal tanácskozzék.

És a mikor Magyarországnak és az alá vetett részeknek dolgai és ügyei forognak szóban, azok fölött másokkal, mint magyar tanácsosokkal tárgyalásokat és tanácskozásokat ne tartson és más idegen embereket és idegen nemzeteket az ilyen tárgyaláshoz és tanácskozáshoz ne bocsásson.

8. CZIKKELY.

A méltóságok és tisztségek magyaroknak adományozandók.

Az erdélyi vajdaságot, a székely és temesi ispánságot, a szlavyon-, dalmát- és horvátországi, valamint a szörényi, nándorfehérvári és jaiczai bánóságokat meg más véghegyeket és végvárakat, úgy szintén a királyi városokat a királyi felség ne adja és adományozza tisztségül másnak mint magyaroknak, még pedig csak jól érdemesülteknek.

9. CZIKKELY.

A birtokjogok nem idegeneknek, hanem magyaroknak adományozandók.

A birtokok és birtokjogok nem idegeneknek, hanem az ország jól érdemesült és Magyarország koronájának alá vetett lakosai részére adományozandók, érdemeikhez és szolgálataikhoz képest.

1. §. Szabadságában álljon pedig a királyi felségnek száz jobbágytelek erejéig önszántából tetszése szerint, bárki részére adományt tenni.

2. §. Azonban százon felül főpapjainak és báróinak tanácsával adományozzon, a mint ezt ő Felségének hitlevele tartalmazza.

10. CZIKKELY.

Hogy a birák a törvényszékek tartása alkalmával személyesen legyenek jelen és a törvényszékek tartásának módjáról.

A nyolczados törvényszékek tartása alkalmával Magyarország rendes birái személyesen legyenek jelen, kivéve, ha őket vagy valamelyiköket az ország fontos ügyei miatt valamely törvényes ok gátolná.

1. §. És ugy nekik, mint helyetteseiknek és biráiknak is teljes és egészen szabad hatalmukban álljon minden, ugy előkelőbb mint alábbvaló, perlekedő részére, bármilyen rendűek, állásuak és méltóságuk legyenek is ezek, az ország régi és jóváhagyott szokása szerint, minden félelem nélkül törvényes és helyes igazságot szolgáltatni.

2. §. És hogy a királyi felség vagy a főpap urak és bárók egy birót se szorítsanak és kényszerítsenek arra, hogy valakinek kedvére a szokásokat és a közönséges birói gyakorlatot meg a törvény rendét megmásítsa vagy megzavarja.

11. CZIKKELY.

A király, az illető fél meghallgatása nélkül, egyszerű panaszra senkit se akadályoztasson.

Továbbá, hogy a királyi felség egyszerű panaszra vagy gonosz sugalmazásra, a törvény után kívül és a fél meghallgatása nélkül bármely rendű és állásu országglakosát se akadályoztassa valami módon se személyére, se birtokaira, se bármely dolgaira nézve.

12. CZIKKELY.

A király se önszántából se mások vádjára ne keressen bármely országglakós ellenében alkalmat az ártásra.

Továbbá, hogy a királyi felség bármely országglakós ellenében, legyen ez akármilyen rendű és méltóságú, sem önszántából, sem bárkinek a vádjára, nem fog alkalmat kigondolni vagy keresni, hogy neki akár személyében akár vagyonában ártson.

13. CZIKKELY.

Hogy a király a főpapok és bárók tanácsa nélkül senkit se marasztaljon hűtlenség vétkében vagy bűnében.

A királyi felségnek a főpapok és bárók tanácsa nélkül senkit sem szabad az országglakosok közül hűtlenség vétkében vagy bűnében elmarasztalni.

14. CZIKKELY.

A Mátyás király halála után elfoglalt összes fekvő jószágok visszaadandók.

Az összes várakat, kastélyokat, mezővárosokat, falukat vagy birtokokat és halastavakat meg bármely birtokjogokat, a melyeket a néhai fenséges Mátyás király ur halála után bárki és bármilyen módon önhatalmából elfoglalt, az elfoglalók örökös hűtlenség vétkének terhe alatt a legközelebbi áldozó csütörtök ünnepéig adják vissza azoknak, a kiknek kezéből elfoglalták volt.

1. §. Ha pedig azok elfoglalói vakmerő bátorsággal ellenkezőt merészkednének cselekedni: akkor ezek az erőszakos foglalók azután, a miután őket a királyi, vagy nádori avagy udvarbirói és káptalani vagy conventi emberek, a kik abban a megyében szolgálnak, a hol ezek a birtokjogok, ugymint várak, kastélyok, mezővárosok, faluk meg halastavak vagy bármely ilyen elfoglalt birtokjogok léteznek, személyesen, vagy ha személyesen meg nem kaphatók, abból a lakházukból, a hol személyes székhelyüket tartják, megintették, tartozzanak azokat visszabocsátani.

2. §. Hogy ha pedig ebben az esetben ellenkezőképen mernének cselekedni: az ez okból történendő perbehívás napja után következő harminczkettedik napra perbe kell őket hívni, és a királyi felségnek vagy az ország más rendes biráinak, a kinek vagy a kiknek parancsára ezeknek a foglalóknak a megintése és perbehívása történt, álljon szabadságukban, ellenők, mint biróilag elmarasztaltak ellen, ítélőlevelüket kiadni és kibocsátani és azt végrehajtatni és nemkevésbé az ekképen elfoglalt fekvő jószágokat meghozott ítéletök erejénél fogva azok kezéből visszafoglaltatni és azok részére, a kiket illetnek, visszaadni; a királyi felség pedig az ilyen erőszakos foglalónak minden többi fekvő jószágát, mint hűtlennek javait, szabadon adományozhassa annak, a kinek akarja.

3. §. Az elfoglalónak fekvőjószágaiából és birtokaiból azonban a királyi felség előbb a sértettnek az ilyen kárait nézve teljes elégtételt adasson.

15. CZIKKELY.

Az ujonnan épített erősségeket le kell bontani.

Mindazokat a várakat vagy erősségeket, melyeket e Magyarországnak és más, alávetett országoknak határain belül Mátyás király urnak elhunytá és halála után, tudniillik ez idő óta és háboruszkodás okából bárki emelt és felállított, azok, a kik emelték és építették, az előbb említett hűtlenség vétkének büntetése alatt, a kitűzött időn belül hordják le és bontsák szét.

1. §. Kivéve azokat, melyeket az ország végvidékein hiveink védelmére a törökök és az ország egyéb ellenségei ellen állítottak és építettek.

2. §. Hogyha közülök valaki nem akarná lebontani, akkor a királyi felség azokat a fekvő jószágokat és birtokokat, a hol a mondott erősséget emelték, hasonlóképen, mint hűtlenneknek a javait, szabad tetszése szerint bárkinek adományozhatja.

16. CZIKKELY.

A Mátyás király halála után bárkinek okozott károk megtérítését törvény útján kell keresni.

Mivel többen vannak az országban, kik saját vakmerőségüknél fogva, a néhai Mátyás király ur halála után másoknak, a kik tüzhelyükön békésen éltek, igen sok kárt, sérelmet és jogtalanságot merészkedtek okozni és tenni.

1. §. Ennélfogva határoztuk: hogy mindazoknak, a kik személyükben vagy vagyonukban bármely módon ilyen kárt, sérelmet és jogtalanságot szenvedtek, álljon jogukban és szabadságukban az efféle károk, sérelmek és jogtalanságok miatt ezek elkövetőit perbe fogni és tőlük káraik, sérelmeik és a rajtok esett jogtalanságok helyrehozását törvény útján követelni.

2. §. Akképen, hogy az illetőknek perbehívása után részükről az első nyolczados törvény-szakon kell minden halasztás nélkül igazságot szolgáltatni.

17. CZIKKELY.

A királyi katonák fentartásáról, és a kárt okozó katonák megbüntetéséről.

Továbbá, hogy a királyi felség az ország védelme és végvidékeinek megőrzése érdekében alkalmazott emberei, úgy tisztjei mint más katonái részére is gondoskodjék a királyi zsoldról: és így e zsoldos katonák és a tisztek, kikre a végvidékek vannak bízva, az országlakosokat meg ne rabolják.

1. §. A mely katonák, vagy tisztek és zsoldosok pedig az országlakosokat megrabolták, az olyanokat más hatalmaskodók módjára kell bűnösöknek kijelenteni, a kiknek részéről az ország rendes birái a mindjárt következő hatodik cikkelyben előadott módon és rend szerint szolgáltatassanak törvényt és igazságot.

18. CZIKKELY.

Midőn a király a katonaságot az országból ki akarja vinni, ne kényszeritse az országlakosokat, hogy akaratuk ellenére menjenek vele; és hogyan keljenek föl az országlakosok az ország ellenségei ellen a királyi hadsereg mellett.

Mindaddig, míg a királyi tisztek és zsoldos katonák az ellenségnek ellent tudnak állani, a főpap uraknak, báróknak és országlakosoknak, valamint más bármilyen állásu birtokos embereknek nem kell közönséges fölkelést hirdetni.

1. §. Midőn pedig sürgős szükségnél fogva közönséges felkelést találna hirdetni, akkor azokat a főpap urakat és zászlós báró urakat s az ország nemeseit akaratuk ellenére nem szabad más táborozók módjára ez ország bármely részéből annak határain és szélein túl vinni, így kívánván ezt az ő régi szabadságuk; kivéven azokat, a kik királyi zsoldot huznak.

19. CZIKKELY.

A hadviselés módja.

Továbbá, hogy a hadviselés közben gyakran előfordulható nehézségeknek útját szegjük, kijelentjük és határozzuk:

1. §. Hogy, ha a királyi felség bármikor saját előnye és magánhaszna érdekében ez országán kívül akar hadat viselni, a főpap urak és bárók meg az ország nemesei, valamint a többi birtokos emberek akaratuk ellenére nem kötelesek ő felségével menni, sem embereiket elküldeni és erre őket semmiképen sem kell kényszeríteni, hanemha a királyi felség tisztjei lennének vagy az ilyen hadjárat tartamára a királyi felségtől zsoldot huznának.

2. §. A mikor pedig ezt az országot vagy annak végvidékeit valamely idegen hatalom vagy bármely nemzetbeli ellenség háborúval vagy hadsereggel ellenséges módon meg találná támadni: akkor mindaddig, míg a királyi tisztek, és zsoldosok az ilyen idegen hatalomnak és

ellenségnek való ellentállást kibírják, a királyi felségnek nem kell közönséges fölkelést elrendelni és hirdetni.

3. §. De ha az ellenség ereje akkora, hogy annak az említett királyi tisztek és zsoldosok erejével kellően ellentállni lehetetlen: a királyi felség a közönséges fölkelést multhatatlanul rendelje el és hirdesse ki.

4. §. Ha a királyi felség, vagy a nádor vagy az országnak ez idő szerint való főkapitánya személyesen menend e közönséges hadjáratra, akkor a főpap urak és a bárók, kiknek banderiumuk van, kiállított banderiumaikkal, a többi bárók és nemesek pedig, az alább megjelölt és megállapított módon szintén kötelesek az ország határáig és széléig elmenni, de nem azon túl, így kívánván azt régi szabadságuk; kivéve, mint előbb említettük, a fentnevezett királyi tiszteket és zsoldosokat.

20. CZIKKELY.

Hány lovas legyen egy banderiumban? és miképen kelljen a birtokos meg az egy telkes nemeseknek hadba vonulniok?

Hogy az ilyen hadi kirándulásban semmi czivódásra és surlódásra se nyiljék alkalom, megállapítottuk és rendeltük:

1. §. Hogy minden egyes egész banderiumban négyszáz, egy fél banderiumban pedig kétszáz katonának kell lennie, a kiknek egyik fele része fegyveresekből, másik fele része pedig könnyű fegyverzetüekből, köznyelven huszárokból, álljon.

2. §. A többi báróknak pedig, a kiknek nincsenek banderiumaik, az ő méltóságukhoz és vagyonuk állásához, meg jobbágyaik számához képest kell a hadban szolgálniok.

3. §. A nemesek ugyanis és a többi alsóbbrendű birtokosok minden husz kapu vagy egész jobbágytelek után egy kellően felszerelt lovast, az egytelkes nemesek pedig, vagyis a kiknek nincsenek jobbágyaik, minden tíz ház vagy udvar után szintén egy lovas katonát kötelesek küldeni, a ki legalább is lándzsával, paizszsal és kézijjal s ha lehetséges, pánczéllal legyen ellátva.

21. CZIKKELY.

Miképen vonuljanak hadba a herczegek és ispánok, a kiknek hasonlóképen bandériumaik vannak?

Vannak ebben az országban herczeg urak is, tudniillik: Méltóságos Korvin János és Ujlaki Lőrincz urak. Vannak ezenkívül örökös és szabad ispánok, ugymint a szepesföldi tekintetes és nagyságos Zápolyai István, továbbá Bazini és Szentgyörgyi János és Zsigmond urak fivéreikkel, valamint a Frangepáni és Corbáviai grófok, kiknek a zászlós urak módjára vagyonuk állásához és jobbágyaik számához képest kell a hadban szolgálniok.

22. CZIKKELY.

Ha a király és ország szolgálatában vagy akár a magán ügyeikben utazók és embereik kárt tesznek, miként kell ezért a károsultak esküjéhez képest elégtételt szolgáltatni?

Továbbá, hogy a midőn a főpapok és bárók meg bármely más nemesek akár magándolgaikban, akár közügyekben a királyi felséghez vagy ennek a curiájába, vagy a hadsereghez, avagy akárhová máshová utaznak vagy az ő embereiket küldik: mindenkor és mindenütt más ország-lakosok és népek kára, ártalma, sérelme és zaklatása nélkül kötelesek és tartoznak utazni.

1. §. Abban az esetben pedig, ha valaki ennek ellenére merne cselekedni s bárkinek kárt okozna: a káros emberek, legyenek bár nemesek vagy nem nemesek, menjenek annak a vármegyének az ispánja és szolgabirái elébe, a hol e károk történtek s előfordultak, és panaszt tévén a nekik okozott károk mennyiségére nézve:
2. §. Ha nemesek, önmagukra, ha nem nemesek, falusi birájukkal és a házukhoz mind két felől legközelebb lakó két szomszédjukkal esküdjenek meg; az ispánok és szolgabírák pedig erre a kárra és esküre nézve adjanak a panaszlóknak bizonyáglevelet.
3. §. A melynek alapján, mihelyt a királyi curiára az ottan ítélő bírák és igazságszolgáltatók elébe mennek, a károsultak számára, a károkra és e károk kipuhatólása körül felmerült költségekre nézve, további bizonyítás és a per elhúzása nélkül, ama vármegye említett ispánja és szolgabírái levelének tartalmához képest, ahol bármely katonák kárt csináltak (a mely levélnek további bizonyítás megkívánása nélkül a jelen törvény erejénél fogva hitel adandó), minden kártevő részéről bírói határozat útján ítéletileg és törvényes végrehajtás mellett legott véglegesen és foganatosan teljes elégtételt kell elrendelni.
4. §. És ezt az ítéletet a király személyes jelenléte vagy az az idő szerént való nádor vagy országbíró avagy helyetteseik és a pecséttartók levél alakjában kötelesek meghozni és kiadni; és ama megyék ispánjainak, alispánjainak és szolgabiráinak, a hol azoknak a katonáknak a birtokai és fekvő jószágai vannak, a kikre az említett károk elkövetése a fentebbi módon rábizonyult: ebben az ítélőlevélben meg kell írni és parancsolni, hogy az ilyen sérelmes és káros emberek számára az ítélőlevélben foglalt minden dologra nézve, a kártevők részéről, ezek vagyonának elvétele (és ha szükséges, birtokaik elfoglalása) útján, valamely káptalan vagy convent bizonyága előtt, a mondott ítélőlevél vétele után azonnal teljes és haladéktalan elégtételt tartoznak adni.
5. §. Ha pedig az ilyen kártevők királyi emberek, külföldiek vagy idegenek lennének, ezek részéről a királyi felség legyen köteles, az előbb említett feltételek megtartása mellett, teljes elégtételt szolgáltatni.
6. §. A kik pedig efféle káraik miatt a királyi curia előtt akarnának perelni, ezt más hatalmaskodások módjára joggal és szabadon tehessék.
7. §. Ha azonban, ilyen esetben kitünnék, hogy a károsultak hamisan esküdtek, mint hamisítók hamis esküvők és patvarkodók bűnhődjenek.

23. CZIKKELY.

**A háboru befejezése után semmiféle hadcsapatok se szálljanak be mások fekvőjószágaira, nehogy kárt okozzanak.
A kik ellenkezőt tesznek, azokat meg kell büntetni.**

Mivel némely hadcsapatok, főképen pedig a könnyű fegyverzetűek vagy huszárok megszokták azt tenni, hogy a hadjárat befejezése után, vagy zsoldjuk lejártával is nem saját fekvő jószágaikon, hanem másokéin vesztegelnek és pihennek meg, és ott büntetlenül igen sok kárt és másféle ártalmas dolgokat visznek végbe.

1. §. Azért hát határoztuk és végeztük; hogy jövőre az ilyeneknek, legyenek bár fegyveresek, vagy huszárok avagy gyalogosak, sehol sem szabad mások fekvő jószágain maradniok és vesztegelniök, hanem kötelesek haza menni és otthon, ha tetszik, új zsold után nézni.
2. §. Hogyha netalán vakmerően ellenkezőt merészkednének megkísérteni, és azok, a kiknek jószágain tartózkodnak, ezt rossz szemmel néznék, akkor, ha e megkárosultak elűzhetik,

legyen joguk őket elűzni; de ha nem tehetik, ezt az illető vármegye alispánjának be kell jelenteniök és őt megkeresniök, hogy távolítsa el őket. Ez pedig köteles azokat nyomban meginteni, hogy távozzanak el és az okozott károkat térítsék meg.

3. §. És ha nem engedelmeskednének, fogja el és megfenyítés végett szállítsa át s személyesen a királyi felséghez, azoknak és családjaiknak vagyonából pedig az okozott károkat hozza helyre és fizesse meg.

4. §. Ha pedig erre az ispánnak egymagára nincs elég ereje és tehetsége: akkor a vármegye tartozzék mellette fölkelni.

5. §. Ha pedig az ispán lanyha vagy hanyag lenne, és a káros fél ellene a királyi felséghez panaszt nyújtana be, a királyi felség köteles és tartozik annak az ispánnak a saját vagyonából az összes károkat helyrehozni és a költségeket is megtéríteni és ezenfelül azokat a hadcsapatokat a panaszos birtokából eltávolítani.

24. CZIKKELY.

Az urak azokért a károkért, melyeket várnagyjaik vagy vártisztjeik elkövettek, elégtételt adni és magukat ártatlanságukra nézve esküvel tisztázni kötelesek.

Az urak viszont káruk megtérítése céljából az ilyen szolgákat saját házaikban is elfoghatják, nemességük előjoga ellent nem állván.

Ha a királynak és királynénak, ugyszintén a főpapoknak és báróknak, valamint a nemeseknek, nem nemeseknek és bármely országlakosoknak várnagyjai vagy egyéb tisztjei a várakból, tisztségükből és az ő uraiknak erőhatalmával, a kiktől az ilyen várakat, birtokokat és hivatalokat tisztségbe kapták, hatalmaskodásokat, kártételeket, jogtalanságokat és bármily más gonosztetteket követnének el és vinnének véghez: uraik, a kik e várakat, tisztségeket és hivatalokat reájuk bízta, önmaguk és saját javaikból kötelesek és tartoznak tényleg minden kárért és ártalomért teljes elégtételt adni;

1. §. Önmagukat pedig kellő eskütétellel az iránt tisztázni, hogy e hatalmaskodásokban, a melyeket várnagyjaik vagy tisztjeik elkövettek, ártatlanok, azokról mit sem tudtak és azokban semmi részük sincs; az érintett elégtételadás miatt szenvedett károkat pedig, ha akarják, az ő szolgáltaikon, várnagyjaikon vagy tisztjeiken, a kik ez elégtételadásra okot szolgáltatottak, szabadon megvehetik akképen, hogy vagyonukat elvehetik és birtokaikat elfoglalhatják, avagy vagyonuk és birtokaik elégtelensége esetében, személyeiket még saját házaikban is letartóztat-hatják, és nemességüket szabad állapotuk vagy bármely más méltóságuk kiváltságára való tekintet nélkül, fogságba vethetik és említett káraik megtérítéseig ott tarthatják; de az ő káruknak mennyiségét, melyet elégtételadásuk okán szenvedtek, nem szabad tullépniök.

25. CZIKKELY.

A szomszéd tartományokkal való határigazítás.

A Magyarország és Ausztria közt régi időtől fogva fennálló határokat, a melyeket a néhai Mátyás király ur ujonnan kiigazított és visszaszerzett, hagyja és tartsa meg, a királyi felség ugyanabban az állapotban. És hogy a Magyarország és Morvaország, valamint Lengyelország közt hasonlóképen kiigazítandó határookra nézve határozza el a királyi felség, hogy ez országok hasznára mit volna legjobb tenni?

26. CZIKKELY.

Miképen hajtandók be a királyi jövedelmek: a kamaranyereség, az ötvened és a nyestbóradó?

A kamaranyereséget, melyet Magyarországon, az ötvenedet, melyet az erdélyi részekben és a nyestbőr adót, melyet Szlavonországban szoktak beszedni, a királyi felség a régtől fogva, tudniillik, a néhai Zsigmond és Albert királyok idejében megszokott módon hajthassa be.

1. §. Ha pedig a kamaranyereséget bárhol is a maga idejében meg nem fizetnék, akkor azt, a birságlevél kibocsátása után, melyet az ilyenek ellenében a szolgabírák szoktak kiadni, a vármegyei ispánnak a szolgabíróval három márka birsággal kell minden kivétel nélkül megvennie minden falun, a mely azt meg nem fizette.

27. CZIKKELY.

A harminczadot a régi szokáshoz képest kell szedni, az egy forintnál kevesebb értékű csekély dolgok után pedig harminczadot nem kell venni.

Továbbá, a harminczadot a királyi felség részére, a különben szokott helyeken, a régi szokás szerint kell szedni, a mint azt Lajos, Zsigmond és Albert király urak idejében szedték.

1. §. Csekély dolgok után pedig, a melyek egy forintnál kevesebbet érnek, a harminczadosok semmi harminczadot se merjenek szedni.

2. §. Azokat a harminczadokat pedig, a melyek Zápolyai István urnak, a szepességi kerület örökös ispánjának és Magyarország nádorának, valamint más uraknak vannak elzálogosítva, azok kiváltásának idejéig, a szokott helyeken az előbb említett módon kötelesek és tartoznak szedni.

28. CZIKKELY.

A király a főpapok, mágnások és nemesek fekvőjóságain, azok akaratán kívül, élelmi szerek, fuvarozás és egyéb terhek követelését ne engedje meg.

Továbbá, hogy a királyi felség az egyházak és nemesek, avagy bármely egyházi vagy világi személyek birtokain és fekvőjóságain élelmi szerek szolgáltatását, vendégképen való ellátását és bármely más terhek viselését erőszakkal, az illetők önkényes ajánlkozásán kívül, ne követelje, se meg ne engedje, hogy azt mások tegyék.

1. §. Sőt inkább, sem a főpapok és bárók s bármely más egyházi és világi személyek házaiban és birtokain nem fog azok akarata ellen tárgyalások tartása és bármely más ügyek elintézése céljából tartózkodni; sem kiadásokkal, élelmi szerekkel, szekerezéssel és podgyászszállítással, követeinek és háza népének és az ő felségéhez tartozó bármely másnak ellátásával nem fogja őket önkéntes akaratukon kívül valamely részben terhelni.

2. §. A mint ez, szabadságuk ellenére, az említett Mátyás király ur idejében visszaélés képen divatba kezdett jöni.

29. CZIKKELY.

A főesperesek, esperesek és plébánosok a meggyilkoltnak eltemetéseért javadalmaik elvesztése alatt, egy ezüst márkát ne követeljenek.

A főesperesek, esperesek és plébánosok, meg ezek helyettesei közül senki se merje ennekutána jövőre, javadalomvesztés büntetése alatt, azt az ezüst girát vagy négy aranyat követelni, melyet különben a meggyilkoltak eltemetéseért minden temetési költségen felül visszaélésükön szoktak venni, aminthogy köztudomásu dolog, hogy ezt apostoli bullák Károly, Lajos, Zsigmond és Albert királyok idejében is, e királyok sürgető kérésére megsemmisítették és eltörölték.

1. §. A gyilkosoktól azonban szabadon követelhetik azt.

30. CZIKKELY.

A királynak bármely országlakos fekvő jószágában felfedezett bármiféle ásványokat, a sók kivételével nem szabad maga részére lefoglalni, hanem azoktól, kik a bányákat művelik, szedesse be a királyi bányajövedelmet.

Továbbá végeztük, hogy ha bárhol és bárkinek, akár a főpapoknak és báróknak, akár nemeseknek és más bármily rendű birtokos embereknek földjében, területén és határaiban arany vagy ezüst, réz, vasércet vagy bármiféle fémeket és aknákat találnak (kivéven a sóaknákat a melyek egyedül a királyi felség uralmának és haszonvételének vannak föntartva), azoknak és azok örököseinek, a kiknek birtokterületén azokra ráakadtak, álljon jogukban és szabadságukban az ilyen aknákat és bányákat ásni és mivelni és a jövő időben mindenkor mivelteni, ugyszintén azoknak hasznát és jövedelmét huzni.

1. §. Mindazonáltal akképen, hogy a királyi jogra tartozó és azokból folyó királyi haszonvételt, vagyis a bányajövedelmet, így kívánván ezt más bányák szokása, a királyi felség részére hűségesen át kell szolgáltatni.

2. §. És mivel a főpap urak, bárók és ez ország előkelői és tehetősebb nemesei között többen vannak, a kik megdicsőült elődeinknek, Magyarország királyainak adományozásából és beleegyezéséből saját földeiken arany-, ezüst-, réz-, vas- és különféle más érczbányákat mivelnek és munkáltatnak: álljon jogukban és hatalmukban azokat az előbb említett királyok engedélye, adományozása és beleegyezése értelmében és kiváltságaik tartalmához képest szabadon és minden akadály nélkül mivelni és megmunkáltatni, valamint azok jövedelmét húzni.

31. CZIKKELY.

Külföldi pénzeket nem szabad az országba behozni; azonban a végvidékeken azok használata meg van engedve.

Külföldi pénzdarabokat vagy pénzeket sem az országba behozni, sem itt elfogadni nem szabad.

1. §. A kik ellenkezőt cselekszenek, a különben szokott büntetéssel lakoljanak; kivéven azokat, a kik országaink végvidékein laknak.

32. CZIKKELY.

Még pénzzé nem vert aranyat és ezüstöt nem szabad az országból kivinni, különben le kell azt foglalni.

Mivel vannak ebben az országban némely üzérkedők és más különféle nemzetiségű emberek, a kik az ország vagyonát tulságosan kimerítik, a mennyiben ez ország kincsét, tudniillik az aranyat és ezüstöt az országból kiviszik és az országot attól megfosztják:

1. §. Azért tehát, hogy a mondott ország közhasznáról és közönséges javáról gondoskodjunk, az összes főpap urak bárók és országglakosok közös tanácsával és elhatározásával rendeltük: hogy csak megolvasztott, de arany- vagy ezüst pénzzé még nem alakított aranyat és ezüstöt az országból, bármely okból senkinek sem szabad s egyáltalán senki se merjen kivinni, bármily rendű, nemzetiségű vagy állásu ember legyen az.

2. §. Ha pedig volnának olyanok, a kik ennek a rendelkezésnek ellene mernek szegülni és az ellen mernek cselekedni és valaki rajta kapná őket, hogy a mint említettük, az aranyat és ezüstöt kiviszik: akkor azoknak, a kik erre rájönnek, a jelen határozat vagy törvény erejénél fogva teljes és föltétlen hatalmuk legyen annak kivivőitől az aranyat és ezüstöt meg egyéb holmijukat, saját személyük letartóztatásával is, elvenni és megtartani.

33. CZIKKELY.

A nádor hatalmáról, a királyi birákról és tisztekről, az ispánokról és a rendes birák ülnökeiről, helyetteseiről, ítélő mestereiről és ezek esküjének alakjáról.

Mivel Magyarország nádorának, így kívánván ezt az ország régi szokása, az a hivatása és kötelessége, hogy az országglakosok részéről a királyi felségnek, és viszont a királyi felség részéről az országglakosoknak törvényt és igazságot szolgáltatasson: azért a királyi felség a nádort a főpapok és bárók és az ország nemeseinek tanácsára, velük egyetértőleg válaszsza ki.

1. §. És hogy minden gyanu, mely a nádor és az ország egyéb birái és igazságszolgáltatói ellenében, ezeknek kedvezése vagy gyűlölsége miatt vagy bármely okból támadhatna, mindenki szívéből teljesen távol maradjon és eltűnjék: ez országnak összes birái és igazságszolgáltatói, együtt és egyenként, az egyháziak nem kevésbé mint a világiak, a kiket tudniillik nádorrá, országbiróvá, tárnokmesterré, királyi kancellárrá, vagy alkancellárrá, a most nevezett birák ítélőmestereivé vagy helyetteseivé, valamint törvényszéki ülnökeivé, az erdélyi részek vajdájává, a székelyek ispánjává, dalmát-, horvát- és szlavonországok bánjává, macsói bánná és bármely vármegyék ispánjává és szolgabiráivá fognak megválasztani és megtenni, ugyszintén ezeknek birói helyettesei, a helyükbe kirendeltek és a táblabirák e törvény- és igazságszolgáltatási tisztükbe és hivatalukba való beiktatásuk alkalmával, a jövő időben mindenkor az alább következő szavakba foglalt esküt kötelesek a királynak vagy a királyi felség kirendeltjeinek kezébe letenni.

Az eskü tartalma szószerint a következő:

Az ország biráinak esküje.

«Én N. esküszöm az élő Istenre és az Isten szent anyjára, szűz Máriára és minden szentekre és az Isten kiválasztottjaira, hogy minden előttem perlekedőnek és minden, tisztemhez tartozó ügyben, minden személynek, tudniillik gazdagnak és szegénynek, megválogatása nélkül, kérést, jutalmat, kedvezést, félelmet, gyűlölséget, szeretetet és barátságot távoltartva és félretéve,

tehetségemhez képest minden dologban igaz és való törvényt és igazságot fogok tenni s végrehajtást eszközölni, a mint azt Isten és az ő igazsága szerint megtenni kötelességemnek ismerendem. Isten engem úgy segéljen és minden szentjei.»

34. CZIKKELY.

Az egyes megyékben választandó szolgabírákról.

Továbbá, hogy a szolgabírákat minden vármegyében az illető vármegyének jeles és jómódu birtokos nemeseiből kell választani és venni, a kiket annak a vármegyének minden nemese közösen és egyetértőleg elfogad.

1. §. És a megválasztottaknak, a bírói tisztet nem szabad visszautasítaniok, hanem elengedhetetlenül behajtandó huszonöt márká büntetés alatt el kell vállalniok.
2. §. Ez alól azonban kivannak véve: a kiket a király, királyné, a főpapok, bárók vagy mások valamely tisztségre és hivatalra alkalmaznak, vagy a kik katonasoldot huznak, vagy a kik más helyes okokból nem laknak állandóan abban a megyében.
3. §. És ezt a tisztséget legalább egy éven át kell viselniök, könnyen felismerhető pecsétet tartván, hogy a többi szolgabíráknak és az ispánnak vagy az alispánnak pecséteivel együttesen hitelt érdemlő leveleket adhassanak.
4. §. Egy év elteltével pedig, ha nekik úgy tetszik, a visszautasítás szabadságukban áll.
5. §. Hogyha pedig lemondottak, vagy a vármegye nemeseinek közönsége elmozdította vagy másokat választott helyökre, a következő öt év eltelte előtt nem szabad őket akaruk ellenére ugyan arra a tisztségre kényszeríteni.

35. CZIKKELY.

A nádori köztörvényszék eltörlése és a gonosztevők megbüntetésének módja.

A köz- vagy nádori törvényszék, melyet nádori közönséges gyűlésnek neveznek, eltörlendő és jövőre soha, semmi időben sem szabad ezt megtartani.

1. §. Mindazonáltal, ne hogy úgy tűnjék föl, mintha ezzel a gonosztevőknek a büntettek elkövetésére szabadságot adnánk és engednénk, végeztük, hogy ha valamely vármegye valamikor észre venné, hogy a latrok, tolvajok, gyilkosok, gyújtogatók, hamisítók és más gonosztevők háborgatják és látná, hogy az ilyen gonosztevők és bűnösök ott elszaporodnak, a királyi felségnek az illető vármegye kérésére bele kell egyeznie s azt fel kell hatalmaznia, akképen, hogy ő felségének kötelessége legyen az ilyen gonosztevőket és bűnösöket az illető vármegyében a nádor vagy udvarbírája útján nyomoztatni és kiirtatni.
2. §. Arra az esetre pedig, ha e vármegyében levő némely hatalmasbak ezt elérni és kérni nem akarnák, az illető vármegye nemeseinek közönsége szabadon kérhesse ezt a királyi felségtől.

36. CZIKKELY.

A kihirdetett gyűlések eltörlése.

Mínhogy a kihirdetett gyűlések tartásában igen sok szabálytalanság, hallatlan botrányok és nem sejtett véletlen veszélyek szoktak fölmerülni:

1. §. Azért ennek a veszedelmes és ezen az országon kívül hallatlan biráskodásnak vagy inkább romlottságnak megszüntetése céljából az összes országlakosok egyenlő akaratára, tanácsára és határozatából rendeltük:

2. §. Hogy ezután ilyen kihirdetett gyűléseket soha semmi időben sem szabad tartani, hanem azokat teljesen meg kell szüntetni s örök időkre el kell törölni és eltörölteknek tekinteni.

37. CZIKKELY.

A bajvivások eltörlése.

Mivel a párbaj vivásában egy- és más tekintetben igen sok csalást lehet elkövetni, mert ritkán küzdenek meg egymással azok maguk, a kik között ez az ítélet kelt, hanem viadorokat fogadnak föl, kiket néha ajándékkal, kedvezéssel és ígéretekkel megvesztegetnek és a kik ekképen felüket (miután ezek nem maguk szoktak megvívni) még oly fontos ügyben is el hagyják bukni.

1. §. Azért elhatároztuk, hogy az ítéletnek ez a neme, mely ezen az országon kívül hallatlan, örök időkre megszűnjék, és se hatalmaskodások, se birtokjogok dolgában soha helye ne legyen.

2. §. Párbaj ugyanis csak akkor foghatna helyet és csak arra az esetre van rendelve, a mikor minden bizonyíték hiányzik; ámde hatalmaskodási és birtokügyekben a feleknek mindig vannak bizonyítékaik, s különben is a párbaj megítélése a király katonai curiájára és nem a törvényszékre tartozik.

3. §. Ehhez járul többnyire az is, hogy a királyi felség személyes jelenléte nem lehet ott a törvényszéken és a leveleket nem pecsételheti meg; az ugyanis, a ki ezzel megvan bízva, legtöbbször egyházi személy szokott lenni. Ezenkívül ott lesznek az érsekek, püspökök és több más papi személy, és épen azért nem illik, hogy a párbajt a törvényszéken rendeljék el.

4. §. Ennélfogva ebből és több más üdvös szempontból és helyes okokból az ítéletnek ez a neme örökre eltörlendő, kivéve azokat az eseteket, a melyekben minden bizonyíték hiányzik; például ha egy egyedül levő ember egy szintén egyedül utazót, a nélkül hogy valaki látná, kifosztana, vagy ha az egyik a másiknak, a nélkül hogy valami tanu lenne jelen, kölcsönt adna, vagy valamit titokban mondana, és különben sem a fosztogatást, sem a hitelezést, sem pedig a mondott szavakat bizonyítani nem lehetne.

5. §. A mely esetekben el lehet ugyan az ilyen párbajt határozni, csak hogy nem a törvényszéken, hanem a királyi felség katonai curiájában; mert köztudomású dolog, hogy, mint előbb mondtuk, az ilyenfajta ítélet erre és nem a törvényszékre tartozik.

38. CZIKKELY.

A három vásáron való kikiáltások eltörlése. A kötelezést tárgyzó ügyeket az első nyolczados törvényszakon kell elítélni.

A három vásáron való kikiáltások, melyek különben is birtokok és birtokjogok, azonkívül levelek és okiratok felmutatása, valamint kötelezések dolgában is, meg más egyéb ügyekben szoktak előfordulni, szűnjenek meg és ezentul soha semmi időben se történjenek meg, hanem végképen enyészzenek el.

1. §. A kötelezésekre nézve pedig azt kell szabályul tartani: hogy ki mint kötelezte magát, a szerint kapjon a felperes az utolsó perbehívás után az első nyolczados törvényszéken törvényt és igazságot.

39. CZIKKELY.

A kisebb conventek, különösen a szent jóbi, szünjenek meg.

A kisebb conventek (és különösen szent Jób egyházának conventje) a levelek kiadását hagyják jövőre abban, és ezeknek semmi erejük se legyen.

40. CZIKKELY.

Évenként két nyolczados törvényszék tartandó, a melyeken két rendes bíró legyen jelen; és a bírósági leveleket a szükséghez és körülményekhez képest kell kivenni.

Hacsak valamely törvényes és fontos országos szükség nem jó közbe, minden évben mulhatatlanul két nyolczados törvényszéket kell tartani, tudniillik a szent György és a szent Mihály napiakat, akár az országban van a királyi felség, akár nincs.

1. §. Még pedig akképen, hogy ezek megtartásának első határideje vagy szaka az említett napokat követő huszadik napon azonnal megkezdődjék.

2. §. A melyeken a rendes bírák közül legalább is ketten legyenek jelen; ha pedig a többiek valamely sürgős szükség miatt jelen nem lehetnének, helyetteseiknek mégis ott kell lenniök.

3. §. Azok helyébe pedig, a kik nem jelenhetnek meg, a királyi felség a főpap urak és bárók közül másokat köteles kirendelni.

4. §. Az előbb említett két rendes bíró nélkül azonban nem kell és nem is szabad e nyolczados törvényszékeket megtartani.

5. §. A nyolczados törvényszékek pedig tartsanak addig, a meddig régebben szoktak tartani.

6. §. A bírósági leveleket pedig az ítélőmestereknek mindenkor a körülményekhez képest kell a levéltárból kivenniök.

41. CZIKKELY.

Az erdélyi részekben és Szlavoniában két nyolczados törvényszék tartandó.

Továbbá, hogy Erdélyben és Szlavoniában hasonlóképen évenként, más két nyolczados törvényszéket kell tartani, tudniillik a Vizkereszt- és a szent Jakab napiakat.

1. §. És hasonlóképen ezeknek az ünnepeknek huszadnapján kezdődjenek és tartsanak addig, a meddig szükségesnek látszik.

42. CZIKKELY.

Hogy kik az ország rendes bírái és kik mehetnek be a törvényszékre? továbbá a törvényszéki épület ajtajának őrzéséről.

Mivel a rendes bírákat gyakran szokták említeni és igen sokan kétségben vannak az iránt, hogy kik ezek a bírák és kiket kell ezalatt érteni?

1. §. Ennélfogva világosan kijelentjük, hogy a rendes birák: első sorban a nádor, azután az országbíró és azután a titkos kancellár, ha jelen van, különben a helytartó, vagyis a kinél az idő szerint a királyi felség birói pecsétje vagon.
2. §. Ezeket pedig azért nevezik rendes biráknak, mivel bármely ügyben ítélni lehetnek és egyedül ők meg helyettesük mehetnek be a törvényszékre és hívhatnak be másokat is, ha valakit bizonyosságtételre vagy más dolog miatt be akarnak hívni.
3. §. Az alább következők pedig, tudniillik: a tárnokmester, a főseneschal, Dalmácia, Horvátország, Szlavonia bánja és az erdélyi vajda nem tartoznak hivatlanul a királyi felség törvényszékére menni.
4. §. Mindamellett azonban, mivel felesketett birák és tisztek, ha valamikor önszántukból be akarnának menni, akár jelen van a királyi felség, akár nincs, mindenkor be kell őket bocsátani és részökre tisztességes helyet kell engedni.
5. §. A kiknek ítélőmestereit és birói helyetteseit is hasonlóképen be kell eresztetni. Azonban az említett három rendes birónak és ezek ítélőmestereinek engedélye és beleegyezése nélkül mást senkit sem hívhatnak törvényszékre.
6. §. Mindazonáltal határozottan kijelentvén azt, hogy az előbb megnevezett rendes birák és ítélőmestereik a többiek nélkül, a királyi felség távollétében is mindenben szabadon ítélni lehetnek.
7. §. Hogy pedig a törvényszékeket tisztességgel, méltósággal és komolysággal, tudniillik minden lármá, zaj, zürzavar nélkül és háborítatlanul lehessen megtartani, határoztuk, hogy a nádornak és a királyi felség udvarbirájának az embere mindig a törvényszéki épület ajtaja előtt álljon és őrizze azt, s a törvényszék házába mások ne merjenek belépni, mint azok, a kiket ő bebocsájt.

43. CZIKKELY.

Milyen személyeket kell a káptalanokból és conventekből a végrehajtásokra kiküldeni? a király és káptalan embereinek esküjéről, a csalárd végrehajtásnak és a végrehajtásra kimenni vonakodó királyi embernek a büntetéséről; s a határosok neveinek följegyzéséről.

Továbbá, mivel a birói határozatokat, a melyeket a rendes birák a törvényszéken hoznak, a mindenkor követett szokás szerint királyi, vagy káptalan avagy conventi kiküldöttek szokták végrehajtani:

1. §. Azért iktatások, megintések, perbehívások, határjárások, szemügyrevételek és közös tanuvallatások meg bármely más törvénykezési cselekvények eszközzésére, melyek káptalani vagy conventi emberek és bizonyságok közbe jöttével, - kiket közönségesen hiteles bizonyságoknak neveznek, - szoktak végbemenni, a káptalanokból és conventekből ne küldjenek ki egyszerű személyeket vagy embereket; hanem a káptalanokból legalább is kanonokat, vagy egyházi javadalmak és hivatalok birtokában levő személyeket; a conventekből pedig conventbeli szerzetes áldozárokat kell kirendelni.
2. §. És mielőtt az ilyen káptalani vagy conventi bizonyságul kiküldöttek a birtokba való iktatásoknak, határjárásoknak, birtokok szemügyrevételének és közös tanuvallatásoknak véghezvitelére kimennének és ezekben eljárának: esküdjének meg, hogy ezekben a dolgokban hiven és igazságosan fognak eljárni és igaz jelentést vagy vallomást fognak tenni.

3. §. Az előre bocsátottakban eljáró királyi emberek pedig akkor, a midőn visszatérnek és a káptalanok vagy conventek előtt vallomást vagy jelentést tesznek, hasonló esküt tartoznak tenni.
4. §. A kiről pedig kiderül, hogy esküje ellenére hamisan járt el vagy hamis jelentést tett, az olyan mint hamisító és hamis esküvő, ha javadalma van, ennek elvesztésével bünhődjék.
5. §. És ezenfelül, akár van javadalma, akár nincsen, örökös fogságra kerüljön.
6. §. Ha pedig az említett birtokba való iktatásokban, határjárásokban vagy szemügyrevételekben a királyi ember járna el törvénytelenül és hamisan: hamis eskü tényében, főbenjáró büntetésben és összes javainak elvesztésében kell őt elmarasztalni.
7. §. Ha pedig akármely nemes ember, a kit más valaki az ő nevét tartalmazó királyi vagy más szokásos levél útján valamely káptalan vagy convent bizonyosága mellé királyi emberül kért fel, az ilyen minőségben való eljárás terhét elvállalni és viselni vonakodnék; akkor legott a szokott hat márka birságban és a megállapítandó költségekben kell őt elmarasztalni, a melyeket a vármegye ispánja haladék nélkül hajtson be.
8. §. A birtokba való iktatásoknak és szemügyrevételeknek pedig nem másképen, hanem, csakis az oda törvényesen egybehívott szomszédok és határosok jelenlétében kell végbe menniök.
9. §. És hogy az ilyen dolgokban a hamisságot és csalárdságot annál jobban ki lehessen kerülni, az azokról kiállítandó káptalani és conventi levelekbe az említett eljárások alkalmával egyenesen oda gyűlt egyes szomszédok és határosok neveit sor szerint be kell írni.

44. CZIKKELY.

Hány személy legyen a conventekben és minők legyenek azok? A prépost és apát hatalma az ő alárendeltjei fölött és a conventi levelek kiadásának módja.

Mivel a szerzetes apátok és prépostok hanyagsága miatt, a kiknek hiteles pecsétekkel élő conventi helyek vannak alájuk rendelve, a levelek kibocsátása körül, igen sok hiba, és számtalan botrány szokott előfordulni.

1. §. Főképen azért, mert az alattuk álló szerzetesekre a pecsét őrzését illetőleg tudvalevőleg, kevés befolyásuk van és eltűrik, hogy sokkal kevesebb személy legyen hatalmuk alatt, mint a hánynak méltán lehetne a convent névvel élnie, ezek pedig az országlakosok kárára pecséteiket szabadon használják:
2. §. Ennélfogva, hogy jövőre ez a különben rossz szokás megszűnjék és az országlakosok annál biztosabb oltalomban részesüljenek, végeztük és rendeltük, hogy ezután a hiteles pecsétekkel bíró szerzetes prépostok és apátok az illető rendből való tíz, vagy nyolcz vagy legalább hét és nem kevesebb szerzetes személyt, megannyi áldozárt, tartozzanak és legyenek kötelesek zárdájukban alkalmazni és tartani, és a levelek kibocsátásában ezekkel együtt kellő gondosságot tanusítsanak.
3. §. És hogy e prépostok és apátok hatalmukat annál önállóban gyakorolhassák, határoztuk: hogy jövőre az említett, pecséttel élő, bármely rendből való szerzetesek vagy barátok prépostjaik és apátjaik hatalma és rendelkezése alatt állóknak tekintsék magukat és e prépostoknak és apátoknak joguk legyen őket érdemük szerint megbüntetni.

4. §. Akképen, hogy ha bármely levél kibocsátásában netán valami hiba történnék, akkor az ilyen hibáért az illető conventnek perjele és őre essék az említett büntetésbe.

5. §. Hogy pedig a kételkedők szivéből minden gyanu távol maradjon, határoztuk, hogy minden levél végére, annak keltezése előtt e barátoknak, tudniillik a perjelnek és őrnek a nevét annak rendje szerint be kell írni.

45. CZIKKELY.

Senkit sem szabad, megyés püspökének elkerülésével a római curia avagy az apostoli követ vagy kiküldött előtt perbe fogni.

Mivel ez ország lakosait, főképen az együgyüebbeket, némely papok és más rendü, ugy nemes mint nem nemes emberek közül is többen, holmi keresett, néha még patvaros ürügyek alatt is a római curia elébe, vagy a midőn a pápának e Magyarországba küldött követe ide bejő, ennek elébe szokták idézni és őket per útján mind jobban s jobban nyomva s zaklatva valamely pénzösszeg fizetésére kényszerítik s ekképen néha minden megengedett, s meg nem engedett módon bünösen szokták éltüket tengetni és fentartani.

1. §. Ennélfogva, hogy jövőre az ilyen gonosz, nyereségvágyó embereknek meg nem engedett keresete és patvarkodó eljárása megszűnjék, a bárók, az előkelők és az egész ország közönsége azt rendelték és határozták:

2. §. Hogy ezentul egyáltalán senki se merjen valakit valamely ügyben a római curia vagy annak valamely követe elébe idézni, hanem ellenfelét előbb az ő illetékes megyés érseke vagy püspöke, avagy ennek helyettese előtt perelje be s itt járjon el ellene törvényes uton; és ha aztán valamely fél látná, hogy vagy megtagadták neki az igazságszolgáltatást, vagy hogy különben igazságtalanul terhelték és marasztalták el, akkor álljon szabadságában és hatalmában ezt az ügyet felebbezés útján, és nem másképen, a római curia vagy követe elébe vinni és terjesztetni és ott tovább folytatni.

3. §. A kik ennek ellenére cselekszenek, azok méltóan bűnhődjenek.

46. CZIKKELY.

Az egyházi törvényszékre tartozó ügyek. A szentszéki helyettesek az ügyeket a rendes bíró parancsára, javadalmaik elvesztésének terhe alatt a királyi curiára küldjék fel.

A szentszéken a végrendelet, házasság, hitbérek és jegyajándékok meg leánynegyedjogok, a papi személyek és asszonyok megverésének és fosztogatásának dolgain és egyéb nem világi természetű ügyeken kívül semmi más ügyet se tárgyaljanak, és megfordítva.

1. §. Abban az esetben pedig, a mikor valamely egyházi bíró az ő elbirálása alá nem tartozó ügyet fogadna el és azt parancslevélre a világi bíró elébe át nem küldené: az ilyen egyházi bíró essék el javadalmától és a királyi felségnek szabadságában álljon annak javadalmát legott másnak adományoznia.

2. §. Az egyházi bírák alatt pedig e helyütt a főpapok helyetteseit és tiszteit kell érteni.

3. §. Ha pedig a világi bíró meggyőződik arról, hogy az az ügy, melyet az egyházi bíró ő elébe küldött, az egyházi bíróságra tartozik, köteles legyen és tartozzék azt ismét az illő egyházi bíró elébe visszaküldeni.

47. CZIKKELY.

Mind a király, mind a királynő jobbágyaitól (kivéve a kőfallal kerített városokat), valamint a főpapok, mágnások és nemesek jobbágyaitól is a gabonanemű és bor kilenczed részét a földesurak javára be kell hajtani.

Ezenkívül az összes, bármi néven nevezendő, nagyobb és kisebb királyi és királynői községekben levő minden szántóvető és szőlőbirtokos királyi jobbágyunktól, (kivéve a kőfallal kerített városokat) minden gabonatermésük és boruk kilenczedrészét be fogjuk szedetni és a királyasszony is be fogja szedetni.

1. §. És a fentemlitett bárók és nemesek bármely birtokaikon levő minden szántóvető és szőlőbirtokos jobbágyuktól ezek minden terményének és borának kilenczedrészét, vagy a szokott okokat a maguk szükségére, hasonlóképen hajtsák és szedjék be.

48. CZIKKELY.

Az egyházi személyek szedjék be fekvőjóságaikon a tizedet és a kilenczedet.

A főpapok és egyházi férfiak is, kiknek jobbágyaik vannak, előbb ezek minden gabona termésének és borának tizedét és aztán hasonlóképen annak kilenczedrészét szedjék be.

1. §. És a kik az előbb mondottak beszédese tekintetében másként járnak el, az olyan ellenszegülőknek és jelen rendeletünket megszegőknek birtokain, királyi nevünkben az ispán vagy alispán tartozzék a gabonatermés és bor kilenczedét minden lejjebb szállítás és elengedés nélkül beszédni, hogy ez által méltóságunk gyaporodjék és az országlakosok nekünk annál hűségesebben szolgálhassanak.

49. CZIKKELY.

Azok a jobbágyok is fizessenek a földesurnak kilenczedet, a kik mások földén birnak szőlőkkel vagy vetnek gabonát, különben örökségüket veszítsék el.

És hogy mindenkinek, tudniillik úgy a királynak mint a királynőnek, vagy főpapuraknak, báróknak és nemeseknek jobbágjai, a kik más urak földén birnak szőlővel vagy ott szántanak, hasonlóképen kötelesek legyenek és tartozzanak a földes urnak boruk és gabonájuk kilenczedrészét, a szokásos akókat, a szokott adókkal együtt megadni és megfizetni.

1. §. Hogyha pedig e fizetést nem teljesítenék vagy annak teljesítését bármely módon elmulasztanák, akkor azok az örökségek, a melyek után a fizetést teljesíteniök kellene, legott örök időkre a földes úrra szálljanak.

2. §. Kijelentvén mindazonáltal azt: hogy ha a király vagy a királynő vagy bármely mások népei közül némelyek panaszt emelnének, hogy az ilyen kilenczedre vagy akókra nézve szabadságot élveznek, ezek között és a földes úr közt az ország rendes birái az első nyolczados törvénytörvényen törvényt és igazságot szolgáltatassanak.

50. CZIKKELY.

A nemesek saját földeik után ne fizessenek tizedet.

Továbbá, hogy a nemesek, akár vannak jobbágyaik, akár nincsenek, saját földeik után nem tartoznak dézsmát fizetni, régi szabadságuk így tartván.

51. CZIKKELY.

A perujításról, az ügyvédszó visszavonásáról és az eltiltásról. És hogy miképen kell ezekre nézve eljárni.

Továbbá szokásba vették némely országlakosok, hogy az ellenük, kiváltképen birtok dolgában indított perekben, akkor akarják ügyvédek szóváltásait visszavonni és perüket leszállítani, vagy perujítást, melynek erejével az ellenfelet az ítélőlevél végrehajtásától gyakran eltiltanák, akkor kérnek, miután a törvényes határidők és perfolymok megvoltak és lejártak és azután az ilyen dolog végeldöntése céljából a leveleknek és az összes egyéb bizonyító okiratoknak bemutatása mindkét részről megtörtént, a per utolsó szakában, midőn az ország törvényszékének rendes birái és ítélőmesterei és ugyanazon törvényszék hites birái ítéletüket is meghozták, és az egyik fél észreveszi, hogy abban az ügyben vesztesé lesz vagy el fog bukni s az ítélőlevelet erre nézve már vagy elkészítették és kiadták, vagy az ítélet meghozatala és kihirdetése után ki kellene adni, hogy így azokat igaz jogaikból kiforgassák.

1. §. Ennélfogva elhatároztuk, hogy az ilyen peresek ennekutána ügyvédek szóváltásait csak addig vonhassák vissza és a pert csak addig szállithassák le, a míg a per függőben van és az ügyben még nem döntöttek.

2. §. Perujítást pedig, a mikor akarják, mindenkor kérjenek; mindazonáltal az ellenfelet annak erejével a hozott ítélet végrehajtásától és az eziránt kelt ítélőlevél kivételétől, vagy a rendes birákat avagy ítélőmestereiket ezeknek kiadásától semmiképen el ne tilthassák.

3. §. Sőt inkább a győztes félnek hatalmában és szabadságában álljon, hogy az ilyen ítélő levelet a kieszközölt perujító levél ellenére is kellőképen végrehajtsa, aztán meg a perujítást nyerő félnek, hogy a mondott ítélet végrehajtásának megtörténte után ügyét ama perujítás erejénél fogva, a mikor akarja, foganatosítsa és folytassa.

4. §. Abban az esetben pedig, midőn valamelyik felet akár birtokjogokra, akár más bármiféle dologra nézve meg nem jelenése miatt, azért, mert talán bizonyos ügyei gátolták abban, hogy megjelenhessen, akármely módon ítéletileg elmarasztalták, akkor az ilyen félnek, kit ekképen meg nem jelenése miatt elmarasztaltak, hatalmában és szabadságában álljon, mind perujítást kérni, mind pedig a rendes birákat és ítélőmestereiket az odaitélt és ítéletlevelek kiadásától és az ellenfelet e levelek kivételétől és végrehajtásától, a mikor akarja és kívánja, mindenkor eltiltani.

52. CZIKKELY.

A megujított peres ügyeket az első törvényszakon kell elintézni.

Továbbá, hogy mindazokat a pereket, melyekben a királyi felség perujításokat engedett meg, az első nyolczados törvényszakon, minden más pert megelőzőleg kell felvenni és elítélni.

53. CZIKKELY.

A vármegyékben ne választott és esküdt nemesek, hanem az ispánok, alispánok és szolgabírák ítéljenek, a végrehajtásokban pedig királyi és káptalani emberek járjanak el.

Továbbá, ámbár a fenséges fejedelemnek, az említett néhai Mátyás király úrnak halála előtt kelt közönséges új végzeményben, ugyan az a Mátyás király úr és az összes főpapok, bárók meg az ország nemesei elrendelték, hogy az ország mindenik megyéjében a tehetősebb nemesek közül bizonyos számú esküdteket kell kiválasztani, a kik minden illető megyében bíraskodni, továbbá a tanuvallatásokat, perbehívásokat, megintéseket, iktatásokat, határjárásokat és minden egyéb bírói végrehajtást eszközölni és végezni tartoznak.

1. §. Mindazonáltal, minthogy ezt az országlakosokra nézve szerfölött terhesnek találtuk, azért, mert, hogy peresügyükben ítéletet nyerjenek, minden tizenhárom vagy tizenöt nap alatt kénytelenek voltak a mondott vármegyék törvényszékén az említett esküdtek előtt megjelenni a törvényt állani; valamint azért is, mert a midőn ezeket a választott esküdteket valamely végrehajtás teljesítése végett kivitték, e miatt legtöbbnyire sok fáradtsággal és kiadással voltak terhelve.

2. §. Ennélfogva végeztük, hogy ennekutána az ilyen választás, vagy az ilyen választott esküdt nemesek tisztsége maradjon abban és egyáltalán szűnjék meg; hanem a törvényszékeken az ország vármegyéinek ispánjai vagy alispánjai és szolgabírái szolgáltatassanak igazságot, a többi végrehajtásokat vagy bírói meghagyásokat pedig, úgy mint: a tanuvallatásokat, perbehívásokat, iktatásokat, határjárásokat és bármely más bírói cselekvényeket, azon a módon és abban a rendben, melyet az említett néhai Mátyás király úrnak előbb érintett utolsó új decretuma előtt követtek, legyenek kötelesek és tartozzanak teljesíteni, végezni és eszközölni.

54. CZIKKELY.

A birtokjogokat tárgyazó pereket, halasztások kizárásával, négy nyolczados törvényszakon kell befejezni.

Mivel a peres ügyeknek, főképen pedig a birtok megítélése iránt indítottaknak végleges eldöntése az azokban engedett különböző határidők és különböző halasztások következtében sokáig szokott elhúzódni, elannyira, hogy azt néha egy egész emberöltő alatt is alig lehet véglegesen befejezni, a mi miatt a felek súlyosan vannak munkával és költséggel terhelve, úgy hogy nem ritkán véginségre kénytelenek jutni;

1. §. Ennélfogva határoztuk, hogy jövőre az összes peres ügyeket, a birtokok és ezek megítélésének dolgát illetőket is, bármely bíró előtt is fogják azokat ezután megindítani, minden halasztás és elodázás nélkül és minden kifogás mellőzésével, négy nyolczados törvényszakon végképen be kell fejezni.

2. §. Akképen tudniillik: hogy az alperes az ő jogainak előmutatása céljából, a melyekkel magát védelmezni akarja, további nyolczados határidőt semmi szin alatt, még teher fizetés mellett, se kaphasson, hanem tartozik a maga kiváltságleveleit e négy törvényszak alatt, minden további bírói eljárás kizárásával, előmutatni.

3. §. Minthogy pedig az előrebocsátottak szerint a birtokok és ezek megítélése iránt indítandó peres ügyeket négy törvényszak alatt kell véglegesen befejezni: ezért rendeltük továbbá: hogy az értesítő perbehívásokat, melyek hatalmaskodások, kártételek és egyéb bántalmak meg jogsértések tárgyában történnek, a perbehívás megtörténte után tartandó első nyolczados törvényszakon kell elintézni.

4. §. Ha pedig a birtok dolgában történtek és főképen, ha jogok és okiratok felmutatását teszik multhatatlanul szükségessé, e kiváltságlevelek felmutatása végett a második törvényszakig el szabad és el lehet azokat halasztani, de azontul nem.

5. §. Az értesítő perbehívásokat pedig, bármely ügyekben, minden rendes birónak, tudniillik úgy a királynak, mint a nádornak és udvarbirónak, valamint Dalmácia, Horvátország és Szlavonia bánjának, meg az erdélyi vajdának pecsétje alatt is legyen szabad kiadni és kibocsátani.

55. CZIKKELY.

A kisebb hatalmaskodást tárgyazó ügyek.

A kártételek, egyéb bántalmak és sérelmek, valamint a kisebb hatalmaskodások miatt indított perekben, még ha a tettes saját szájával tenne is az ő birája előtt vallomást, ezentúl hatalmaskodásban senkit se marasztaljanak, hanem csak az ilyen módon okozott károknak és a felperes költségeinek megtérítésében, ezen felül az előre bocsátott hatalmaskodásokért marasztalják el a bíró és a panaszló között egyaránt megosztandó huszonöt nehéz girában, a mely száz forintot teszen és a bíró szorítsa az illetőt azonnal ennek a lefizetésére.

56. CZIKKELY.

A nagyobb hatalmaskodási ügyekben való eljárás módja.

A nagyobb peres ügyekben pedig, a melyeket tudniillik a nemesek házainak igaz ok nélkül való megrohanása, birtokaiknak és ezek tartozékainak elfoglalása, a nemeseknek igaz ok nélkül való letartóztatása, a nemeseknek megverése, megsebesítése és megölése miatt a bíró ekképen tartozik eljárni:

1. §. Hogy ha a felperes a fentebb megírt módon és renddel a maga részéről tanuvallatást mutat föl, a dolognak bővebb igazolása végett azt a peres ügyet, ha a peres felek úgy akarják, közös tanuvallatásra bocsássa.

2. §. Ha pedig az alperes a tanuvallatást elfogadni vonakodnék, akkor az országnak e részben eddig megtartott szokása szerint, a felperes keresetének nagyobb igazolása végett, az ellenfél fejére esküdjék.

3. §. De csak akkor, ha az ellenfélnek vagyis az alperesnek, abban a vármegyében, a hol a vétségeket elkövették, saját személyes és állandó otllakása van.

4. §. Ha pedig az ilyen alperesnek személyes lakása az ország más vidékén vagy részében van és az ilyen vétségeket az ő távollétében követték el és vitték véghez, akkor a tanuvallatási levelek tartalmához képest ártatlansága felől esküvel tisztázza magát.

5. §. Végre, azt kívánván az ország törvénye: az ő cselédei és jobbágysai részéről a jelen czikkely erejénél fogva törvényt és igazságot tegyen.

57. CZIKKELY.

A visszaüzés büntetéséről.

Továbbá, mivel a tanuskodás, közös tanuvallatás, szemügyrevétel, iktatás és visszaiktatás, valamint a birtokjogok becslése alkalmával a vesztes fél, a bíróság és igazság megvetésével néha visszaüzéseket szokott használni, a melyekért a visszaüzőket első ízben egy, másod ízben pedig két arany girában marasztalák el:

1. §. Miért is, emez erőszakoskodók és törvényt s igazságot háborítók vakmerőségének kellő eszközzel való megfékezése végett, határoztuk: hogy ha ezt jövőre bárki, legyen az akármilyen rendű, rangú és állású, bármi módon és bármely okból, akár főbenjáró ítélet alkalmából is, meg merné tenni: az ellenfél ellenében az első visszaűzés alkalmával ugyancsak egy arany márkában; ha pedig az ilyen ügyekben másodszor eszközölt végrehajtás idején másod ízben hasonlóképen visszaűzést használna, akkor hatalmaskodás tényében, és ezenfelül, ha ez iktatás vagy visszaiktatás avagy fekvő jószágok becslése esetében történt, ama birtokjogok becsüjében, a melyekre nézve az iktatásnak, visszaiktatásnak vagy becslésnek megkellett volna lennie, ha pedig közös tanuvallatás vagy szemügyrevétel alkalmával történnék az, azonfelül hasonlóképen hatalmaskodás tényében és ezenkívül még az ügy elvesztésében kell a visszaűzött vagy visszaűzőket elmarasztalni s legott elmarasztaltaknak tekinteni.

58. CZIKKELY.

Az ilyen záradékkal: «Beleegyezésével és parancsára» ellátott perbehívásoknak nem kell helyet adni. A nemesek anyját, leányait és testvéreit nem szabad perbe hívni.

A perbehívásokba némelyek ezt szokták betenni: N. és N. beleegyezésével és akaratából, a mi kétségtelenül az Isten és az ő igazsága ellen van. Mert hát ki tudhatja azt, hogy vajjon az illetők abba, a mit valaki elkövetett, beleegyeztek-e vagy azt meg akarták-e parancsolni? a titkok és a szándék fölött ugyanis az Istenen kívül senki sem ítélhet helyesen.

1. §. Miért is határoztuk, hogy ennek utána soha sem kell ilyen perbehívásokat kibocsátani.
2. §. A nemesek feleségét, anyját, leányait és nővéreit, sem szabad soha perbehívni, hacsak olyan birtokjogok alapján nem indítanak a pert, a melyek őket egyenlő joggal látszanak illetni. Mindazonáltal az előbb említett záradékkal, vagyis ezzel: «N. és N.-nek beleegyezésével és parancsából és felbujtatására» soha, semmi időben sem kell őket perbe hívni.
3. §. S ha ez mégis megtörténnék, a rendes bírák és ítélő mesterek ne méltassák figyelmökre, és soha meg se engedjék; kivévn mégis azt az esetet, ha az ilyen személyek az afféle gonosztevőket és azoknak egész családját segítségükkel és tanácsukkal kormányoznák, igazgatnák és gyámolítanak.

59. CZIKKELY.

Az adományos ne merészkedjék a maga részére olyan fekvő jószágokat elfoglalni, a melyekre nézve az iktatás idején ellentmondás történt.

Minthogy a királyi felségtől az ő szolgálainak és más hiveinek adományozott fekvő jószágok és birtokjogok elfoglalása miatt nemcsak a királyi felségnél, hanem az egész országban is sokszor szoktak panaszkodni és zúgolódni.

1. §. Igen sokan ugyanis arról panaszkodnak, hogy mihelyt a királyi felség emberei vagy mások ő tőle valamely fekvő jószágokat felkérik, ezeket a nélkül, hogy kutatnák, vajjon tudniillik ő felsége azokat igazságosan és törvényesen adományozhatta-e, rögtön elfoglalják, és az ő ellentmondásuk ellenére birtokba veszik,
2. §. Ezért határoztuk, hogy ha ennekutána azok, a kiknek, a királyi felség bármely néven és czimen fekvő jószágokat adományozott, ezeket az ország törvényei és szokása ellen, még az ellentmondás és eltiltás ellenére is, bármi úton hatalmukba kerítik: az ispán köteles leszen őket az ellentmondók kérésére nyomban meginteni, hogy azokról kezüket levegyék.

3. §. De ha ezt az ő első felhívására és intésére megtenni vonakodnának, akkor azoknak az ellentmondóknak az újabb kérésére, köteles leszen, miután a valóságról előbb meggyőződést szerzett, őket a jelen törvény erejénél fogva elfogni és az illető javakból kidobni s ezenfelül minden eszközzel e javak közbecsüjének megfizetésére kényszeríteni.

4. §. A minek végrehajtására, ha az alispánnak egy magára elég ereje nem volna, megkeresésére köteles legyen és tartozzék a vármegye mellette fölkelni és őt illő készséggel segíteni és támogatni.

5. §. A kik pedig olyan hatalmasok lennének, hogy az ispán ezt a vármegye segítségével sem hajthatná végre; azok ellenében, az ispántól nyert értesítés után, e javakat a királyi felség tartozzék elfoglaltatni.

60. CZIKKELY.

**A «királyi kézből» stb. záradékkal ellátott
adományleveleknek semmi erejük se legyen.**

Hogyha ennekutána valaki a királyi felségtől jogokat és fekvő jószágokat kérne föl és a felkérő azt kívánná, hogy azokat, a királyi felség saját neve alatt foglaltassa el, egyszersmind pedig az adományról szóló levelet úgy irassa, mintha az az adomány az ő királyi kezéből történt volna: az ilyen adománylevélnek e záradékot illetőleg («királyi kézből») semmi ereje és hatálya se legyen; és hogy azt sem az ispánoknak sem pedig a nyolczados törvényszéken a rendes biráknak és ítélőmestereknek nem kell tiszteletben tartaniok.

61. CZIKKELY.

**A fekvőjószágok felkérője az adományul nyert javakat saját nevében
foglalja el és saját nevében pereljen az ellentmondókkal,
a király nevét pedig ne elegyítse a perbe.**

Hogy ha a királyi felség birtokot vagy birtokokat adományoz valakinek, ez a neki adományozott birtokot vagy birtokokat foglalja el a maga részére és a mondott birtokra való iktatáskor jelentkező ellentmondókkal ne a király, hanem a saját nevében perlekedjék.

1. §. Úgy, hogy ebbe a peres kérdésbe a királyi felség nevét belé ne elegyítsék, és az ilyen peres ügyek végrehajtására se kaphassanak vagy nyerhessenek a királyi felségtől megbízó levelet.

62. CZIKKELY.

**A királyi jog felkérőjét a királyi jog igaztalan felkérésének
esetében a fekvő jószágok becsüjében kell elmarasztalni.**

Azokat, a kik a maguk számára királyi jog czimén bármely országlakosok birtokjogait felkérik, és be nem tudják bizonyítani, hogy azok a királyi jogra tartoznak: ezeknek a felkért birtokjogoknak a becsüjében kell elmarasztalni. Ha pedig az ilyen felkérők az ekképen felkért jogok tárgyában indított per végleges eldöntése előtt a jogoknak az uralmába és az azokból származó jövedelmek szedésébe foglalásképen vagy bármely más módon betolakodnának, akkor a sértett vagy perbe szállt és költségekkel zaklatott fél ellenében hatalmaskodás tényében marasztalandók.

63. CZIKKELY.

Miképen kell eljárni olyan királyi adományok tárgyában, melyeket valakinek megszakadása czimén kértek föl?

Ha bármely megyében valamely elhunytnek megszakadása czimén jogok háramlása történt, és az ilyen birtokokra nézve nem nyilvánvaló, ha vajjon királyi jogra tartoznak-e, avagy pedig a nemzetségi atyafiakat vagy leányágot illetik? hanem e kettő: ugymint a királyi jog és másoknak, tudniillik a nemzetségi atyafiaknak vagy a leányágnak joga felől kétség támadna:

1. §. Akkor az ilyen háromlott és kétséges, valamint más efféle netán előforduló jogokat mindenik vármegyében egy arra való köznemes, kit a vármegye ispánja a szolgabírákkal és az e czélból egy helyen összegyűlt többi nemesekkel együttesen a középrenndűek, nem pedig a bárók vagy hatalmasabbak közül kiválaszt, mindaddig, míg az örökösök hátrahagyása nélkül elhunytak jogainak ezt a háramlást a királyi curia birói székén ki nem hirdetik, gondozza, és minden kártétel nélkül kezén tartsa (kivéven egyedül azt, hogy az ilyen birtokok szokott jövedelmeiből, a meddig azok kezén maradnak, mértékletesen költekezhetik, a miről aztán köteles legyen és tartozzék beszámolni). És ha a kihirdetés megtörténte után bárki is azt vitatná, hogy ezek a birtokok és jogok őtet illetik, jogainak előadásával egy egész év forgása alatt bizonyítsa be, hogy azok az övéi.

2. §. Mit ha megtehet, az országbiró e jószágokba való iktatását rendelje el és hajtassa végre. Ha azonban bizonyítékai cserben hagyják, maradjanak azok királyi jogra, - s a kik azokhoz utóbb jogot tartanak, törvény útján királyi kézről keressék azokat.

3. §. Midőn pedig az ilyen birtokokban és jogokban a fiágon magvaszakadtaknak feleségeik és leányaik maradnak hátra, ezeket kezükből nem kell elfoglalni és kivenni mindaddig, míg jogaikra nézve a valóág, vajjon tudniillik e birtokok és jogok a leányágot örökségül és örök időkre illetik-e vagy sem, ki nem derül.

4. §. Hogyha kiderül, hogy ezek a jogok a leányágot nem illetik, akkor, mielőtt az ilyen elhunytaknak említett feleségeit a mondott fekvő birtokok uralmából kizárnák, őket a királyi felség vagy mások, a kikre azok háromlottak, hitbéreikre és jogaikra nézve teljesen elégítsék ki.

5. §. A leányok számára pedig, az ország szokása szerint, a leánynegyed fejében különítsék el az apai házat az apai birtokok negyedrésszével együtt, s hagyják őket kiházásításuk idejéig azoknak birtokában.

6. §. Kiházásításuk és férjhezmenetelük után pedig leánynegyedjogukra nézve pénzül elégítsék ki őket.

7. §. Ha pedig ama leányok közül valamelyik olyan emberhez ment férjhez, a kinek birtoka nincsen, akkor annak ugyancsak ez ország szokása szerint az ilyen leánynegyed fejében járó birtokba örökös joggal kell belépnie és benne maradnia.

8. §. Ugy mindazonáltal, ha fivéreinek vagy azoknak a rokonoknak akaratóból és beleegyezésével ment, mint említők, birtoktalan emberhez, kikre az ilyen jogoknak vagy negyedeknek férjhez menetele után visszaszállniok és háramlaniok kell.

9. §. Máskülönben, ha ezt a mondott fivéreinek vagy rokonainak avagy szüleinek hire, akarata vagy beleegyezése nélkül tette, akár az atyai házból, akár bárók vagy előkelő nemesek udvarából és szolgálatából: akkor negyedjogát nem birtokban, hanem pénzben követelheti.

64. CZIKKELY.

A bármely módon elhalók feleségeinek hitbérei épen maradjanak.

A bármely módon elhalók, még a törvényesen kivégzendők feleségeinek hitbérei is, mindenkor épen és sértetlenül maradjanak.

65. CZIKKELY.

Miképen kell a zálogos fekvő jószágokat mások kezéből visszaszerezni? és az uzsorások büntetése.

Mivel megszokott történni, hogy némelyek, szükségstől kényszerítve, fekvő jószágait és birtokaikat zálogul kötik le, és noha azokat időközben, egyéb javaiknak eladásával is, ki akarnák váltani és erre készpénzüik is volna, mégis azok, a kiknek részére lekötötték, megfedkezvén üdvökről és becsületükről, nem akarják visszabocsátani, hanem ennek a dolognak az eldöntését a nyolczados törvényszékre utasítják, hogy tudniillik ekközben azok jövedelmét húzhassák, minélfogva az ilyen birtokok és fekvő jószágok azoktól, szegényektől és örököseiktől minden időkre idegen kézre jutnak s ennek következtében egyenesen arra szánt pénzüket vagy elkölteni kénytelenek vagy elveszítik.

1. §. Azért, hogy azoknak az uzsorásoknak a gonoszságát megfékezzük és a szegények kártalanításáról gondoskodjunk, elrendeltük: hogy ha az ilyen uzsorás, kit az ellenfél bíróilag és törvényesen felszólított, pénzét bármikor felvenni vagy annak felvétele után a zálogos javakat kiadni és visszabocsátani nem akarná, hanem az ügyet a nyolczados törvényszékre vinné, ezt az ügyet az első nyolczados törvényszakon be kell fejezni s akképen ítélni, hogy azok a fekvő jószágok minden fizetés nélkül visszabocsátandók; és a bíró iktassa azokat vissza.

2. §. És ezenfelül azt az uzsorást az ellenfél részére akkora pénzösszegben kell kötelezni és elmarasztalni, a mekkoráért azok a jószágok neki le voltak kötve.

66. CZIKKELY.

Miképen hajtsák be a bírák a birságokat?

Továbbá a nádor, és az országbíró valamint a többi rendes, egyházi és világi bírák az előttök fenforgott perekben egybegyült összes törvénykezési terhekből és birságokból a perek befejezése és végítéssel való eldöntése után azonnal első sorban az ellenfelet tartozzanak az ő részére nézve kielégíteni, és azután szabad halalmukban álljon a saját birói részükbe eső hányadot behajtani.

67. CZIKKELY.

A széksértés büntetése huszonöt gira.

Továbbá a széksértő huszonöt girát fizessen, még pedig annak két harmad részét a bírónak, s egyharmadrészét az ellenfélnek.

68. CZIKKELY.

Hogy minden perben szabadon lehet egyezkedni.

Továbbá elrendeltük, hogy a peres vagy vitatkozó felek bármely fontos ügyben szabadon egyezkedhessenek; és a bíró őket se ettől el ne tilthassa, se pedig a megbékítésért vagy kiegyezésért tőlük semmit ki ne csikarhasson.

69. CZIKKELY.

Hogy az ítélőmestereknek semmi ügyben sem szabad szállásaikon biráskodniok; és az ítéletlevelek aláírásáról.

Végeztük továbbá: hogy ezután egyáltalán egyik ítélőmester se merészkedjék akár birtokok, akár hatalmaskodások, avagy bármiféle egyéb ügyek iránt indított vagy indítandó perben magán szállásán, tudniillik a királyi felség tábláján vagy törvényszékén kívül biráskodni és ítéleteket hozni, hanem minden, úgy nagyobb mint kisebb peres ügyet a törvényszéken, a többi rendes bírák jelenlétében kell megvizsgálni.

1. §. És hogy az ítélőmesternek egyáltalán semmiféle levelet sem szabad másutt, mint a törvényszéken kiadnia, főképen olyanokat, a melyek fontos ügyekben kelnek és a melyek a dolgok végeldöntését illetik.

2. §. A hol is előbb hangosan és érthetően ki kell azokat hirdetni, azután pedig az igazság nagyobb biztosítása és nyilvánvalósága kedvéért azonkívül, hogy azokat az ítélőmester azzal a pecséttel, a melylyel él, ellátandja, még egy másik ítélőmester is köteles legyen és tartozzék aláírni.

3. §. Úgy, hogy ha a per a királyi ítélőmesterek előtt foly, akkor a levelet a nádori ítélőmester; ha pedig emez előtt foly, akkor a királyi vagy országbírói ítélőmester legyen köteles és tartozzék kézjegyével ellátni és aláírni.

70. CZIKKELY.

Azoknak a büntetése, a kik az ország rendes biráit rossz hirbe hozzák, megsebesítik vagy megölik.

Elő szokott néha fordulni, hogy a per- és jogvesztesek biráikat rágalmazzák, rossz hirbe hozzák és igazságtalanul gyalázzák, mintha ezek nem szolgáltatnak volna nekik igazságot, a kiknek igazságtalan és kárhozatos kiabálása miatt többnyire igen sok botrány és másféle bajok támadnak:

1. §. Azért, hogy ezek nyelvére feket rakjunk, mindnyájunk közös szavazatával végeztük, hogy egyáltalán senki se merészelje a törvényszék rendes biráit vagy azok ítélőmestereit és ülnökeit becsmérlni vagy igazságtalanul ócsárolni.

2. §. A kik pedig azt hiszik, hogy részükre igazságtalan ítéletet hoztak, azoknak tőlük és bíróságuktól illedelemmel, becsürettel és tisztelettel, vagy a királyi felséghez, vagy a nádorhoz, vagy országbíróhoz, avagy a nádornak és országbírónak helyetteseihez kell fellebbezniök.

3. §. Hogyha némelyek a mondottakat megtenni nem átalnák és nyelvüket meg nem fêkeznék, és azt a becstelenséget, melylyel a rendes bírákat, ítélőmestereket és ülnököket vagy ezek valamelyikét illették, be nem bizonyíthatnak, akkor a jelen törvény erejénél fogva épen abban a büntetésben marasztalják el őket, a melyben az ország rendes biráit, az ítélőmestereket és

ülönköket avagy ezek valamelyikét kell vala elmarasztalni, ha ez ellenük fokozottakat be lehetne bizonyítani.

4. §. A kik pedig az ország rendes biráit vagy ezek helyetteseit, tudniillik az alnádort, alországbirót, albánt, ítélőmestereket vagy az országnak más rendes biráit, bármely okból megvernék, megölnék, halállal vagy veréssel fenyegetnék, avagy elfognák vagy személyeikben bármiképen megbántanák, azokat ennek törvényes bebizonyítása után örök hűtlenség vétkeében és ennek büntetésében kell elmarasztalni.

71. CZIKKELY.

A halasztások kinek a javára szolgáljanak?

Igen sokan megszokták tenni azt, hogy a törvényszék színéről halasztások kedvezményével büntetlenül távol maradnak és az ellenükben igaz keresetű ellenfelet is hosszú perfollyással terhelik.

1. §. Hogy tehát az ilyen csalásnak és hamisságnak jövőre vége szakadjon és mindenki kellő időben kapjon igazságot, megállapítottuk, hogy a királyi felségtől nyert halasztásoknak a nyolczados törvényszék idején senki se vehesse hasznát, hanemha azok, kik Magyarország végein és határain kívül várakban és szolgálatban, avagy királyi vagy országos követségben vannak, avagy háboruban foglalatoskodnak és erre a többiekkel együtt a kellő időben vonulnak ki.

2. §. Azoknak is, kik mint említettük, az ország határain kívül várakban vannak, az ilyen halasztások csak három nyolczados törvényszakon legyen javokra, a negyediken pedig felelni és törvényt állani tartoznak.

3. §. Ezenkívül, ha két fivér vagy többen is, atyjuk halála után, osztozatlan állapotban volnának, és a legidősebb fivér otthon maradna, a többi fivérek pedig vagy azok valamelyike háborúban, avagy, mint előbb mondtuk, az országon kívül, várakban volnának elfoglalva, használhassák és élvezhessék a halasztást.

4. §. A kik pedig az efféle halasztásokat a királyi felségtől csalárdul mernék kieszközölni, vagyis hazug módra állítják, hogy fiaik vagy fivérek háboruban, vagy az országon kívül várakban avagy követségekben vannak elfoglalva: azokat legott nyelvváltságon kell marasztalni, és ezt a büntetést a bíró, a ki előtt az ügy foly, elengedhetetlenül vegye föl.

72. CZIKKELY.

A felettes biróhoz konokul felebbező kétszeres birságon marad.

Mivel némelyek a bánok, vajdák, ispánok és alispánok, valamint más rendes birák törvényszékétől és biróságától az igazságos vagy jelentéktelen ügyeket is felszokták vinni a királyi curia elébe, hogy tudniillik ellenfelüket hosszabb és terhesebb perekkel, fáradtsággal, költséggel, jogtalansággal és kárral zaklathassák és terhelhessék:

1. §. Ennélfogva az országlakosoknak, és kiváltképen az elnyomottaknak, és szegényeknek nyugalmára és megkönnyebbitésére a főpap urak, bárók és többi országlakosok közös tanácsával, akaratával és hozzájárulásával megállapítottuk: hogy ha ezután valaki valamely ügyet bármely birótól a királyi felség curiájába felebbez, és ott az előbb hozott ítéletet jóváhagyják, legott kétszeres birságban kell őt elmarasztalni, a melyben a felebbezés miatt tekintendő elmarasztaltnak és ezt az ő rendes birája azonnal okvetlenül hajtsa be,

2. §. Mindazáltal kijelentvén azt; hogy ha az említett vármegyék székén valamely fél részére egyedül saját személyében leteendő esküt ítéltek meg, akkor az a fél az ilyen ítélet ellen ne felelbezhessen.

73. CZIKKELY.

A királyi curiától visszaküldött ügyeket az ispánok és alispánok meg szolgabírák huszonöt márka büntetés alatt végrehajtani kötelesek.

Ezenkívül, mivel az említett ispánok és alispánok akkor, a midőn a mondott királyi kuriában jóváhagyott vagy kiigazított ügyeket hozzájuk vissza küldik, hogy az ítéletet rendes bírójuk törvényes meghagyásához képest végrehajtsák, e végrehajtás teljesítését gyakran, még pedig az ellenfélnek való kedvezésből vagy valamely más tekintetből elmulasztják:

1. §. Ennélfogva, hogy az a fél, a kinek a részére ezt az ítéletet hozták, a maga jogától el ne essék, határoztuk és rendeltük: hogy ha az ispánok és alispánok, miután őket a visszaküldő bíró levelével megkereste, a végrehajtást a megkeresés napjától számított tizenöt nap alatt valamely igaz és helyes ok nélkül, elmulasztják, akkor az ilyen ispánokat és alispánokat legott huszonöt nehéz girában kell elmarasztalni, melyeket az a bíró, a kinek a meghagyását végre nem hajtották, haladéktalanul és elengedhetetlenül hajtson be.

2. §. Minthogy pedig azokat az ügyeket, melyek a vármegyének és bármely vármegyék szolgabíráinak a székétől felelbezés útján a királyi curia elébe kerültek, mostanig mindig a nyolczados törvényszékre szokták átküldeni és egyedül e nyolczados törvényszéken felülvizsgálni, megvitatni és befejezni, és e miatt a fontos, tudniillik a királyi curiában megkezdett ügyeknek a megvitatását és megvizsgálását mind gyakrabban vagy el kellett mulasztani vagy félre tenni és a felek nem csekély kárával későbbi nyolczados törvényszakokra halasztani: ennélfogva, hogy a felek fáradtságtól és költségtől meglegyenek kimélve és hogy e perek mentül rövidebben érhessenek és érjenek véget, határoztuk és rendeltük:

3. §. Hogy ennekutána jövőre bármely megye nemeseinek törvényszékétől akármely ügyet, bármilyen megfelelő határidőkre időközben, azaz a nyolczados törvényszakokon kívül is felelbezés útján a királyi kuriához fel lehessen vinni és küldeni és a rendes bírónak, tudniillik a kik elébe küldötték, szabadságukban álljon azokat itt Budán azokban a határidőkben megvizsgálni, megvitatni és befejezni.

4. §. Mivel pedig némely alperesek eddig szokásba vették, hogy az ellenük úgy birtokjogok mint más bármely ügyek tárgyában indított pereket is gyakran különféle keresett kifogásokkal hosszúra nyújtják és a felpereseket munkával és költségekkel igaztalanul terhelik, különösen pedig, a midőn a felperes a határidők megtartásával és minden jogának s megyebeli bizonyítékainak felmutatásával saját ügyét rendes bírója előtt terhes fáradtsággal és költséggel annyira a végső befejezéshez juttatta, hogy abban az ügyben már csak végleges határozatot vagy ítéletet kellene hozni és kimondani: akkor az alperes, látván azt, hogy elbukik és az ügyet különben tovább ki nem huzhatja, kigondolt patvarkodással azt állítja, hogy a felperes ellenében nyugtató levele van és ez által ügyét az ezután következő más nyolczados törvényszékre halasztatja el és viteti át.

5. §. Miért is, hogy az ilyen patvarkodásoknak kellő eszközzel útját álljuk, határoztuk és rendeltük, hogy ha ennekutána jövőre bármely alperes feleletadásának első határidejében azt állítaná, hogy neki a felperes ellenében nyugtató levele van, ennek előadására és felmutatására az ezután következő legelső nyolczados határidőt kaphassa.

6. §. Hogyha azonban a törvényes határidők megtartása után, vagyis az ügy végleges befejezése idején állítaná az alperes, hogy neki ilyen nyugtató levele van: akkor, ha csak azt nyomban elő nem adja és fel nem mutatja, annak felmutatására és előadására egyáltalán semmi újabb nyolczados törvényszakot ne kaphasson.

74. CZIKKELY.

Miképen kell elbánni a főbenjáró ítéletben elmarasztalttal? és annak örökségeiről.

Rendeltük, a mint a néhai igen dicső fejedelem Lajos király úr is elrendelte volt, hogy ha valamely nemest a törvény rendje szerint a nádor és országbíró, meg bármely más bíró előtt akár a párbajban való elbukás hatalmaskodásos tényében, akár patvarkodás vagy hamis okiratok használása és felmutatása vagy főbenjáró ítélet büntetésében, vagy bármely más dologban elmarasztaltak, a per bírása köteles legyen az ilyen elmarasztaltat elfogni, s megbékités és egyezkedés végett három napon át letartóztatni.

1. §. És ha ki nem egyezhetnének, akkor, az ország szokásához képest, szolgáltatassa ki ellenfele kezébe, hogy rajta a törvényesen megállapított és méltó büntetését végrehajtsa.

2. §. És ha ez az ilyen elmarasztalt ellenében a halál- vagy más büntetést, a melyet, mint említettük, a törvény megállapított, végrehajtja, a bíróval és az ellenféllel szemben, minden pénz- vagy teherfizetés nélkül, mentesnek tartandó.

3. §. És hogy az ilyen elmarasztaltnak és elítéltnek fiait, legközelebbi atyafiait, nővéreit, feleségét és névrokonait az ő bűnéért nem kell megbüntetni.

4. §. Úgy, hogy a bíró sem annak a saját birtokait és részeit, sem egyéb javait, (kivéve egyedül az elfogatása idején nála talált dolgokat) el ne vegye, hanem ezek egyáltalában fiaira és örököseire vagy nemzetségére szálljanak, a kik mind ezekben a javakban, birtokokban, házakban és birtokjogokban sértetlenül, szabadon és nyugodtan bennmaradjanak.

5. §. Hozzátevén azt, hogy az említett módon elitelt és elmarasztalt ellenfelével bármiképen kiegyezhetik, ezt mindenkor szabadon megtehesse, és a bírónak ezért az egyesséért sem az elmarasztalttól, sem ellenfelétől épenséggel semmi birságot vagy másféle fizetést sem szabad vennie és követelnie, hanem ezt az egyességet és békét szabadon és egyáltalán minden fizetés nélkül köthessék meg.

6. §. Továbbá a fiut, atyja vétkeiért és viszont sem személyében, sem birtokaiban és egyéb dolgaiban nem kell elmarasztalni vagy valamiképen megbüntetni.

75. CZIKKELY.

**Az ispánok és alispánok végrehajtásai miképpen történjenek?
és hogy azokat nem szabad zavarni, és azok büntetéséről,
kik azoknak végrehajtását zavarják.**

A vármegye ispánjainak és ezek alispánjainak az ítélet és igazság végrehajtásában igen sok teendőjük van:

1. §. Hogy már most végrehajtásait kellő módon és minden akadály nélkül teljesíthessék határoztuk, hogy a kik az ispán vagy alispán és szolgabírák ellen, a midőn ezek bármely törvényes és bírói végrehajtásokban eljárnak, föltámadnak és ellenük erőszakoskodni mernek, és ily módon meggátolják abban, hogy az igazságot, melyet végre kell hajtaniok, végrehajthassák: az olyanok, (mindazáltal kiderítvén előbb a tiszta valóságot), méltó büntetéssel lakoljanak.

2. §. Ha pedig az ilyenek szolgák vagy parasztok: uraik őket huszonöt gira büntetés alatt az ispán kezéhez kötelesek adni, hogy érdemlett büntetésüket elvegyék; azonkívül ártatlanságukra nézve, hogy tudniillik ez nem az ő akaratukból és meghagyásukból történt, tisztázni kell magukat.

3. §. Ha pedig a szolgák vagy parasztok a bűntény elkövetése után megszöktek, az ispán a rajta esett sérelem miatt nyomozza őket, és uraik mindamellet, tartozzanak magukat, mint említettük, ártatlanságukra nézve tisztázni.

76. CZIKKELY.

A világi bíróságban az egyházi és világi személyek büntetése ugyanaz.

A világi személyeket egyházi személyek ellenében egy bíróság előtt sem kell nagyobb birságban marasztalni, mint a mekkorában az egyháziakat a világiak ellenében marasztalnák.

77. CZIKKELY.

Hogy az egyházi személyek tanuvallató levelekkel birtokokat sem nem szereznek, sem meg nem tartanak.

Továbbá, hogy a püspököknek, káptalanoknak, apátoknak, conventeknek és prépostoknak, valamint a többi birtokos egyházi személyeknek semmi birtokot sem szabad a nemesek és egyházak közt való birtokszerzések tárgyában kelt három tanuvallató levéllel sem szerezni, sem megtartani.

1. §. Hanem csak a királyi felségnek vagy más rendes biráknak levelével, a mint ez tudvalevőleg a néhai Lajos király úr idejében volt elrendelve és megtartva.

78. CZIKKELY.

Ha valaki azt panaszolja, hogy az ő fekvő jószágait illető kiváltságlevelek elégték, vagy elvesztek, miképen kell a királytól új adományt felkérni?

Vannak az országlakosok között némelyek, kiknek kiváltságleveleit és okiratait az ellenség és a hatalmasok elvitték, és a törökök meg csehek, lengyelek és németek és mások, a kik az országra agyarkodnak, elégették és elhamvasztották.

1. §. Ha tehát az ilyenek az ő szomszédaik és határosaik és az ugyanazon megyéből való nemesek tanuságtételével bebizonyíthatják, hogy e kiváltságleveleiket és okirataikat elvitték és elégették, és hogy ők meg elődeik azoknak a fekvő jószágoknak és birtokoknak, melyekre az elvitt és elhamvasztott okiratok vonatkoznak, békés uralmában voltak s hogy azok őket illetik: azoknak e fekvő jószágokat a királyi felség új adomány czimén tartozzék adni és adományozni.

79. CZIKKELY.

A törvényszékre nem szabad fegyverrel bemenni, és azoknak büntetése, a kik a vármegye székére menőket és az innen visszajövőket háborgatják.

Mivel minden megyében némely perlekedők és némely más emberek is, a kik a törvényszékre mennek, fegyveres cselédekkel és jobbágyokkal, még pedig azoknak lehető legnagyobb számával szoktak oda belépni, és a többieket fegyverekkel vagy az emberek sokaságával megrémíteni.

1. §. Ennélfogva részint azért, hogy jövőre az ilyen törvényszékre mindenki nyugodtan, szabadon és minden félelem nélkül és veszély gyanítása nélkül bemehessen és tisztességesen, békésen és teljesen akadálytalanul ott maradhasson; részint meg azért, nehogy a törvények és jogok a fegyverek között elnémulni látszassanak: rendeltük, hogy úgy a nemeseknek, mint azok cselédeinek és jobbágyainak is, mikor a törvényszékre akarnak belépni, mindennemű fegyvereiket szállásaikon le kell tenniök és fegyvertelenül kell a törvényszékre bemenniök, hogy olyanokul tűnjenek fel, a kik ott nem fegyverrel, hanem joggal küzdenek.

2. §. A kik pedig e rendelést áthágják, ha nem nemesek, fegyvereiket az ispán vegye el és ezenfelül zárja őket kalodába és két napon és ugyanannyi éjen át tartsa ott. Ha pedig nemesek lennének, azoktól hasonlóképen vegye el a fegyvert és ezenfelül egy nehéz girát vegyen fel rajtuk.

3. §. Mindazokat pedig, a kik az ország határain belül bármely vármegye törvényszékére menő, vagy onnan hazatérő nemeseket és bármely más állásu embereket magán a törvényszéken, vagy útközben háborgatni, bántalmazni, megverni vagy megölni merészkednének, a különben szokásos hütlenség vétkében kell elmarasztalni.

80. CZIKKELY.

Azoknak a magánnemeseknek és ispánoknak meg alispánoknak a büntetéséről, kik a nyilvános gonosztevőt eleresztik; és hogy az alispánt abból a vármegyéből kell választani, a hol székhelyét tartja.

A ki tolvajt, latrot vagy bármely más nyilvános gonosztevőt elfogott és fogságából szándékosan elhagyja menni; az legyen köteles és tartozzék a vármegyei ispán részére annak a gonosztevőnek a díját, a sérelmesek részére pedig az okozott kárt megfizetni.

1. §. Ha pedig a vármegye ispánja azt a kezéhez szolgáltatott gonosztevőt el hagyná menni, akkor az ispán legyen köteles és tartozzék e gonosztevő díját annak részére. Aki neki a gonosztevőt átadta, megfizetni és a sérelmeseknek káraikra nézve eleget tenni.

2. §. Bármely megyék alispánjának pedig mindenkor az illető megye jelesebb nemesek közül valónak kell lenni.

81. CZIKKELY.

A bármely fekvő jószágban tartózkodó nyilvános gonosztevők, hamisítók és pénzcsinálók büntetéséről és elfogásuk módjáról.

Ha valakinek fekvő jószágain tolvajok, latrok, gyilkosok, gyujtogatók és pénzcsinálók, avagy levelek vagy akár mások kézírásának hamisítói tartózkodnának és e fekvő jószágok urai azokat az ispán felszólítására jószágaikból ki nem üznék, az ispán tartozzék azok kézre kerítése végett rájuk küldeni.

1. §. És ha parasztjaik vagy azoknak a birtokoknak a lakosai, a melyeken azok tartózkodnak, az ispán emberei ellen támadnának és nekik ellent állanának, hogy azokat el ne foghassák, az ispán a birtokot azonnal ne foglalja el, hanem tartozzék másodszor nagyobb erővel és nagyobb hatalommal ráküldeni és mind az említett gonosztevőket, mind azokat a parasztokat elfogatni.

2. §. A mikor is, ha az illető birtok urának a tisztei a parasztokkal együtt, vagy külön is, más büntársakkal fölkelnének és nem hagynák azokat elfogni, azonban megígérik, hogy a törvényszéken az ispán előtt törvénybe fogják állatni, az ispán embereinek ezzel be kell érniök; és ebben az esetben az ispán a birtokot ne foglalja el.

3. §. Ellenben, ha azokat sem elfogni nem hagyják, sem pedig, mint említők, törvénybe állatásukat meg nem ígérik, kötelesek legyenek és tartozzanak az illető birtokot elfoglalni, addig, míg a királyi felség meg nem kegyelmez.

4. §. Ha pedig ebben az esetben az ilyen földesúr az ispán vagy ennek emberei ellen személyesen kelne föl és állana ellent, hogy a mondott gonosztevőket vagy azokat a lázadó parasztokat se lehessen elfogni, és azt a mint előbb mondottuk, meg nem ígérné, hogy őket a törvényszéken elő fogja állatni, vagy ha megígérné, de nem tenné: az a birtok, a melyben az megtörténék, szálljon a királyi fiscusra.

82. CZIKKELY.

A ki szándékos és előre eltökélt emberölést követ el, minden királyi kegyelem mellőzésével ugyanazon büntetéssel lakoljon; a véletlenül elkövetett emberölésre nézve azonban egyezkedhessék.

A mely emberek eltökélt szándékkal követnek el emberölést, azokat, bármilyen rendűek és kiváló állásuak legyenek, minden váltságdíj mellőzésével ki kell végezni.

1. §. És ha ilyen emberek szökésben keresnének menedéket, bárhol és bármikor kézre kerülnének, minden remény és a királyi felség kegyelmezése nélkül, megtartván mindazonáltal a törvény rendét, ugyanabba a büntetésbe essenek.

2. §. És annak a vármegyének az ispánjai vagy alispánjai és szolgabirái, a hol az ilyen gyilkos kézre kerül, kötelesek legyenek és tartozzanak az igazságot az ország szokásához képest kiszolgáltatni.

3. §. És az ilyeneket, a hűtlenekre és egyéb gonosztevőkre kiszabott büntetés alatt senki se merje a maga váraiba és házaiba fogadni és bebocsátani.

4. §. Hogyha pedig az emberölés nem előre eltökélt gonosz szándékkal, sem eltökélt akarattal, hanem véletlenül vagy különben váratlanul történt; az emberölőnek legyen joga a megöltnek rokonaival szabadon egyezkedni.

83. CZIKKELY.

A királyhoz hűtleneket negyven napon tul senki sem tarthatja magánál; és azoknak büntetéséről, kik ennél tovább tartják meg; és hogy a király a hűtleneknek is adjon szabad menedéklevelet.

A királyhoz hűtleneket senki se merje váraiba, erősségeibe, városaiba vagy egyéb jószágaiba befogadni és ott tartani s védelme alá venni. Mindazonáltal, ha a hűtlenek közül valaki bizalomból valamelyik úrhoz vagy barátjához menekül, ez őt befogadhatja és negyven napon át, de nem tovább büntetlenül magánál és házában tarthatja. És ha az illető a királyi felség elébe akarja menni akár azért, hogy kegyelmet nyerjen, akár azért, hogy engedelmességének bizonyítékát adja, vagy hogy ártatlanságát tisztázza, álljon a befogadónak szabadságában ötet, ha akarja, a királyi felség szabad menedék-levelének oltalma alatt, melyet a jelen törvény erejénél fogva ezennel minden ilyen hűtlen részére megadottnak és engedélyezettnek kell

tekinteni - a királyi felséghez, bárhol legyen, magával vinni, vagy levelével és embereivel oda elküldeni, úgyszintén érette esedezni, érdekében fáradni és közbejárni. De, ha a kegyelem a királyi felségtől nem volt kieszközölhető és megnyerhető, semmiképen se merje őtet újból a maga váraiba, erősségeibe, városaiba, mezővárosaiba vagy más birtokaiba és fekvő jószágaiba befogadni és bebocsátani. A ki pedig netán másképen merészkednék cselekedni, annak az a vára, erőssége vagy városa, mezővárosa, faluja vagy birtoka, a melybe tudniillik az ilyen hűtlent befogadná, legott a királyi fiscusra háromolják és azt azonnal ráháromlottnak kell tekinteni, a melyről a királyi felség a jelen rendelés erejénél fogva, tetszése szerint, szabadon rendelkezessék.

84. CZIKKELY.

**A külföldi és idegen kereskedők vásárlásra és csereberélésre
a kijelölt szokott helyekre menjenek.**

Az idegen és külföldi kereskedők, bármely nemzetből valók legyenek, kereskedés vagy kalmárkodás végett az ország kebelében azokra a különben megszokott helyekre menjenek, a melyek a kereskedés, vásárlás és csereberélés czéljaira ki vannak jelölve, hogy ott üzérkedjenek.

85. CZIKKELY.

**Az egyházi személyeket és a nemeseket nem kell kényszeríteni,
hogy a vám- és révhelyek felé menjenek; és a feleségeiket vivő
nemesek ne legyenek kötelesek vámot fizetni; s azok
büntetéséről, akik őket a vámfizetésre kényszerítik.**

A nemesek és az egyházi személyek nem tartoznak a vám- és révhelyek felé menni s arra nem kell őket kényszeríteni, hanem minden akadály és fizetés nélkül szabad átkelést kell részükre engedni azokon a réveken és utakon, a melyeken át akarnak kelni.

1. §. A kik ez ellen cselekszenek, azok az ilyen megakadályozott nemes élő dija fizetésének a büntetésén maradjanak.

2. §. Hasonlóképen, mivel az ország nemeseit, midőn házasodni mennek és feleségükkel szokott módon tűzhelyükre visszatérnek, a réveken és vámhelyeken nem egyszer különféleképen háborgatják; azért álljon jogukban és szabadságukban kíséretükkel együtt minden vámfizetés és egyéb akadály nélkül úgy oda menni, mint visszajönni.

3. §. Az ez ellen vétők az előbb említett büntetéssel lakoljanak.

86. CZIKKELY.

**A parasztok, kik feleségüket hozzák, földesuraik részére élelmi szereket vagy
a malmokba gabonát visznek, vámot ne fizessenek. A szabók és posztónyirók
se tartozzanak vám fejében többet adni, mint más utasok.**

A parasztoktól, kik más községekből feleségüket hozzák, ezután egyáltalában sem menet sem jövet, semmi vámot sem kell venni.

1. §. És hogy a szabóktól meg a posztónyiróktól nem negyven denárt (mint eddig szokásban volt), hanem csak annyit kell a vámhelyeken venni, a mennyit más utasoktól vesznek.

2. §. És ezenfelül azoktól az emberektől, kik a malmok helyeire gabonát visznek, sem menet sem jövet nem szabad vámot venni. És nemkülönben azok se tartozzanak semmi vámot fizetni, a kik földesuraik borait, gabonáját, élelmi szereit és adóit bármely vámhelyen át és földesuraik házaiba és udvaraiba viszik, és az említett büntetés alatt ne is kényszerítsék őket vámfizetésre.

87. CZIKKELY.

A vám igazságos szedéséről; a hamis és uj utakról, hidakról és hajókról és az ispánnak ezekre a dolgokra vonatkozó tisztéről és hatalmáról.

Továbbá, mivel úgy a királynak mint a királynőnek és másoknak vámszedői, a portékáikkal és áruikkal ide s tova utazó országlakosoknak és idegen embereknek mértéktelen és fölösleges vámok szedésével sok bajt, kárt és rövidséget okoztak és naponkint okoznak.

1. §. Azért elrendeltük, hogy az egyes vármegyékben az ispán az illető vármegye kiválóbb nemeseivel állítsa egybe, hogy hány vámhely van abban a megyében.

2. §. És e vámhelyek uraitól vagy birtokosaitól meg kell kívánni az ő vámhelyeik első felállításáról szóló levelek felmutatását és ha ezekből kitűnik a fizetendő vám mennyisége, a melyet az egyes dolgok után fizetni szoktak, annak fizetését a folyó pénz értéke szerint akképen kell mérsékelni és leszállítani, hogy se a vámosoknak, vagy a vámhelyek birtokosainak igaz jövedelme ne kisebbüljön, se megfordítva a vámfizetésre kötelezetteknek nézve a fizetés mértéke hiába nagyobbra ne nőjön.

3. §. Ha azonban a vámhelyeknek az első felállításáról szóló leveleket nem lehetne megkapni és felmutatni, vagy a netalán megkapott és felmutatott levelek a fizetendő vám mennyiségét föl nem tüntetnék, akkor az ispán az illető vármegyének említett nemeseivel annak a vármegyének mindenféle vámjaira nézve fürkessze ki s tudja meg, hogy mekkora volt a vám mennyisége, melyet régiebb időben a szokás szerint vám alá eső egyes dolgok után fizetni szoktak, és az az idő szerint folyó pénz értékének (a lehető legigazságosabb) kiegyenlítésével vigye azt vissza a régi szokásra, mindenkor a vámszedésre jogosultnak és a vám fizetésére kötelezettnek kára és hátránya nélkül, mindenkor tiszteletben tartván tudniillik mind a két félnek a jogát.

4. §. Hasonlóképen nyomozza ki, vizsgálja meg és hozza tisztába, hogy melyek az egyes vámhelyeket megkerülő álutak és hol vannak azok? mekkora távolságban vagy közelségben szabad és kell az egyes vámosoknak törvény és szokás szerint az ilyenálutakat elállani és az utasokat azoktól eltiltani s távoltartani? Bármely helységben pedig új utakat, a melyek ezelőtt soha sem voltak szokásban, a saját földterületén az utasok közös és általános átkelése céljából a vámhelyek rovására és kárára senki se merjen létesíteni. Különben az ilyen ujonnan létesített utak tekintetében az alispán és a szolgabírák az illető vármegyének említett nemeseivel együtt határozzanak a fölött, vajjon álutaknak kell-e azokat tekinteni vagy egyébként ellenezni?

5. §. Ezenfelül a vámbirtokosok, a kik a hidak vagy hajók használatáért vámot szednek, az ilyen hidakat vagy hajókat mindenkor jó karban tartsák fönn, akképen, hogy az utasok és vámfizetők az ő hidjaikon és hajóikon szabadon és minden akadály nélkül kelhessenek át.

6. §. A kik pedig ezt tenni elmulasztanák, azokat megyei ispánjaik és az illető vármegyének a nemesei alkalmas büntetésekkel és bírságokkal annyiszor, a mennyiszor hanyagságuk szükségessé teszi, hidjaiknak és hajóiknak kellő kiigazítására és föntartására szorítsák, úgy azonban, hogy senki se merészkedjék az álutakat mások földein elállani és őrizni.

7. §. Azok részére pedig a kiknek a hidakon és hajókon ezek rossz fentartása miatt valami kárjuk lesz, ama hidak és utak urainak a károkat meg kell téríteniök.

88. CZIKKELY.

A kiváltságolt révek kárára ál- és titkos réveket, a birtok elvesztésének terhe alatt, senkinek sem szabad tartani; és azoknak a büntetéséről, a kik titkos réveken kelnek át.

Mínthogy a kiváltságolt révek rövidségére egy ország lakosnak sem szabad ál- és titkos réveket beállítania és föntartania.

1. §. Ezért határoztuk és rendeltük, hogy mostantól fogva jövőre egyik ország lakos se merészkedjék az átkelő vagy átmenők részére titkos vagy meg nem engedett réveket, hajókat meg csolnakokat beállítani és föntartani, ama birtok elvesztésének büntetése alatt, a melyen ez, mint említők, a kiváltságolt rév kárára megtörténnék.

2. §. A mely kereskedőkre vagy utasokra nézve kiderül, hogy a maguk számára meg nem engedett és titkos révekről gondoskodtak, és a kiket rajta kaptak, hogy azokon a helyeken keltek át: azokra nézve jövőben ugyanazt a szabályt kell megtartani, a mely azokra alkalmazható, a kik az igazságos vámhelyen nem fizetnek s nem azon kelnek át.

89. CZIKKELY.

A letartóztatásoknak miképen kell végbemenniök?

Ha akárki le akarna valakit tartóztatni, a letartóztatást bármely okból sem a saját, sem osztatlan testvérei vagy urai birtokain, földén vagy tisztségeiben ne eszközölhesse.

1. §. Különben a helytelen letartóztatás miatt három gira büntetésen maradjon és a vármegye ispánja másik három márka birsággal arra kényszerítse, hogy a fogságnak véget vessen és a foglyot szabadon bocsássa.

2. §. Különben, ha az alispán netalán valaki iránt való kedvezésből e részben a végrehajtás teljesítését elmulasztaná vagy lanyha volna: a letartóztatott félnek vagy az ő földes urának jogában és szabadságában álljon, vagy magát a letartóztatót, vagy helyette annak a falunak vagy birtoknak jobbágysai közül, a hol a jelen határozat áthágója lakik, mást vagy másokat, a kiket megkaphat, mindaddig, míg az ekképen, mint mondtuk, helytelenül letartóztatott dolgaival együtt szabaddá nem lesz és ez igaztalan fogságért a mondott hat gira büntetésre nézve elégtételt nem nyer, közhelyen letartóztatni és ezt a birságot a földes ur vagy tisztje és annak a közhelynek bírása és esküdt polgárai előtt, a hol az a letartóztatás történt, törvényesen visszakövetelni és visszaszerezni.

3. §. És annak a földes urnak avagy tisztének, vagy a birónak és esküdt polgároknak álljon hatalmukban a letartóztatottak részéről az előbb mondott hat gira birságra nézve elégtételt adni.

4. §. Midőn pedig más dolgokban és ügyekben közhelyen akar letartóztatást eszközölni, annak a közhelynek a bírása ezt a letartóztatást a maga jelenlétében nem másképen, hanem csak úgy tűrje el és engedje meg, ha tudniillik a letartóztató a vármegye ispánjának vagy alispánjának avagy a szolgabiráknak levelével vagy más hitelt érdemlő okokkal bebizonyíthatja, hogy ő előbb annak a falunak az urától vagy birájától, a melyben a letartóztató lakott, igazságot kért, ezt azonban részére megtagadták, vagy hogy azt végig kiszolgáltatták, de kellő elégtételt nem adtak.

5. §. Ha pedig a mondottakat az említett módon bebizonyíthatja, akkor annak a közhelynek vagy birtoknak az ura, vagy bírása, avagy előljárója tartozzék a fogságot föntartani és a felek közt az ilyen dolgokban szokásos módon törvényt és igazságot tévén, az előtte igazolt

adósságok vagy más kihágások vagy dolgok iránt a bíróság elmarasztaltnak vagyonából vagy a vagyon elégtelensége esetében személyeik letartóztatásával kellő elégtételt szolgáltatni.

6. §. Abban az esetben pedig, a mikor a letartóztatásban eljáró bíró, bárki iránt való kedvezésből vagy bárkitől félve avagy akármely más, ki nem menthető okból, az ő jelenlétében törvényesen eszközölt vagy eszközlendő letartóztatást főtartani és a feljebb körülírt módon törvényt és igazságot meg teljes elégtételt szolgáltatni vonakodnék: akkor a letartóztatónak, a kinek az ellenfelét szabadon bocsátotta, a kárért, melynek megtérítését az eme letartóztatás által és igazságszolgáltatás útján kereshette és megkaphatta volna, valamint annak minden érdekéért felelni tartozzék és annak részére le legyen kötve.

7. §. Hacsak a letartóztatandónak vagy a letartóztatandóknak akkora hatalmuk vagy erejük nem volna, a mely miatt a közhely ura vagy bírója azoknak ellent nem állhat és őket le nem tartóztathatja, vagy az elfogottakat valamely más közbejött hatalom a letartóztatásban eljáró bíró akarata ellenére erőszakosan el nem vinné.

8. §. Ilyen eset állván be, ez ellen, a maga mentségére, szomszédjai és határosai előtt, mentől előbb a mint teheti, tiltakozzék.

90. CZIKKELY.

A nemeseket és azok fekvő jószágait, ugy szintén a nemesekért azok jobbágyait nem szabad letartóztatni.

Továbbá vannak, főképen a főpap urak és bárók fekvő jószágain és birtokain némely előljárók, bírák és tisztek, a kik akkor, a midőn némelyek előttük adósságokra vagy más dolgokra nézve a nemesek ellen panaszt tesznek, e panaszlok sürgetésére az ilyen nemesek jobbágyait vagy elfogják, vagy pedig javaikkal együtt letartóztatják és ekképen azok a nemesek többnyire azon veszik észre magukat, hogy azoknak a bíraskodása alatt állanak.

1. §. És mivel a faluk, mezővárosok vagy városok előljárói, avagy bírái vagy tisztei, vagy akár az ilyen birtokok földes urai is, a nemesek fölött ilyen esetekben semmi joghatóságot sem gyakorolhatnak, azért határoztuk és végeztük;

2. §. Hogy ennek utána jövőre a nemesekért, akár adósságok alkalmából, akár bármely más dolog miatt, letartóztatás sehol se történhessék és magukat a nemeseket se legyen szabad, sem személyeikben, sem dolgaikban, bármi módon gátolni vagy letartóztatni.

3. §. Hanem a kik azt állítják, hogy némely nemesek ellen valami keresetük van, vigyék azt a vármegye ispánja és szolgabirái, vagy az ilyen nemesek más rendes bírái elébe.

4. §. A kiknek részéről azok az ispánok és szolgabírák vagy a többi rendes bírák kötelesek lesznek az ország szokásánál fogva a felperes törvényes bizonyítékainak megfelelő törvényt és igazságot szolgáltatni, valamint kellő elégtételt adni.

5. §. A kik pedig eme rendelés ellenére, valamely nemes helyett az ő jobbágyát és ennek javait tartóztatják és foglaltatják le: azokat e letartóztatott jobbágy élő díjában és a lefoglalt dolgok becsüjében kell elmarasztalni.

6. §. És hasonló módon elmarasztaltaknak tekintendők akkor is, ha azt a nemest saját személyében tartóztatják le, vagy annak saját javait foglaltatják le.

91. CZIKKELY.

**A polgárok tartozásaik miatt, mást nem saját városaikban,
hanem közhelyen tartóztathatnak le. A letartóztató bíró díja.
Azokat pedig, a kik valakit megsebesítenek, megvernek
és megölnek, mindenütt le szabad tartóztatni.**

A királyi és királynői szabad városokban, mezővárosokban, falvakban és birtokokban, ezek jövevényeinek, polgárainak, kereskedőinek és lakosainak, adósságaik, javaik és bármiféle követeléseik miatt, az előbb említett és a tárnok mester vagy egyéb felebbvalóik által legott behajtandó büntetések terhe alatt, ilyen letartóztatásokat bíráik, tiszteik vagy bármely előljáróik útján, a föntebb leirt módon semmiképen sem kell és nem is szabad eszközölniök; hanem ha szükséges, a letartóztatásokat a fentebb említett módon közhelyeken és közbíró előtt foganatosítsák.

1. §. A közbíró pedig, a ki ezeket az ő jelenlétében kellően és törvényesen történt letartóztatásokat elbírálja és ítélettel ellátja, ha az a birtok urától beállított bíró vagy maga a földes ur, fáradságáért és tisztségeért a bíróilag elmarasztalt emberen negyven denárt, ha pedig községi előljáró, tizenkét dénárt vehet föl a maga részére.

2. §. És a letartóztatások csak így az előre bocsátott módon s ne másképen történjenek.

3. §. Kivéven, ha némelyek nyilván sebzéseket, sértéseket, emberölést, gyújtogatásokat és más hasonló szörnyű dolgokat követnének el, a mely esetekben részükről, ha jelen vannak és elfoghatók, törvényt és igazságot kell szolgáltatni és ekképen őket törvény útján méltó büntetéssel kell sújtani.

92. CZIKKELY.

A nyilvánvaló adós, köznyelven «szembevaló adós» bárhol letartóztatható.

Ha pedig valaki panaszkodik, hogy egy másik nyilvánvaló adósa neki, azaz, ha az adós kétségtelen és nyilvánvaló, a ki azt az adósságot nem tagadja és a kit közönséges és anyanyelvükön «szembevaló adósnak» nevezünk: az ilyen adóst is szabad legyen letartóztatni és részéről az ország szokásához képest igazságot szolgáltatni.

93. CZIKKELY.

**Annak büntetése, ki a szabadságának megnyerése után
elköltözni szándékozó jobbágyot el nem bocsátja.**

Azoknak a jobbágyoknak erőszakos letartóztatása és megkárosítása esetében, a kik szabadságolásukat kérve, a törvényes földbér letétele és egyéb adósságaik megfizetése után másnak birtokára akarnak költözni.

1. §. A vármegyei ispán az ő szolgabiráival (a kik nélkül ilyenekben egyáltalán nem kell eljárnia), azokon a kikre ez esetben a vétkesség törvényesen rábizonyul, akár hányszor és akármikor derüljön ki vétkességük, haladék nélkül három gira büntetést vagy birságot vehet föl és ugyanakkor a visszatartott vagy megkárosított jobbágyoknak meg kell engednie, hogy összes javaival (miután kárát is visszakapta) szabadon elköltözzék, kivéve azokat, kik szabadságolt állapotukban helyben maradtak.

2. §. Az ekképen szabadságoltaknak ugyanis másképen ne legyen szabad elköltözniök, mint ha távozásuk idején uraiknak mindazokra a rendes és rendkívüli adózásokra nézve, melyeket szabadságolt állapotuk ideje alatt kell vala teljesíteniök, eleget tesznek, úgy mindazonáltal, hogy ha ott szabadságolt állapotuk ideje alatt valamit építettek, arról ama hely biráinak és előljáróinak becsléséhez képest, a hol laktak, szabadon rendelkezessenek.

94. CZIKKELY.

Büntetése azoknak, a kik a szabadság kérése nélkül vagy lopva költöző jobbágyot, és az ispánnak meg alispánnak, kik mások jobbágyait elviszik.

Ha valaki másnak jobbágyát, a ki a maga szabadságolását se nem kérte se meg nem nyerte, vagy kérte ugyan, de meg nem kapta, tizenöt nappal az ilyen szabadságkérés előtt erőszakosan elvitte: az, ennek a jobbágynak erőszakos elviteleért három márka birságot fizessen és a vármegye ispánja a szolgabírákkal, más három márka birsággal kényszerítse arra, hogy azt a jobbágyot visszaadja.

1. §. Ha pedig valakinek a jobbágya nem szabadságának megnyerésével, hanem lopva távoznék másnak birtokára és az, a kinek birtokára ment, megkeresésre őt visszaadni vonakodnék, akkor a megyei ispán köteles legyen és tartozzék ezt három gira birsággal e szökevény jobbágy visszaszolgáltatására kényszeríteni.

2. §. Ugy mindazonáltal, hogy a szabadságolás kérése és meg nem nyérése esetében, a jog és igazságszolgáltatás mellőzésével és az illető egyéb tartozásainak megfizetése nélkül, részben az alispánnak, részben pedig a panaszosoknak fizetendő huszonöt gira büntetés fizetésének terhe alatt, még a megkapott szabadságot követő tizenöt nap alatt se merje senki másnak jobbágyát erőszakosan elvinni és nem is szabad azt megtennie.

2. §. Ugyanez áll a vármegyei ispánokra és alispánokra nézve, ha azok tisztségükben elbizakodva, a jobbágyokat erőszakosan elvitetik, őket is ugyanazon büntetésnek és tehernek kell alávetni.

95. CZIKKELY.

A káptalanokban és conventekben kelt levelek dija. A hiteles bizonyságok utazásairól és a káptalanokban meg conventekben letett pénzekről.

Hogy annak az egyenetlenségnek a forrása, mely a káptalani és conventi levelek megváltási és a káptalani és conventi bizonyságok utazásainak és fáradtságának megfizetése körül gyakran szokott támadni, jövőre megszűnjék és elenyésszék, a régi szokást utánozva, határoztuk.

1. §. Hogy minden hiteles helyen, úgy a káptalanokban, mint a conventekben, mindenik perbe-hívó levélért, az elsőért, másodikért és harmadikért, levélváltság fejében egyenkint huszonnégy nagyobb veretű dénárt kel fizetni a káptalanban vagy conventben annak jegyzőjével és íródiákjával együtt.

2. §. Minden egyes ügyvédvalló levélért huszonnégy dénárt.

3. §. Mindenik eltiltó, tiltakozó és más hasonló levelekért, ha nyílt levél alakjában kelnek, huszonnégy dénárt, ha zárt alakban: akkor tizenkét dénárt.

4. §. Minden kiváltságlevél alakjában kelt bevalló levélért száz dénárt; ha pedig nyílt levél alakúak, huszonnégy dénárt.

5. §. Minden, akár nyílt, akár zárt tanuvallató levélért huszonnégy dénárt.

6. §. Továbbá az ország levéltárában elhelyezett régi levelek párjáért a levéltárörnek vagy a levél kikeresőjének egymagára száz dénárt és a kikeresett levél megváltása fejében, ha nem volt rajta sok írás és nyílt alakban készült volt, huszonnégy dénárt; ha pedig nagy írási munkával járt és kiváltságlevél alakjában készült volt, száz dénárt. A nyílt alakban kelt egyszerű átírásokért vagyis átírt levelekért, ha az írás munkája nem volt nagy, huszonnégy dénárt: de ha a levél terjedelmes volt, vagy kiváltságlevél alakjában kelt, száz dénárt.

7. §. Iktató levélért, ha az iktatás alkalmával ellentmondás történt, huszonnégy dénárt.

8. §. Örökös erejű iktatólevélért pedig, a mikor ellentmondás nem történt, a levélváltásért a birtok mennyiségéhez és a telkek számához képest a következő módon kell venni: tudniillik, egy, két, vagy három avagy négy telek után egészben véve száz dénárt; négy telken felül pedig, egészen tizig, mindenik telek után harminczhárom dénárt; ha pedig a telkek száma tizen felül volna, egészen huszig, mindenik telek után huszonnégy dénárt; ha pedig számuk a huszat is meghaladja, egészen százig, mindenik telek után tizenkét dénárt; ha pedig számuk száznál többre mennek, akár meddig, akkor mindenik telek után nyolcz dénárt.

9. §. Határjáró levelekért, ha ellentmondás és perbehívás nem történt, huszonnégy dénárt.

10. §. Az olyan határjárások esetében pedig, a melyek alkalmával egyszerű összeírás, vagy a királyi curiából kiküldött emberekkel, a földre nézve tett eskü mellett, a törvény rendje szerint vagy a felek megegyezésével szintén egyszerű összeírás vagy végleges határjelölés történt: levélváltás fejében négyszáz dénárt; midőn pedig az ilyen határjárások és kijelölések alkalmával a felek meg nem egyezése következtében az ügyet a királyi curia elébe viszik, az ilyen levelek megváltása fejében száz dénárt kell fizetni.

11. §. A törvény rendjén meghagyott közös tanuvallatásért száz dénárt.

12. §. Továbbá a birtokhatárok megjárásának szemügyrevételeért száz dénárt.

13. §. Továbbá a főbenjáró ítéletben marasztalt emberek birtokainak birói meghagyás alapján történt elfoglalása és javaiknak elvétele alkalmából a káptalan, régi szokásnál fogva, az elvett dolgoknak egy tizedrésze, levélváltás fejében pedig száz dénár fogja illetni. A telkeknél birói meghagyásra eszközözlendő becsléséért száz dénárt kap.

14. §. Továbbá, eskütételt bizonyító levélért, mely az eskütársak neveit foglalja magában, száz dénárt.

15. §. A pénzekből, melyeket a káptalanok, vagy conventek, avagy azok bizonyosságai előtt szoktak fizetni, a káptalan vagy convent nem vehet tized és kilenczedrészeket, hanemha akkor, a midőn ezeket a pénzeket a felek egyenlensége miatt helyezték el sekrestyéikben vagy letéthehelyeikben; az ilyenekből ugyanis, törvény szerint, vehetnek tized és kilenczed részeket, de annak a félnek a rovására, a ki az ilyen pénznek letétbe való helyezésére okot szolgáltatott.

16. §. A káptalanok és konventek bizonyosságul kiküldött embereinek pedig minden egyes napra, a melyet hiteles bizonyosság gyanánt uton töltenek, egyenkint tizenkét nagyobb dénár jár, akár a saját lovaikon utazzanak, akár a peres felek lovain vigyék őket, úgy mindazonáltal, hogy lovaikkal és cselédjeikkel együtt mindenkor azoknak a peres feleknek az élelmén és költségén kell hazulról elvinniök és ismét hazahozniök, a kik őket a végrehajtásokra kiviszik.

96. CZIKKELY.

A leveleknek a káptalanokban és conventekben készült átiratairól.

A hiteles helyeken: káptalanokban és conventekben, és néha a királyi curiánkban a nyolczados törvényszéken kívül átirat és lemásolt levelekre nézve, miután ezeket az átiratokat utóbb egyik fél a másik fél ellenében a bíróság előtt felmutatta, azért, mert az a fél, a kinek ellenében felmutatják, megtámadja, gyakran egyenetlenségek és ebből folyólag azok ereje felől kétségek támadnak.

1. §. Az ilyen egyenetlenségek és kétségek kizárása és megszüntetése céljából határoztuk és végeztük tehát; hogy akár valamely parancslevél erejénél fogva a mondott káptalanokban és conventekben, akár pedig a mi titkos vagy bírói pecsétünk avagy bármely más rendes bíró pecsété alatt történt legyen e levelek átirása és lemásolása, a mikor valamely fél ezeket az átiratokat a bíróság előtt felmutatja és a másik fél ez átiratokat megtámadja s azoknak hitelt nem ad: a felmutató fél tartozzék az ilyen átiratok igazolása végett az eredeti leveleket előadni.

97. CZIKKELY.

A nemes asszonyok a káptalannak vagy conventnek két bizonyága előtt ügyvédet vallhatnak.

Gyakran előszokott fordulni, hogy az asszonyok, főképen a bárók és előkelők és más nemesek feleségei a maguk ügyeiben, a melyeket tudniillik ők mások ellen, vagy mások ő ellenük indítottak, vagy a hely távolsága, vagy az utazás viszontagságai miatt, avagy más igaz okból nem igen mehetnek személyesen a káptalani vagy conventi helyekre, hogy ügyvédekot valljanak, vagy pedig a női nem gyarlósága és egyszersmind becsülete miatt is félnek oda menni.

1. §. Azért határoztuk, hogy a midőn ezek az asszonyok az illető káptalani és conventi helyekről, ugyancsak azoknak az asszonyoknak a kérésére e célból kiküldött két kanonok vagy conventbeli szerzetes előtt ügyvédet vallanak, ez az ügyvédvallás erőben maradjon és a káptalannak vagy conventnek erről kiadott leveleit minden bíróság elfogadja s azoknak olyan teljes hitelt adjon, mint egyéb ügyvédvalló levélnek.

2. §. Mindazonáltal kijelentvén azt, hogy azoknak a kiket az ilyen ügyvédvallás felvételére kiküldenek, utjukért nem szabad többet követelniök, mint a perbehívások vagy tanuvallatások eszközése esetében; és azután a káptalanban vagy a conventben az ő jelentéstételük alapján kelt levelek után csak annyit vegyenek és semmi módon sem többet, mint a mennyit más ügyvédvalló levelekért szokás venni és beszedni.

98. CZIKKELY.

A rendes bírák vagyis a királyi kisebb kanczellária leveleinek a díja.

Ezenkívül, minthogy a királyi felség curiájában szokásos bíráskodások alkalmával ennek a curiának a rendes bírái és jegyzőik előtt a levelek s ezek váltságai szükségképen előfordulnak:

1. §. Azért, hogy a jegyzők és peres felek közt fölmerülhető minden szóváltásra való alkalmat eltávoztassunk, jónak láttuk ama levelek megváltásának régi szokását is a következő módon megállapítani.

2. §. Tudniillik, hogy a királyi curiában, a curia bírái jegyzőinek egy közönséges elhalasztó levélért fizessenek tizenkét dénárt.

3. §. Második perbehívó levélért huszonnégyszáz dénárt.
4. §. Egyszerű tanuvallató levélért is tizenkét dénárt.
5. §. Harmadik perbehívó levélért száz dénárt.
6. §. Közös tanuvallatásért száz dénárt.
7. §. Eskütételi levélért, valakinek fejére való esküvés esetében, kétszáz dénárt.
8. §. Okiratoknak első ízben való felmutatásától huszonnégyszáz dénárt.
9. §. Okiratoknak másod- és harmadízben, tehervállalás mellett történt felmutatásától hasonlóképen huszonnégyszáz dénárt.
10. §. A feleletadást három márka teherrel elhalasztó levélért huszonnégyszáz dénárt.
11. §. Nyílt alaku elhalasztó levélért huszonnégyszáz dénárt.
12. §. Közösbe bevalló levélért huszonnégyszáz dénárt.
13. §. Szemtől-szembe való eltöltő levélért, száz dénárt.
14. §. Hatalmaskodás tényében kelt ítélő levélért a pecsétörzőnek száz dénárjával számított tíz forintot; az íródiáknak pedig kétszáz dénárt.
15. §. Egyszerű iktató és határjáró levelekért huszonnégyszáz dénárt.
16. §. Birtokok vagy más javak visszanyeréséről szóló ítélő levelekért pedig a visszanyert birtok vagy javak mennyiségéhez képest a peres felek és ítélőmesterek között létrejött egység szerint történjék a fizetés.

99. CZIKKELY.

A királyi felség nagyobb kancelláriájában kelt levelek díja, és a folyó dénárok értéke.

A királyi felség kancelláriájában pedig a birói és egyéb szokásos levelek tekintetében a kancellária régi szokását kell megtartani. Hasonlóképen az adomány- és jóváhagyó levelekre nézve a kapott vagy jóváhagyott adomány mennyiségének tekintetbe vételével az eddig követett mód szerint egyezkedni kell a kancelláriával.

1. §. Minthogy minden előrebocsátott levélváltás és bármely más díjfizetés és a birságok behajtása alkalmával az ez idő szerint forgó dénárok számáról és mennyiségéről gyakran történt említés; a kétség elhárítása kedvéért jelen levelünk rendjén kijelentjük, hogy olyan dénárokat kell érteni a melyeknek minden száz darabja egy arany forintot ér és tesz ki.
2. §. És ha a kisebb dénárok valamikor forgalomba találnának jönni, azokat ugyanazon arányban nagyobb és egyenértékű számmal kell kipótolni.

100. CZIKKELY.

Pest- és Pilis vármegyéknek ne legyenek ispánjaik.

Továbbá, valamint eddigelé sem voltak Pest és Pilis vármegyéknek ispánjaik, minthogy Budához közel fekszenek, úgy jövőre sem szükséges, hogy ispánjaik legyenek.

101. CZIKKELY.

Hogy a királyi lovak számára nem kell erőszakosan kaszálni és szénát gyűjteni.

A királyi felség és tisztjei részére nem kell többé kaszálást, aratást, szénagyűjtést és behordást kierőszakolni, mint ez kényszerképen gyakorlatban vala.

102. CZIKKELY.

Visegrád városnak bármely kihágásra nézve fenállott szabadságát eltörlik.

Továbbá az a kárhozatos szabadság, melyet a néhai Mátyás király ur Visegrád városának adott, az tudniillik, hogy e város egy polgára se tartozzék valakinek bármely kihágás, de meg adósság miatt sem, törvényt állani, egyáltalában eltöröltnek, megszüntnek és erőtlennek meg semmisnek tekintendő.

103. CZIKKELY.

Némely városok lerakodó és elárusító helyei.

Ha ez ország valamely városa azt hozná föl, hogy területén lerakó és elárusító helynek kell lennie és hogy erre nézve kiváltságlevele van: akkor annak a városnak vagy azoknak a városoknak álljon jogukban és szabadságukban ügyüket, a kiváltságlevelek tartalmához képest, rendes bírójuk előtt perelni.

104. CZIKKELY.

Azok részére, kik azt vitatják, hogy a gabona- és bortizedre nézve szabadságuk van, az első nyolczados törvénytől kell törvényt szolgáltatni.

Ha a király vagy királynő, avagy bármely mások népei és jobbágjai közül, a kik azt állítják, hogy a gabona- és borkilenczedre vagy «akókra» nézve szabadságuk van, némelyek panaszra mennének: az ország rendes birái az ilyenek és a földes ur között az első nyolczados törvénytől szolgáltatassanak törvényt és igazságot.

105. CZIKKELY.

Hogy a főpapok, bárók és nemesek budai házaitól a város pénztárába semmit sem kell fizetni, kivéve a zselléreket, a kik kötelesek valamit fizetni, s hogy e törvény idején más királyi és szabad városokban is ugyanez a szabály állott fönn.

Értesültünk a főpap urak és bárók meg nemesek jelentéséből arról, hogy Buda városunkban levő házaikat, a melyeket leginkább csak azért tartanak, hogy a midőn a királyi curiába ellátogatnak, alkalmas szállóhelyük legyen, dicsőült királyi elődeink régi időktől fogva kivették és felszabadították a nevezett Budavárosunk polgárai közé való minden adózás és bármely fizetés alól. Az említett város polgárai azonban azoknak érintett házaira egy bizonyos időben némi adót kezdetek kiróni, a minthogy azt mostanság is akarják tenni.

1. §. Ennélfogva a mondott főpap urak, bárók és nemesek tanácsából elhatároztuk és jelen végzésünkkel örök idők tartamára rendeltük, hogy az említett főpap urak, bárók és nemesek mondott házait ezentul jövőre a Budavárosunk mondott polgárainak közönsége közibe semmiféle adózás és fizetés alá sem szabad vetni és azzal egyáltalában nem szabad terhelni.
2. §. Hanem, valamint ezek a házak régente szabadok voltak, úgy jövőre is minden adózás és mindennemű fizetés alól kiveendők, szabadoknak és menteseknek tekintendők és a mondott főpap urak és bárók meg nemesek említett házaik után nevezett városunk polgársága közé semmit se tartozzanak fizetni.
3. §. Annak fentartásával; hogy ha az említett házakban zsellérek lennének, azok az előbb nevezett város szokása szerint, mindenik az ő tehetségéhez mérten, ama város birájának és esküdt polgárainak becslése alapján (és ez többi királyi városainkra nézve is álljon) kötelesek legyenek fizetni.
4. §. Ugy azonban, hogy őket ne terheljék jobban, mint az ugyanazon városban lakó más polgároknak többi zselléreit.

106. CZIKKELY.

A házakat, melyeket Budán némelyektől igaztalanul elvettek, vissza kell adni.

Az előbbi okból elvett házakat vissza kell adni azok részére, a kiktől igaztalanul elvették.

1. §. Ha pedig ezeknek a házaknak igaztalan birtokosai azokra valami munkát fordítottak vagy azokban építettek, akkor azok, a kiknek e házakat vissza fogják adni, tartozzanak az ilyen építkezésekért és munkákért, becsületes emberek becsléséhez képest, elégtételt adni.

107. CZIKKELY.

Azoknak a büntetése, a kik a trónüresedés idején, vagyis a király halála után foglalnak, fosztogatnak, rabolnak és más gonosztetteket visznek véghez.

Ezen kívül az összes főpap urak, bárók és előkelők és az ország minden nemesének egyenlő óhajára és egyetértő akaratával határozatba ment:

1. §. Hogy a mely országlakosok, bármi rendűek és állásuak legyenek, ezután mindörökre, Magyarország valamely királyának halála után várakat, kastélyokat, városokat, mezővárosokat, falukat vagy birtokokat foglalnak el, gyujtogatásokat, fosztogatásokat, rablásokat és bármely más gonosz tetteket visznek véghez: azok a rablók, gyujtogatók, fosztogatók és bármely javak elfoglalói és gonosztettek elkövetői legott örök hűtlenség büntetésébe essenek s az ország iránt örökre hűtlenek számába jöjjenek.
2. §. És hogy az ilyen gonosztevőknek se a királyi felség, a főpap urak és bárók tanácsából, sőt maga az egész ország se kegyelmezhesen meg, hanem az örökös szolgaság és parasztság igájába görnyedve vég nélkül viseljék bűnös tettük gyászos büntetését.

108. CZIKKELY.

A király hirdette országgyűlésre vagy egybegyűlekezésre négy napon túl senkire se kell várakozni; hanem az ügyekben határozni kell és a távollevők a határozatokat kötelesek jóváhagyni.

Mivel már többször megtörtént, hogy akkor, a mikor igen fontos országos ügyek merülnek föl, a melyeket az összes főpap urak és bárók, meg az ország nemeseinek közös tanácskozása alapján kell megvitatni és eldönteni, és a királyi felség, a szükség így hozván magával, ez összes főpap uraknak, báróknak s nemeseknek országgyűlést vagy közönséges egybegyűlekezést rendelt és hirdetett; miután az összes nemesek egyetemben, vagy egyébként, a királyi felség meghagyásához képest a kitűzött napra egybesereglettek, s az előbb említett főpap urak és bárók közül is többen összegyűltek: bizonyos főpap urak és bárók olyan kelletlenül jöttek az országgyűlésre, hogy nem a kitűzött napra, hanem annak elteltével, tizenöt vagy husz nap mulva jöttek el s a reájok való várakozás a kitűzött napra megjelentekre és egybegyűltekre nézve annyira terhes volt, hogy a csekélyebb módu és szegényebb nemesek, költségeikből kifogyván s magukat elunván, még mielőtt az ország ügyeit elintézték, sőt mielőtt azokat nekik a kitűzött napra meg nem jelenteknek távolléte miatt csak tudtul is adták volna, kénytelenek voltak az országgyűlésről eltávozni;

1. §. Minélfogva, nehogy ezeknek, az említett módon meg nem jelenő uraknak a késedelme miatt a köztársaság hasznát és az ország közjává elhanyagoljuk vagy bármi módon is megzavarjuk, a főpap urak és bárók meg nemesek egyértelmű tanácsa és elhatározása alapján megállapítottuk és rendeltük:

2. §. Hogy ha a királyi felség ennekutánna jövőre a nevezett főpap uraknak és báróknak meg a többi országlakosoknak akármikor és akárhányszor közönséges országgyűlést rendel és hirdet: a kitűzött napon meg nem jelenőkre az e kitűzött napra legközelebb és közvetlenül következő négy napnál tovább nem kell várakozni.

3. §. A kik, ha ez alatt a négy nap alatt eljönnek, jól van; különben, mihelyt ez a négy nap eltelt, álljon a királyi felségnek jogában és szabadságában, az országgyűlésen jelenlevőkkel az ország ügyeit, a melyek miatt az országgyűlést kihirdette, elővenni s azokban határozni és végezni.

4. §. Azok pedig, a kik nem jönnek el és nem jelennek meg, távollétük ellent nem állván, kötelesek legyenek mindazt, mit a jelenlevők határoztak, jóváhagyni.

II. ULÁSZLÓNAK MÁSODIK DECRETUMA.

Mi Ulászló, Isten kegyelméből Magyarország, Csehország, Dalmácia, Horvátország, Ráma, Szerbia, Galliczia, Lodomeria, Kunország és Bulgária királya, és Szilézia s Luxemburg hercege, nemkülönben Lausitz és Morvaország őrgrófja.

1. §. Adjuk emlékezetre jelen levelünk rendén, jelentvén mindeneknek, a kiket illet: Hogy, miután mondott Magyarországunk összes főpap és báró urainak, előkelőinek és nemeseinek közönséges vagy országgyűlésében, melyet nekik az Úrnak közelebb mult ezernégyszáz kilenczvenkettedik évében gyertyaszentelő boldogasszony ünnepére hirdettünk s velük megtartottunk, országunk e főpap és báró urainak, előkelőinek és nemeseinek tanácsából, mondott országunk javára és hasznára némely határozatokat vagy végzéseket hoztunk és állapítottunk meg és azokat, azonban mint akkoron még teljesen be nem fejezetteket és be nem végzetteket, kiváltságlevelünkbe íratván és foglaltatván, nevezett országunk főpap és báró urainak, előkelőinek és nemeseinek ki- és átadtuk, egyszersmind megígértük, hogy a legközelebb tartandó országgyűlésen akarjuk ama határozataink minden hiányát pótolni s a hozzájuk adandókat hozzájuk adni;

2. §. Végre az említett főpap és báró urak, valamint a megnevezett országunk minden egyes vármegyéjéből megválasztott összes nemesek a jelen közönséges vagy országgyűlésen, melyet ez országunk sürgős szükségei miatt szent György vértanu ünnepének tizenötöd napjára hirdettünk, felségünk színe elé járulván, élénkbe juttatták és terjesztették előbb érintett kiváltságlevelünket, mely, mint említettük, feljebb jelzett határozatainkat és végzéseinket szószerint tartalmazza; ugyszintén némely cikkelyeket, a melyeket mondott határozataink pótlására és kiegészítésére hasonlóképen határozatok és végzések gyanánt ujonnan alkottak és szerkesztettek az alább következő tartalommal.

3. §. Alázatos kéressel esedezvén felségünk előtt, hogy ama kiváltságlevelünket, és az abban foglalt határozatainkat meg végzéseinket azokkal az említett cikkelyekkel együtt, melyeket, mint említettük, mondott határozataink pótlására és kiegészítésére ujonnan alkottak és szerkesztettek, elfogadni, jóváhagyni, és helyeselni és szóról-szóra jelen kiváltságlevelünkbe iktatni, átiratni és átvezettetni és királyi hatalmunkkal részükre megújítván, mondott Magyarországunk közjává, hasznára és nyugalma, örök időkre tartandók és erőben maradandók gyanánt állandósítani és megerősíteni s megerősítve megtartani és megtartatni méltóztassunk.

4. §. E kiváltságlevelünk pedig, mely, mint imént mondottuk, fentebb érintett határozatainkat és végzéseinket tartalmazza és foglalja magában, ekképen hangzik:

«Mi Ulászló, Isten kegyelméből Magyarország, Csehország stb. királya, adjuk tudtára jelen levelünk rendén mindeneknek, a kiket illet, hogy midőn a fenséges fejedelemnek, néhai Mátyás király urnak, a mi boldog emlékü elődünknek halála után stb.»

Azok az ujonnan szerkesztett cikkelyek pedig, melyek, mint mondottuk fentebb említett határozataink és végezéseink kiegészítését és pótlását foglalják magunkban, ilyen renddel következnek:

1. CZIKKELY.

Ama fekvőjóságok visszabocsátásának a módja, melyeket Mátyás király és mások elfoglaltak. Az ellenkezőleg cselekvőkre szabott büntetés.

Mínthogy a decretum második cikkelyében nincsen határozottan megmondva, hogy milyen módot és rendet kellessék tartani azoknak a birtokjogoknak a visszabocsátásában, melyeket a néhai Mátyás király úr és a felséges királyné, valamint bármely mások is mindekkoráig elfoglaltak:

1. §. Ezért rendeltük, hogy akár a királyi felség legyen az, akár pedig más bármely rendű és állásu emberek: azokat a legközelebb tartandó nyolczados törvényszékre törvényesen perbe kell hini.
2. §. És ha ott nyilván kitűnik, hogy foglaltak, akkor mind a királyi felség, mind bármely mások tartozzanak, hatalmaskodás tényének büntetése alatt, azonnal és nyomban az elfoglalt javakat visszabocsátani és az időközben szedett jövedelmet is megtéríteni.
3. §. És ha azt állítják, hogy ezekre a fekvő jóságokra nézve valami joguk van, álljon hatalmukban azt az ország törvénye és szokása szerint az elfoglalt javak birtokán kívül keresni.
4. §. És hogy ez a cikkely a jövőendő foglalásokra is szóljon, ha ilyenek valamikor megtörténnek; úgy tudniillik, hogy előbb és mindenek fölött, a jogtalan foglalás tárgyában törvényt kell tenni és aztán a foglalókat hatalmaskodás tényében kell elmarasztalni.

2. CZIKKELY.

A királynak arról a hatalmáról, hogy a hozzá hű országglakósoknak fekvőjóságokat adományozhat.

A kilenczedik cikkelyre nézve, mely a királyi felségnek birtokjogok adományozására ad szabadságot, ezt végeztük:

1. §. Hogy a királyi felségnek ama cikkely sora és tartalma ellen tett vagy ezután teendő adományai hiábavalók, semmisek és egyáltalán erőtlenek legyenek.
2. §. A királyi felség pedig, száz jobbágytelekig, bárkinek, még külföldi személyeknek is adományozhasson.

3. CZIKKELY.

Milyen módon kell valakit az országgyűlésen hűtlenség vagy felségsértés bűnében elmarasztalni.

A hűtlenek elmarasztalásáról szóló tizenharmadik cikkelyhez ezt adtuk:

1. §. Hogyha a királyi felség valamely országglakosát hűtlenség vétkében akarja elmarasztalni, akkor az összes főpap, báró uraknak és a többi országglakosoknak egy bizonyos határnapra közönséges vagy országgyűlést rendeljen, a melyre a királyi felség parancslevelével, valamely káptalannak vagy conventnek szóló kézbesítőlevél mellett azt is személyesen és nem ügyvéd útján, perbe kell hívni, a kit hűtlenségi vétekkel vádolnak.
2. §. A ki ha eljő és magát tisztázhatja, jól van; különben, ha nem jön el, vagy ha eljön és magát nem tisztázhatja, a hűtlenség vétkében vagy bűnében el kell őt marasztalni.

3. §. És az ilyeneknek a királyi felség se szabad menedéklevelet se perujitást ne adjon.
4. §. Ha pedig az ország rendes birái valakit gonosztettei miatt ítéletileg hűtlenség vétkében marasztalnak el: a rendes bírának ez az ítélete maradjon erőben és hatályban.

4. CZIKKELY.

A hűtlenség vétkét tárgyazó esetek vagy czikkelyek.

A hűtlenség vétkét tárgyazó czikkelyek pedig a következők:

1. §. A kik az ország és korona közállapota ellen nyilván föltámadnak.
2. §. A ki hamis okiratot készít vagy a bíróság előtt ilyent nyilván használ.
3. §. A ki hamis pecsétet metsz vagy használ.
4. §. A kik hamis pénzt vernek vagy ilyent nyilván és tudva nagy mennyiségben használnak.
5. §. A kik vérrokonaikat negyedik igen belül megölik vagy megsebesítik.
6. §. A faluk és majorok nyilvános gyujtogatói.
7. §. A kik az ország belállapotának felforgatására idegen dűlőkat vagy zsoldosokat hoznak be.
8. §. A kik közótalmat biztosító vagy szabad menedéklevelet sértenek meg, nyilvános elmarasztalás esetében.
9. §. A kik saját uraik várait elárulják, nemkülönben a kik bármely országlakos várait vagy erősségeit ostrommal beveszik és alattomban kezökre keritik, a mennyiben azért nyilván elvannak marasztalva.
10. §. A kik az ország rendes biráit megölik vagy megsebesítik.
11. §. Azoknak a perlekedőknek, vagyis peres feleknek a megölői, a kik valamely vármegye törvényszékére, vagy a királyi felséghez, vagy a nyolczados törvényszékre vagy bármely törvénykezési helyre utaznak.
12. §. A nyilvános eretnekek, a kik valamely kárhoztatott vallásfelekezethez csatlakoznak.
13. §. A kik vérrokonaikat a negyedik igen belül, megszeplösítik, nyilvános elmarasztalás vagy levelesítés esetében.
14. §. A testesonkitók és szemkivájók, kivéve a bánokat, vajdákat és másokat, kik tisztséget viselnek és az ország végvidékeit tartják kezükön.

5. CZIKKELY.

A királynak a fekvő jószágok adományozását illető hatalma nem a külföldiekre, hanem az országlakosokra nézve értendő.

Mínthogy a tizennegyedik czikkelyben, ennek vége felé a királyi felség részéről az az általános említés van téve, hogy a királyi felség az erőszakos foglalóknak mint hűtleneknek a fekvő jószágait bárkinek akarja, szabadon adományozhatja, azért hozzátettük.

1. §. Hogy a fekvő jószágok adományozásáról szóló ezt a czikkelyt egyedül az országlakosokra, és nem az idegen és külföldi személyekre kell érteni.

6. CZIKKELY.

A főesperesek ne követeljenek a meggyilkolt emberek eltemetéseért egy ezüst márkát; a kik azt követelik, azoknak javadalmai másoknak adományozandók.

A meggyilkolt emberekért fizetendő vámpénzről szóló huszonkilencedik cikkelyhez, a hol az áll, hogy a főesperesek, esperesek és plébánosok, meg ezek helyettesei közül, javadalmának elvesztése alatt, senki se merje a meggyilkoltak eltemetéseért azt az ezüstmárkát követelni, a mely abban a cikkelyben említve van, ezt adtuk hozzá:

1. §. A kik ellenkezőt cselekszenek, azoknak javait a királyi felség, bárkinek akarja, szabadon adományozhassa.

7. CZIKKELY.

A három vásáron való kikiáltás helyett értesítés mellett való perbehívásnak kell történnie.

A harmincznyolczadik cikkelyhez ezt is hozzátoldottuk: hogy a három vásáron való kikiáltás helyett értesítéssel való perbehívást kell elrendelni, kivéve a kötelezésekre nézve ugyanott kijelentett módot.

8. CZIKKELY.

A királyi törvényszékeknek a főpapok, bárók és nemesek köréből való ülnökeiről és azok fizetéséről.

A negyedik cikkelyt ezzel toldottuk meg:

1. §. Hogy a királyi felség a nyolczados törvényszékek tartásának idején tartozzék a maga tiszténél fogva hármat a főpap urak, és más hármat a bárók, valamint tizennégyet a tehetősebb és tisztességes sorsú nemesek közül, ülnökökül kiválasztani és őket, a mint állásuk megkívánja, méltó fizetéssel ellátni.

9. CZIKKELY.

A hiteles bizonyságok vagy bizonyságul kiküldöttek és királyi emberek végrehajtásairól és azok büntetéséről, a kik őket bármi módon háborgatják.

A hiteles bizonyságok és királyi emberek végrehajtásairól szóló negyvenharmadik cikkely pótlására határoztuk:

1. §. Hogy, mivel gyakrabban megtörténik, hogy a midőn a káptalani vagy conventbeli és királyi embereket némely végrehajtások teljesítésére szükségképen kiküldik, némely nemes és birtokos meg más állásu emberek ellenök fölkelnek, őket gyalázó szavakkal és sok méltatlansággal illetik, néha meg is verik és megsebesítik, sőt olykor megölik s életüktől megfosztják; az ilyen ellen pedig abban a cikkelyben semmi büntetés nincsen megszabva.

2. §. Azért az ország hasznára és a köztársaság föntartására végeztük, hogy a kik az igazságnak eme végrehajtóit valamely méltatlansággal vagy gyalázó szavakkal illetik, azokat egy, hatvankét aranyforintot tevő, arany girában; a kik pedig megsebesítik vagy megverik, azokat hatalmaskodás tényében vagy főbenjáró ítéletben; végre a kik őket vagy valamelyiköket életüktől fosztják meg, azokat örökös hűtlenség vétkében kell elmarasztalni.

3. §. Ha pedig az előrebocsátottakat bárkinek a jobbágysai és cselédei követnék el és netalán a büntetéstől félve mások fekvő jószágaira találnának szökni: az ilyen esetben azok urait nem kell a mondott büntetésekkel sújtani, hanem ezek kötelesek az ő ártatlanságukat eskü útján tisztázni; a szökevényeket pedig azoktól, a kiknek jószágaiban megtalálják, vissza kell követelni, és ha ezek nem tudják előállítani, azok díján kell őket marasztalni, fentartván a gonosztevők büntetésének végrehajtását.

10. CZIKKELY.

Senki se merjen az érsekek vagy helyetteseik előtt a megyéspüspök kikerülésével, első folyamodásban pert indítani, hanem ügyét felebbezés útján vigye azok elébe.

A negyvenötödik cikkelyhez ezt adtuk:

1. §. Hogy a mit az a cikkely a római curiához és követekhez való felebbezésre nézve elrendelt, ugyanezt az országunkban létező érsek urakra nézve is kell érteni.
2. §. Hogy egyáltalában senkinek sem szabad ügyét egyszerű panasz útján, hanemha a főpapurak megyéjéből való felebbezés útján azok elébe vinni.
3. §. Azt sem mellőzvé: hogy a kik az előbb említett cikkelyt a jelen rendeléssel együtt átmerik hágni, azok keresetüktől és követelésüktől essenek el és ezenfelül ellenfelükkel szemben, költség fejében negyven aranyforinton maradjanak, melyeket az ispán vagy alispán és a szolgabírák elengedhetetlenül hajtsanak be, ha van az illetőknek annyit érő vagyonuk, különben tartóztassák le személyükben s a míg meg nem javulnak, tartsák fenyíték alatt.
4. §. Azokat a peresügyeket pedig, melyek mostan főtisztelendő Ursini Ursi követ úr előtt vannak folyamatban, tartozzanak a felperesek azok rendes birái elébe visszavinni.

11. CZIKKELY.

Miképen büntessék azokat az adományosokat, kik a nekik adományozott fekvőjószágokat, a történt ellentmondás ellenére, elfoglalják, és miképen az ispánokat, a kik azokat meg nem büntetik.

Az ötvenkilenczedik cikkelyhez hozzátettük:

1. §. Hogy, mivel abból a cikkelyből nem érthető meg tökéletesen, hogy milyen büntetéssel lakoljanak az olyanok, a kik a részükről fölkerült fekvő jószágokat és birtokjogokat erőszakosan elfoglalják, azért rendeltük, hogy azokat az ilyen törvénytelen foglalásért az ellenfél ellenében a birtokjogok becsüjében és ezenfelül az okozott károkból és elvont haszonból kell elmarasztalni.
2. §. A mely ispán pedig az ama cikkelyben rá bízottak igazságos végrehajtásában lanyha volna és azt a végrehajtást, vakmerőségből bármely keresett szín alatt abban hagyná, az olyan vesztse hivatalát és ezenfelül tartozzék az ellenfél részére az érintett becsüt s ez okból felmerülendő minden kárt megfizetni.

12. CZIKKELY.

Miképen hajtandók be a vármegyék székein a birságok?

A birságokat tárgyzó hatvanhatodik cikkelyhez ezt adtuk hozzá:

1. §. Hogy minden vármegyében azt is meg kell tartani, hogy miután az ellenfél ellenében a törvényes idézések előzetesen megtörténtek s a határidők lejártak és a felperes a birságokat ő ellenében követelte, az ispánnak vagy alispánnak és szolgabiráknak, tekintet nélkül arra, vajjon megjelent-e az idézett vagy sem, jogukban és szabadságukban álljon az előttük folyó és birói székükre tartozó ügyekben a felperes számára az alperes részéről véglegesen törvényt és igazságot tenni és aztán a per befejeztével (s nem előbb) a birságokat két részben a maguk, egyharmad részben pedig az ellenfél számára fölhajtani.

13. CZIKKELY.

A felek az ítélet végrehajtása előtt egyességre léphetnek s ekkor semmi birságot sem kell fizetni.

A peres felek egyezkedési szabadságát tárgyzó hatvannyolczadik cikkelyhez ezt is hozzátettük:

1. §. Hogyha megtörténik, hogy a felek egymásközt kiegyezkedtek, akkor, végrehajtás előtt birságokat se vehessenek a bírák; de végrehajtás után szabad azokat követelniök.

14. CZIKKELY.

Halasztások azok részére, kik végvidéki várakban szolgálnak és követségekben járnak.

A hetvenegyedik cikkelyhez ezt toldottuk;

1. §. Hogy azoknak, a kik a végvidéki várakban voltak elfoglalva, fegyvernyugvás idején semmi halasztásra se legyen joguk.

2. §. A háborúk folyása alatt pedig, csak egyetlen egy halasztással élhessenek, ha személyesen tartózkodnak azokban a várakban; különben, ha közülök némelyek a nyolczados törvényszék idején a királyi curiában vagy saját lakházaikban találhatók, a halasztás ne szolgáljon javukra.

3. §. Azoknak pedig, a kik a királynak vagy országnak, az országon kívül szükséges követségeiben vannak elfoglalva, a halasztás csakis elfoglaltatásuk ideje alatt használjon.

15. CZIKKELY.

Azokról, kik az ispánok joghatósága alól ki vannak véve.

A hetvenkettedik cikkelyhez ezt csatoltuk:

1. §. Hogy, mivel többen vannak a főpap urak, bárók és más nemesek között, a kik arra hivatkozva, hogy mentesség és szabadság előjogaival vannak ellátva, annak a megyének az ispánja vagy alispánja és szolgabirái előtt, a hol fekvő jószágaik vannak, akármely nemes és nem nemes ellenében a maguk részére törvényt szereznek és kapnak, maguk pedig az ellenük perlekedőkkel szemben törvényt állani vonakodnak:

2. §. Ezért határoztuk, hogy ők is tartozzanak és kötelesek legyenek bárkinek a kérésére az ispánok vagy alispánok és szolgabírák biráskodásának és joghatóságának engedelmessé válni és magukat alávetni.

16. CZIKKELY.

Az ispánok, alispánok és szolgabírák a vármegye kiküldő levele nélkül semmi végrehajtást se teljesítsenek; és azoknak a büntetéséről, akik őket, midőn a végrehajtásokban eljárnak, bármely módon gátolják.

Míthogy a hetvenötödik cikkelyben azok ellenében a kik az ispánokat, alispánokat és szolgabírákat az ítélet és igazság végrehajtása alkalmával zavarják és gátolják, semmi határozott büntetés sem található, ezért elrendeltük:

1. §. Hogy bármely vármegyének az ispánjai, alispánjai és szolgabírái semmi végrehajtást se fogantathassanak, hanemha a nemesek közönsége őket a törvényszékből a maga levelével kiküldi.

2. §. Ha pedig őket, vagy közülök valamelyiket a törvényszékből, az említett módon valamely bírói végrehajtás teljesítése végett kiküldötték és őket vagy közülök valamelyiket bárki gyalázó szavakkal vagy más méltatlansággal illeti és megsebesül vagy megveri, avagy megöli, az ilyen alkalmatlankodó ellenében ugyanazt a szabályt kell alkalmazni, a melyet feljebb a királyi embereknek és a káptalanok vagy conventek bizonyosságainak háborgatóira nézve állapítottunk meg.

17. CZIKKELY.

Az ispánok önszántukból, a vármegyétől ki nem küldve, főválság büntetése alatt, végrehajtást ne eszközöljenek.

Hogyha az ispánok, alispánok vagy szolgabírák a maguk jószántából és nem a törvényszékből, ennek levele nélkül mennének ki valamely végrehajtásra, avagy inkább (a mint ezt helytelenségből már gyakran meg szokták tenni) birságok kicsikarására és valakit vakmerően háborgatni, terhelni vagy javaiban meg is károsítani merészkednének, akkor, eltekintve az okozott károktól, a sértett fél ellenében, legott fejük válságában kell őket elmarasztalni.

18. CZIKKELY.

Azoknak a büntetése, a kik a szökevény jobbágyságot befogadják s nem akarják visszaadni.

Ezenkívül, ugyanazon cikkely végén a szökevény jobbágyságok vagy parasztok is említve vannak és azok befogadói ellen semmi büntetés sincs megállapítva.

1. §. Azért tehát rendeltük: hogy ha a paraszt a büntény elkövetése után valakinek a fekvő jószágaira szökik: akkor vagy az ispán, avagy alispán vagy a szolgabírák kérjék ki azt a parasztot attól, a ki befogadta; és ha nem akarná kiadni, álljon hatalmukban, rajta a bíró és felperes közt egyenlően megosztandó huszonöt gira büntetést fölvenni.

2. §. Ha pedig az ispán merné az ilyen gonosztevőket és szökevényeket a maga jószágaira befogadni és a sértett fél megkeresésére nem akarná kiadni: akkor, ebben az esetben, azt a huszonöt gira büntetést, a nemesek közönsége a szolgabírákkal hajthassa be annak, javaiból s azt hasonlóképen a szolgabírák és a sértett fél között egyenlően kell megosztani.

3. §. Vagy ha ezt megtenni bajosnak találná, akkor azt az ispánt, az érintett okból törvényesen perbe kell hívni az ország rendes birái elébe s ezek szolgáltatassanak az ő részéről törvényt és igazságot.

4. §. Ha pedig a nemesek közönsége és a szolgabírák amaz ispán részéről ítéletet hoznának és ítéletükkel a felek valamelyike nem akarna megelégedni, akkor az ilyen ügyeket, a fél felebbezésére a királyi curiába, tudniillik az ország rendes birái elébe kell felküldeni.

19. CZIKKELY.

Azok, a kik a tolvajokat és más gonosztevőket az ispánok vagy alispánok megkeresésére nem akarnák a törvényszékre vinni, a gonosztevők díján maradnak, és a szabad ispánokról, valamint a gonosztevők elbocsájtóinak büntetéséről, nemkülönb a főpapok és bárók fejváltságáról.

A tolvajokra és gonosztevőkre vonatkozó nyolczvanegyedik czikkelyhez, melyben az áll: hogy ha valaki az ilyen gonosztevőket az ő fekvő jószágaiból ki nem üzi, akkor azok elfogatása végett az ispán tartozzék rája küldeni, ez járult:

1. §. Hogy az ilyen gonosztevőket nem kell kiüzni, hanem az, vagy azok, a kinek vagy a kiknek jószágain azokat az ispán vagy alispán vagy szolgabírák megkapják, legyenek kötelesek elfogni és ezeknek vagy ezek valamelyikének megkeresésére megbüntetésük végett a törvényszékre vinni.

2. §. Ha pedig nem akarnák vagy vonakodnának odavinni, akkor az illető gonosztevőnek a díján maradjanak és mindamellett a gonosztevők ha utóbb, idők multán, ellehet fogni, méltó büntetést kapjanak.

3. §. Világosan kijelentvén azt: hogy az olyan kiváltságolt nemesek s bármely birtokos emberek, a kiket szabad ispánoknak neveznek, az ilyen gonosztevőket megbüntethetik és nem kötelesek a maguk akarata ellenére a törvényszék elé állítani.

4. §. Ha azonban az ispán vagy alispán és szolgabírák meg a szabad ispánok az ilyen elébük vezetett vagy tőlük elfogott gonosztevőket kezeikből gondatlanságból vagy önkénytesen és szándékosan elbocsátanak: akkor az ilyen gonosztevőknek fejváltságával büntetendők, melyet két harmadrészben annak a birónak a részére, a ki előtt a per megindult, egy harmadrészben pedig az ellenfél részére kell fizetniök. Ezen felül tisztségüket és hivatalukat veszítsék és erre vagy ehhez hasonló tisztségre többé soha sem kell őket alkalmazni.

5. §. A főpap- és báró urak fejváltsága pedig négyszáz, a nemeseké pedig kétszáz és a parasztoké negyven forintot teszen, így kívánván ezt az ország régi szokása.

20. CZIKKELY.

Pest és Pilis vármegyéről, a hol az ispánokat a szolgabírák helyettesítik.

A kilenczvenedik czikkelyhez, mely a többi között az ispánoknak a jogtalan letartóztatókra vonatkozó biráskodásáról szól, hozzátettük:

1. §. Hogy miután két vármegyének, Pestnek és Pilisnek, ispánjai vagy alispánjai nincsenek, ezt a biráskodást az azokban alkalmazott szolgabírák gyakorolhassák a jobbmódu nemesekkel.

21. CZIKKELY.

**A jogtalan letartóztatás bírái: az ispán az alispán és a szolgabírák;
és ezeknek a hatalma azok ellenében, a kik törvénytelenül teszik
magukat a jogtalan letartóztatás bíráivá.**

A nemesek letartóztatása tárgyában készült kilenczvenegyedik cikkelyhez, minthogy ez nem intézkedik arról, hogy kik az ilyen jogtalan letartóztatásnak és az e miatt kirótt büntetés végrehajtásának a bírái:

1. §. Hogy mindezekben az ilyen jogtalanul letartóztatottaknak, valamint azoknak a részéről is, a kik magukat az ilyen tiltott letartóztatásokra nézve a jelen törvény ellenére bírákul tolják föl, az illető vármegye ispánja vagy alispánja és szolgabírái tartoznak törvényt és igazságot tenni s rajtok az említett cikkely tartalmához képest megérdemlett büntetést fölvenni, valamint a sérelmet szenvedett nemesek és ezek jobbágyságai részére elégtételt szolgáltatni.

2. §. Ha pedig az a letartóztatás az ispánok fekvő jószágaiban történt: a nemesek közönségének a szolgabírákkal, álljon szabadságában az ilyen ispánok részéről az előrebecsátott módon igazságot szolgáltatni.

3. §. Ha pedig a nemesek közönsége és a szolgabírák átalnák ezt megtenni, akkor azokat az alispánokat az ország rendes bírái elébe kell törvényesen perbehívni és részükről igazságot szolgáltatni.

4. §. Ha azonban amaz ispánok részéről a nemesek közönsége és a szolgabírák igazságot szolgáltatnak és ítéletökkel valamelyik fél meg nem elégednék, akkor azt az ügyet megvitatás végett a fél felebbezésére a királyi curiába, tudniillik az ország rendes bírái elébe kell felküldeni.

22. CZIKKELY.

**Azokról a jobbágyokról a kik épületeiket vagy a földbe
erősített dolgaikat magukkal akarják vinni.**

Ahhoz, a mit a kilenczvenharmadik cikkely a vége felé, a jobbágyokat és ezek házait illetőleg rendel, ezt is hozzá toldottuk:

1. §. Hogy, ha annak a cikkelynek tartalmához képest mások fekvő jószágaira való eltávozásuk meg van engedve: a házakat, épületeket, kerteléseket és bármely más faneműeket, a melyeket már a földbe vertek, semmiképen se merjék magukkal vinni.

2. §. Ha pedig ama tárgyakkal együtt erőszakosan mások jószágaira vitték el, akkor őket vagy, ha e tárgyak nincsenek meg, uraikat, a károsok és sérelmesek ellenében a bíró és a felperes közt egyenlően megosztandó száz aranyforintban kell elmarasztalni.

23. CZIKKELY.

**A levélváltásgról szóló cikkelyt meg nem tartó káptalanoknak
és conventeknek a büntetése.**

A levélváltásgról szóló kilenczvenötödik cikkelyt megtoldottuk ezzel:

1. §. Hogy a káptalanoknak és conventeknek azt a cikkelyt, pecséteiknek elvesztése alatt, minden pontjában, záradékában és szakaszában szilárdul meg kell tartaniok.

24. CZIKKELY.

Pest és Pilis vármegyék hatalma a peres ügyek megvitatását illetőleg.

A két vármegyére, Pestre és Pilisre vonatkozólag készült századik cikkelyhez hozzátettük:

1. §. Miután e két vármegyének kebelében, - szabadságuk előjoga így kívánván, ispánok nem szoktak lenni, hogy azokban is kellő rend uralkodjék, határoztuk: hogy eme két vármegye nemeseinek közönsége gyűljön össze évenként a törvényszéknek különben szokásos helyére és ott a szolgabírák megválasztásának idején válasszon ki a jobb modu nemesek közül néhányat, a kikkel ama szolgabírák más, ispánokkal és alispánokkal ellátott vármegyék módjára, minden ügyet elbirálhassanak s a hozott ítéletet kellő végrehajtásra bocsátani jogosítva legyenek.

25. CZIKKELY.

Az országgyűlésről vagy az országlakosok egybegyülekezéséről. És miképen kell ugy a királynak, mint tanácsosainak, és a többi báróknak, meg másoknak az országgyűlésen viselkedniök.

Mint hogy az országlakosok egybegyüléséről készült száznyolczadik cikkelyben nincs szó arról s nem világlik ki belőle, hogy milyen módot és rendet kellessék tartani a királyi felség és a főpap s báró urak s ő felsége tanácsosai, meg az országgyűlésre sereglő többi országlakosok között;

1. §. Sőt, a midőn a főpap és báró urak, meg ő felségének tanácsosai egybegyűlnek, jobbadán csupa beszélgetéssel töltik el az egész napot is minden megállapodás nélkül válnak el egymástól,

2. §. A minél fogva megtörténik, hogy az országgyűlés az ők és a többi országlakosoknak és nem csekély költségére olyan hosszúra nyulik, hogy a csekélyebb módu és szegény nemesek, magukat elunván eltávozni, vagy pedig haszontalanul és fölöslegesen költekezni s ekként a költségekben szerfölött kimerülve, végre saját kárukkal hazatérni kénytelenek:

3. §. Ezért, hogy ezután minden ebből eredhető alkalmatlanságot eltávoztassunk, határoztuk, hogy jövőre midőn ő felsége valamely országgyűlést találna hirdetni vagy más tanácskozásokat találna tartani, ő felsége miután előbb a főpap és báró urakat meg többi tanácsosait egybehitta s mindenki részére az ő tisztének, méltóságának és állásának megfelelően, a hová ő felsége akarja tisztességes helyet jelölt ki, naponkint minden egyéb tanácskozás mellőzésével, mindenek előtt azokat az ügyeket s körülményeket s az ő meg az ország ama szükségleteit terjessze e főpap és báró urak s ő felsége tanácsosai elébe, a melyek végett az országgyűlés megtartását elrendelte.

4. §. S ők is, miután azokat megértették, minden magándolguk és ügyük abbanhagyásával, egyedül csak az elébük terjesztett ügyekről tanácskozzanak, határozzanak és végezzenek csendesen, mérséklettel és komolysággal.

5. §. Ha pedig köztük valami nézeteltérés keletkeznék, akkor ő felsége főajtónállómestere (a kinek az ily ügyek tárgyalása végett velük együtt jelen kell lennie), csendet parancsolván, mindenkinek szavazatát egyenkint kérje ki, hogy legalább így, az egyesek szavazatának bevétele után, a józanabb rész véleménye alapján jussanak egyességre és egyetértésre és ekképen egész gondosságuk, igyekezetük és tapintatuk kifejtése mellett ő felsége az országgyűlést mentül előbb befejezze és az időnkint felmerült ügyek annál könnyebben elintézészt nyerjenek.

6. §. A mikor pedig ő felsége valamely országgyűlést akar elrendelni, méltóztassék annak az országgyűlésnek a határidejét egy egész hónappal előbb a főpap és báró uraknak meg a többi országlakosoknak az ő levelei útján tudtokra adni.

26. CZIKKELY.

Az országgyűlésre ne az egyes vármegyék szerint választottakat, hanem a főpapokat, bárókat és nemeseket egyenkint hívja össze a király.

Rendeltük, hogy ha a királyi felség jövőben bármikor az országnak bármely fontos ügyének közbenjötte miatt, országgyűlést akar hirdetni, ne a vármegyénként választottakat, hanem az ország főpap és báró urait, nemeseit és előkelőit egyenkint méltóztassák meghívni.

1. §. Kiknek egyetértő tanácsával határozzon el mindent, a mit az ország hasznára és javára kell tenni.

27. CZIKKELY.

A lovakat, ökröket és más állatokat két év tartamán belül nem szabad az országból kivinni.

Az országlakosok a miatt, mert a lovakat, ökröket, juhokat és egyéb állatokat eddigelé sokan, tudniillik bennlakó és külföldi emberek ki szokták vinni, ezekben az állatokban nem csekély szükséglet és hiányt szenvednek.

1. §. Azért, e bajnak kellő szerekl való orvoslására határoztuk, hogy ennek utána jövőre, a jelen országgyűlés napjától számítandó két egész év tartamán belül, lovakat, ökröket, juhokat és bármely állatokat egyáltalán senki se merjen bármely keresett szín alatt az országból nyájankint vagy egyébkint bármi módon kivinni és kihajtani.

2. §. Hogyha valaki a jelen határozatot át merné hágni, akkor bármely vármegye ispánjának vagy alispánjának és akármely más embernek szabadságában álljon azokat az állatokat elvenni és azoknak két részét ő felsége részére átadni, végre harmadrészőket fáradsága fejében a maga számára megtartani.

28. CZIKKELY.

Az emberek használatára szükséges lovakat, ökröket és juhokat az országon belül országos és heti vásárokra, harminczad fizetése nélkül szabad hajtani.

Hogy ha az országlakók az országos vagy heti vásárokra, melyeket ebben az országban szoktak tartani, vezetnének efféle állatokat: ebben az esetben az országlakosok ezeket az állatokat szabadon hajthassák az országos és heti vásárokra.

1. §. S ha az országlakosok ezekből az állatokból saját szükségletükre, csakis a maguk használatára vagy a mészárosok a mészárszékek számára vásárolnak; semmi harminczadot sem kell tőlük venni.

2. §. A mint ez régente is szokásban volt.

3. §. Ugy mindazonáltal, hogy (a felebb mondott büntetés alatt) a vásárlók se merjék ezeket az állatokat valami módon az országból kihajtani.

29. CZIKKELY.

A vármegyék törvényszékeit régi helyeikre kell visszaállítani.

Továbbá határoztuk, hogy mindazokban a vármegyékben, a melyekben a törvényszék régi helyét megváltoztatták, ezt előbbi és régi helyére kell visszaállítani.

30. CZIKKELY.

**Külföldiek részére nem szabad egyházi javadalmakat adományozni;
az adományozottakat, ha az illetők felhivatván, nem jönnek be,
hogy ott lakjanak, el kell tőlük venni.**

Bármely néven nevezendő egyházi javadalmakat sem szabad külső és idegen nemzetbeliek részére adományozni.

1. §. És a kik olyanokat adományul kaptak, azokat a királyi felség hívja fel, hogy egy bizonyos hatánapra, melyet a királyi felség és a főpap s báró urak fognak kitűzni, üssék ott fel a széküket.

2. §. És ha vonakodnának bejönni, a királyi felségnek szabadságában álljon azoknak a javadalmait az ország jól érdemesült lakosai részére adományozni.

31. CZIKKELY.

**Ha a külföldiek mástól, mint a királytól vagy másoktól, mint a kiknek
ebben az országban kegyuri joguk van, kérnek föl egyházi javadalmakat,
vizbe kell őket fulasztani.**

A báró uraknak és ő felsége tanácsosainak, valamint a jelen országgyűlésre egybesereglett többi országlakosoknak akarataival (de a főpap urak és egyházi férfiak ellenkezésével) rendeltük:

1. §. Hogy a mely idegen emberek másoktól s nem a királyi felségtől, vagy nem azoktól szereznek maguknak egyházi javadalmakat, a kiknek ez országban bármely egyházi javadalomra nézve eddiglen élvezett kegyuri joguk van, és e szerzés alapján azok tekintetében az ország régi szabadságának ellenére valami jogot tulajdonitanak maguknak, azokban a javadalmakban benne mernek vagy benne akarnak maradni.

2. §. Mindazokat, ha rajta kaphatók, mint az ország szabadságának nyilvános háborítóit, együtt és egyenként vizbe kell fulasztani.

3. §. S hogy mindazok a főpap és báró urak vagy más nemesek, a kiknek ebben az országban bármely egyházi javadalmakra nézve kegyuri joguk van, a mely joggal eddig éltek: azokat az egyházi javadalmakat, a melyekre nézve őket ez a kegyuri jog megilleti, az ország lakosainak, de nem idegeneknek, szabadon adományozhassák.

32. CZIKKELY.

Egyházi tisztségeket nem szabad idegeneknek adományozni.

Egyházi hivatalokat vagy helyettes tisztségeket bármely egyházi személy az országnak semmi egyházában se adományozzon olasz és idegen személyeknek.

1. §. Különben az ilyeneknek ítélete semmisnek és minden erő nélkül valónak tekintendő.

33. CZIKKELY.

A végvárok gondos ellátásban részesüljenek, és azok elvesztői essenek hűtlenség bűnébe.

Mínthogy az ország végvidékein levő és fekvő várak és erősségek, rossz gondozásuk miatt, az országlakosok súlyos kárára, már nagy számban kerültek török kézre, a még meglevőkről pedig tudjuk, hogy többnyire olyan elhagyottak és omladozó félben levők, emberekben, élelmi-szerekben és hadi felszerelésben annyira fogyatékosak, hogy naponként veszedelemtől kell tartanunk.

1. §. Ennélfogva, hogy ezek a várak a jövőre kellőképpen el legyenek látva, méltóztassék a királyi felségnek e végvárok fentartása végett azok élelmi szereiről, felszereléséről és egyéb szükségleteiről gondoskodni és azokban nem más, hanem olyan tiszteket tartani, a kik javakban is bővelkednek és a hadi mesterségben is jártasok.

2. §. Ha ő felsége alkalmas tiszteket rendelt oda és ezek a tisztek kellően el lettek látva, és azokból valamit veszni hagytak, mint hűtlenekeket kell őket marasztalni és javaikat a királyi fiscusnak kiszolgáltatni.

3. §. Azok pedig, kik azokból valamit veszni hagytak, az elveszésnek okát adni tartozzanak.

34. CZIKKELY.

A királyi tisztektől évenként számadást kell követelni.

Méltóztassék ő felsége az ő összes tiszteitől évenként számadást követelni.

35. CZIKKELY.

Azok büntetése, a kik a végvárakból a felszereléseket és élelmi szereket elviszik.

Méltóztassék ő felsége azokat kipuhatolni, a kik a végvárakból és nevezetesen Nándorfehérvárból és Jaiczából puskákat, ágyukat, hadi felszereléseket, élelmi szereket és más dolgokat vittek el; mert ezek kimondhatatlan károkat csináltak.

1. §. És a kikre nézve kiderül, hogy ilyen dolgot követtek el, halállal bünhődjenek s fekvő jószágaik háramoljanak a királyi fiscusra.

2. §. Ha pedig az ilyen dolgok és hadi felszerelések meg élelmi szerek tudva ajándékképpen vagy vétel útján jutottak mások kezére, ezeknek javai is (mindazonáltal csak törvényes elmarasztalásuk után) a királyi felségre háramoljanak.

36. CZIKKELY.

A végváraknak két várnagyuk legyen, a kik közül az egyik, főbenjáró büntetés alatt, a várból soha se távozzék.

Mínthogy a törökökkel határos végvárakat, melyeknek fentartása tudvalevőleg igen nagy ügyeletet és gondoskodást tesz szükségessé, mindenkor két személynek szokták tisztségül adni, a mint ez gyakran történt;

1. §. Azért rendeltük, hogy ennekutána az ilyen végvárak és erősségek soha se maradjanak magukra, a nélkül, hogy az illető várakban és erősségekben az idő szerint alkalmazott tiszteknek egyike jelen lenne.

2. §. Hanem egyiküknek, azok megőrzése végett, főbenjáró büntetés alatt, mindenkor személyesen ott kell maradnia.

37. CZIKKELY.

Miképen hajtsák be és igazítsák ki a dézsmákat? és az egyházi tilalomról.

Minthogy az egyes országgyűléseken és az országlakosok közönséges gyülekezeteiben a többi rendelkezések és tanácskozások közt a dézsmák fizetésének módjára nézve különös vita és nehézség támadt és forgott fönn, oly annyira:

1. §. Hogy a királyi felség szerencsés megkoronáztatása után is, akkor, a midőn ő felsége a közelebbi múlt években az országlakosok javára és hasznára közönséges gyűlést hirdetett és abban a főpap és báró urak és országlakosok közös tanácsával közönséges decretumot bocsátott ki, a dézsmák tárgyában támadt nehézségek és egyenetlenségek miatt teljességgel semmit sem lehetett határozni, hanem azt a czikkelyt némely másokkal annak végleges megállapítása végett a jelen országgyűlésre vagy közönséges gyülekezetre halasztották el:

2. §. Ennélfogva, hogy a dézsmafizetés módjára nézve a főpap és báró urak meg az országlakók közt minden eddigelé fönforgott nehézség és vitatkozás megszűnjék, határoztuk: hogy ennekutána jövőre, az egymást mindenkor követő örökidőkre, minden vármegyében, bármely, akár székes, akár társas egyházak összes főpap urai részére, ellent nem állván az eddigelé bárkitől és bármi módon behozott rossz szokás, az egész tizedet azon a módon kell megfizetni és beszedni, a mint e részben kiki az ő főpapjával egyezkedett, de csak az olyan dolgokból, a melyekből a főpap urak eddigelé szedtek tizedet.

3. §. Fölösleges és szokatlan tizedszedéseket azonban semmiképen sem szabad divatba hozniok.

4. §. Abban az esetben pedig, ha a dézsmálók jövőre fölösleges és szokatlan dézsmákat találnának szedni, azt a módot kell szemmel tartani: hogy, miután a főpap urak és a többi egyházi személyek a dézsmákat néha saját embereik útján szokták saját használatukra behajtani, néha pedig bizonyos személyeknek bérbe szokták adni; azért, ha némelyek azt állítanák, hogy őket a dézsmálók ilyen szertelen és fölösleges dézsmakirovás által a főpap uraknak saját emberei megkárosították és terhelték, akkor az ilyen sérelmesek kötelesek legyenek ezt a szokatlan és fölösleges kirovást a főpap urnak vagy sáfárjának bejelenteni s őt erről értesíteni.

5. §. A ki, mihelyt erről értesült, az előbb mondottak kiigazítása céljából küldje ki emberét arra a helyre, a hol az ilyen kiigazításnak meg kell történnie.

6. §. És ha ennek az útján valami kiigazítás megeshetik, jól van, különben ezt a kérdést az illető vármegye törvényszékének helyére és határidejére a nemesek közönsége elébe kell vinni, és a mit ez az előrebocsátottak tekintetében Isten és az ő igazsága szerint valónak fog elismerni, abban a főpap uraknak és a panaszló félnek meg kell nyugodniok.

7. §. És ha úgy találják, hogy a dézsmálók a panaszos felet igaztalanul terhelték, a terhelt fél költségeiért a dézsmálók saját vagyonából kell elégtételt adni.

8. §. Akközben azonban, a mig a mondottak teljesen el nem dőlnek, a panaszos felet vagy annak jobbágyait legkevésbbé sem szabad egyházi tilalom alá vetni.

9. §. Ha pedig annak a kiigazításnak a bérlők által kellene történnie, akkor a panaszló fél se a főpapnak se sáfárjának ne tartozzék jelentést tenni; hanem a bérlők legyenek kötelesek a dézsma behajtása előtt, miután őket a szolgabírák vagy ezek valamelyike megintették, az illető

vármegye törvényszékére jönni és a nemesek közönsége előtt, mindent, mit előrebozsátottunk, kiigazítani és azok ítéletének és határozatának magukat alávetni és engedelmeskedni, egy-szersmind, ha bebizonyul, hogy fölsleges és igaztalan kirovást csináltak, a panaszos félnek költségeire nézve is teljes elégtételt adni.

10. §. A dézsmafizetésnek a határidejét pedig (a mint egyébként szokásos volt), meg kell tartani.

11. §. A határidő elteltével pedig és nem előbb, azokat, a kik az igazságos és szokott dézsmát megfizetni elmulasztanak, mindaddig egyházi hatalom alá kell helyezni, míg a dézsmát valósággal meg nem fizetik.

12. §. A földesurakra azonban, a dézsmát megfizetni vonakodó parasztok miatt, az egyházi tilalom ki ne terjedjen.

38. CZIKKELY.

Miképen járjanak el a püspökök dézsmálói az asztagok megvizsgálásában.

A dézsmakirovók az asztagok megvizsgálásában ezt a módot kövessék:

1. §. Hogy a dézsmálóknak meg kell elégedniök a dézsma fizetésre kötelezett parasztok esküjével, melyet azok ama helyek biráinak és előljáróinak jelenlétében tesznek le, a hol a dézsmákat kiroják; vagy, ha nem akarnának megelégedni, akkor az ilyen helyek biráinak vagy előljáróinak szabadságukban álljon azoknak asztagjait (azonban mérséklettel, és nem olyan esős időben, a miből a parasztokat valami kár érhetné) megvizsgálni.

2. §. S ha a dézsmálók azokban többet kapnának, mint a mennyit a paraszt mondott, a föls-leget vigyék el, és ezenfelül hagyják meg neki az igaz dézsma megfizetését.

3. §. Mielőtt azonban az asztagot megvizsgáltatnák, tartozzanak mindenekelőtt az illető hely biráinak vagy előljáróinak kezéhez egy forintot adni, hogy ha az derülne ki, hogy a dézsmálók azt az asztagot igaztalanul forgattatták föl és vizsgálták meg, azok a birák és előljárók ezt az egy forintot a paraszt kezéhez szolgáltatni legyenek kötelesek.

39. CZIKKELY.

A tizedbe szedett méhek, bárányok és gödölyék a dézsmálók veszedelmére szent Mihály napjáig maradjanak a jobbágyoknál.

Határoztuk, hogy a méheket, bárányokat, gödölyéket, a maga idején, a szokásos mód szerint tizedeljék és jegyezzék meg; és a tizedelés és megjegyzés megtörténtével annál a gazdánál, a kinél azokat tizedelik, az ő akaratja ellenére ne maradjanak tovább, mint egyedül szent Mihály napjáig (még pedig a dézsmáló veszélyére).

1. §. És ha ezek az állatok utóbb véletlenül elpusztulnának, e miatt azután a parasztokat semmi módon sem kell terhelni.

2. §. Mindamellett kötelesek megesküdni, hogy azok sem az ő vétségük, sem gonoszságuk miatt, sem akaratukból nem mentek tönkre.

40. CZIKKELY.

Az eladott boroktól nem szabad pecsét pénzeket venni.

Minthogy szüret idején igen sokan szokták boraikat áruba bocsátani, a midőn pedig boraikat eladták, a magánnyereszkedésükben gyönyörködő bordézmálók a legtöbb megyében, nevezetesen a pannonhalmi szent Márton apátság dézsmálói Somogy vármegyében némely helytelen zsarolás behozásával azoktól az eladóktól a viaszpecsétek fejében némely helyütt két, másutt pedig tizenkét denárt szoktak kicsikarni.

1. §. Azért, hogy az országlakosok köréből ezeket a visszaéléseket kiirtsuk, határoztuk, hogy ennek utána az ilyen, bármi módon lábrakapott visszaélések végképen megszűnjenek.

2. §. És a mint ebben a dologban régente, a nevezett apátság törvényes apátjainak idejében jártak el, ugyanazt a szokást kell ezután megtartani.

41. CZIKKELY.

Száz dénárt minden hozzáadás nélkül mindenütt egy forint gyanánt kell elfogadni.

Hogy minden püspöki megyében, a hol a dézsmát pénzzel fizetik, száz dénárt, minden hozzáadás nélkül egy forint gyanánt kell elfogadni.

42. CZIKKELY.

A birákat, minthogy azok a dézsmálókat megvendégelik, nem szabad tizeddel terhelni és megróni.

Minthogy a falusi elöljárók a dézsmálókat meg szokták vendégelni, azért őket dézsmák fizetésével és szolgáltatásával ne terheljék és a rovásnyelek után se követeljenek tőlük semmit.

43. CZIKKELY.

A dézsmálás alkalmával szedett keresztényadóról és arató pénzről.

Minthogy egyfelől a főpap urak, másfelől pedig a báró urak és a többi országlakosok között, a főpap urak részéről eddigelé szedett keresztényadók és aratópénzek behajtása miatt és ennek ürügye alatt némely egyenetlenség és vita keletkezett és a báró urak meg az országlakosok azt állítják, hogy ezek az adóztatások az ő szabadságaik és kiváltságaik ellenére visszaélésképpen csusztak be; a főpap urak pedig megfordítva azt, hogy a leghatályosabb kiváltságlevetek erejénél fogva szedték ez adókat; s úgy ezek, mint amazok azt, hogy erre nézve leveleik és okirataik vannak, s melyeket nem most, hanem a következő törvényszakon akarnak fölmutatni:

1. §. Ennélfogva, ennek a dolognak végleges eldöntése céljából határoztuk, hogy a főpap urak az előre bocsátott dolog tárgyában készült és kibocsátott összes leveleiket és okirataikat, vagy a báró urak és országlakosok is azokat, a melyeket időközben előkerithetnek, a legközelebb következő szent Mihály arkangyalnapi nyolczados törvényszéken a királyi felség előtt kötelesek legyenek és tartozzanak előadni és fölmutatni,

2. §. Melyeknek megvizsgálása után ő felségének teljes szabadságában álljon a felek között a feljebb mondottakra nézve határozni és véglegesen dönteni.

44. CZIKKELY.

A jobbágyoktól előbb a gabona és bor kilenczed részét és aztán a tizedrészét kell behajtani.

Mivel a főpap és báró urak meg egyéb nemes és birtokos emberek között a tizedek, valamint a kilenczedek behajtása tárgyában is igen sok nehézség merült fel arra nézve, vajjon tudniillik előbb a dézsmát kell-e fizetni és azután a kilenczedet?

1. §. Ezért rendeltük: hogy a mint eddigelé szokásos volt, úgy jövődőre is előbb a kilenczedet kell megfizetni és azután a tizedet.

45. CZIKKELY.

A rácok, ruthének és oláhok ne fizessenek dézsmát.

Van az ország végvidékein fekvő több olyan hely, a hol rácok, ruthének, oláhok és más szakadárok laknak a keresztények földein, a mely földek után azok, a maguk szertartásai szerint élvén, eddigelé egyáltalán semmi dézsmát sem szoktak fizetni, a kiket mindazonáltal az illető főpap urak dézsma fizetésre akarnak kényszeríteni.

1. §. És mivel ezeket a Krisztus örökségeül felajánlott dézsmákat a Krisztus hiveitől és nem más, tőle elszakadt emberektől (különösen pedig nem ezektől, a kik a királyi felség, a vajdák, bánok és az ország végvidékeit őrző többi tisztviselők meghívására és biztosítása mellett laknak ezeken a helyeken) szokták szedni, azért rendeltük és végeztük:

2. §. Hogy ezután a rácoktól, ruthénektől, oláhoktól és a keresztények bármely földein lakó más szakadároktól, többé egyáltalán semmi dézsmát sem szabad szedni.

Befejezés.

Mi tehát az előbb említett főpap és báró uraknak s mondott országunk nemeseinek, a fentebbi módon felségünk elébe terjesztett kéréseit kegyelmesen meghallgatván és teljesítvén, fentebbirt kiváltságlevelünket, mely, mint előre bocsátottuk, érintett határozatainkat és végzéseinket tartalmazza, az előbbirt ujonnan alkotott cikkelyekkel együtt elfogadván, jóváhagyván és helyeselvén s szóról-szóra, minden csonkítás és megtoldás nélkül jelen kiváltságlevelünkbe iratván és iktattatván, ezenfelül ugyanazt a kiváltságlevelünket és mindazokat, a miket úgy ez, mint az érintett ujonnan szerkesztett cikkelyek is magukban foglalnak és előszabnak, mivel láttuk, hogy nevezett országunk hasznára és békés állapotára néznek és szolgálnak, a főpap és báró urak s ugyanazon országunk nemesei részére megújítván, örök időkre fennállandók és erőben maradandók gyanánt megerősítjük.

1. §. És jelen írásunk erejénél fogva igérjük s kötelezzük magunkat, hogy mindazt, a mit e kiváltságlevelünk s ezek a cikkelyek magukban foglalnak, együtt és egyenkint sérthetetlenül megtartjuk és mások által megtartatjuk.

2. §. A minek emlékezetére és örök erejére elhatároztuk jelen kiváltságlevelünknek kiadását, megerősítvén azt titkos pecsétünk ráillesztésével, a melylyel mint Magyarország királya élünk.

3. §. Kelt fönt nevezett Buda városunkban, a tisztelendő atyának Krisztusban, Tamás urnak, kijelölt egri püspöknek, udvarunk fő- és titkos kancellárjának és kedvelt hívünknek kezével, a fentebb irt közönséges gyűlésnek harminczkettedik napján.

4. §. Az Úrnak ezernégyszáz kilenczvenötödik esztendejében, magyarországi stb. uralkodásunknak ötödik, a csehországinak pedig huszonnegyedik évében.

5. §. Jelen levén a méltóságos főtisztelendő és tisztelendő atyák és urak Krisztusban, Aragonia Estei Hippolit a «Sancta Lucic in Silice»-ről czimzett római szentegyházunk diakonusa, esztergomi, Péter kalocsai érsekek; ugyancsak Tamás, kijelölt egri, Ozwald zágrábi, Domokos váradi, Geréb László erdélyi, Zsigmond pécsi, Ferencz megválasztott győri, János veszprémi, Lukács csanádi, Báthori Miklós váci, Antal nyitrai püspök, a szerémi püspöki szék betöltetlen levén; Gábor boszniai, Briccio megválasztott és megerősített turini, Kristóf modrusi, Mihály választott zenggi püspökök, kik az Isten egyházait szerencsésen kormányozzák.

6. §. Továbbá tekintetes és nagyságos Zápolyai István a Szepesföld örökös ispánja és mondott Magyarországunk nádora, Wyngarthi Geréb Péter ispán, országbiránk, Bélthöki Drágffy Bertalan erdélyi vajdánk és a székelyek ispánja, Korvin János oppavai és lipcsei herceg és dalmát-, horvát- s szlavonországaink bánja; Machkási Péter és Gerlisch Jakab szőrényi bánok; Egervári László királyi főtárnok, Lindvai Bánfi Miklós főajtónálló, Kanizsai György és Pelsőczy Bebek János főpohárnok, Perényi Imre főasztalnok, Csáktornyai Ernust János főlovász és Raskai Balázs főkamrás mestereink; Somi Józsa temesi ispán és országunk alsó részeinek főkapitánya és mások igen sokan, kik országunk ispánságait és tisztségeit viselik.

II. ULÁSZLÓ

HARMADIK DECRETUMA.

Ulászló, Isten kegyelméből Magyarország, Csehország, Dalmácia, Horvátország, Ráma, Szerbia, Galliczia, Lodomeria, Kunország és Bolgárország királya, ugy szintén Szilézia és Luxemburg hercege, valamint Morvaország és Lausitz örgrófja, minden ugy mostan élő mint jövőendőbeli keresztény hívőnek, a kiknek jelen levelünk tudomására fog jutni, üdvét abban, a ki mindeneknek igazi üdve.

1. §. A felséges Isten, a kinek akarata kormányoz mindent, a mit alkotott, ugy a megyei birodalomban, mint széles e világon, azért emelt minket (noha érdemetlenül) e királyi méltóság magaslatára vagy legfőbb polczára, hogy valamint ő minket a legböségesebben halmozott el adományaival, ugy mi is, megemlékezvén az ő jótéteményeiről, üdvösen gondoskodjunk alattvalóink nyugalmaról, a kiknek élére minket kirendelt; ugy hogy azoknak, a kikkel születés és elhalálozás tekintetében egy a helyzetünk, inkább hasznukra kell lennünk semmint fölöttük haszontalanul uralkodnunk.

2. §. És a hatalmunk alá vetett nép kormányzására maga az Isten két eszközt adott nekünk: tudniillik a fegyvert és a jogot. A jogot azért, hogy azt a természet három parancsára oktassuk, tudniillik: tisztességesen élni, mást meg nem sérteni, és mindenkinek, a mi az övé, megadni.

3. §. A fegyvert pedig azért, hogy azokat, a kiket törvényes büntetés félelme a gonosztettektől el nem riasztana, legalább a boszuló fegyver szigorúsága tartsa vissza a vétkektől, és ekképen az emberek vakmerősége megfékeztessék és az ártatlanság a gonoszok közt biztos legyen, és hogy a jók a gonoszok között nyugodtan éljenek.

4. §. Ennélfogva jelen levelünk rendén mindeneknek, ugy a mostan élőknek, mint a jövőendőbelieknek értésére akarjuk adni, hogy miután mi szerencsés megkoronáztatásunk után hű főpapjainknak és báróinknak és országunk nemeseinek legalázatosabb kérésére és közbenjárására e nemes Magyarországnak javára és hasznára, már egymás után két izben (a mint az időszüksége és a dolgok állapota kívánta) különböző törvényeket adtunk ki: később ugyanazok a bárók és országunk összes nemesei a jelen közönséges gyűlésen, melyet nekik országunk fontos és sürgős szükségei miatt szent György vértanunak legközelebb mult napján hirdettünk, ugyanazon országunk egyes vármegyéiből megjelenvén és színünk elébe járulván, szivük keserűségével panaszkodtak nekünk ekképen:

5. §. Hogy ámbár mi szerencsés megkoronáztatásunk alkalmával összes országlakosainknak, tudniillik ugy a mágnásoknak és előkelőbbeknek, mint az alsóbb rendűeknek megígértük, hogy szabadságaikat, a melyeket a felséges fejedelemtől, a néhai András király urtól, a mi boldog emlékezetű elődunktól kaptak, s a fenséges fejedelmek, a néhai Lajos és Mátyás király urak, a mi boldog emlékü elődeink megerősítettek, és a melyek ezelőtt már sok évtől fogva számos czikkelyükben megcsorbultak, az ő hasznukra helyreállítjuk, megújítjuk, és megerősítjük, s megerősítvén megtartjuk és megtartatjuk: mindamellett vannak többen, a kik ezzel az üdvös szándékunkkal és az ő óhajtságukkal ellenkezvén, inkább magánhasznukra semmint a közjóra törekedtek, a kiknek gáncsoskodása miatt az ő kívánságukat eddig soha sem érhatték el.

6. §. Különösen pedig, midőn mi az ő legalázatosabb közbenjárásukra, mindannak megvalósítása végett a mit a legnagyobb sóvárgással vártak tőlünk, nem régiben, a legközelebb elmúlt év szent Márton napjára közönséges gyűlést hirdettünk és azt Isten segítségével Pest városunkban megtartottuk: azok a békebontók, a megválogatott buzamagvak közé burjánt szórván, mindent

felforgattak, a minek következtében báróink és országlakosaink, a nélkül, hogy velünk együtt valami jót határoztak volna, kénytelenek voltak elég nagy vagyonveszteséggel hazatérni.

7. §. Ezeknek előadása után ugyanazok a bárók és a többi, ugy előkelő, mint alábbvaló nemesek felségünknek az említett néhai András király urtól, valamint Magyarország más dicsőült királyaitól is kapott szabadságaik tárgyában írásba foglalt némely czikkelyeket mutattak föl és adtak át, az alább irt tartalommal.

8. §. És alázatos kéréssel esedeztek felségünknek a nevezett bárók s a többi országlakosok: hogy figyelembe véve az ő elnyomatásukat, méltóztatnánk ez országnak nyugalmáról, a melyet Krisztus keresztyének üldözői a hitetlen törökök és ez országunk egyéb ellenségei mindenfelől szorongatnak, gondoskodni és e czikkelyekbe foglalt szabadságaikat megújítani és megerősíteni és megújítván s megerősítvén megtartani és mások által megtartatni.

A mely czikkelyeknek tartalma im ez:

1. CZIKKELY.

A közönséges vagy országos gyűlést Rákos mezején minden harmadik évben meg kell tartani; és azok büntetése, kik az országgyűlésre el nem jönnek.

Hogy a királyi felség a most közvetlenül egymásután következő jövő négy év tartama alatt az összes országlakosok, tudniillik úgy a főpapok, mint a bárók és a többi nemesek és birtokos emberek részére évenként hirdessen és tartson szent György vértanu napján a Rákos-mezején közönséges gyűlést.

1. §. Az ilyen módon tartandó gyűlést pedig tizenöt nap alatt be kell fejezni.

2. §. Ennek a négy évnek elteltével pedig, az ezután mindenkor következő jövő időkben azt a közönséges gyűlést minden harmadik évben kell az említett módon megtartani.

3. §. A mely főpap és báró úr vagy más országlakos pedig a gyűlés első napjára eljönni és tizenöt napon át ott maradni nem akarna, az olyan, ha főpap vagy báró, nyolczszáz aranyforintot tevő kétszáz nehéz girán, ha pedig előkelő, közép rendű vagy alább való nemes, akkor négyszáz aranyforintot tevő száz girán maradjon, melyeket a királyi felség elengedhetetlenül hajtson be.

4. §. Kivéve a királyi felség, valamint a főpap és a báró urak, meg a többi országlakosok tiszteit, nemkülönben azokat, a kik végvidéki várakat őriznek, vagy az országon kívül a király és ország vagy uraik követségeiben vannak szükségképen elfoglalva.

5. §. Továbbá a beteget, vakokat, sántákat és nagyon szegényeket, a kik semmiképen sem jöhetnek.

6. §. S azokat is, kik ez országon kívül utazásokkal lesznek szükségképen elfoglalva.

7. §. Ugy mindazonáltal, hogy ha két vagy több fivér osztatlan állapotban volna, avagy az apának egy vagy több fia volna, a kikkel meg nem osztozott; akkor elég, ha maguk közül egyet küldenek az országgyűlésre.

8. §. De ha egymásközt kölcsönösen megosztottak, fejenként legyenek kötelesek oda menni.

9. §. Az egy telkes nemeseknek pedig tíz közül egyet kell küldeniök.

10. §. Ha pedig a vármegyei ispánok vagy ezek helyettesei valamely titkos egyezkedésnél fogva, tudniillik pénzzel vagy ajándékkal kecsegtetve valakinek megengednék, hogy otthon maradjon: őket is ugyancsak száz girában kell elmarasztatni.

2. CZIKKELY.

A nyolczados és a rövid törvényszékek tartásáról, valamint az ülnökök megválasztásáról és ezek fizetéséről.

Hogy ebben az országban évenként két nagy és teljes nyolczados törvényszéket tartsanak, tudniillik a szent György vértanu és a Mihály arkangyal napit; és hasonlóképen két rövidet (a melyeket rövid törvényszékeknek hívnak), ugymint a Vizkereszt és a szent Jakab apostol napit.

1. §. A nyolczados törvényszékek tartása vagy azok első napja azonnal az említett ünnepek után való huszadik napon kezdődjék és negyven napon keresztül folyjon.

2. §. Ha pedig e negyven nap után kelnek valamely ítéletek, akár perfelvétel mellett, akár perfelvétel nélkül, azoknak semmi erejük és hatályok ne legyen.

3. §. A rövid törvényszékek tartásának első napja pedig az említett ünnepeket követő huszadik napon kezdődjék, és e rövid törvényszékek csak husz köznapon át tartsanak, a melyeken a törvénykezés lehetséges, és ennyi nap alatt végződjenek, úgy, hogy e husz napba az ünnepnapokat a bíraskodás céljából nem kell beszámítani.

4. §. Ezekre a rövid törvényszékekre pedig a perbehívások épen úgy, mint a nagyobb nyolczados törvényszékekre az említett ünnepek napjánál nyolcz nappal előbb vagy az ezt megelőző nyolczad napon történjenek.

5. §. Mindezekhez a törvényszékekhez pedig, úgy a nagyobbakhoz mint a rövidekhez válasszon a királyi felség és az ország a rendes bírákon kívül a főpapurak közül is kettőt, és a báró urak közül szintén ugyanennyit, és az országlakosok közül az országnak mind a négy részéből az ország tehetősebb és jelesebb nemesei sorából tizenhat jogtudóst, olyanokat tudniillik, a kik tudományuk által kitűnnek, és ezeknek az ítélelhozásnál mindenkor jelen kell lenniök.

6. §. Úgy, hogy a nagyobb nyolczados törvényszékeken mind a tizenhat nemes, a rövid törvényszékeken pedig csak nyolcz közülök (egymást tudniillik kölcsönösen és viszonyosan fölváltva) tartozzék bent ülni.

7. §. Ama kiválasztott tizenhat nemes részére pedig, a kiket, mint előrebocsátottuk, az ügyek megvitatása végett fognak megválasztani, az országlakos urak fognak megfelelő fizetésről gondoskodni: az ekképen megválasztott főpap és báró urakat azonban a többi főpap és báró urak kötelesek fizetéssel ellátni.

8. §. Erdélyben és Szlavóniában meg hasonlóképen két nagyobb nyolczados törvényszéket kell tartani, tudniillik a Vizkereszt és szent Jakab apostol napit, úgyszintén két rövid törvényszéket: a szent György vértanu és a Mihály arkangyal napiakat.

9. §. Ezek a nyolczados és rövid törvényszékek pedig az említett napokat megelőző tizenötöd napon vegyék kezdetüket és tartsanak a nyolczados és rövid törvényszékek megkezdése után tizenöt napig.

3. CZIKKELY.

A legközelebb megtartandó szent Mihály napi nyolczados törvényszékről.

Hogy a legközelebb következő szent Mihály arkangyal napján a nyolczados törvényszéket minden esetre meg kell tartani.

4. CZIKKELY.

Az ítélőmesterekről és a táblabirákról, meg azok esküjéről.

Nehogy pedig az ítélőmestereket ajándékokkal megvesztegessék, a rákosi szigorú eskü alatt meg kell fogadniok és ígérniök, hogy mindenki részére igazságos, törvényes és istenes ítéletet fognak mondani, és annak okáért minden perlekedőnek tetszésétől fog függni, ha vajjon akar-e nekik ajándékot adni vagy nem?

1. §. Mindazonáltal, ha valamely peres fél törvényesen bebizonyíthatja azt, hogy valamelyik ítélőmester az ilyen ajándékok miatt valaki részére hamis és igaztalan ítéletet mondott, akkor az olyan ítélőmester fejével és javainak elvesztésével bűnhődjék.

2. §. És hogy az ülnökökkel együtt a főpap- és báró urak is, kiknek a bíraskodásnál jelen kell lenniök, szintén tartozzanak a rákosi esküminta szerint hitet tenni arra, hogy mindenki részére, kedvezés és gyűlölség nélkül igazságos ítéletet fognak mondani.

3. §. És hogy az olyannak, a ki paraszt törzsből származott, nem kell ítélőmesteri tisztet viselnie; és nem nemes törzsből ítélőmestert soha sem szabad választani.

5. CZIKKELY.

A birságlevelek kiadásáról, és a törvényszékeken megtartandó sorrendről.

Hogy az ítélőmestereknek a birói vagy ítélőlevelek kiadása alkalmával a perbehívólevelek keltét vagy maguknak vagy a beállított íródiákok útján be kell jegyezniök a lajstromba.

1. §. És a korábbi perbehívások felvétele mindenkor előbb történjék, mint a későbbieké.

2. §. És hogy az egyszer megtörtént bejegyzésnek vagy birságlevélkiadásnak a per kimenetelig meg kell maradnia.

6. CZIKKELY.

A régi szokásokat, a melyekre az ítélőmesterek bíraskodásuk alkalmával hivatkozni szoktak, össze kell írni.

Mínthogy pedig az ítélőmesterek az ítéletek meghozása alkalmával mindenkor az ország szokásaira szoktak hivatkozni:

1. §. Ezért ezeket a régi szokásokat írásba kell foglalni, és a melyeket a királyi felség és bíró urak, helyeseknek és törvényeseknek s nem roszaknak és helyteleneknek fognak találni, azok szerint kell ítélni.

2. §. Ezeknek a szokásoknak az összeírásával pedig a királyi felség Ádám mestert bizza meg; az országlakosok fognak róla gondoskodni s e részben vele egyezkedni.

7. CZIKKELY.

Midőn az egész országot érdeklő ügyek vannak a tanácsban tárgyalás alatt, a tanácskozáshoz nyolcz ülnököt kell odabocsátani, s ezek esküdjenek meg.

Hogy a királyi felség olyan ügyek alkalmából, melyek az egész országot közösen látszanak érdekelni és illetni, a fentebb említett tizenhat nemes közül mindenkor nyolczat bocsásson be a tanácsba.

1. §. A mely nemesek szigorú hit alatt tartozzanak megesküdni, hogy a tanácsban hűségesen és titoktartás mellett, valamint ez ország közjára és hasznára fognak mindent megbeszélni és tárgyalni.

8. CZIKKELY.

A hatalmaskodás esetét a király a nyolczados és rövid törvényszékek határidején kívül vizsgálja meg vagy vitassa meg.

Ámbár pedig hatalmaskodások, tudniillik úgy a nagyobbak, mint a kisebbek tárgyában indított összes peres ügyeket eddigelé a nyolczados vagy rövid törvényszékek tartásának határidejében szokták elintézni:

1. §. Mindazonáltal, mivel a mánások és hatalmasok, nemkülönb az alsóbb rendű emberek is ez ország nemeseit úgy otthon, mint utazásuk és más foglalkozásaik közben gyakran zaklatják és e miatt mind gyakrabban különböző panaszok jutnak a királyi felség füléhez;

2. §. Ő felsége pedig, mint kegyes fejedelem, nem akarván törvényeinek határait túllépni, ezeket a panaszokat eddigelé vagy a nyolczados vagy rövid törvényszékekre szokta halasztani:

3. §. Ezért határoztuk, hogy ezentúl jövőre a nemesek házainak megrohanása, valamint a nemesek igaz ok nélkül való letartóztatása, megverése, megsebesítése és megölése miatt ennekutána indítandó összes peres ügyeket a királyi felség, bárhol legyen is ő felsége a nyolczados és rövid törvényszékeken kívül is eldönthesse és elintézhesse.

4. §. Úgy tudniillik, hogy a káptalan vagy convent bizonyosága az olyanokat, a kik ellen az említett hatalmaskodások miatt panaszt fognak tenni, a királyi felség parancslevele által az illető káptalannak vagy conventnek szóló kézbesítő levél mellett, egy bizonyos határidőre, melyet a királyi felség az ő parancslevelében a helyek távolságához képest fog kitűzni, bárhol megkaphatók, személyesen vagy lakóházaikból minden további halasztás nélkül az ő felsége előtt való megjelenésre intse meg, hogy tettüknek okát adják.

5. §. Kik ha személyesen megjelennek és magukat tisztázhatják, jól van; különben, ha meg nem jelennek, vagy megjelenvén nem tisztázhatják magukat, megtartván mindenkor a törvény rendét, főbenjáró ítéletben valamint összes birtokjogaiknak és mindennemű dolgaiknak s javaiknak elvesztésben kell őket elmarasztalni.

9. CZIKKELY.

A néhai Mátyás király úr halála után okozott károk és sérelmek miatt indított perekről; hogy azokat a rövid törvényszékeken kell elbírálni.

Minthogy a nagyobb decretum tizenhatodik cikkelyében tudvalevőleg meg van állapítva, hogy az országlakosoknak a zavargások idején, legujabban a néhai Mátyás király halála után okozott károkért és jogtalanságokért miképen és milyen módon szereshető a nyolczados törvényszékeken elégtétel:

1. §. De mert a nyolczados törvényszékek tartása gyakran halasztást szenved, annak okáért határoztuk, hogy az ilyen jogtalanságok és károk helyrehozását minden ez iránt már megindított vagy megindítandó ügyben, az említett decretumban kifejezett módon, a rövid törvényszékek tartása idején lehessen a törvény rendén keresni.

2. §. Akképen, hogy ha eziránt valaki ellen már tényleg perbehívások történtek, a felperesek, ellent nem állván az ilyen perbehívás, kötelesek legyenek az ellenfelet a rövid törvényszékeken való megjelenés végett törvényesen meginteni.

3. §. Mindamellett álljon a felperesnek szabadságában, hogy, ha azokat a perbehívásokat a nyolczados törvényszakokban akarná használni, perét azokon folytassa.

10. CZIKKELY.

Az elfoglalt várak és egyéb birtokjogok szent Mihály arkangyal napjáig visszabocsátandók; és a foglalások tárgyában történt perbehívások a rövid törvényszékeken bírálандók el.

A várakat, kastélyokat, birtokokat és birtokjogokat, melyeket némelyek ő felsége vagy Mátyás király nevében vagy ennek halála után foglaltak el, a legközelebb következő szent Mihály napjáig, örök hűtlenség vétkének büntetése alatt mindenesetre vissza kell bocsátani.

1. §. Hogyha pedig az ilyen foglalás okán már perbehívások történtek, ezek a perbehívások a rövid törvényszékeken intézendők el.

2. §. Ugy mindazonáltal, hogy a korábbi perbehívás ellent nem állván, az ilyen foglalókat eme foglalások miatt nem kevésbé törvényesen meg kell inteni, hogy a rövid törvényszékeken megjelenjenek; és ez arra az esetre áll, ha nagyobb nyolczados törvényszékeket nem tartanak.

11. CZIKKELY.

A szent jóbi conventnek a tőle elvett pecsét visszaadandó.

A szent jóbi conventre nézve: hogy ennek a conventnek a pecsége minden esetre visszaadandó.

1. §. Minthogy a pecsétet ettől a conventtől nem valamely vétség miatt, hanem a közönséges decretum értelmében a kisebb conventek között vették el.

2. §. Ezért kéri az országlakos urak a királyi felséget, hogy miután ő felsége ennek a czikkelynek a megtartását az összes vármegyékhez ezelőtt küldött lajstromában is megígérte, méltóztassék ebből a conventből a remetéket, kiket oda helyezett, eltávolítani és abba a conventbe az illető rendből való alkalmas szerzetes apátot beállítani, mivel az országlakos urak annak a conventnek a pecsétjét nem nélkülözhetik.

12. CZIKKELY.

Hogy a boszniai káptalan az egész országban teljesithessen végrehajtásokat.

A boszniai káptalanra nézve határoztuk, hogy mivel ennek kanonokjai tudvalevőleg teljesen elszegényedtek, azért ez egyháznak (a mely szent Péter tiszteletére lett alapítva), jókarba helyezése végett álljon szabadságukban a budai káptalan módjára, országszerte káptalani bizonyosság gyanánt eljárni.

13. CZIKKELY.

Hogy a saághi prépostság conventje Gömörmegyében eljárhat.

Minthogy Gömör vármegye és azoknak a részeknek többi országlakosai, a közjó érdekében a saághi egyház conventjének pecsétét nem nélkülözhetik:

1. §. Ezért határoztuk, hogy az a mondott Gömör vármegyén belül minden végrehajtásban eljárhasson.

14. CZIKKELY.

Azoknak a büntetése, a kik a káptalanokban hamis leveleket pecsételnek.

A hamisítókra nézve, a kik a káptalanokban vagy conventekben hamis leveleket pecsételnek: hogy a káptalan vagy convent mind ama tagjainak, kik a hamisítás idején mint ebben közreműködők jelen lesznek, homlokukra és mindkét orcájukra a tüzes pecsét bélyegét süssék.

1. §. És hogy ezenfelül az ilyenek legott javadalmaikat veszítsék.

15. CZIKKELY.

Miképen kell az érsekeknek, püspököknek és a többi zászlós és nem zászlós egyházi férfiaknak a királylyal katonáskodniok? és hogy a kisebb javadalmuak minden harminczhat kapu után egy lovast küldjenek a hadba.

Minthogy az alábbirt érsek urak, püspökök, káptalanok, prépostok, apátok és a lövöldi karthausiak, valamint az aurániai perjel, ennek az országnak a régi dicséretes szokása értelmében az ország védelmére úgy dézsmajövedelmeik mint egyházi birtokaik után, bandériumaikat jövedelmeik nagyságához és jobbágyaik számához képest kötelesek kiállítani.

1. §. Ezért azok az érsek urak, püspökök, káptalanok, prépostok, apátok és karthausiak valamint az aurániai perjel az alább következő megszabás szerint tartozzanak csapataikat az ország védelmében föntartani és ellátni.

2. §. A többi káptalanok, conventek, valamint apátok és prépostok és egyéb egyházi férfiak, úgy a szerzetesek mint a világi papok, kiknek dézsmájuk van, dézsmajövedelmeik nagyságához és jobbágyaik számához képest; azok pedig, kiknek dézsmájuk nincsen, a bandériumokkal nem bíró más országlakosok módjára minden harminczhat kapu után egy-egy jól felfegyverzett lovast kötelesek adni és eltartani.

3. §. Ha pedig a főpapok és egyházi férfiak olyan világi javak birtokában vannak, a melyekkel régentén bandérium állítás kötelessége járt, azok alapján most tartsanak bandériumokat és a bandérium alapjául szolgáló javakon kívül azok után is tartozzanak hadi szolgálatot teljesíteni.

4. §. Hogy pedig azoknak a nehézségeknek, a melyek a bandériumokkal nem bírók dézsmajövedelmei és jobbágyaik száma körül keletkezhetnének, elejét vegyűk, határoztuk:

5. §. Hogy az egyes vármegyékben, a vármegyék nemeseinek közönsége annyi becsületes és megbízható tehetősebb embert válasszon, a mennyi az illető vármegyékben a szolgabírák száma.

6. §. Kik annak a vármegyének a szolgabiráival együtt, a melyben az összeírásnak kell történnie, (miután esküt tettek) úgy azoknak dézsmajövedelmeit, mint jobbágyaik számát pontosan kifürkésszék és a lajstromba hiven följegyezzék, aztán a törvényszék helyére vigyék, a hol a nemesek közönsége az ő lelkiismeretes meghatározásukhoz képest az egyes vár-

megyékben a katonák számát írja össze; és a nem bandériomos egyházi férfiak e szerint tartozzanak hadi szolgálatot tenni.

16. CZIKKELY.

**Hogy némely országlakósoknak harminczhat, másoknak huszonnégy,
az egy telkes nemesnek pedig harminczhat kapu után kell
egy fegyveres lovas katonát eltartaniok.**

A nagyobb decretumnak a huszadik cikkelyét ezzel toldottuk meg: hogy nem már húszt kapu után, mint a decretum tartja, hanem harminczhat kaputól vagy jobbágytelektől kell egy jól felfegyverzett lovas katonát adni, kivéve az alsórészek bizonyos vármegyéit, ugymint Posega-, Valkó-, Szerém-, Bács-, Csongrád, Csanád-, Zaránd-, Torontál-, Arad-, Temesvár- és Békés-megyéket, melyek minden huszonnégy kaputól egy hosszukás vagy kerek paizszsal, valamint lándzsával, pánczéllal és ércz- vagy bőrsisakkal ellátott huszárt, míg az egy telkes nemesek hasonlóképen harminczhat kaputól egy fegyveres lovas katonát tartozzanak adni.

1. §. Továbbá ezt is hozzáadtuk: hogy a főpap és báró urak bandériumaikban a huszárok helyett, a kikből eddigelé a bandériumot fele részben állították ki, fegyveres lovasokat alkalmazzanak, mindenkor kivéven az előbb említett alsó részek vármegyéit.

17. CZIKKELY.

**A királynak és országlakósoknak katonáskodó tisztjeiről,
hogy azoknak az ország határain kívül is kell katonáskodniok.**

A nagyobb decretumban olvasható tizenhatszadik cikkelyhez, a melyben az áll, hogy ha az országlakósok király parancsára bármikor hadra kelnek, nem kell őket arra kényszeríteni, hogy az ország határain és szélein kívül menjenek hadakozni, ezt adtuk:

1. §. Hogy, mivel az országlakósoknak az ő jobbágyaik közül az ország védelmére szükségképen zsoldosokat kell tartaniok: azért, valahányszor ez ország védelme érdekében szükséges leend, mind a király, mind a főpap és báró urak, valamint a többi országlakósok tiszteinek és zsoldosainak az idő és körülmények szükségéhez képest az ország határain és szélein kívül is kell hadakozni menniök, és hogy rájuk nézve semmiféle határokat sem kell megállapítani.

2. §. Ha pedig e zsoldosokon kívül, a szükség úgy kívánván, még az országlakósok közönsége is föl találna kelni, akkor, ebben az esetben az országlakósok közönsége ne tartozzék az ország határain és szélein túl hadakozni.

18. CZIKKELY.

**Az országlakósok zsoldosait mikor írják össze
s a király mikor hívja őket hadba?**

Hogy pedig ez az ország a hitetlenek és a többi ellenségek támadása ellen, annál biztosabban legyen megvédelmezve, elhatározták az összes országlakósok, hogy ezeket a csapatokat az előbb megállapított kivetéshez képest az ország védelmére örökös hűtlenség vétkének büntetése alatt, a legközelebbi szent Márton napjáig országszerte, minden vármegyében mindenütt hiány nélkül felállítsák és aztán folytonosan készen tartásák.

1. §. Úgy mindazonáltal, hogy ezeket a csapatokat a királyi felség különös beleegyezése és parancsa nélkül semmi szín alatt sem szabad hadba hini.

2. §. Hogy ha pedig az említett szent Márton napja előtt ennek az országnak olyan szüksége támadna, a mely miatt a királyi felség a csapatokat nem nélkülözhetné, akkor a királyi felségnek álljon jogában és szabadságában ez ország védelmére először saját tiszteit, valamint a zászlós és csapatok tartására kötelezett főpap urakat és egyházi férfiakat meg a zászlós urakat és végre ezeken felül, ha szükséges leszen, az országglakósok közönségét hadba hívni.

3. §. Miképen és milyen módon kelljen pedig a csapatokat hadba vivni, arról a nagyobb decretum bővebben rendelkezik.

19. CZIKKELY.

A király kapitányának a büntetése, a ki az ország seregét kósza hirekre hívná hadba: hogy felségsértés bünébe essék.

Ha a királyi kapitány, a ki az ország seregét hadba hívja, kósza hirekre és készakarva s gonosz szándékkal tenné azt, és ez által a királyi felséget meg az országot igaz szükség nélkül fárasztaná: abban az esetben essék hűtlenség vétkébe.

20. CZIKKELY.

Az érsekek, püspökök, apátok, prépostok, káptalanok bandériumai és a lovaskatonák száma.

Azok az egyházi férfiak pedig a kik az ő bandériumaikat az alább irt renddel kiállítani és velük hadakozni tartoznak, a következők:

1. §. Az esztergomi érsek két bandériumot tartozik kiállítani.
2. §. A kalocsai érsek egy bandériumot.
3. §. Az egri püspök egy bandériumot,
4. §. A váradi püspök egy bandériumot.
5. §. A pécsi püspök egy bandériumot.
6. §. Az erdélyi püspök egy bandériumot.
7. §. A zágrábi püspök egy bandériumot.
8. §. A győri püspök kétszáz lovast.
9. §. A veszprémi püspök kétszáz lovast.
10. §. A váci püspök kétszáz lovast.
11. §. A csanádi püspök száz lovast.
12. §. A szerémi püspök ötven lovast.
13. §. A nyitrai püspök ötven lovast.
14. §. A pécsváradi apát kétszáz lovast.
15. §. A pétervárad apát kétszáz lovast.
16. §. A szegszárdi apát száz lovast.
17. §. A szentmártoni apát kétszáz lovast.
18. §. A lövöldi karthausi barátok kétszáz lovast.
19. §. Az auranai perjel egy bandériumot.
20. §. A zabori apát ötven lovast.

21. §. Az esztergomi káptalan kétszáz lovast.
22. §. Az egri káptalan kétszáz lovast.
23. §. Az erdélyi káptalan kétszáz lovast.
24. §. A pécsi káptalan kétszáz lovast.
25. §. A bácsi káptalan ötven lovast.
26. §. A fehérvári nagy prépost az ő káptalanjával és ennek kis prépostjával száz lovast.
27. §. A titeli prépostság ötven lovast.

21. CZIKKELY.

A király és a királyi tisztek bandériumáról.

Minthogy a királyi felségnek az ő királyi bandériumán kívül, a melyben ezer felfegyverzett lovast szokott tartani, és a végvárok fentartásán kívül, királyi jövedelemeiből még néhány zászlós tiszte is kell szükségképen tartania, azért jónak láttuk mindezeket sorban ide iktatni.

1. §. A királyi bandérium ezer lovast.
2. §. Az erdélyi vajda egy bandériumot állit ki.
3. §. A székelyek ispánja egy bandériumot.
4. §. A horvátországi bán egy bandériumot.
5. §. A temesi ispán egy bandériumot.

22. CZIKKELY.

Azokról a báró urakról, kik a zászlós egyházi férfiakkal együtt hadakozni vagy katonáskodni kötelesek.

Vannak ezenkívül ebben az országban báró urak, tudniillik Újlaki Lőrincz herczeg, valamint tekintetes és nagyságos örökös és szabad ispán urak: Zápolyai István, a szepesi terület örökös ispánja, Magyarország nádora és a kunok birája:

1. §. Továbbá a bazini és szent györgyi grófok, a frangepáni és corbáviai grófok;
2. §. Továbbá Wingarthe Geréb Péter ispán úr a királyi felség udvarbirája és egyéb báró urak, kik az előbb említett zászlós főpap urakkal és tisztekkel együtt jobbágyaik száma szerint kötelesek hadakozni.
3. §. Még pedig: a despota ezer lovast tartozik adni.
4. §. Lőrincz herczeg,
5. §. A szepesi ispán úr,
6. §. Geréb Péter ispán úr,
7. §. Bélthöki Drágffy Bertalan, erdélyi vajda,
8. §. Somi Józsa, temesi ispán,
9. §. Alsólindvai Bánffy Miklós,
10. §. Báthori György,
11. §. Csáktornyai Ernust János.
12. §. Dengelegi Pongrácz Mátyás,

13. §. Peréni Imre,
14. §. Peréni Gábor,
15. §. Pelsőczy Bebek János,
16. §. Rozgoni István,
17. §. Palóczy Antal,
18. §. Homonnai János,
19. §. Kanisai László,
20. §. Kanisai János,
21. §. Ugyancsak Kanisai György,
22. §. Groff Tamás bazini gróf,
23. §. Ugyancsak Groff Péter, szintén az,
24. §. Ugyancsak Groff Ferencz,
25. §. Széchi Miklós,
26. §. Zalónoki Paukircher György,
27. §. Monyorókeréki Elerbach János,
28. §. Návai Ország Zsigmond,
29. §. Guthi Kompolth Zsigmond,
30. §. Losonczy Zsigmond,
31. §. Lévai Zsigmond,
32. §. Ráskai Balázs,
33. §. Bainai Both András,
34. §. Nádasdi Ongor János,
35. §. Bolondoki Bánffy János,
36. §. Hédervári Ferencz,
37. §. Nagylaki Jaxith István,
38. §. Grabariai Berizló Ferencz,
39. §. Grabariai Berizló János,
40. §. Zokoli Albert,
41. §. A despota pedig ezer huszárral.
42. §. Belmusavith minden huszárjával.

23. CZIKKELY.

**A hat városnak és Lausitznak elzálogosításáról;
hogy ezektől a leveleket be kell kívánni.**

Hogy a királyi felség (miként a nagyobb decretumban világosan meg van mondva) a hat város és Lausitz elzálogosításának ügyét hozza tisztába és minden áron azon legyen, hogy az erre vonatkozó leveleket tőlük beszerezze.

24. CZIKKELY.

Hogy a morvák, sziléziaiak és lausitziaiak a hűbéri esküt Magyarország, s ne Csehország királyának tegyék le.

Hogy a királyi felség arra a hűbéri esküre nézve, melyet a morvák, sziléziaiak és a lausitziaiak a minap ő Felségének tettek, adjon ez országnak bizonyáglevelet az iránt, hogy ezt a hűségi esküt nem mint Csehország királya, hanem mint Magyarország királya fogadta tőlük, és nem is mint Csehország alattvalóitól, hanem mint ennek az országnak a hűbéreseitől, a kik az elzálogításnál fogva vannak ennek a Magyarországnak lekötelezve.

25. CZIKKELY.

A szent korona őrzéséről: hogy azt a bárók és ne a főpapok őrizzék.

Hogy ennek az országnak a szent koronáját ne a főpapok, hanem egyedül a báró urak és világiak őrizzék.

26. CZIKKELY.

A király honfiaknak száz jobbágyon fölül is adományozhat.

A nagyobb decretumban ezelőtt az volt rendelve és határozva, hogy a királyi felség száz jobbágyig, bárkinek akar, önszántából és egymagára adományozhat, ezen a számon felül pedig, a főpap és báró urak tanácsával stb. a mit az országlakós urak helytelennek és meg nem engedhetőnek tartanak.

1. §. És annak okáért a királyi felségnek hatalmát és tekintélyét semmiben sem akarják megszorítani, kivéve az idegenekre és külföldiekre nézve, a kiknek részére ebben az országban sem egyházi javadalmak, sem világi birtokok adományozásának nem akarnak helyet adni.

27. CZIKKELY.

A hűtleneknek és vádlottaknak negyven napig tartó szabad menedéklevel adandó.

Továbbá, hogy minden hűtlen vagy a királyi felségnél bevádolt kapjon a királyi felségtől szabad menedéklevelet, hogy negyven nap alatt a királyi felség vagy a curia elé mehessen; és akár kiegyenlítette ekközben az ő dolgait, akár nem egyenlítette ki, ismét minden akadály nélkül visszatérhessen.

28. CZIKKELY.

A határszélek kiigazításáról.

Hogy a királyi felség a határokat Magyar- és Lengyelország közt, nemkülönben Magyar- és Morvaország és hasonlóképen Ausztria és Németország között igazítsa ki és különítse el; ezt pedig azért, hogy minden további egyenetlenségnek az oka megszűnjék.

1. §. Magyarországnak a törökök felől való határait is méltóztassék ő felsége helyreállítani.

29. CZIKKELY.

**A harminczadokról, hogy azokat a régi helyeken szedjék,
de nem a csekély értékű dolgoktól. Azok büntetése, a kik a
királyi jövedelmeket elsikkasztják vagy csalárdul megrövidítik.**

Mivel a királyi felség harminczadainak a beszedői az országlakosokat mind gyakrabban szokták zaklatni az által, hogy saját magánhasznukban levén gyönyörűséget, az ország kebelében az országlakosok kárára és hátrányára, nem a harminczadok régi és megszokott helyein és nem is csak azoktól a dolgoktól, a melyektől a harminczadot szedni kellene, hanem a legcsekélyebb tárgyaktól is olyan új helyeken szoktak harminczadot szedni, a melyeket ők gondoltak ki:

1. §. Azért, az ilyen visszaélések kiirtása végett jónak láttuk, hogy mindazokat a helyeket, a melyeken a harminczadokat jövőre mindig beszedni kellessék, alább kijelöljük, elrendelvén, hogy ez alább irt helyeken kívül sehol sem szabad harminczadot szedni, hanem minden más ujonnan beállított harminczadhely, kivéven egyedül a harminczadoknak három helyét, t. i. a budait, fehérvárit és pathajit, végképen eltörölnö.

2. §. Miután pedig a királyi felség mindazokat a harminczadokat, melyek jelenleg a fent nevezett István ispán és nádor ur kezén zálogban vannak, tőle kiváltotta, méltóztassék azután ő felsége azt a három harminczadhelyet is eltörölni.

3. §. Harminczadot csak azoktól a dolgoktól kell fizetni, a melyeket az országából kivisznek; a melyeket azonban a határokon át nem visznek, azoktól harminczadot egyáltalán nem kell szedni.

4. §. Az egy forint értéken alul levő igen csekély dolgoktól sem kell semmi harminczadot fizetni, a mint ezt a nagyobb decretum előszabja.

5. §. És mivel gyakran megtörténik, hogy a kereskedők a marhákat és marhanyájakat akkora kísérettel szokták hajtani, hogy a harminczadosok nekik ellent nem állhatván, ezeket az állatokat a királyi jövedelmek rövidségére harminczad fizetése nélkül erőszakosan vagy alattomban viszik ki; miért is, hogy e bajt kellő szerrel orvosoljuk, elrendeltük:

6. §. Hogy ha jövőre az előre bocsátottakban bárkit is vétkesnek fognak találni és ha a harminczadosok tőle az állatokat el nem vehetik: akkor az olyant mindamellet a harminczadosok ellenében a törvény rendén eme (mint említők, alattomban vagy erőszakkal kihajtott) állatoknak becsüjében kell elmarasztalni.

30. CZIKKELY.

Hogy a vámszedők magyarok legyenek és ne külföldiek.

Hogy vámszedők mások ne legyenek, mint magyarok, és ne külföldiek, és idegenek.

31. CZIKKELY.

**Marhanyájakat és marhákat nem szabad az ország határain
átengedni, lovakat, méneseket, aranyat és ezüstöt nem kell kivinni;
és azok büntetéséről, a kik ezt a tilalmat áthágják.**

Hogy egy országlakos se vigye a marhákat és marhanyájakat az ország határain és szélein kívül, hanemha az alábbirt harminczadhelyekig, a hol az áruk csereberéjének kell történnie.

1. §. Külföldiek se merjenek eladó áruikkal bármely állatok vásárlása végett ama harminczad-helyeken tul vagy egyebüvé ez országba bejönni; hanem jöjjenek a kijelölt helyekre és ez árúk és állatok csereberéjének az országlakosok és külföldiek közt ezeken a helyeken kell végbe mennie.

2. §. Lovakat pedig ezután nem szabad kivinni s hasonlóképen méneseket sem.

3. §. Ezen felül bármely rendű és állásu ember se merjen olvasztott aranyat és ezüstöt, hacsak pénzzé nincs alakítva, ez országból bármi okból kivinni, a mint ez a nagyobb decretumban bővebben meg van írva.

4. §. Hogyha pedig az előrebocsátottaknak vagy az előrebocsátottak valamelyikének ellenére bárki is másként merne cselekedni és mások ezen rajta kaphatnák; akkor álljon ezeknek teljes hatalmában az ilyen áthágónak minden aranyát és ezüstjét, ugy szintén marháit, nyájait és bármely áruit elvenni és azon felül azt, a ki az aranyat és ezüstöt ki akarja vinni, elfogni.

5. §. A mely elvett aranyak és ezüstnek, meg dolgoknak s javaknak két részét a királyi felségnek tartozzanak átszolgáltatni, harmadik részét pedig fáradtságuk fejében tartsák meg.

32. CZIKKELY.

**A lovaknak külföldre való szállítása, az arany és ezüst kivitele
céljából senki se merjen, hűtlenség vétkének büntetése alatt,
külföldiekkel társaságot kötni.**

Hogy se valamely harminczados, se bármely más rendű és állásu ember ne merjen örökös hűtlenség vétkének a büntetése alatt méneknek és kanczáknak külföldre szállítása, avagy olvasztott aranyak és ezüstnek kivitele céljából bármely külföldiekkel valami keresett szín alatt társaságot alakítani vagy kötni.

33. CZIKKELY.

Hol kell lenniök az árulerakóhelyeknek?

Mínthogy pedig a királyi városok között a lerakóhelyekre nézve naponkint igen sok perpatvar és egyenetlenség szokott támadni.

1. §. Az ilyen vizzálykodásokat pedig nem lehet egy könnyen eldönteni, hanemha kiváltság-leveleik alapján:

2. §. Annak okáért egyedül a királyi felség határozza el, hogy mit volna e részben legjobb tenni, miután előbb a felek jogait megvizsgálta.

34. CZIKKELY.

A harminczadok régi helyei?

A harminczadok régi helyei pedig a következők: Árva, a mely főharminczad hely, Trencsén, szintén főharminczadhely; Szakolcza, Léva, Bélus, Besztercze, Solna, Ujhely, Nagyszombat, Verbó, a melyek ennek fiókhelyei.

1. §. Pozsony: főharminczadhely; Oroszvár, Jarendorff, Nezsider, Zaránd, Malaczka, Sasvár, Gajár, Stomffa, Szenicze: annak a fiókjai.

2. §. Sopron, főharminczadhely; Ruszt, Keresztur, Szent-Márton, annak fiókjai.

3. §. Kassa, főharminczadhely; Lőcse, Bártfa, Kézsmárk, Lublyó, Sztropkó, Homonna, ennek fiókhelyei.
4. §. Továbbá Szlavoniában: Zágráb, Nedelcze, Varasd, Muraszombat, főharminczadhelyek.
5. §. Szombathely Kőszeg helyett, Pinkvafölde, Radafálva, Hidegkutt, Ráczkánizsa, Vincze, Krapina, Stubicza, Stanisznyák, Toroczka, Koszthánycza, annak fiókjai.
6. §. Nándorfejérvár, főharminczadhely; Kelpen, Sabác, Archi, Barics, Szent-Demeter, Rácsa, Pothos, Apajocz, Ujvár, annak fiókjai.
7. §. Temesvár, főharminczadhely; Karánsebes a fiókhelye.

35. CZIKKELY.

A nemesek és az egyháziak a házi szükségletükre vásárolt dolgoktól s a nemesek ezenfelül kereskedésük után harminczadot és vámot ne fizessenek.

Hogy a harminczadosok és vámosok valamint helyetteseik közül is senkinek se legyen szabad azoktól a dolgoktól és javaktól, melyeket a nemesek a papok és szerzetesek és embereik házi szükségleteik számára vesznek, szabadságuk ellenére (mint eddig szokták tenni) valamely harminczadot vagy vámot szedni.

1. §. Ha pedig valaki ezt megtenné, akkor az ilyen módon megrabolt vagy szabadságában megsértett nemesnek vagy papnak avagy szerzetesnek, az illető vám uránál, ha ez közelében megkapható, különben a vármegye ispánjánál, a melyben azt a vámot szedik, panaszt kell tennie és ez, miután előbb a tiszta valót kifürkészte, tartozék kétszeres elégtételt szolgáltatni, azaz a panaszló részére a szedett vám kétszeresét visszaadni, az ispán és a panaszos között egyenlően megosztandó két gira büntetés alatt.
2. §. Ha pedig a harminczados vétett ez ellen, akkor az efféle panaszt ő ellenében a királyi felséghez kell betérjeszteni.
3. §. És ha ő felsége ama vármegye ispánjának vagy alispánjának és szolgabiráinak a tanuvallató leveleiből, a hol ezt a harminczadot szedik, meggyőződik arról, hogy az illető harminczados igaztalan harminczadot szedett, akkor azon felül, hogy a harminczados a szedett harminczad kétszeresét és a panaszos költségeit megtéríti, a királyi felség őt még keményen meg is büntesse.
4. §. Ha pedig a panaszosra nézve kiderül, hogy jogtalan panaszt tett, akkor az ellenféllel szemben hasonlóképen két girán maradjon.
5. §. Minthogy pedig ebben az országban tudvalevőleg igen sok királyi város és birtok az eladó áruktól és portékáktól fizetendő vám alól az egész országban ki van véve s fel van mentve: ugyanazért annál kevésbbé tartozzanak ez ország nemesei (kiknek elődei ezt az országot vérük ontásával szerezték s megvédték s a kiknek magoknak valamint utódaiknak is azt szükségképen meg kell védelmezniök és óalmazniok), ugy az előkelőbbek mint az alábbvalók, ha eladó áruikkal valami kereskedést üznének, e kereskedés után vámot fizetni.
6. §. Ugy azonban: hogyha valamely nemes valami parasztot vagy polgárt, olyant tudni illik, a ki vámot tartozik fizetni, a maga társául fogad és ezt vámfizetés nélkül akarná maga mellett elvinni, a vámszedő pedig ennek biztos nyomára jöhetne: akkor álljon ennek a vámszedőnek teljes szabadságában azokat az eladásra szánt dolgokat és árúkat mind kettejüktől elvenni.

36. CZIKKELY.

Annak a büntetése, a ki másoknak a területén az álutakat őrzi.

Ámbár a nagyobb decretumban el lett határozva és rendelve, hogy senki sem állhatja el és őrizheti másoknak a földjein az álutakat, minthogy azonban azok ellenében, a kik ama törvényt áthágják, abban semmi büntetésnek a megállapítása sem található:

1. §. Azért megállapítottuk, hogy senkinek sem szabad a vámosok közül másoknak a földén vagy területén az illető vám elvesztésének büntetése alatt az álutakat őrizni és elállni és azon az áluton az utazóknak ellent állani.

2. §. Hanem az ilyen álutakat mindenki, a kinek vámja van, a saját, következésképp annak a birtoknak a területén őriztesse, a melyen tudniillik a vámot szedik: mint azt a decretum tartja.

37. CZIKKELY.

A királyi sókat a régi kamarákban kell elhelyezni.

Hogy a királyi sókat a régi kamarákban, nem pedig ujonnan felállított helyeken rakják le: az ilyen ujonnan kigondolt helyeket pedig végképen el kell törölni.

38. CZIKKELY.

A nemesek és a szabad királyi városok között való biráskodásról.

Hogy a szabad városok, tudniillik: Buda, Pest, Kassa, Pozsony, Sopron, Bártfa, Eperjes, Nagyszombat, valamint, Lőcse, Zágráb és minden más szabad város meg azoknak lakosai, a melyek vagy a kik a nemeseknek és birtokos embereknek valami sérelmet vagy károkat okoznak, ha az ilyen sérelmet és kárt okozó városoknak vagy lakosoknak és polgároknak valamely vármegyében birtokaik és birtokjogaik vannak és a nemest ezekből a javakból sértették vagy károsították meg, akkor azok, a mennyiben tudniillik e sértések és károsítások kisebb hatalmaskodást képeznek, ezek miatt annak a vármegyének ispánja előtt tartozzanak törvényt állani, a melyben azok az ő javaik vannak.

1. §. Ha pedig az ilyen városnak vagy polgárnak valamely vármegyében semmi birtokjogai sem volnának és a nemesnek vagy valamely birtokos embernek valamely magánszeméllyel vagy csak némelyekkel és nem az egész közönséggel vagy várossal volnának ügyesbajos dolgai és perei; akkor az ilyen nemes és birtokos ember az ő perét az illető város bírása előtt tartozzék kezdeni és folytatni. Ha pedig az ilyen nemes és birtokos ember az egész város ellen, vagy megfordítva maga a város akarna a nemesek és más birtokos emberek ellenében nagyobb hatalmaskodások vagy birtokjog tárgyában valamely pert indítani: az ilyen pert, az e részben történt törvényes perbehívás után, a királyi felségnek a személyes jelenléte előtt kell megindítani és a törvény rende szerint befejezni.

2. §. És ha valamelyik peres fél az ilyen perben, mely ő ellene a személyes jelenlét előtt a törvény rendje szerint folyt, bármi módon elbuknék, akkor, a mennyiben azt találnák, hogy a kérdéses ügy birtokjog dolgát illeti, az olyan felet nem kell nagyobb teherben elmarasztalni, mint egyedül kétszáz arany forintban.

3. §. De ha azt találnák, hogy a kérdéses ügy a nemesek házainak megrohanását, valamint a nemesek letartóztatását, megverését, megsebesítését és megölését tárgyalja, akkor az ilyen hatalmaskodások elkövetőit főbenjáró ítéletben és összes ingó meg ingatlan javaik elvesztésében kell elmarasztalni, a mint ez eddig is gyakorlatban volt.

4. §. Abban az esetben pedig, ha valamely polgárnak ebben az országban valamely ur vagy nemes alá tartozó szőlői vagy más örökségei volnának, és ilyen területen követne el valami vétséget vagy károsítana meg valakit, az a polgár az előtt a földes ur előtt tartozzék törvényt állani, a kinek az örökségeit kezén tartja.

39. CZIKKELY.

Visegrád város szabadságának eltörlése.

Visegrád városának és tartozékainak és hasonlóképen Damas vára tartozékainak a szabadsága, mivel ez az ország szabadságának sérelmére van, egyszerűen szűnjék meg.

40. CZIKKELY.

A szabad városok megtartandók az ő szabadságaikban.

Méltóztassék a királyi felség az összes szabad városokat és más jól érdemesült személyeket régi szabadságaikban megtartani.

1. §. Sőt esedeznek az országlakos urak ő felségének, hogy a mint ő felsége az ő szabadságaikra vonatkozó kiváltságleveleiket már megerősítette, úgy őket azokban megtartani is méltóztassék.

41. CZIKKELY.

A polgárok, kiknek mások területén vannak szőlőik és földeik, fizessenek a földesuraknak a boroktól és gabonától kilenczedet.

A budai, fehérvári és zalánkeményi polgárok, nemkülönben úgy a királynak mint bárki másnak egyéb akármely városai, a melyek vagy a kik mások földein szőlőkkel birnak vagy szántanak: tartozzanak földes uraiknak kilenczedet fizetni, a mint a decretum meghagyja.

42. CZIKKELY.

A végvárat veszni hagyó tiszteket a királyi kegyelem megvonásával kell megbüntetni.

Mivel vannak némely tisztek, kik hanyagságuk és a kellő felügyelet elmulasztása miatt némely végvárat veszni hagytak és ez annyira jelentős s ennek az országnak káros veszteségek után, nemcsak büntetlenek maradnak, hanem ezen felül még fizetés mellett más várat is tartanak kezükön:

1. §. Miért is határoztuk, hogy a királyi felség azoknak, kik valamely végvárat hanyagságuk vagy gondatlan felügyeletük miatt veszni hagytak vagy jövőre veszni hagynak, az országlakosok beleegyezése nélkül ne adjon kegyelmet, hanem a decretum tartalmához képest fenyítse és büntesse meg őket a mint megérdemlik.

2. §. Azok pedig, a kik a várak elvesztésével ez országnak jelentékeny károkat okoztak, ezek: ugyanis néhai Egervári László Terzac és Neretva várát; Haraszi Ferencz Koszoruvárt, Popovigh György pedig szintén Komothin várát hagyták veszni a királyi felség idejében.

43. CZIKKELY.

A végvárok megvizsgálása a nádorra és országbíróra vagy ezek embereire tartozik.

Az ország két bírója, tudniillik a nádor ur és a királyi udvarbíró, köteles a király embere mellett saját embereit (kik a rákosi eskümintára megesküdtek, hogy igazat fognak mondani és a királyi felségnek a személyeknek való kedvezés nélkül hiven fognak jelentést tenni) évenként kiküldeni, hogy ezek a végvárok viszonyait, állapotát, és az építkezéseket, vagy azok őrzését és gondozását, nemkülönben a hadi eszközöket, műveket és élelmi szereket, valamint a rendelkezésnek megfelelően tartandó zsoldosokat és egyéb kézműveseket vagy mestereket évenként kétszer megvizsgálják s a királyi felségnek hűséges jelentést tegyenek.

1. §. Akképen, hogy a kik a végváratat megszemlélik, más-más időben, és ne együttesen és egyszerre, hanem külön-külön menjenek, olyanformán, hogy a királyi felség embere ne tudja, mikor mennek a nádor és országbíró urak emberei s hasonlóképen ezeknek se legyen tudomása arról, hogy mikor fog amaz menni, ne hogy őket ajándékokkal megvesztegessék és hogy az eredményről annál bővebben tehessenek jelentést, egyuttal pedig könnyebben reá lehessen jönni, ha csalnának vagy hazudnának.

2. §. Ha pedig azok, vagy valamelyikök a végvárokban előfordult valamely mulasztást és hiányt, vagy akár az ott alkalmazott személyek kihágásait elhallgatnák és némely tisztek iránt való kedvezésből hiven be nem jelentenék: legott főbenjáró büntetésbe essenek és összes javaik királyi adományozás alá háromoljanak.

3. §. De költségekkel a királyi felségnek kell ezeket ellátnia.

44. CZIKKELY.

A temesi ispánról, és hogy minden vármegyének külön ispánok adandók, kivéve Pest és Pilis vármegyéket.

A temesi ispánnak, annak az egy vármegyének a méltóságán kívül, a melyben a temesi vár fekszik, mást nem szabad viselnie; és egy vármegyét sem szabad többé az országnak többi vármegyéitől különszakasztani;

1. §. És mindenik vármegyének saját ispánja legyen, még pedig valaki az illető vármegyéből való előkelőbbek közül.

2. §. Kivéven Pest és Pilis vármegyéket, a melyeknek nem szoktak ispánjaik lenni, így kívánván azt ő régi szabadságuk.

45. CZIKKELY.

Trónüresség idején, a mikor tudniillik a király örökösök nélkül hal el, a fejedelmi követeknek nem szabad az országgyűlésre menniök.

Továbbá határoztuk, hogy ha ez az ország valamikor, Magyarország királyának örökösök nélkül való elhalálozása miatt, királyi méltóság nélkül találna lenni: az esetre, valahányszor az országlakósok közönsége új király választása végett összegyűlne, a külföldi követek közül (a minők az urak és a közönség eltántorítása céljából igen gyakran sokan szoktak a királyok és fejedelmek részéről ide jönni) senkit sem szabad bebocsátani, hogy az új királyra nézve annál helyesebben lehessen intézkedni.

1. §. Mert maguk az országlakósok fognak arról gondoskodni, hogy azt, a kit megválasztottak, tisztelettel behozzák.

46. CZIKKELY.

A hűtlenség vétkében elmarasztaltak tiszteinek föltételezen meg van engedve, hogy uraik várait a király és ország ellenében megvédjék, de az okozott károkért eleget kell tenniök.

Ha valamely nemes és országlakos az ő urától akármilyen várakat és erősségeket tartana tisztségül és tisztségének tartama alatt az ő ura valamely büntények miatt hűtlenség vétkébe esnék, a mely alkalomból a királyi felség vagy ez az ország ezeket a várakat vagy erősségeket ama tisztviselőtől erővel vagy másképen visszaszerezni törekednék, ez pedig a maga becsületének, emberségének és katonai tisztének eleget akarván tenni, önmagát, urának várait és erősségeit férfiasan és hiven védelmezve, a királyi felségnek vagy az egész országnak is ellenszegülne s ennek következtében az országlakosoknak kárt és hátrányt okozna.

1. §. Az ilyen tisztviselő mindamellett ne essék hűtlenség vétkébe; de tartozzék a bárkinek okozott károkért mindenkinek teljes elégtételt adni.

2. §. Ha azonban a tisztviselő azután szegődött annak az urnak a szolgálatába, miután ez magát a hűtlenség vétkével meggyalázta és így kapta tőle valamely várnak vagy erősségnek a tisztségét: akkor ebben az esetben ne látszassék ez a cikkely az ő javára szolgálni, hanem ő is hűtlenség vétkén maradjon.

47. CZIKKELY.

A kunok, jászok és ruthénok a nemesek jobbágyságait el ne vigyék; különben a nádor elébe kell őket idézni.

Mivel az ebben az országban tartózkodó kunok, jászok és ruthénok a jobbágyságokat a nemesek szabadságai és az ország törvényei ellenére elvezetik és szabadságolásukat kieszközlik, a jobbágyságok elvitele által pedig a nemesek ellenében naponként igen sok jogtalanságot és sérelmet, kimondhatatlan és hallatlan zsarolásokat követnek el, s a királyi felség tisztjei és ezek helyettesei őket az ilyen helytelenségektől vissza nem tartják:

1. §. Ennélfogva, hogy az ebből eredő viszálykodás okát gyökerében megszüntessük, megállapítottuk, hogy, valamint a kunok, jászok és ruthénok közül senkinek sem szabad a nemesek fekvő jószágaira eltávozni, úgy viszont a királyi felség tisztjei vagy a mondott szolgálóállapotú emberek se vezessék a nemesek jobbágyságait azok körébe abból a célból, hogy ott letelepedjenek.

2. §. Ha pedig ama tisztjek vagy az említett kunok, jászok, és ruthénok a jelen rendelkezés ellenére valamely jobbágyságot maguk közébe vinnének, őket ez iránt az ország nádora előtt törvényesen kérdőre kell vonni.

48. CZIKKELY.

Hogy azokat a viszályokat, a melyek a kunok és jászok részéről a határok miatt a nemesek ellenében keletkeztek, az ítélőmesterek intézzék el.

Mínthogy pedig a királyi felség az elmúlt években ajánlkozott, hogy a nemesek és a kunok meg jászok között a határok és egyéb foglalások alapján támadt egyenetlenségeket el akarja igazíttatni:

1. §. Ezért kéri az országlakos urak ő felségét, hogy e határok és egyenetlenségek dolgának eligazítására méltóztassék némely ítélőmestereket kirendelni.

49. CZIKKELY.

A dézsmát nem kell ezüstön megváltani.

A dézsmákat nem ezüstben vagy pénzben, hanem a néhai András király ur decretumának tartalmához képest, örök időkre úgy kell beszélni, a mint a föld a gabonát vagy a bort termette.

50. CZIKKELY.

A tizenhatodot vagy negyedet azoknak a plébánosoknak a részére kell fizetni, a kiket az megillet.

Az érsekek és egyházfők, a káptalanok, conventek és apátok az egyházak plébánosainak (tudniillik azoknak, a kiket ez az eddig megtartott szokás szerint megillet,) dézsmajövedelmekből fizessenek negyedet; s a kiket az meg nem illet, azoknak ne fizessenek.

1. §. Ha pedig valamely plébános arra a negyedre valami jogot tartana, a törvény rendje szerint keresse azt.

51. CZIKKELY.

A dézsma behajtása; az asztag megvizsgálása és hogy miből kell dézsmát fizetni.

Miután a dézsmálás ideje eljött, minden községnek a birája, a melyben a dézsmát kellend szedni, köteles az esperesnek, a kire a dézsma dolga tartozik, a dézsmálás idejét bejelenteni, hogy ez a dézsmálót megintse és utasítsa, hogy tizenöt napi idő alatt a dézsmálás végett jöjjön ki.

1. §. A ki aztán, ha megérkezett, a dézsmálást az arra szükséges napok alatt igazságos módon vigye véghez.

2. §. És mindenik jobbágy tartozzék a tőle befolyó dézsmákat arra a helyre behordani, a melyet a dézsmáló az illető birtok színén meg fog határozni; és fáradságaért kapjon egy tizedrészt.

3. §. Ha azonban a dézsmáló az alatt a tizenkét nap alatt nem jön ki, az illető helység elöljárója vagy birája mindamellett tartozzék a dézsmálást a mezőn véghezvinni és a dézsmákat a dézsmáló veszélyére a mezőn hagyni.

4. §. Ha pedig a dézsmáló azután megérkezik, akkor az illető helység birája vagy elöljárója tartozzék a dézsmákat az illető hely egyes jobbágyaival, az említett módon, egy tizedrészt behordatni.

5. §. Ugy mindazonáltal, hogy ha a dézsmáló ezeknek a dézsmáknak a behordásában valakivel könnyebben egyezkedhetnék, szabadságában álljon e részben azokkal rendelkezni, a kikkel akar.

6. §. Ha pedig a dézsmáló az ő távollétében netalán igazságtalanul történt dézsmálásra nézve, a helység birájának nem akarna hitelt adni: álljon szabadságában tőle esküt kívánni és ekképen nyugodjék meg annak szavaiban.

7. §. Az asztagrakót pedig egyedül a dézsmáló rendelje ki és ez az ő költségén éljen.

8. §. A bíró azonban tartozzék neki tizedet fizetni.

9. §. Minthogy pedig már gyakran támadt vita a fölött, hogy a földnek miféle terményeiből kelljen dézsmát szedni: azért minden ilyen viszálykodás megszüntetése végett, rendeltük, hogy egész Magyarországon csak ezekből a dolgokból: tudniillik gabonából, borból, rozsból, árpából, zabból és alakorból, köznyelven tönkölyből s ne más dolgokból szedjenek dézsmákat.

52. CZIKKELY.

Keresztényadót és aratási pénzt azok fizessenek, a kik a borból vagy gabonából nem fizetnek tizedet.

A keresztényadók és az aratópénzek tárgyában, a melyeket eddigelé nagyon helytelenül szedtek, ekképen rendelkezünk:

1. §. Hogy miután a főpap uraknak és egyházi férfiaknak dézsmajövedelmeik alapján ennek az országnak védelmére hadicsapataikat szükségképen fön kell tartaniok, a parasztok között pedig többen vannak, a kik, mivel sem szőlőjük nincs, sem oly földet nem szántanak, a mely után a főpap uraknak dézsmajövedelem járna, sok helyen minden dézsmafizetés nélkül tartózkodnak és azok előtt az egyházfők előtt, a kiknek megyéjében laknak, nem ismerik be, hogy keresztények;

2. §. Ezért, hogy ennek utána az egyházfők és a keresztény hívők közt kellő rend álljon fön, határoztuk, hogy ennek utána mindazok a parasztok vagy bárkinek azok a jobbágysai, a kik akár boraikból, akár buzájukból és gabonanemükből bármely egyházfők és egyház férfiak megyéjében tizedet fizetnek, együtt és egyenkint sem keresztény adót sem aratópénzt ne tartozzanak fizetni.

3. §. Az aratók pedig abból a részből, melyet munkájuk fejében (de csak azoktól, a kik eddig dézsmát szoktak fizetni és nem a nemesektől) kell kapniok, fizessenek dézsmát.

4. §. Keresztényadót vagy aratópénzt azonban ne fizessenek s időközben részüket a mezőről elvinni vagy kivenni se merjék addig, a mig részüket a jobbágyoknak dézsma alá eső dolgaival együtt meg nem fogják dézsmálni.

5. §. Azok pedig, kik sem borból, sem buzából vagy gabonanemüből dézsmát nem fizetnek, keresztény adó fejében csak hat dénárt kötelesek fizetni.

53. CZIKKELY.

Székesegyházi adó gyanánt a főesperesek az egész egyházaktól egy forintot, fél egyházaktól fél forintot kapjanak.

Minthogy az egyházak főesperesei az ő székesegyházi jövedelmeiket az egyházak plebánusaitól nagyon visszásan szokták szedni:

1. §. Azért, hogy az ilyen rut visszaélés megszűnjék, határoztuk, hogy ezentul a plebánusoktól székesegyházi adó fejében nem szabad többet követelni, mint minden egyes, egésznek nevezett egyház után egy forintot, minden fél egyháztól pedig fél forintot és így következetesen.

54. CZIKKELY.

A bárány- és méhdézsmálás módja.

Mivel eddigelé dézsma fejében tiz bárányból egyet vettek el, és ezen fölül a többi kilenczért, tudniillik egyenkint véve, két-két dénárt fizettek, határoztuk:

1. §. Hogy ennekutána minden egyes bárányért ne kelljen többet fizetni egy denárnál és a méhekért hasonlóképen.

2. §. Ugy hogy miután ezeknek a dézsmálása megtörtént, a dézsmáló köteles legyen azokat egy hónapi idő alatt elvinni.

55. CZIKKELY.

A püspökök egyházaik számára világi fekvő jószágokat föl ne kérjenek, ne vásároljanak, se zálogba ne vegyenek, és a világiak se bitorolják a maguk számára az egyházak javait.

A püspökök és egyházfők, vagy azok valamelyike világi birtokokat és birtokjogokat saját személyük és egyházuk részére se a királyi felségtől akármilyen módon föl ne kérhessenek, sem szabadságukban ne álljon olyanokat pénzért örökösjoggal megvásárolni és megszerezni vagy zálog czímen birtokukban tartani.

1. §. És viszont a báró urak és világiak az egyházak javait ne bitorolják a maguk számára és magukat azokba semmi ürügy alatt bele ne ártsák.

56. CZIKKELY.

Egy egyházi személy se lehessen két javadalomnak vagy két méltóságnak a birtokában vagy élvezetében; továbbá, azok a javadalmak, melyek a római curiánál vannak valaki részére lekötve, egy év alatt szabaddá teendők; és külföldiek részére nem kell egyházi javadalmakat adományozni.

A püspök urak és egyházfők meg más egyházi személyek közül senkinek sem szabad két méltóságot vagy más, bármily csekély egyházi javadalmat is kezén tartani, kormányoznia és élveznie.

1. §. Kivéven egyedül az idő szerint kinevezett boszniai püspököt, kinek csak két, de nem több egyházi javadalom lehet a kezén, mivel csekély a jövedelme és némely végvárat szükségképen fönn kell tartania.

2. §. Azoktól pedig, a kiknek már tényleg két vagy több egyházi javadalmuk van, ezeket annak kivételével, a melyet a javadalmak inkább meg akarnak tartani, a királyi felség a legközelebbi szent Jakab apostol ünnepéig vegye el és adományozza arra alkalmas személyeknek.

3. §. Hasonlóképen azok a személyek is, kik valamely, akár nagyobb, akár kisebb javadalmakat a római curiánál levő bármely személyek részére kötöttek le, tartozzanak ezeket a jelen rendelkezések keltétől számítandó egy egész év tartama alatt szabaddá tenni; különben a királyi felség foglalja el és adományozza arra alkalmas személyeknek (tudniillik országlakosoknak és nem idegeneknek.)

57. CZIKKELY.

A vármegyei ispáni tisztséget nem kell egyházi személyek részére adományozni, hanemha olyanoknak, kik a szent és régi királyoktól kiváltságot nyertek.

A királyi felség a vármegyei ispáni méltóságot vagy tisztséget a püspök és főpapok meg egyéb egyházi férfiak közül, még ideiglenesen se adhassa és adományozhassa senkinek.

1. §. Hanem csak jól érdemesült világi személynek.

2. §. És nemesi vérből származottnak.
3. §. És olyannak adja és adományozza a királyi felség ezt a tisztséget, a ki az illető vármegyében tartja személyes lakhelyét.
4. §. Kivéven a két vármegyét, Pestet és Pilist, a melyeknek szabadságuk régi előjogánál, fogva ispánjaik nem szoktak lenni; hogy ezek maradjanak meg ugyanebben a szabadságban.
5. §. Azoktól pedig, a kiknek eddiglen valamely vármegye ispánságát örökösen vagy bármely más jogon adták és adományozták, a királyi felség ezt vegye el és adományozza ez előre bocsátott módon.
6. §. Hacsak e részben a szent királyoktól nyert adományaik vagy kiváltságaik nem volnának, melyeket azok birtokosai e jelen gyűlés alatt mutassanak föl, különben erő nélkül maradjanak.
7. §. És ezek a méltóságok hasonlóképen világi személyeknek adományozandók.

58. CZIKKELY.

A szerzetes prépostságok és apátságok szerzetes és olyan személyeknek adományozandók, kik illő ruházatot viselnek.

Mivel több olyan, szerzetes prépostságok és apátságok birtokában levő papi személy van, a kik világi vagy polgári öltözetben, ezeknek az egyháznak a jövedelmeit több éven át kimerítik és aztán meggazdagodván, az illető rend meggyalázásával vagy házasságra lépnek vagy pedig világi papokká lesznek és az egyházak javait ekképen fölemésztik:

1. §. Ennélfogva határoztuk, hogy süveges papi személyek, vagy más világi papok avagy áldozárok, efféle szerzetes prépostságokat és apátságokat szerzetes ruházat nélkül ne tarthassanak kezükön.
2. §. Hanem tartozzanak, az illető javadalom elvesztésének büntetése alatt, egy év tartamán belül, annak a rendnek az öltözetét magukra venni és viselni.

59. CZIKKELY.

Hogy papi személyek világi öltözetben ne tarthassanak kezükön egyházi javadalmakat.

Egy olyan papi személynek sem szabad egyházi javadalmakat, bárcsak rövid időre is, kézen tartania és kormányoznia, a ki polgári és világi ruházatot visel és ezt a ruházatot állandóan meg akarja tartani.

60. CZIKKELY.

Hogy világi ügyekben senkit se idézzenek egyházi bíróság elébe.

Papok vagy bárki más, egy országlakost se merjenek a világi bíróságra tartozó ügyekben egyházi bíróság elébe idézni.

1. §. Hanem, ha a megidézendők nem nemesek: a földes ur előtt; ha pedig nemesek: annak a vármegyének ispánja vagy alispánja és szolgabírái előtt kell ellenök törvényesen keresetet indítani, a melyben az ilyen megidézendők laknak.

61. CZIKKELY.

Senkit se kényszerítsenek arra, hogy világi ügyekben egyházi bírák előtt feleljen.

Az egyházi bírák se egyházi átok büntetése alatt, se másképen ne kényszerítsenek arra senkit, hogy előttük világi ügyekben feleljen.

1. §. Különb, ha valamely ember netalán tévedésből vagy tudatlanságból vagy az elítél-tetéstől való félelmében felelne, ennek semmi hatálya se legyen.

2. §. Az egyházi átok miatt pedig fizessék meg annak a díját, a kit az alá vetettek; minthogy az egyházi bírák az ilyen kényszerítések és meg nem engedett egyházi átkok által az ország-lakósokat fölöttebb terhelik.

62. CZIKKELY.

Hogy az egyházi bírák ne ítéljenek birtokjog tárgyában.

Ha valamely egyházi bíró valamely országlakost birtokjog tárgyában maga elé idézne, és miután fölismerte, hogy ez ügy birtokjogok körül forog, abban az ügyben a további eljárásba bocsátkoznék:

1. §. Akkor az ország rendes birái ötlet az illető birtokjog becsüjében marasztalják el.

63. CZIKKELY.

A peres ügyeket csak felebbezés útján és nem panaszképen kell az apostoli szék elébe vinni.

Mivel kétségtelen, hogy ez az ország a római szentegyháznak, a hajdani kosztniczi zsinaton jelen volt püspök, presbyter és diakon bibornokai engedélyével azt a kiváltságot élvezzi,

1. §. Hogy apostoli levelek erejénél fogva senkit sem szabad az országon kívül való bíróság elébe vinni, hanemha valamely ügy felebbezés útján törvényesen került az apostoli szék elébe.

2. §. Vannak azonban többen, kik sok országlakost, úgy egyháziakat, mint világiakat, e szabadságok ellenére, panasz alapján háborgatnak és zaklatnak.

3. §. Ezért végeztük, a mint ezt a nagyobb decretum is magában foglalja, hogy ezen az országon kívül senkit sem szabad a bíróság elé vinni, hanemha felebbezés útján.

4. §. Azokat pedig, a kik a panaszokat kiviszik, legyenek azok bár papok, világiak vagy szerzetesek, el kell fogni és a királyi felség kezébe szolgáltatni, és a csonka toronyba zárni, hogy büntetésüket elvegyék.

5. §. Minthogy azonban vannak némelyek, kik az apostoli széktől nyert kiváltság alapján mentességet élvezvén ez országban lakó egyházi bírák előtt, nem vonhatók perbe; azért az ilyenek ellenében szabad efféle panasztételekkel vagy apostoli rendeletekkel élni.

6. §. Mindamellet annak erejénél fogva másként, mint az előbb említett módon, felebbezés útján, nem szabad őket az országon kívül perbe fogni.

64. CZIKKELY.

A győri püspök és a szentmártoni apát mutassák föl a pecsétlőpénzekre vonatkozó jogaikat.

Mivel az állítják, hogy a győri egyházban és a pannonhegyi szent Mártoni apátságban új pecsétlő pénzt gondoltak ki és minden egyes boros edénytől vagy vedertől is helytelenül és visszaélésképen tizenkét dénárt szednek; az pedig, vajjon van-e amaz egyházak püspökének és apátjának az ilyen pénzszedésre joga vagy nincs? nincs világosan kimutatva.

1. §. Ezért minden kétség megszüntetése végett határoztuk, hogy a mondott egyházak püspöke is, meg apátja is az említett beszédésekre vonatkozó igazaikat, ha ilyenekkel bírnak, a legközelebbi szent Mihály arkangyal napi nyolczados törvényszakon minden további halasztás nélkül előmutatni tartoznak, melyeknek megvizsgálása után, azt, mi igazságos, el kell dönten.

65. CZIKKELY.

A püspököknek a világiakkal ingatlan javak iránt kötött szerződéseit semmizés, még ha pénzfizetés is történt, a mely esetben a pénzt vissza kell téríteni.

Elrendeltük: hogy ha valamely országlakos bármely és különösen a királyi felségre háramlandó fekvő jószág és birtokjogok iránt az érsek urakkal vagy egyházfőkkel, vagy azok valamelyikével, avagy az országban létező többi egyházi férfiakkal is eddig elé akármilyen módon valamely szerződést vagy kötést tett volna, avagy ilyent jövőre tenne: az ilyen szerződéseknek és efféle kötelezéseknek semmi erejük és hatályuk se legyen.

1. §. Sőt az e részben bármely hiteles helyen készült és kiadott összes levelek is, még ha arra királyi jóváhagyást is eszközöltek volna ki, hiábavalóknak tekintendők.

2. §. Kivéven mindazáltal azt, hogy, ha netán valamely főpap az ilyen javakra már tényleg valami pénzt adott volna és kétségtelenül bizonyos, hogy pénzt adott, akkor részére ezt a pénzt vissza kell szolgáltatni, melynek visszaadása után aztán azok a javak szabaduljanak föl.

66. CZIKKELY.

A plébánosokat a kegyurak akarata ellenére nem szabad megerősíteni.

Az egyházfők ne merjék a plébánosokat, az egyházak kegyurainak akarata ellenére arra szorítani, hogy magokat beiktassák vagy megerősítsék.

67. CZIKKELY.

Egyházi javadalmakat nem kell fiatalok, tudatlanok, alkalmatlanok és járatlanok részére adományozni.

Vannak ezenkívül a főpapurak és egyházi férfiak között többen, kik az egyházi javadalmak adományozásával az egész papi rend gyalázatára visszaélvén, azokat a királyi felség beleegyezése nélkül nem alkalmas és jól érdemesült személyeknek, hanem fiataloknak és tudatlanoknak, az illető javadalmakra teljesen alkalmatlanoknak szokták adományozni, az efféle javadalmaknak a címét adván nekik, azoknak jövedelmeit maguk meritik ki és saját hasznukra fordítják és ekképen, az ilyen visszaélések következtében az isteni tiszteletet az Isten egyházaiban naponként el szokott hanyagolni.

1. §. Minthogy pedig az ország mindamaz egyházaiban, a melyekre nézve a királyi felség magának kegyuri jogot tulajdonit, bármely javadalmak adományozása, így kívánván az ország régi szokása, ő felségére tartozik:

2. §. Azért elhatároztuk, hogy a főpapurak és egyházi férfiak ennek utána az ő egyházaikban, a melyeknek a királyi felség gondoskodása alapján az élén állanak, a királyi felség akarata és beleegyezése nélkül semmiféle egyházi javadalmakat se adományozhassanak, melyek időnkint üresedésbe jönnek.

3. §. Azoktól a fiatal, valamint járatlan és tudatlan személyektől pedig, kiknek a királyi felség beleegyezése nélkül adományoztak volna valamely egyházi javadalmakat, a királyi felség azokat vegye el és adományozza alkalmas személyeknek.

4. §. A jövőre nézve pedig méltóztassék ő Felségének akként intézkedni, hogy az efféle egyházi javadalmakat (melyek a léleknek felüdítői) valamint a királyi felség, úgy az egyházi férfiak is, a kiknek erre jogot adand, csakis felnőtt és jól érdemesült, ne pedig fiatal és járatlan személyeknek adományozzák, hogy az ország szent koronájának alávetett egyházakban az isteni szolgálatot annál buzgóbban végezzék.

68. CZIKKELY.

Az áldozárok, az egyházak plébánosai a püspökmegyei zsinat alól pénzen ne mentesítsék magukat, hanem valamennyien jelenjenek meg a zsinaton.

Az egyházak főpapjai ne merészeljék a zsinatot (melyet az ő egyházaikban a vétkek kiírtása s a megyéikben alkalmazott plébánosok erkölcsének ápolása végett kánoni rendelésnél fogva szükségképen meg kell tartaniok), mint közülök némelyek eddig tenni szokták, pénzért elengedni, vagy a plébánosokat az ilyen zsinat abbahagyása miatt valamivel megadóztatni, és a plébánosok közül se merje magát senki sem a zsinat alól bármi módon megváltani.

69. CZIKKELY.

A püspökök ne adóztassák meg a plébánosokat, hanemha egyszer, a pápai bullák megváltása céljából, kegyes segély czimén.

Mivel vannak némely egyházfők, kik valami gonosz visszaélésből az egyházak plébánosait, tetszésük szerint való adókiivetésekkel, már nagyon gyakran el szokták nyomni;

1. §. Az ilyen teher alatt nyögő plébánosok pedig, néha a kelyheket és az egyházak egyéb javait kénytelenek elvesztegetni, hogy magukat ezek segélyével az efféle adózások alól megváltsák; néha pedig a szükségtől szorongatva, egyházaikat elhagyni és máshova menekülni kényszerülnek és a főpap urak nem átalják e miatt az illető plébániának a hiveit egyházi tilalom alá vetni és ekképen terhelni:

2. §. Ennélfogva megállapítottuk, hogy az egyházfőknek ezután soha sem szabad az ő megyéik egyházának plébánosaitól segélyt kérni vagy követelni, kivéve egyszer, bulláik megváltására, s ezt is kellő mérséklettel inkább kegyes, mint kikényszerített segély gyanánt; sem pedig nem szabad azokat bármi módon saját tetszésük szerint megadóztatni vagy a plébánosok miatt az ő hiveiket egyházi tilalokkal háborgatni vagy zaklatni.

3. §. Az egyházak plébánosai is úgy viseljék magokat az ő egyházaikban, hogy az egyházak javait el ne fecsérelik.

70. CZIKKELY.

Két tisztséget viselhetnek: a nádor, az országbíró és a dalmátországi bán.

A néhai András király úr decretumának rendelete szerint a nádornak, az országbírónak és Dalmát-, Horvát- és Szlavonországok bánjának kivételével az ország semmi bárója vagy nemese se viselhessen s ne is viseljen két méltóságot vagy tisztséget.

1. §. Kivéven, hogyha valamikor oly szükség adná magát elő, a mely miatt méltán két, vagy három méltóságot avagy tisztséget is kellene valamely személyre ruházni, a mit ő felsége ne tegyen meg másképen, mint a főpap- és báró urak tanácsával és beleegyezésével.

71. CZIKKELY.

Az ispánok és alispánok a bíróságok elébe tartozó ügyeket parancslevél nélkül ítéljék meg és hajtsák végre vagy az ügy érdeme úgy kívánván, felebbezésre is bocsássák.

Több megyében vannak némely alispánok és szolgabírák, a kik az előttük indított vagy indítani akart ügyekben a királyi felség különös parancsa nélkül eljárni, vagy pedig, miután ítéletüket meghozták, azt kellően végrehajtani, avagy felebbezés közbejötté esetén a királyi curiába felküldeni vonakodnak.

1. §. Ezért, az ilyen perlekedők fáradságának és kiadásainak megkimélése végett, határoztuk, hogy az ispánok, alispánok és szolgabírák tartozzanak ennek utána a törvényszékükre tartozó összes ügyeket a királyi felség külön parancsa nélkül elfogadni, és a peres feleknek (a törvény rendének megtartásával) mindenki részéről kellő igazságot szolgáltatni, és az ítéletet, a melyet hoztak, ha ellene felebbezés nem történt, kellően végrehajtani; ha pedig felebbezés jött közbe, szokott módon a királyi curiába fölküldeni.

2. §. Tisztségük elvesztésének a büntetése alatt.

72. CZIKKELY.

A hűtlenek számára fegyvert és élelmi szereket nem szabad eladni.

Hogy a végvidéki tisztviselők, valamint a kereskedők és bármely más állásu és rendű emberek ne merészkedjenek a törököknek vagy bármely más hitetleneknek fegyvereket, élelmiszereket, dézsmakerületeket vagy bármely hadi szereket eladni vagy cserébe adni, örökös hűtlenség vétkének büntetése alatt.

73. CZIKKELY.

A török hatalom alól menekülőket örökös hűtlenség vétkének büntetése alatt senki se zaklassa vagy akadályoztassa.

A végvárakat felügyelő tisztviselők és bármely más állásu emberek közül senki se merészkedjék ezután azokat, kik a törökök uralma alól vagy területéről alattomban ennek az országnak hatáiraiba vagy magába ez országba is menekültek, személyeikben avagy dolgaikban bármi módon gátolni vagy megkárosítani.

1. §. Örökös hűtlenség vétkének büntetése alatt.

74. CZIKKELY.

A vámokról.

Mivel köztudomásu dolog, hogy a fenséges fejedelemnek, néhai Lajos király úrnak a végzeménye, a melyet hajdan Mátyás király úr is a maga megkoronáztatása idején megerősített, azt rendeli:

1. §. Hogy azoktól, a kik szárazon vagy folyókon a vámhelyig lefelé mennek vagy felfelé jönnek, igaztalan vámot nem szabad szedni; hanem csak azok fizessenek, kik hidakon vagy hajókon tulnan kelnek át.

2. §. Az pedig, hogy miképen és milyen módon, vagy hogy kik, s vajjon igazságosan vagy igazságtalanul szedik-e ezeken a vámhelyeken a vámokat, kellő vizsgálat nélkül ki nem tudható, és erre nézve jelenleg végleges határozatot sem tehetne hozni:

1. §. Ennélfogva végeztük, hogy azokban az egyes megyékben, melyekben azokat a vámokat szedik, a nemesek közül válaszszanak ki néhány előkelőbbet, kik szoros eskü alatt a vámok mennyisége s azok szedésének útja-módja iránt pontos vizsgálatot tartsanak és erről hű lajstromot készítsenek, az abba beirtakat pedig a legközelebb tartandó országgyűlésen a királyi felségnek, és a főpap és báró uraknak meg országlakosoknak, saját pecsétük alatt bemutatni tartoznak.

4. §. Hogy ezeket átvizsgálván, arról gondoskodjunk, a mit a közjó érdekében tenni legjobb volna.

Befejezés.

Mi tehát, kinek elvállalt uralkodásunk tiszténél fogva érdekünkben áll, hogy nevezett országunk békés állapotáról gondoskodjunk, az említett báróknak és mondott országunk előkelőinek és nemeseinek kéréseire, mint igazságosakra és helyesekre, hajolván, az előbb megirt czikkelyeket, melyek országunk közjavát, és békés állapotát meg hasznát tárgyazzák, elfogadván, helyeselvén és helybenhagyván, azokat a czikkelyeket és mindent, a mit tartalmaznak, megujtván, mint örök időkre fennállandókat és megmaradandókat, megerősítjük.

1. §. És jelen levelünk biztosítéka mellett ígérjük és kötelezzük magunkat, hogy az azokban előadottakat egész terjedelmükben együtt és egyenkint megtartjuk és mások által is megtartatjuk.

2. §. A minek emlékezetére és örök erejére jónak láttuk jelen kiváltságlevelünknek a kiadását, megerősítvén azt titkos pecsétünk reáillesztésével, a melylyel mint Magyarország királya élünk.

3. §. Kelt Budán, a fõnt említett országgyűlés negyvenedik napján, az Urnak ezernégyszáz kilenczvennyolczadik esztendejében, mondott Magyarországi stb. uralkodásunk nyolczadik, a csehországinak pedig huszonnyolczadik évében.

4. §. Jelenlevén a tisztelendõ atyák és urak Krisztusban: Tamás az esztergomi, és Péter a kalocsai egyháznak érsekei; valamint méltóságos és fõtisztelendõ Aragoniai Estei Hippolit a római szentegyháznak diakonus bibornoka, az egri, Ozwald a zágrábi, Geréb László az erdélyi, Domokos a váradi, Zsigmond a pécsi, Ferencz a gyõri, János a veszprémi, Báthori Miklós a váczai, Lukács a csanádi, Antal a nyitrai egyház püspökei; a szerémi püspöki szék üresen állván; Gábor a boszniai; Briccio a tinini, Mihály a zenggi és Kristóf a modrusi egyház püspökei, kik az Isten egyházait szerencsésen kormányozzák.

5. §. Továbbá: Tekintetes és Nagyságos Zápolyai István a szepesi terület örökös ispánja, Magyarországunk nádora és a kunok birája; Wingarthi Geréb Péter országbiránk, Belthöki Drágffy Bertalan erdélyi vajdánk és a székelyek ispánja, Kanizsai György, Dalmát-, Horvát- és Szlavonországainknak bánja; Macskási Tárnok Péter és Gerlistye Jakab szörényi bán; Tomi Józsa temesi ispán és országunk alsó részeinek főkapitánya; tárnokmesterünk tisztsége üresedésben lévén; Lindvai Bánffi Miklós királyi főajtónálló, Perémi Imre főasztalnok-, Kanizsai István főpohárnok, Raskai Balázs főkamarás és Csáktornyai Ernusth János főlovászmesterünk és még igen sokan, kik országunk tisztségeit és hivatalait viselik.